

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT POLİTİKASI BİLİM DALI**

**İKTİSADİ BİR BAKIŞLA GİRİŞİMCİLİK ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Onur KARAMAN

KOCAELİ 2018

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT POLİTİKASI BİLİM DALI**

**İKTİSADİ BİR BAKIŞLA GİRİŞİMCİLİK ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Onur KARAMAN

Doç. Dr. Hasan Bülent KANTARCI

KOCAELİ 2018

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT POLİTİKASI BİLİM DALI

İKTİSADİ BİR BAKIŞLA GİRİŞİMCİLİK ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Onur KARAMAN

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 14.03.2008/08

Jüri Başkanı : DOÇ. DR. H. BÜLENT KANTARCI

Jüri Üyesi : PROF. DR. YAŞAR SARI

Jüri Üyesi :DOÇ. DR. VEDAT CENGİZ

KOCAELİ 2018

ÖNSÖZ

Girişimcilik risk olarak, üretim faktörlerini bir araya getirip yeni ürünlerin, işlerin, hizmetlerin üretilmesi ile ekonomik kalkınma ve büyümenin temin edildiği bir aşama olarak kabul edilmektedir. Ekonominin en önemli unsuru olan kalkınma, büyüme ve gelişmenin olabilmesi için girişimcilik faaliyetleri önemli bir yer tutmaktadır.

Uzun soluklu bir çalışma olan “İktisadi Bir Bakışla Girişimcilik Üzerine Bir Araştırma” konulu yüksek lisans tezimin hazırlanmasında eşim Ayşe ile kardeşim Özlem’in vermiş oldukları manevi destekleri önemli bir yer tutmaktadır.

Bu çalışmamın hazırlanmasında en büyük desteği veren, yol gösteren ve olumlu motivasyon yansıtarak teşvik eden danışman hocam Doç. Dr. H. Bülent KANTARCI’nın katkısını unutmam mümkün değildir.

Bu bağlamda, tüm çalışmalarımda olduğu gibi tez çalışmamda da bana büyük destek sağlayarak her zaman yanımda yer alan, aileme özellikle eşime, kız kardeşime ve danışman hocam Doç. Dr. H. Bülent KANTARCI’ya teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	.vii
TABLOLAR LİSTESİ.....	.viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİK, GİRİŞİMCİLİĞİN TARİHİ VE FELSEFİ BOYUTU

1.1. Girişimci, Girişimcilik ve Girişimcilik Olgusu.....	5
1.2. Girişimciliğin Tarihi.....	12
1.2.1. Türk Tarihinde Girişimcilik	18
1.3. Girişimciliğin Felsefi Boyutu.....	21
1.3.1. Psikolojik Açıdan Girişimcilik	22
1.3.2. Davranışsal Açıdan Girişimcilik.....	24
1.3.3. Toplumsal Açıdan Girişimcilik.....	26
1.3.4. Sosyolojik ve Kültürel Açıdan Girişimcilik	29
1.3.4.1. Kültürlerarası Farklılıklar ve Girişimcilik	33

İKİNCİ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİĞİN EKONOMİK, İŞLETME VE İKTİSADİ ÇERÇEVEDE DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Girişimciliği Etkileyen Koşullar	39
2.2. Girişimcilik ve Ekonomi İlişkileri	40

2.2.1. Girişimciliğin Ekonomik Gelişmeye Katkısı.....	40
2.2.2. Girişimciliğe Dayalı Ekonomik Gelişme.....	42
2.2.2.1. Üretim ve Ürün Çeşitliliğinin Artışı.....	47
2.2.2.2. İstihdam Artışı	48
2.2.2.3. Sermaye Birikimi.....	48
2.2.2.4. Kaynakların ve Fonların Yatırıma Yönlendirilmesi	49
2.3. İşletme Biliminde Girişimcilik.....	53
2.4. İktisat Teorisinde Girişimcilik	54
2.4.1. Girişimciliğin İktisadi Gelişmedeki Önemi	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GİRİşİMCİLİK OLGUSUNA İKTİSADİ DÜşÜNCELERİN BAKIşI

3.1. Klasik İktisat Teorisi	61
3.1.1. Klasik İktisat İlkeleri.....	63
3.1.2. Klasiklerin Ücret Teorisinde Girişimcilik.....	64
3.1.3. Klasik Teoride Girişimciliğin Yeri	66
3.2. Neo-Klasik (Marjinalist) İktisat Teorisi.....	73
3.2.1. Neo-Klasik (Marjinalist) İktisat Teorisi İlkeleri	74
3.2.2. Neo-Klasik (Marjinalist) İktisat Teorisi Okullarında Girişimcilik	75
3.3. Fizyokrat İktisatta Girişimcilik	77
3.4. Joseph A. Schumpeter ve Girişimcilik.....	79
3.4.1. Schumpeterin Girişimciliğe Etkisi	84
3.5. Kapitalist Sistemde\Piyasa Ekonomisinde Girişimcilik.....	87
3.6. Girişimcilikte Kapitalist Sisteme ve Piyasa Ekonomisine Keynesyen Bakış	91
3.7. Sosyalist Ekonomi.....	94
3.7.1. Sosyalist Ekonomi ve Girişimcilik	94
3.7.2. Sosyalist Ekonominin Girişimciliğe Etkisi	99
3.8. İşlam Ekonomisi	103
3.8.1. İşlam Ekonomisi ve Girişimcilik	115

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİK ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	117
4.2. Araştırmanın Kapsamı	117
4.3. Veri Toplama Aracı ve Yöntemi.....	118
4.4. Araştırmanın Kısıtı.....	118
4.5. Veri Toplama Aracı ve Uygulanması	118
4.6. Araştırmanın Hipotezleri.....	119
4.7. Verilerin Analizi ve Bulgular.....	119
4.7.1. Kişisel Değişkenlere Ait Bulgular	119
4.7.2. Katılımcıların Girişimcilik Tercihlerine İlişkin Bulgular	121
4.7.3. Katılımcıların Girişimcilik Algı Düzeylerine İlişkin Bulgular	121
4.7.4. Araştırmanın Hipotezlerine İlişkin Bulgular	123
SONUÇ.....	135
KAYNAKÇA	142
EKLER.....	157
Ek 1. Anket Formu	157

İKTİSADİ BİR BAKIŞLA GİRİŞİMCİLİK ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

ÖZET

Girişimcilik faaliyeti iktisadi büyümenin önemli kaynaklarından birisidir. Girişimcilik faaliyetlerindeki artış trendi iktisadi büyümeyi de beraberinde getirmektedir. Gelişmiş ülkelerde iktisadi büyümeye, istihdama pozitif katkı sağlayacak olan girişimciliği teşvik edici düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise girişimcilik tam anlamı ile teşvik edilmemekte ve ayrıca verim sağlanacak alanlara yönlendirilememektedir. Bu durum ise gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki iktisadi yapıda büyük farklılıklar meydana getirmektedir.

Girişim ve girişimcilik, günümüzde işletme bilimi alanında yaygın olarak değerlendirilmesine karşın, bu çalışmada iktisadi açıdan değerlendirilmeye çalışılmıştır. Girişimciliğin tarihi, ortaya çıkışı ve psikolojik, felsefi, toplumsal, sosyo-ekonomik boyutları incelenmiştir. Girişimciliğin, makro ve mikro ekonomiye faydası ve\veya faydaları üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada girişimciliğin önünü açan ve girişimciliği teşvik eden iktisadi düzenlemeler ile uygulamalar üzerinde durulmuştur. Yine ayrıca girişimcilik faaliyetini yapan girişimcilerin yetiştirilmesi ve girişimcilik ruhunun ortaya çıkarılması için düzenleyici kurumlar ile sivil toplum kuruluşlarına önemli görevler düştüğü belirtilmiştir.

İktisadi düşüncelerin var olduğu sistemlerde girişimcilik faaliyetlerinin durumu değerlendirilmiştir. Değerlendirmelerin ve analizlerin neticesinde hangi iktisadi düşüncenin girişimcilik ile uyumlu olabileceği ve girişimciliğin uygulanması ile birlikte topluma sosyo-ekonomik bakımdan katkı sağlayabileceği üzerinde durulmuştur.

Literatür incelemesinden sonra araştırma yolu kullanılmış olup, bahse konu araştırma Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri ile anket şeklinde yapılmıştır. İlgili araştırmada veriler, 443 öğrenciye anket uygulanarak temin edilmiştir. Temin edilen veriler SPSS 17,0 istatistik paket programı kullanılarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre öğrencilerin girişimciliği genel olarak olumlu değerlendirdikleri gözlemlenmiştir. Ankete katılan katılımcıların % 63,8 yeterli devlet desteğinin olduğu görüşünü belirtmiştir. Yine katılımcıların % 76'sı yeterli sermayesi olursa girişimciliği tercih edebileceğini belirtmiştir. Bu iki sonuca göre şahısların girişimcilik yapmak istedikleri takdirde sermayeleri yetersiz olsa dahi devlet desteği ile yapabilecekleri sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Diğer bir sonuçta ankete katılanların % 59,8'i bürokratik engellerin olmaması durumunda girişimciliğe olumlu baktıklarını beyan etmişlerdir. Yapılan araştırmanın neticesinde temin edilen verilere göre, gençlerin girişimciliğe yönelmesinde devlet desteği, sermaye, bürokrasinin azaltılması, çevre ve aile gibi hususların önemli olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Girişim, Girişimcilik, Ekonomik Kalkınma, İnsanlık, İnsanlığa Evrensel Fayda.

ABSTRACT

Entrepreneurship activity is one of the important sources of economic growth. Increasing trend in entrepreneurship activities leads to economic growth. It is seen that regulations are made to encourage entrepreneurship, which will make positive contributions for economic growth and employment in developed countries. In developing countries, on the other hand, entrepreneurship is not completely encouraged and cannot be canalized to efficient areas. This results with significant differences in economic structure between developed countries and developing countries.

Although entrepreneur and entrepreneurship is commonly evaluated in the filed of business management nowadays, this study probes to make evaluations in terms of economics. This study analyses historical, psychological, philosophical, social and socioeconomic dimensions and occurrence of entrepreneurship. This study lays emphasis on benefit(s) of entrepreneurship in macro and micro economy.

This study deliberates on economical regulations and implementations that paves the way for and encourage entrepreneurship. In addition, this study remarks that regulatory bodies and non-governmental organizations play important roles in training entrepreneurs, who carry out entrepreneurship activities, and bringing out entrepreneurialism.

This study also evaluates the status of entrepreneurship activities in systems with ideas on economics. As a result of evaluations and analyses, we focused on ideas on economics that correspond to entrepreneurship and socioeconomic contribution to the community through implementation of entrepreneurship.

After literature review, a research was conducted as a survey with students of Çukurova University Faculty of Economics and Administrative Sciences. Data was obtained by conducting the survey with 443 students in the related research. Using SPSS 17.0 Statistical Package Software, the obtained data was assessed. According to the result of the research, it was observed that the students evaluated entrepreneurship positively in general. 63.8% of the survey participants stated that there was sufficient state support for entrepreneurship. Again, 76% of the participants stated that they might prefer entrepreneurship, if they had sufficient capital. It is concluded according to these two results that these individuals may engage in entrepreneurship with state support, if they wish to do so, even if their capital is insufficient. As another result, 59.8% of the survey participants stated that they would see entrepreneurship positively, if there were not bureaucratic obstacles. According to the data obtained as a result of our research, we identified that there are important factors for young people to lean towards entrepreneurship such as state support, capital, eliminating bureaucracy, environment and family and etc.

Keywords: *Entrepreneur, Entrepreneurship, Economic Growth, Humanity, Universally Beneficial to Humanity*

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
GSYİH	: Gayri Safı Yurt İçi Hasılada
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüs
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy İşletmeler
MÖ	: Milattan Önce
MÜSİAD	: Müstakil İş Adamları Derneği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşlarına
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜSİAD	: Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği
yy.	: Yüzyıl

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Ölçeklerin Güvenirlilik Değerleri.....	120
Tablo 2. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Bulgular.....	121
Tablo 3. Katılımcıların Girişimcilik Tercihlerine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Dağılımları	122
Tablo 4. Katılımcıların Girişimcilik Algı Düzeylerine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Dağılımları	123
Tablo 5. Cinsiyet Değişkeni İle Girişimcilik Tercihi ve Girişimcilik Algı Düzeyi T-Testi Analizine İlişkin Bulgular.....	125
Tablo 6. Yaş Değişkeni ile Girişimcilik Tercihi ve Girişimcilik Algı Düzeyi Analizine İlişkin Bulgular	126
Tablo 7. Katılımcıların Girişimcilik Tercih ve Girişimcilik Algı Düzeyleri İle Yaş Değişkeni Arasındaki Farkın Kaynağı.....	127
Tablo 8. Baba Eğitim Durumu ile Girişimcilik Tercihi ve Girişimcilik Algı Düzeyi	129
Tablo 9. Katılımcıların Girişimcilik Tercih ve Girişimcilik Algı Düzeyleri İle Babalarının Eğitim Durumu Değişkeni Arasındaki Farkın Kaynağı	130
Tablo 10. Anne Eğitim Durumu ile Girişimcilik Tercihi ve Girişimcilik Algı Düzeyi Arasındaki İlişki	132
Tablo 11. Katılımcıların Girişimcilik Tercih ve Girişimcilik Algı Düzeyleri İle Annelerinin Eğitim Durumu Değişkeni Arasındaki Farkın Kaynağı	133
Tablo 12. Okudukları Bölüm ile Girişimcilik Tercihi ve Girişimcilik Algı Düzeyi Arasındaki İlişki	134
Tablo 13. Katılımcıların Girişimcilik Tercih ve Girişimcilik Algı Düzeyleri İle Okudukları Bölüm Değişkeni Arasındaki Farkın Kaynağı.....	135

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Girişimci Tanımında Vurgular.....	16
Şekil 2. Geleneksel Ekonomi Gelişme Modeli (GEM 2000).....	42
Şekil 3. Ekonomik Gelişmeyi Sağlayan Girişimci Süreç Modeli (GEM 2000)	43
Şekil 4. Birleştirilmiş Ekonomik Gelişme Modeli (GEM 2000)	44
Şekil 5. Ekonomik Gelişmede Girişimciliğin Ana Unsur Olduğu Model (GEM 2000)	46

GİRİŞ

Ekonomik, iktisadi ilerleme, gelişme ve kalkınmada girişimcilik kavramı yapılan araştırmalarda çok karmaşık ve anlatılması, anlaşılması açısından zor bir konu olduğu ifade edilebilir. Girişimcilik, esas itibariyle sosyo-ekonomik olgu olduğundan iktisadi büyüme, gelişme ve sosyal kalkınmada önemli olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle girişimcilik, gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarında ve gelişmelerinde önemli rol oynar (Özkul, 2007: 344). Ekonomik sistemlerde girişimcilik farklı fonksiyonları yerine getirir. Girişimcilik, çalışmak, üretmek, farklılık oluşturmak, yatırım yapmak gibi faaliyetlerin temelini oluşturur. Bir ülkede milli gelir düzeyinin artmasında ve iktisadi kalkınmanın gerçekleşmesini de girişimciliğin payı büyüktür.

Yapılan çalışmada girişimciliğin esas olarak ticari, ekonomik ve sosyo-kültürel boyutu ele alınacak olup, farklı iktisadi ekollerin girişimciliğe bakışına yer verilerek hangi ekolün girişimciliğe daha fazla katkı sağladığı belirtilecektir. Çeşitli yönleri ile sosyo-ekonomik ve kültürel bir olgu olan girişimcilik, iktisadi ve sosyal kalkınmanın gerçekleşmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu durum dikkate alınırsa girişimciliğin gelişmemiş ülkelerin kalkınmalarında ve gelişmelerinde önemli olduğu düşünülebilir.

Girişimcilik ile kaynakların ekonomik olarak seferber edilmesi, harekete geçirilmesi, girişimcilerin arz ve talebi yönlendiren, pazar arayan şahıslar olması hususları dikkate alındığı takdirde girişimcilik kavramı iktisat bilimi kapsamında düşünülmelidir (Aytaç, 2006: 141). Girişimcilik ile toplumsal/kültürel/ekonomik yapılar arasında anlamlı bir ilişkiden söz edilmektedir. Girişimcilik performansının yüksek veya düşük olması durumu toplumsal/kültürel/ekonomik yapı ile bağlantılıdır (Okutan ve Balaban, 2014: 11). Toplumsal yapı, girişimcilik faaliyetlerini hem etkileyecek hem de yapılan girişimcilik faaliyetlerinden etkilenebilecektir.

Tam rekabet piyasa şartlarının mevcut olduğu ekonomik sistemler girişimcilik faaliyetleri için ideal bir ortamdır. Fakat kapitalizmin egoist ruhu ile her şeye rağmen kar ve kazanç gayesi olan girişimci faaliyetler sosyal sorumluluktan uzaktır. Bu anlayış ile yapılan girişimcilik topluma ve insanlığa zarar verebilmektedir (Aytaç, 2014: 72).

Girişimcilik, İşlamî ekonomik sistemlerde manevi, ahlaki, tesiand ve teavn esaslı olarak hem toplumun hem de girişimcinin menfaati dikkate alınarak yapılır. Reel sosyalizmin yıkıldığı ve batı kaynaklı kapitalizmin ideolojisi olan liberalizmin de yeterli olmadığı günümüzde çözümü bir iktisadi sistem olarak adaleti, ahlakı ve sosyal boyutu olan “İşlam Ekonomisi”nde aramak gerekmektedir. Paradan para kazanmayı uygun görmeyen, üretim esaslı bir ekonomik model olan İşlam Ekonomisinde girişimcilik ön plana çıkmaktadır (Er, 2013: 75).

Küreselleşme ile birlikte dünyadaki sosyal, ekonomik, toplumsal, teknolojik değişimin yanısıra kültürel ve gerek büyüme açısından yaşananlar gerekse kalkınma adına yapılan üretim aşamasında, bununla birlikte üretim kaynağı olarak da girişimcilik kavramına olan gereksinimler daha da fazla artış göstermiştir. Girişimcilik, ekonomik ve iktisadi bir değer kazandırmanın yanı sıra, hem oluştuğu ortam hem de yaptığı yenilikçi hareketlilikle, toplumsal, ekonomik-sosyo-kültürel ve siyasi durumlarla bağlantılıdır (zyakışır, 2011: 51). Bu nedenle, günümüzde bilimsel girişimcilik çalışmalarında toplumsal/kültürel yapı ne çıktığından girişimciliğin sosyolojik bir içerik kazandığı görülmektedir. Girişimcilikle toplumsal ve kültürel yapılar arasında anlamlı bir ilişki olmasından dolayı bazı toplumlar girişimcilik faaliyetlerinde daha yüksek performans gösterebilirken bazılarında da düşük performans gözlenmektedir. Aralarında oluşan bu farkın ortaya çıkmasında toplumsal yapı ve kültür önemlidir. Toplumun yapısal koşulları, değerleri ve kültürü her hangi bir girişimci faaliyetin oluşmasını doğrudan etkileyebilmektedir (Saraçoğlu ve Duran, 2009: 133).

İktisat, işletme, yönetim, finans ve eğitim gibi disiplinlerin girişimciliğe yönelik ilgisi devam etmekle birlikte, davranış bilimleri, sosyoloji ve siyaset bilimi girişimcilik çalışmalarına farklı bir açıdan bakma imkânı sağlamaktadır. İdeolojik menfaat dikkate alınmadan objektif olarak değerlendirilen girişimcilik insanlığa daha faydalı olabilecektir. Bu bağlamda girişim faaliyetinde bulunacak olan yatırımcılar insanlığa daha faydalı olabilecek şekilde yönlendirilebilir (Aytaç, 2006: 142).

Girişimcilik faaliyetlerinde davranışlar ile sosyal evre etkilidir. Sosyal evre risk ve sorumluluk alabilecek davranış sergileyenleri teşvik ederse girişimcilik faaliyeti ortaya çıkacaktır. Ayrıca, sosyal çevrenin yanı sıra devlet ve piyasa gibi koşulların elverişli olup olmaması durumu da girişimcilik faaliyetini etkileyecektir.

Diğer bir ifade devletin izlemiş olduğu iktisat politikası girişimcilik faaliyetleri üzerinde etkili olacaktır. Gelişmiş ülkelerde girişimciliğin oluşmasına piyasanın durumu etkili olurken, gelişmekte olan ülkelerde, ise devlet ve hükümetin (iktidar) uyguladığı iktisadi sistem daha etkindir.

Anlaşılır, uygulanabilir mevzuat, az bürokrasi, çok KOBİ, düşük oranda vergi ve sosyal kesinti ile düşük maliyetli üretim koşulları ile tatmin edici karlılığın olduğu piyasada girişimcilik faaliyeti hız kazanacaktır. Girişimciler, kendilerine katkı sağlayacak diğer bir ifade ile kar getirisi elde edecekleri ortamlarda yatırım yapmak isterler. Fakat girişimciliği, sadece ekonomik kar olgusu bağlamında değerlendirmemek, ekonomi ile birlikte kültür, medeniyet, zihniyet, din, ahlak, gibi toplumsal olguların oluşturduğu “bütünlükçü” bir çerçeveden en ele almak gerekir. Bu bahsedilen girişimciliğin bütünlükçü yaklaşımını, ahlaki ve kültürel değerleri merkeze alan İslamî ekonomik sistemlerde görmek mümkündür (Er, Şahin ve Mutlu, 2015: 33).

İslamî normlara bağlı olarak ticari hayatlarına yön veren erdemlilik vasfına sahip girişimciler, toplumsal yapılarındaki para- ticaret-din dengesini sağlamak adına yapılan işler, üretim ve girişimcilik faaliyetleri, iş ahlakı gibi sosyo-ekonomik/kültürel/psikolojik gibi parametreleri fazlasıyla kullanmışlardır. Bu bağlamda bu vasıflara sahip girişimciler, yaptıkları yatırımlar ile hem kendilerine hemde topluma fayda sağlayabileceklerdir. Böylece girişimciliğin temelinde paradan para kazanma anlayışı olmaması gerektiği ispatlanabilecektir.

Toplumların gelişmesinde, ilerlemesinde, pozitif değişmesinde ve üretimi arttırmasında esas adres girişimciliktir. Bu nedenle ticari hayatta girişimcilik, iktisadi büyümeyi yalnızca sayısal açıdan, üretilen mal ve hizmet miktarında hacimsel artış olarak değil niteliksel manada üretilen mal ve hizmetlerin kalitesi ve çeşitliliği olarak da değerlendirilmelidir (Erdil Şahin ve Ayhan, 2014: 3). Girişimcilik, bu şekilde değerlendirildiği takdirde iktisadi büyüme ve kalkınma birlikte gerçekleşecektir. Girişimcilik faaliyetinin istikrarlı olabilmesi için istikrarlı bir ekonomi ortamında yatırım yapma arzusunun veya girişimci ruhlarının olması ve bununda sürdürülebilir olması gereklidir. Bu nedenle girişimcilik adına ilk hedef olarak, bireylerin içinde var olan girişimcilik ruhlarının ortaya çıkarılması belirlenmiştir. Tüm bu durumların oluşması için devlete ve Sivil Toplum Kuruluşlarına (STK) görev düşmektedir.

Literatür araştırmasına bağlı olarak Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerine yönelik anket çalışması yapılmıştır. Yapılan anket çalışmasının hedef kitlesi olarak belirlenen Çukurova Üniversitesi'nin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde eğitim gören öğrencilere yöneltilen sorularla, söz konusu öğrencilerin girişimciliğe bakışları, girişimcilik hakkındaki düşünceleri ve bununla birlikte mezun olduktan sonra veya hayatlarının ilerleyen dönemlerinde girişimciliğe olan eğilimleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Girişimciliğin önünü açacak olan ve girişimciliğe katkı yapma potansiyeli olan gençlere yönelik yapılan araştırma ile çalışmanın üçüncü bölümünde hedeflenen esaslara göre beş adet hipotez oluşturulmuştur. İlgili bölümde, hipotezlerle ilgili olarak uygulanan anketin amacı, kapsamı, yöntemi, sınırlılıkları ve ankete ilişkin analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Anket araştırmasına göre eğitimin, sermayenin, risk anlayışının, bürokratik uygulamaların, şahsın kendisinin, devletin desteğinin, aile ve arkadaş yapısının girişimcilik anlayışını etkilediği görülmüştür. Araştırmaya bağlı olarak oluşturulan hipotezler bağlamında düzenlenmiş olan sorulara tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Bu sorulara cevap verenler arasındaki farkı belirlemek için LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin girişimciliğe olumlu baktıkları değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİK, GİRİŞİMCİLİĞİN TARİHİ VE FELSEFİ BOYUTU

1.1. Girişimci, Girişimcilik ve Girişimcilik Olgusu

Girişimci ve girişimcilik kültürü konuları araştırmacılar tarafından üzerinde önemle durulan konulardan olmuştur. Girişimcilik üzerine yapılan araştırmaların önemli olması, makro açıdan iktisadi kalkınma, büyüme, sosyal gelişme ve gelişme konuları üzerinden oldukça önemli olmasına bağlıdır. Tekin (2009: 2)’e göre girişimci birey risk almak kaydı ile doğal kaynak, sermaye, emek gibi üretim faktörlerini konoslilde ederek insanlığın talep ve ihtiyaçları için yeterli düzeyde üretim gerçekleştirip kazanç elde etmek için bir şirket kuran ve burayı idare eden şahıs olarak kabul edilebilir (Çöğürçü, 2016: 67). Girişimcilik ise, başlangıçta piyasadaki imkanların tespit edilmesi ve akabinde kaynakların, girdilerin kullanılması, yeni ürünlerin, işlerin, hizmetlerin üretilmesi ile ekonomik kalkınma ve büyümenin temin edildiği bir aşama olarak kabul edilmektedir (Çöğürçü, 2016: 67). Bunun sebebi toplumu ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel açıdan değiştiren girişimcilik, küreselleşen dünya düzeninde medeniyetlerin / kültürlerin / toplumların / ülkelerin / bireylerin - evrensel olarak - iktisadi ve sosyal çerçevede değişim ve gelişim göstermesine katkı sağlayarak, etki uzantısı olarak günümüz bilgi toplumuna kadar gelen bir “konu” olduğu söylenebilir.

Girişimcilik, sadece işletme kavramı olarak değerlendirilmeden toplumu ve toplumsal hayatı etkilediği için ülkenin veya toplumun kalkınmasında önem taşımaktadır (Şimşek, 2009: 1139). Girişimcilik kavramı, Almanca “unternehmen” ve Fransızca “entre” (girmek, giriş) ve “prendre” (almak üstlenmek) sözcüklerden türetilmiş olan girişimci kavramı, iş Fransızca “entreprendre” kelimelerinden türetilmiş olup, Türkçe’de “üstlenmek” anlamındadır (Çöğürçü, 2016: 66). Girişimciliği sadece bir tanımla sınırlamak doğru olmaz. Girişimcilik, “üstlenmek”, “sorumluluk almak”, “araştırmak”, “risk” anlamı ile değerlendirildiği takdirde

riskleri göze alma, yenilikler yapma, değişiklikler yapma, yeni imkânlar bulma, riskleri ve krizleri fırsata çevirme, sorumluluk alma faaliyetidir.

1730’lu yıllarda Fransız Bilim adamı Richard Cantillon, girişimci kavramını ekonomi biliminde ilk defa kullanan kişi olarak bilinmektedir (Çöğür, 2016: 67). Richard Cantillon, girişimcilik kavramını ekonomi bilimine ilk defa “Essai Sur la Nature du Commerce en General” çalışmasıyla girmesini sağlamıştır (Çöğür, 2016: 68). Girişimci kavramı İngiliz ekonomi literatüründe ilk defa 19. Yüzyılda John Stuart tarafından kullanılmıştır (Çetindamar, 2002: 33) J. Baptiste Say, girişimci kavramını 19.Yüzyılda üretim faktörü şeklinde kullanmıştır. Say girişimciyi, emek, sermaye ve toprak faktörlerini birlikte organize ederek bir ekonomik faaliyetin yönetimini yapan ve idare eden üretim faktörü belirtmektedir. Bu bağlamda Say’a göre üretim faktörleri dört adet olarak değerlendirilmektedir. Bu üretim faktörleri: Emek, Sermaye, Toprak ve Girişimci’dir (Çöğür, 2016: 66).

Öğrenciler üniversite eğitimi içerisinde, eğitim-öğretim süresi bitmesinden sonra büyük şirketler içerisinde çalışma arzusu içerisinde hayaller kurmaktadır. Bu düşüncenin hakim olmasında özellikle son yıllarda, özellikle de Batı ülkelerinde varolan gençlerin istihdama katılma süreçlerinin hızlandırma aşamalarında girişimcilik faaliyetlerinin üzerine önemli bir şekilde eğilmesi gösterilebilir. Girişimcilik ana amacına bakıldığında da; girişim faaliyetlerini büyük şirketlerin bünyesinde değil, kendi bağımsızlığını kazanarak geliştirmiş olduğu fikirleri sosyal ve ekonomik hayatın içerisine dahil etmesi olduğu söylenebilir.

Fırsatları görebilme kabiliyetleri ile farklılık ve yenilik yapma isteği içerisinde olan ve bunu gerçekleştirme kapsamında yer alan kimseler girişimci olarak anılmaktadır. Girişimcinin işi; üretmek, geliştirmek, riskleri fırsatlara çevirmek ve ekonomik katma değer temin etmektir. Ayrıca girişimci, sadece kendi başına iş kuran, yürüten ve işleten kişi olarak görülmemelidir (Aytaç ve İlhan, 2007: 103).

“Girişimcilerin hazırladıkları iş planı çerçevesinde geliştirdikleri projelerine destek sağlayacak olan kuruluşların ülkemizde yeni gelişmekte olması nedeniyle, kendi işini kurmak isteyen girişimcilerin başlangıç finansmanını sağlama konusunda ciddi sıkıntıları olmaktadır. Günümüzde bazı bankalar “risk sermayesi” sağlamak üzere yeni şirketler kurmaktadır. Mevcut olan şirketler ise, büyüme aşamasındaki ya

da bu aşamayı tamamlayarak belli bir iş hacmine ulaşmış olan kuruluşlara finansman olanağı sunmaktadır” (Aracıoğlu ve ark., 2017: 11).

Geçmişte kullanılan “teşebbüs” ve “müteşebbis” kavramları günümüzde yaygın olarak “girişim” ve “girişimci” olarak kullanılmaktadır. Günlük hayatta, girişim (enterprise); bir işi yapmak için harekete geçme, başlama, kalkışma durumunu ifade etmekte, girişimci (entrepreneur) ise; böyle bir durum içinde yer alan girişken, atılgan ve aktif kişi anlamında kullanılmaktadır (Aytaç ve İlhan, 2007: 105). Bu kavramlar esasta, iktisadi olarak ele alınmaktadır. Bu çerçevede girişimci, arz ve talebi yönlendiren, pazar arayan kişi, girişimcilik ise, daha çok kaynakları ekonomik olarak seferber etme, harekete geçirme faaliyeti olarak görülmektedir.

Girişimcilik ile belirli faaliyetlerde bulunmak kaydıyla “yenilik”, “değişiklik”, “üretkenlik”, “farklılık” gibi unsurlar ortaya çıkacaktır. Bu unsurları gerçekleştirecek olan girişim faaliyetinde bulunacak olan girişimcidir. Girişimciliğin olması için girişim faaliyetinin ve bu faaliyeti gerçekleştirecek girişimcilerin olması gerekmektedir. Sadr Toplum için aşağıda sayılan üç grubu tasvir etmiştir (Aracıoğlu ve ark., 2017: 11);

- Yeteneklerini ve kabiliyetlerini kullanarak kendilerine yüksek yaşam standardı sağlayabilenler,
- Temel ihtiyaçlarını sadece çalışarak karşılayabilenler,
- Kendi imkânları ile geçimlerini sağlayamayan fiziken veya zihnen zayıf olanlar,

Sadr’ın bu üç grubundan faaliyetlerini, yeteneklerini ve kabiliyetlerini kullanarak kendilerine yüksek yaşam standardı sağlayabilenler, girişim faaliyeti yaparak hem yatırım ve üretim artışı sağlarlar hem de kendi gelirlerini artırır. Girişimcilik hem bireysel hem de kolektif bir faaliyettir. Bireysel faaliyeti, Teşebbüs-ü şahsî, bireysel girişimcilik olarak tanımlanabilir (Kaya, 2009). Bireysel faaliyeti yapacak olan girişimci olup, bu kişiyi müteşebbis olarak isimlendirebiliriz. Müteşebbis bir iş yapmaya karar veren ve bunu uygulayandır. Müteşebbis iradesini kullanarak, içinde bulunduğu şartları okur ve geleceği şekillendirmek için var olan imkânlarını kullanır. Müteşebbis bunu yaparken geçmişteki problemleri düşünmez ve

tecrübelerinin kendisini engellemesine müsaade etmemekle birlikte tecrübeleri kendisine yol gösterici olarak kullanır (Kaya, 2009).

Kolektif faaliyeti, müteşebbislerin faaliyetlerinin bir araya gelmesi olarak görebiliriz. Diğer bir ifade ile kolektif faaliyet, girişim faaliyetinde bulunanların güçlerini birleştirmesi sonucunda ortaya çıkan bir girişim faaliyetidir.

Türk Dil Kurumu'nun internet sitesinin sözlüğü'nde; Girişim, “planlı olarak bir işe girişme, teşebbüs, bir mal ya da hizmetin sağlanması, değiştirilmesi, verimli çabaların bir araya getirilmesi gibi hakka ve ekonomik durumlara ilişkin bir kuruluşun gerçekleştirilmesi” (Akyüz, Gök ve Yıldırım, 2014: 72); Girişimci kavramının sözlük anlamı “Üretim için bir işe girişen, kalkışan kimse, müteşebbis; Ticaret, endüstri vb. alanlarda sermaye koyarak girişimde bulunan kimse, müteşebbis; Emek, sermaye ve doğayı bir araya getirerek üretim sürecini bir üretim faktörü olarak tasarlayan, örgütleyen ve onun tüm riskini üstlenen kişi ve son olarak da bir işin sorumluluğunu kuruluş, yönetim ve dokuncasını üzerine alan kişi” olarak dört farklı şekilde tanımlanmaktadır (TDK, 2017).

Girişimci ve girişimciliğin birkaç tanımını aşağıdaki şekilde yapabiliriz: Girişimci, ihtiyaçları karşılamak veya temin etmek amacıyla iktisadi hizmet ve malların üretebilmesi adına üretim faktörlerini bir arada buluşturan şahıstır (Karalar, 2001: 13). Girişimci, bir işi ve kurumu organize etme, yönetme, sevk etme, risk ve sorumluluk alma gibi yükümlülükleri olan şahıstır (Güney, 2008: 55). Schumpeter'e göre girişimci gelenekselden ayrılıp, yeni birşeyler üreterek “yaratıcı yıkıcılık” (creative destruction) vazifesini yapar (Çetindamar, 2002: 37). Ömer Dinçer'e göre girişimci için en önemli enstrümanlar yenilik, değişiklik ve farklılık yapabilmektir (Er, 2012: 19).

Bekir Parlak'a göre “Girişimci”, kâr gayesi ile risk alarak ürün ya da hizmet ortaya çıkması için gerekli şartları oluşturan ve üretim faktörlerini konsolide eden bir bireydir. Buna göre Parlak, girişimciyi üretim faktörlerini (emek, sermaye, doğal kaynak, teknoloji) bilgi çağına uygun olarak bir arada toplayarak, hizmet ve ürünleri üreten veya meydana getirilen hizmet ve ürünleri kâr gayesi ile piyasada pazarlayan, satan netice itibarı ile kâr ya da zararı üstlenerek riski karşılayan yatırımcıdır (Parlak, 2005: 12).

Girişimci, kendi şahsına veya farklı kişilere ait üretim faktörlerini pekiştirilmiş ederek ticari faaliyet yapan, bir iş yeri kuran ve bu iş yerinin faaliyetleri ile elde edilen kar veya kaybedilen zarardan direkt olarak etkilenen kişidir (Taşlıyan, vd. 2004: 314).

Emek, sermaye ve toprak faktörlerini bir araya getirmek kaydı ile üretim faaliyeti yaparak mal ve hizmet üretiminde önemli rol oynaya kişiye girişimci denir (Erdoğan ve Orhan, 2005: 179).

Girişimciliğin çeşitli özellikleri olduğu için bunun tanımını yaparken girişimcinin tanımına konu olan özellikleri dikkate almak gereklidir. Bu nedenle bilim adamları girişimciliğin tanımını, anlam olarak birbirine yakın fakat farklı şekillerde yapmıştır. Girişimciliğin özelliklerinin en başında, risk alma, yenilik ve değişiklik yapma gelmektedir. Hisrich (1985) girişimciliği, maddi, psikolojik ve sosyal riskleri almayı kabul edip zaman harcayarak ve emek sarfederek değer üretme aşaması (Ören ve Biçkes, 2011: 68) olarak tanımlamaktadır. Schumpeter ise, girişimciliği, yenilik yapma faaliyeti, davranış ve anlayış tarzı olarak değerlendirmektedir (Çetindamar, 2002: 35). Casson ve Foss-Klein yaptıkları çalışma da girişimcilik kavramını, risk ve sorumluluk alma, imkânlar ile fırsatları takip etme, değerlendirme ve yenilik oluşturma faaliyetidir. Bu düşünörlere göre yeni bir firma veya şirket kurarak yenilik yapılması girişimciliğin kapsamına girer (Çetindamar, 2002: 34). Bridge ve arkadaşlarına göre yeni bir işe başlama, yeni bir iş sahibi olma, sahip olunan işi geliştirme, ilerletme ve büyötme gibi aşamaları, girişimciliğin kapsamına girmektedir (Bayar, 2012: 37).

Girişimcilik, birey ya da bireyler tarafından yatırım imkânlarının farkına vararak, plan, proje ve organizasyon oluşturulması ve bunların gerçekteşmesini sağlayacak kaynakların hızla harekete geçirmek için organizasyonda olması gerekli faaliyetlerin uygulamaya konulmasıdır (Güner ve Korkmaz, 2015: 155). Girişimcilik, bireylerin mevcut olan kaynaklardan daha fazla ve çeşitli kaynakları kullanarak piyasada yeni imkânları oluşturmasıdır.

Girişimcilik konusu özerine yapılan çeşitli akademik araştırmalar incelendiğinde girişimci ve girişimcilik kavramı özerine toplam 77 adet tanım olduğu, araştırmalarda kullanılan anahtar kelime olarak ise 15 adet kelimenin

kullanıldığı gözlenmiştir. Bu gruplar Odabaşı'nın aktarımına göre aşağıda yer almaktadır (Odabaşı, 2005: 15).

- Başlatma\keşfetme\üretme\oluşturma,
- Yeni işletme,
- Yenilik\yeni ve farklı ürünler\yeni pazar,
- Yeni imkânları ve fırsatları araştırma,
- Risk alma\sorumluluk alma\risk yönetimi\belirsizlik,
- Kar ve kazanç arzusu,
- Üretim yolları ve imkânları,
- Yönetim, İdare,
- Değer katma, değer üretme,
- Büyüme isteği,
- Girişim, teşebbüs,
- Değişim ve farklılık oluşturma,
- Sahiplik,
- Sorumluluk\yetki,
- Strateji oluşturma,

Yukarıda bahsedilen hususlar değerlendirildiği takdirde girişimciliğin gelişmesine katkı sağlayacak koşullar aşağıdaki gibidir (Er, Şahin ve Mutlu, 2015: 34):

* Başlatma,	* Keşfetme,	* Yeni yönetim,
* Yeni organizasyon,	* Üretkenlik,	* Yeni ürünler,
* Yeni pazarlar,	* Fırsatların peşinde koşma,	* Risk,
* Kar,	* Maddi ve manevi büyüme arzusu	* Sorumluluk,
* Değişimde başrol oynama,	*Bürokrasinin, kırtasiyeciliğin azaltılması,	* Teşvik sistemi,

Yukarıdaki koşullar düşünüldüğünde girişimcilik faaliyeti idealist bir düşünceye sahip ve azimli/hırslı kişiler tarafından yapılabilecektir. Girişim faaliyeti, yenilik ve farklılık yapan, sorumluluk ve risk alan, hızlı bir şekilde karar verebilme kabiliyeti olan ve yapmayı planladığı işler için sabır gösterebilen, kararlı, hırslı ve azimli hareket eden kişiler tarafından yapılacaktır.

Girişimciliğin verimli, etkin, yenilikçi ve faydalı bir faaliyet olduğu için teşvik edilmesi gerekmektedir. Söz konusu teşvik için gerekli şartların ve koşulların oluşması devlet ile vatandaşın ortak çabası gerekmektedir (Durmaz, 2017: 9). Devlet ve vatandaşın ortak çabası da bir tür girişimcilik olarak düşünülebilir. Burada STK'lara da önemli görevler düşmektedir.

Girişimcilik olgusu günümüzde önem verilen konuların başında gelmektedir. Bunun sebebi ise girişimciliğin ekonomik, sosyal ve kültürel hayata yön vermesidir. Bu nedenle girişimcilik, ekonomik, sosyal ve boyutu birlikte ele alınmalıdır. Girişimcilik faaliyetlerinin etkin olarak yapılması sosyal, kültürel ve ekonomik ilerlemeye/gerilemeye sebep olmaktadır (Aytaç ve İlhan, 2007: 104). Bu faaliyetler, riski göze aldığından olumlu veya olumsuz etkiye sebep olabilecektir. Girişimin, birçok alanda etkisi olduğundan sadece işletme bilimi çerçevesinde değerlendirmesi yanlış olur (Şimşek, 2009: 1138-1160). Girişimcilik, modern çağda ortaya çıkan ve bilgi toplumunda önem verilen bir kavram olup, günümüzde de etkisini göstermektedir.

İdealist girişimciliğin hâkim olduğu toplumlarda kıtlık, çatışma ve kargaşanın yerini bolluk, bereket adaletli yarışma ve gelişmeci rekabet alır. Bu durum manevi ve ahlaki değerlerin hâkim olduğu toplumlarda görülecektir (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009: 83). Çünkü manevi ve ahlaki değerlerden yoksun olan sadece kendi kazancını, karını düşünen, şahsi fayda peşinde koşan girişimcilerin hâkim olduğu toplumlarda yapılan girişimcilik faaliyeti gelişmiş ülkelerde de yapılmış olsa sosyal adaleti, adil gelir dağılımını, reel anlamda iktisadi kalkınma ve büyümeyi sağlayamayacaktır.

Girişimci ve girişimcilik bağlamında toplumsal/sosyal/kültürel yapılar arasında yakın bir ilişki vardır. Toplumun kültürü ve değerlerinde farklılıklar nedeniyle bir takım toplumlar girişimcilikte üstün performans gösterirken diğerlerinde aynı seviyede bir performans görülmemektedir. Çünkü toplumun yapısal şartları, inançları, değerleri, coğrafi koşulları her hangi bir davranışın/ hareketin oluşmasını etkilerler (Aytaç, 2006: 139).

Girişimcilik, yalnızca birey tarafından kendi işini kurma olarak değil, halihazırda varolan işini de yenilemesi, geliştirme yada kendi sektörü dışında başka bir sektörde faaliyet göstermeye çalışma şeklinde de karşılaşılabılır. Uzun yıllar pazarda satılan bir ürünün firma tarafından tekrar üretilmesi bir girişimcilik faaliyeti

olarak görülmezken, üretilen mala bir yenilik eklenerek üretilmesi girişimcilik faaliyeti olarak algılanmaktadır (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009: 85). Bu nedenle özel sektörde faaliyet gösteren firmaların ürün yönetimi ve ARGE adına bir bölümleri olmaktadır. Bu bölümde firmalar faaliyet gösterdikleri sektörde ihtiyaca göre veya gelecekte olabilecek talebi görerek farklı ve yeni ürünler geliştirmektedirler. Yeni ürünlerin planlanması ve oluşturulması sektördeki firmaların her açıdan gelişmesine ve ilerlemesine katkı sağlayacaktır. Firmaların büyümesinin reel olarak yatırımlarla olacağı değerlendirildiği takdirde iktisadi açıdan olumlu etkiler görülecektir.

Girişimcilik ekonomik gelişme, büyüme ve kalkınma açısından önem arz etmektedir. Girişimcilik faaliyeti ile firmalar büyüyecek veya yeni firmalar kurulacak, üretim artacak ve bunun neticesinde milli gelirde artış söz konusu olabilecektir (Perktaş, 2014: 475). Ekonomik büyüme ve kalkınma, üretimin artmasına bağlı olarak milli gelirin artmasıdır. Ekonomik gelişme ise, milli gelir artışına ilave olarak ilgili ekonominin ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan farklılaşmasını kapsamaktadır. Diğer bir ifade ile ekonomik büyüme, nicel (sayısal) değişiklikler ve gelişmelere ilave olarak nitel değişiklikler ve gelişmeleri de içermektedir (Dinler, 2000: 510-511). Ekonomik büyüme durumu sanayileşmiş ülkelerde, ekonomik kalkınma durumu ise az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere söz konusu olmaktadır (İlter, 2008: 5).

1.2. Girişimciliğin Tarihi

İlkçağ dönemlerinde (MÖ 5. - 4. Yüzyıllar) girişimcilik kavramı, insanoğlunun toplayıcılık ile avcılık dönemine son vererek (cılalı taş) neolitik zaman diliminde üretim yapması ile birlikte görünür duruma gelmeye başlamış olup, cılalı taş döneminin son bulması ile başlayan maden döneminde yeni iş yerleri açılarak ticari yaşayış biçimi başlamıştır. Maden devrinden sonraki aşama olan Tunç devrinde ise şehir devletleri kurularak ve ticaret belli bir bölgede sıkışıp kalmaktan kurtularak daha geniş bir alana -şehirlerarasına- yayılmıştır (Ercan ve Gökdeniz, 2009: 60). Bu dönemlerde günümüzde görülen küresel ticaretin ilk boyutu gözlemlenmiştir.

İlk Çağ Anadolu medeniyetlerinde girişimci tüccarlar ve zanaatkarlar, hem devlet yönetiminde hem de ekonomik sistemde önemli rol oynamışlardır. Asur

Devleti'nde girişimcilerin devletin örgütlenmesinde, çalışmasında, yayılmasında kısaa devlet mekanizmasında önemli vazifeler almışlardır. Bu nedenle Asur Ticaret Kolonileri, iktisadi açıdan zamanının önemli idari sistemleri oluşturmakta idi. Lidyalılar, İyonyalılar, Hititler ve Urartular'da ise girişimcilik kavramının etkisi açısından aynı nitelikler bulunmaktadır. Girişimcilik kavramının ilk defa ortaçağda kullanılan ve "entreprendere" kelimesinin kökünden gelmesinin yanısıra "iş yapan" kelimesi ile de aynı anlamı taşımaktadır (Üzülmez, 2008: 21).

Girişimciler, gittikleri yerlerde, ticareti, ekonomiyi geliştirmişler ve toplumsal kalkınmayı sağlamışlardır. O dönemdeki devletin taşrayı yönetmesinde vergilerin temininde, vergi mukabilinde tarım arazilerin aktif duruma getirilmesinde ve askeri ihtiyaçlarda girişimcinin ön planda olduğu görülmüştür. Girişimciler, Karadeniz ve Ege sahili boyunca uzanmakta olan antik kentler kurulmuştur ve bu kentleri ticari hayatın merkezi haline getirmişlerdir. Miletli, Cenevizli ve Venedikli tüccarların girişimciliğin güzel örneklerini göstermişlerdir (Çetin Karabat ve Sönmez, 2013: 2).

Eski Yunan döneminde bulunan site devletlerinde, girişim faaliyetlerine değil tarım faaliyetlerine değer verilmekteydi. Bu dönemde üretimin kâr elde etmek amacı ile değil yalnız toplumun gereksinimlerini temin edecek şekilde yapılmasına dikkat edilmiştir (Ercan ve Gökdeniz, 2009: 60).

Ortaçağ boyunca deniz yollarının kullanılması, yeni keşiflerin ve ilmi icatların olmasıyla girişimciler, uzak bölgelerde büyük ve çeşitli yatırımlara açılmışlardır. Örneğin tarihteki en eski girişimcilerden biri olarak tanınan Marco Polo tarafından Batı ile Uzak Doğu arasında kurmuş olduğu ekonomik köprü sayesinde ülkeler arası ticareti geliştirmiştir. Bu süreç bahsedildiği gibi kolay bir şekilde değil, ticaretin gerçekleşmesinde yer alan tabiat koşulları ve coğrafik olan engellerin yanısıra yağmacılar ile de uğraşmıştır. Buna karşın Marco Polo'nun temellerini atmış olduğu ticaret hayatı ile dünyanın farklı bölgelerinde yer alan ülkeler ile ticari anlaşmalar da yapılmaya başlanmıştır. Marco Polo, gittiği ülkelerdeki sermaye sahipleriyle -günümüzde risk sermayesi sahipleri olarak bilinen iş adamları- birlikte getirdiği malları satmak amacıyla sözleşmeler imzalamışlardı. Malını satan Marco Polo ticarete etkin ve verimli olarak rol oynamakta iken asıl sermaye sahibi pasif risk üstlenmişti. Marco Polo, girişimci olarak satmış olduğu maldan elde ettiği kârın %75'ini asıl sermaye sahibine, %25'ini de kendine ayırmıştı (Trakya Ajans, 2015).

Orta çağ döneminde girişimci kavramı, üretim kapsamında yer alan projeleri idare eden ve yönlendiren kişiler için kullanılmaktaydı. Bu üretim projelerinde girişimci bir risk almadan toplumları yönetenler yada büyük sermayelere sahip olan kişiler tarafından sağlanmakta idi. Ulus-devlet döneminde girişimcilik faaliyetlerinin, Feodal Beylikler ve İmparatorluklar dönemine göre arttığı ve piyasada da gücünü arttırdığı gözlenmiştir (Er, 2012: 8). Her dönemde değişikliğe uğrayan girişimcilik olgusu Ulus-devlet döneminde dönüşüme uğramıştır. Bu dönemde girişimciler, uzun dönemli kâr amacı ile, hammadde araştırması yapmaya başlamışlar ve buna bağlı olarak yüksek hacimli ticari faaliyetleri yapmak için kurumsal bir yapı kurmaya başlamışlardır. Sanayi Devrimi'yle başlayan sanayileşme, Kıta Avrupası'na, daha sonra da Amerika ve dünyanın diğer bölgelerine yayılarak, yeni bir ekonomik düzeni oluşturmuş olup, bu dönemde girişimciliğin de yeniden şekillenmiştir. Bu bağlamda liberal ekonominin hâkim olmaya başlaması, girişimcilerin dünya ekonomisinde ve siyasetinde etkin olmasına zemin hazırladığı düşünülebilir (Çöğür, 2016: 68).

Gelişmiş ülkelerin iktisadi tarihlerine bakıldığında takdirde girişimciliğin ülkelerin gelişmelerinde önemli bir payı olduğu görülecektir. Örneğin; Drucker, II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Almanya'nın çok fazla olan ve dikkate alınamayacak nitelikteki küçük dükkânların -ticarethanelerin- zaman içerisinde dünyada imalatçılar ve endüstri liderleri sınıfına yükselmelerinde girişimciliğin önemli bir yeri olduğunu belirtmiştir (İlhan, 2004: 73). Fransızca “entrepreneur” kelimesinden gelen girişimci terimi faaliyet olarak ta 12. yüzyıldan itibaren Fransızca'nın bir parçası olmasına karşın, Avrupa'daki feodal sistem, girişimci ve girişimciliğe engel olmuştur. Fakat şehirleşmenin artması ile ihtiyaçlar artmış ve bu ihtiyaçların temininde önemli rol oynayan tüccarlar girişimci pozisyonunu almışlardır. Bununla birlikte 18. yüzyıla kadar feodalizm ortadan kalkmış olup, girişimciliğin lehine gelişmeler olmuştur (Özkul, 2007: 343-344). Erdoğan (2000) daha önceki tarihsel-toplumsal dönemlerde de bilinmekte olan ve gelişmiş olan toplumlarda önem verilen girişimcilik, sanayileşmiş Batı toplumların da 18. yüzyıl sürecinden itibaren ekonomi kapsamında değerlendirilmiş olup, iktisadi bir faktör olarak öne çıkmıştır (Önce ve ark., 2014: 3).

Girişimcilikte “risk” kavramı 17. Yüzyılda dikkate alınmaya başlamış olup, girişimcilik kar ve zarara katlanacak şekilde düşünölmeye başlandı. 18. yüzyıllarda

girişim yapma amacı taşıyanların sermaye sahipleri ile sermayeye gereksinim duyan bireyler arasında varolan farklar ortaya çıkmıştır. Bu duruma göre sermayeye gereksinim duyan bireyler, yatırım yapmak isteyen sermaye sahibi kişilerle riski paylaşmışlardır. “Örneğin; El konan kraliyet mallarından sermaye elde eden İngiliz vatandaşı Eli Whitney ile elektrik ve kimya alanlarında deneyler yapmak üzere özel sermayeden faydalanan, ABD vatandaşı Thomas Edison bu dönemin iki önemli girişimcisi olarak düşünülebilir. Edison ve Whitney sermaye sağlayıcısı olan risk sermayesi sahipleri değil sermaye kullanan girişimcileri olarak görülebilir.” (Bayar, 2012: 136).

Hisrich, Peters ve Shepherd (2005) araştırmalarında 19. yüzyılın sonraları ile 20. yüzyılın başlarında şirket yöneticilerinin girişimci olarak görüldüğü ve genel olarak ekonomik bir bakış ile değerlendirildiklerini vurgulamışlardır. Durmaz (2017)’ın aktarımına göre bu görüş aşağıda şu şekildedir (Durmaz, 2017: 15):

“Kısaca ifade edilirse, girişimci bir atılımı kazanç için düzenler ve işletir. İşin işleyişi sırasında tüketilen malzemeler, kullanılan toprak, istihdam ettiği kişisel hizmetler ve gerek duyduğu sermaye için cari fiyatlar öder. Bunlara atılımı planlama, düzenleme ve yönetme konularındaki kendi karar yetkisini, becerisini ve dehasını katar. Girişimci aynı zamanda önceden görülemeyen veya kontrol edilemeyen koşullar sonucu oluşacak kâr ve zarar olasılığını da kabul eder. Bütün harcamaları yaptıktan sonra işletmenin geriye kalan net gelirini kendine alır.”.

Hisrich, Peters, Shepherd 2005 yılı içerisinde gerçekleştirdiği araştırmaya göre; yirminci yüzyılın ortalarında ‘yenilikçi olarak girişimci’ kavramı şeklinde ortaya atıldığı ifade edilmiştir. Durmaz (2017)’ın aktarımına göre bu görüş aşağıda şu şekilde yer almaktadır (Durmaz, 2017: 15):

“Girişimcinin işlevi üretim modelini bir icattan yararlanarak veya daha genel olarak yeni bir mal üretmek, ya da var olan bir malı yeni bir yolla üretmek, yeni bir malzeme kaynağı sunmak, yeni bir mal sunum kanalı açmak, yeni bir endüstriyi düzenlemek yoluyla denenmemiş bir teknolojik yöntemden yararlanarak ıslah etmek ya da devrimselleştirmektir.”

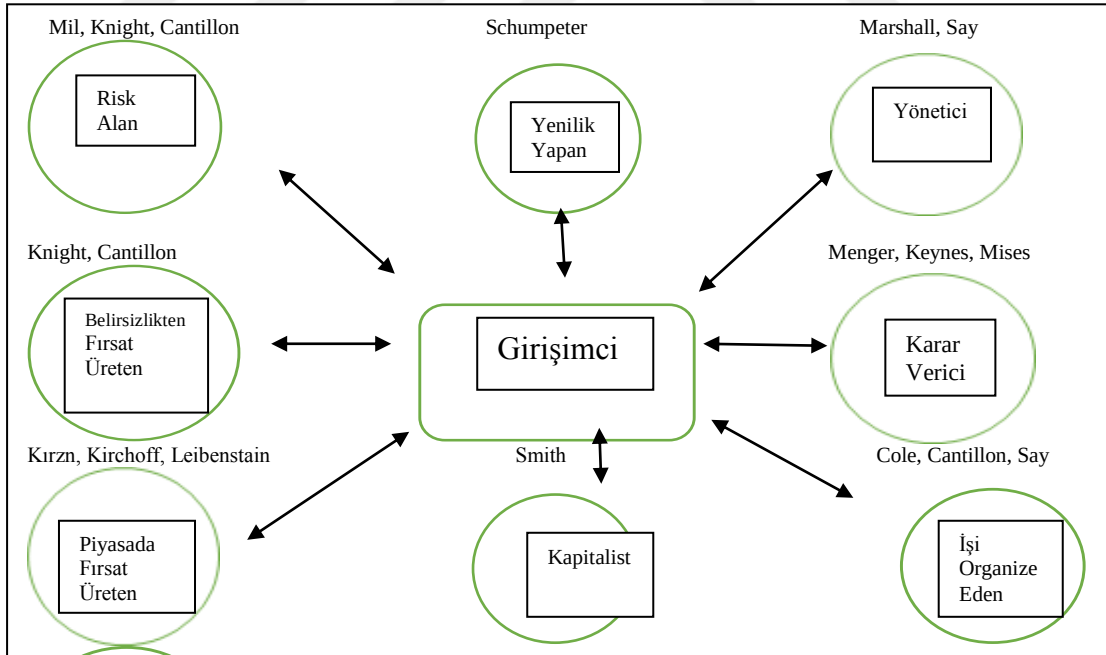
Önceki dönemlerde ekonomi ve iktisat biliminin üzerinde durmadığı girişimcilik kavramı, son yüz yılda devamlı değişikliğe uğramıştır. Özellikle, 1950’li

yıllardan sonra girişimcilik kavramında değişiklikler yaşanmış olup, bu bağlamda girişimcilik yeni bir işletme konusu olarak incelenmeye başlanmıştır (Çetindamar, 2002: 34).

Ondokuzuncu ve yirminci yüzyıllarda girişimcilik kavramı üzerine yapılan araştırmalar ağırlıklı olarak iktisat kavramı üzerine yoğunlaşmıştır. Ortaçağda “iş yapan” anlamında kullanılan girişimciliğin tanımı, zaman içinde değişmiştir. Özellikle 20. yüzyılda risk alma, değişimi yakalama, imkânları değerlendirme ve bunların hayata geçirilme aşaması olarak tanımlanmıştır.

Girişimcilik kavramı genel olarak ticarete bağlı olduğu ve sosyal, kültürel ve ekonomik etkileri nedeniyle Doğu ülkelerinden Batı devletlerine gelişim göstermesi ile tarihte önemli bir yer tutmaktadır. Kentleşmenin doğuşu ile girişimciliğin önü açılmış ve tüccar sınıfı arasında girişimcilik yayılmıştır. Bu durumun devlet idarecilerin girişimciliğin önünü açmasına zemin hazırladığı düşünülebilir (Önce ve ark., 2014: 2).

Şekil 1. Girişimci Tanımında Vurgular

Kavramın tanımı: 8

Girişimcilik kavramının iktisat bilimine girişi 19. ve 20. yüzyıl olarak değerlendirilmekte ve bu kavramı iktisat literatürüne, Fransız ekonomist Cantillon'un kazandırdığı genel kabul görmüştür. J. Babtiste Say ile de girişimcilik kavramı

günümüzde kullanmış olduğumuz anlama kavuştuğu düşünülmektedir. Binks ve Vale (1990)'ye göre girişimci, varolan üretim aşamalarını konsolide ederek kıymet gösterildiği ve kıymetli olacağı varsayılan bir malı üretme ve zarar/kar dengesini kuran kişi olarak tanımlanmaktadır. Say'ın girişimci tanımı risk alma ve yöneticilik vasfının tamamına sahip olmayı kapsamaktadır (Aytaç ve İlhan, 2007: 103).

Girişimcilik, sanayi sonrası ilerleme ve küreselleşme ile birlikte iktisadi yapıların tüm dünyaya yayılması ülkelerin buna kendi uyarlama çabası içinde olması sonucu yaşanan değişim ve dönüşüm aşamasında önemli bir konu haline gelmiştir. Girişimcilik ile birlikte ortaya çıkan üretim, yatırım ve yeni imkânlar değişen dünyanın gerisinde kalmaya engel olacaktır. 1970'li yıllarda gelişmiş ülkelerde özel ve toplumsal çıkarların maksimize edilmesine imkân sağlayan küçük ve orta ölçekli işletmelerin üretim ve yatırımı artıracak faaliyetler yapmaları için teşvik politikalarının uygulanmasını kapsayan özel girişimcilik milli kalkınmanın merkez üssü olmuştur. 1970'lerde meydana gelen petrol krizinin kaynaklık etmiş olduğu ekonomik kriz, büyük ölçekli işletmeleri iflasa götürmüştür (İlhan, 2004: 71). Küçük ve orta ölçekli işletmelerin söz konusu krizden fazla etkilenmemeleri dikkatleri bu işletmelere çekerek özel girişimcilik faaliyetleri küçük ve orta ölçekli işletmelerin ekseninde yürütülmesine çalışılmıştır.

1980'li yıllarda, girişimcilik, gelişmiş ülkelerde ilerleyerek kurumsal düzenlemeler yapılmıştır. Küreselleşmenin hızlandığı dünyayı küresel bir köy haline gelmeye başladığı 1980'lerde, özel girişimcilik küreselleşmenin etkisiyle tüm dünyada duyulmuştur. Sanayi toplumundan günümüz bilgi çağına geçişle üretim faktörünün üzerinde insan emeği değil, bilgiye dayalı emeğin önem kazandığı görülmektedir. Bu nedenle günümüzde girişimcilik faaliyeti, yenilik, üreticilik ve yönetim faaliyetlerinin tamamlayıcısıdır denilebilir. Küreselleşme ile birlikte küresel ekonomi içerisinde büyümede ve kalkınmada önemli bir aktör olarak girişimcilik ön plana çıkmıştır (Özkul, 2007: 344).

Günümüzde gelişmiş ülkelerde devlet, ekonomik alandan çekilerek girişimciliğin önünü açmakta ve buna bağlı olarakta bu ülkelerde girişimcilik uygulamaları ekonomik alan için önemli bir işlev durumuna gelmiştir.

1.2.1. Türk Tarihinde Girişimcilik

Türkiye Selçuklularında Lonca teşkilatları, Osmanlılarda Ahi teşkilatları girişimi ve üretimi teşvik amacı ile kurulmuşlardır (Ercan ve Gökdeniz, 2009: 64-65). Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerdeki girişimciler, Osmanlı vatandaşı olup Yahudi, Rum, İtalyan asıllı olan bankerler, ithalatçılar ve tüccarlardan oluşmaktaydı (Güney, 2008: 18). Osmanlı döneminde devlet sermayedarların kimliğine, dinine ve mezhebine bakılmadan destek olmuştur.

Sanayi inkılâbı ile birlikte üretim, sanayiye elinde bulunduranların eline geçtiğinden söz konusu inkılâbı yapamayan ülkeler -Osmanlı dâhil- ticarete zayıflamıştır. Bu zayıflıktan kurtulmak amacıyla inkılâbın şartlarını yerine getirmeyen ülkeler, yenilikçi, üretici faaliyet olan girişimcilik faaliyetinin önemini kavramışlardır. Bu ülkelerden biri olan Türkiye’de siyasi bağımsızlık Kurtuluş savaşı ile kazanılsa da ekonomik bağımsızlığa sahip olunamadığından iktisadi gelişmeye katkısı olabilecek girişimcilik faaliyeti yapılamamıştır (Önce ve ark., 2014: 3).

Bir ülkenin kalkınmasında, gelişmesinde ve büyümesinde önemli rolü olan üretim ve yatırım faaliyetlerinin yapılmasında girişimci ve girişimcilik önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde girişimciliğin önü açılması gerekmektedir. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerde girişimcilik konuları daha önemli yer tutmaktadır. Aşağıda girişimcilik kavramının gelişmekte olan ülkelerde neden önemli olduğu ifade edilmiştir (Güreşçi, 2014: 26):

- Nüfusun fazla olması ve sürekli artması,
- Genç nüfusun fazla olması,
- Ülkenin beşeri kaynaklarının olması,

Türkiye’de Kurtuluş savaşı sonrasında düzenlenen İzmir İktisat Kongresinde alınan kararlar doğrultusunda, ülkenin kalkınmasının, büyümesinin özel sektör, özel girişim ve yerel sermaye eliyle gerçekleşmektedir. Buna karşın uygulanan girişimcilik politikalarına Osmanlı dönemi içerisinde bakıldığında devredilen kurumların devlet tarafından yönetildiği gözlenmektedir. İleri (1998)’nin aktarımına göre; “19.04.1925 tarih ve 633 sayılı Kanunla Türkiye Sanayi, Maadin Bankası kurulmuştur. İlgili Kanunun 8’inci maddesinde “*Banka (Türkiye Sanayi, Maadin Bankası) kendisine devredilen fabrikaları yüzde elli biri nama muharrer senetle*

kendisine ve Türk efrat ve eşhası hükmiyesine ait olmak üzere tesis edeceği Türk anonim şirketlere devrederek işletmeye mezundur” denilmektedir.¹ Bu hüküm ile özelleştirme kavramı ve modeli de Türkiye’nin gündemine ilk defa girmiştir. Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası’nın kurulması ile ulusal girişimciler oluşturulmak istenmiştir” (İleri, 1998: 153).

Ekonomik kalkınmada önemli bir yeri olan girişimciliğin ve özel sektörlerin teşvikleri 1924 yılında kurulan İş bankası ve 1926 yılında Emlak Eytam Bankası aracılıkları ile yapılırken, 1927 yılına gelindiğinde Teşvik-i Sanayi kanunu ile birlikte girişimcilik faaliyetleri desteklenmiştir. Tüm bu teşviklere rağmen özel sektör kendisinden beklenen atılımı gerçekleştirememiştir. Bu nedenle ekonomide devletin ekonomik gelişme, kalkınma, büyüme ve sanayileşmede esas yüklenici bir rol üstlenmesi zorunlu hale gelmiş olup, bu bağlamda özellikle 1930 yılının başlarında devlet tarafından desteklenen Kamu İktisadi Teşebbüs (KİT)’ler oluşturulmuştur (Özçelik ve Tuncer, 2007: 258).

1930-1950 döneminde, II. Dünya Savaşının meydana gelmesi, ulusal sermayenin yetersiz olması ve nitelikli işgücünün olmaması gibi nedenlerle girişimcilik etkin olmamıştır. 1950’den sonra çok partili sistemin fiili olarak işlemesi demokrasinin içselleştirilmeye başlanması ve kurumsal olarak yapılanması hususları ekonomik, siyasi ve sosyal alanda birtakım değişiklikleri kaçınılmaz kılmıştır. Bu değişiklikler ile birlikte yeni imkânlar ve fikirler ortaya çıkmış ve bunlar uygulanır duruma gelmiştir (Önce ve ark., 2014: 3). Bu durum girişimcilik ruhunu teşvik etmiş olmasına karşın 1960 darebesi ile yine devletçilik anlayışı ön plana çıkarak özel girişimcilik geri plana düşmüştür. İthal ikame dönemi olarak tabir edilen 1970 ve 1980’li yıllar arasında girişimcilik kavramının karşılaştığı engellerden bir tanesi de petrol fiyatlarının dalgalanmalarıdır. 1980 sonrası ise ülkemiz açısından 12 eylül hareketi ile birlikte finansal problemler yaşanmaya ve yaşanan bu sıkıntılardan sonra ise özelleştirme uygulamaları ile tartışmaları 24 ocak tarihinde uygulamaya konulan istikrar paketi tedbirlerinin büyümeyi etkileyen en önemli faktörlerdir (İleri, 1998: 154).

¹ 19.04.1925 tarih ve 633 sayılı Kanunla Türkiye Sanayi, Maadin Bankası kurulmuştur. İlgili Kanunun 8’inci maddesi

Türkiye’de devletin ekonomideki girişimci yönü; liberal piyasa ekonomisinin hâkim olmaya başladığı 1980–2008 döneminde gittikçe azalmıştır. Türkiye’de IV. Beş yıllık kalkınma planı olarak tanımlanan 1979 ila 1983 yıl arasında KİT’lerin ekonomideki payı % 52,3 iken, 2000 ila 2008 yılları arasında bu oran % 12,9 seviyelerine gerilemesini bir kanıt olarak gösterilebilir (Demircan, 2008: 56-57). Uygulanan özelleştirme politikalarının neticesinde bu kuruluşların ekonomideki etkinlikleri azalmıştır. KİT’lerin özel sektöre aktarılmasına -özelleştirilmesine- dair ilk mevzuat olan 2983 sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun’un yasalaştığı 29.02.1984 tarihi Türkiye’de girişimcilik için devrim niteliği taşıdığı düşünülebilir.

Devletin iktisadi politikasında genel olarak benimsenen, ekonomide kamu kesiminin payının ve kamunun girişimci faaliyetlerinin sınırlandırılması, piyasa ekonomisini uygulamak gayesi ile yapılmıştır ve yapılmaktadır. Bu durum küreselleşmenin neticesinde oluşan serbest piyasa ekonomisinin kabul edilmesinin neticesinde ortaya çıkmıştır (Öztüm Tümer, 2004: 9).

Ekonomik gelişmenin Türkiye içerisinde hızlı ve tam oluşamamasının altında yatan en büyük nedenlerden bir tanesi girişimcilik kültürünün henüz tam olarak yerleşmemiş olması ve kaynakların etkin ve doğru bir şekilde kullanılamaması yatmaktadır. Ayrıca Türkiye’de demokrasinin tam anlamı ile yerleşmesinde yaşanan sıkıntılar da girişimciliğin önündeki en önemli engel olarak görülebilir. Çünkü demokrasinin ve demokrasiye uygun olarak kurumların olduğu bir ülkede girişimcilikte gelişebilir. Bu duruma en güzel örnek olarak gelişmiş olan ülkeler verilebilir. Ayrıca yine 1950-1960 döneminde özel girişimcilik anlayışında tedrici olarak canlanma yaşandığı düşünülebilir. Fakat 1960 darbesi bu anlayışın önünü kesmiş olup, Türkiye’de yaşanan bu durum demokrasinin girişimcilik açısından önemini ortaya koymaktadır (Yıldız, 2007: 5).

Osman Şimşek’e göre Türkiye’de kobi segmentinde yapılmakta olan kobi girişimciliği; aktif, cesur, çalışkan, maddi ve manevi dünyayı aynı olayda veya organizasyonda değerlendirebilme vasfına sahip, tarihi, kültürü kısacası sosyo-ekonomi değerleri ile uyumlu aynı zamanda bu değerleri günümüz dünya anlayışı kapsamında değerlendirebilen bir girişimci tablosu çizmektedir (Şimşek, 2006: 67).

1.3. Girişimciliğin Felsefi Boyutu

Girişimciliği sosyal ve toplumsal kalkınmada yalnızca iktisadi bir araç olarak düşünmek tek boyutlu bir bakış açısı olarak görülebilir. Girişimciliğe sadece iktisat ve işletme bilimi açısından bakmak konuyu yüzeysel anlatmaktan öteye gitmeyecektir (Aytaç ve İlhan, 2007: 102). Girişimcilik, iktisat, ekonomi ve işletme biliminin unsuru olarak değerdendirilirken toplumsal, sosyal ve kültürel açıdan da ele alınmalıdır. Girişimcilik faaliyeti iktisadi bir değerdere üretimi olmanın dışında, neticeleri itibarıyla, toplumsal, sosyo-kültürel ve politik dinamiklerle ilişkili olduğundan, girişimcilik araştırmalarında toplumsal, sosyo-kültürel boyutta ele alınmaktadır (Er, 2012: 4).

Ekonomi, iktisat, işletme gibi bilim dallarının da girişimciliğe ilgisi olmakla beraber sosyoloji ve davranış bilimlerinin girişimcilik konuları üzerine araştırmalara katkı yaptığını dikkate almak gerekmektedir. Sosyoloji biliminde girişimciliğe olan ilgi 1980’lerden sonra artmıştır. Girişimcilik, sadece tek boyutlu olarak değildere iktisadi, tarihi, siyasi, sosyolojik, psikolojik ve felsefi açılardan değerdendirildiği takdirde çok yönlü olarak etkilenecek ve etkileyecektir. Böylece girişimciliği iktisat, ekonomi, piyasa, kültür, tarih, sosyolojik ve felsefi gibi toplumsal olguları bir arada değerdendirerek ele almak gereklidir (Negiz ve ark., 2009: 3).

Sosyal bilimlerde her bir konunun felsefi boyutu olduğudere düşünöldüğü takdirde girişimciliğinde felsefi dayanakları bulunabilir. Bu bağlamda değerdendirildiği takdirde insanların ve toplumun hayatına yön veren, davranışlarını ve kararlarını etkileyen maddi ve manevi boyutlu iki düşünce yapısı bulunmaktadır. Bunlardan biri maddi (somut) açıdan olaylara bakan ve tabiatı ön plana alan Doğa felsefesi, diğer ise manevi (soyut) olarak olayları değerdendiren daha kapsayıcı İdealistik düşüncedir. Doğa felsefesi, tabiatı ön plana alarak evreni maddi unsurlar üzerinden açıklamakta olup, maddeyi güç olarak kabul etmektedir. Kâinat düşüncesini de bu çerçevede değerdendirerek olayları ve varlıkları göz ile görünen somut -saf maddi- unsurlarla açıklamaktadır. Doğa felsefesi, batının 18. yüzyıldaki aydınlanma felsefesinin ve bu dönemden sonra 19. yüzyıldan günümüze devam ede gelen seküler anlayışının temelini oluşturmaktadır. İdealistik düşünce ise manevi boyutu dayanak olarak değerdendirip olayları ve varlığı madde + mana birleşimi olarak yorumlamaktadır.

(Şimşek, 2009: 1139). İdealistik düşünce olayları ve varlığı madde ile manayı bütüncül açıdan ele alarak ideal birey-toplum anlayışını ortaya koymaktadır.

Girişimciliği bu iki farklı düşünce kapsamında değerlendirildiği takdirde Batının güçsüzü görmeyen, hatta yok eden kapitalist ekonomisinin temelinde maddeci, bencil, insanı yaratan yerine koyan, tekçi materyalistik değerlendirmelerde bulunan Doğa felsefesi bulunmaktadır. Batının bu anlayış kapsamında biçimlendirdiği girişimcilik sadece kendi ekonomilerine ve toplumlarına katkı sağlamakta evrensel olarak fazla bir faydası bulunmamaktadır. Bunun en güzel örneği hammaddenin yoğun olduğu ülkelerin iktisadi, sosyal ve kültürel açıdan sömürge anlayışı ile yönlendirilmesidir. İdealistik düşünce bağlamında yapılan girişimcilik faaliyetlerinin daha insancıl ve manaya önem veren sadece kendini düşünmeyen sosyal yönü bulunmaktadır (Çiftçi, 2011: 2).

Günümüzde, girişimcilik faaliyetleri materyalist Doğa felsefesine göre veya mana esaslı bütünleştirici İdealistik düşünce kapsamında piyasada yer almaktadırlar.

1.3.1. Psikolojik Açıdan Girişimcilik

Girişimci şahısların psikolojik durumları, girişimcilik faaliyetlerine etki eder. Ayrıca girişimci şahıslarda diğer insanlardan farklı olarak bir takım kişisel nitelikler görülmekte olup, söz konusu nitelikler aşağıda belirtilmiştir (Sönmez ve Toksoy, 2014: 44);

- Kendine güvenme,
- Karizmatik olma,
- Vizyon sahibi ve etkili bir lider olma,
- Yöneticilik yeteneklerine sahip olmak
- Kararlı olma,
- İleri görüşlü olma,
- Risk ve sorumluluk alabilme,
- Etkileyici olma,
- Değişiklik peşinde koşma,
- Piyasaları takip etme,
- Farklılık oluşturacak üretim, satış ve pazarlama stratejileri geliştirme,

- Uygun ve makul hedefler ve hedeflere uygun ulaşma yollar belirleme,
- Hedeflere ulaştırabilecek organizasyon kurma,
- Etkin ve verimli zaman planlaması yapma,

Girişimcilik psikolojisini; yeni fikirler geliştirebilmek, analiz yapabilmek, ürün/hizmet geliştirebilmek, bunları yeni stratejilerle pazarlayabilmek, liderlik ve yöneticilik yapabilmek, risk ve sorumluluk alabilmek, geleceğe yönelik değerlendirmeler yapabilmek, noktalarında toplamanın daha doğru olacağı söylenebilir. Bunları yapabilen kişiler girişim faaliyetlerinde muvaffak olabilir. Ayrıca bu özelliklere sahip olan bir kişinin girişim faaliyetinde bulunabilmesi için koşullar ve imkânlarda önemlidir.

Piyasa şartları ve sosyal olaylar şahısların psikolojik açıdan karar vermelerine etki eder. Siyasi ve iktisadi bir krizin olması veya gerçekleşecek olması şahısların değişiklik, yenilik, üretim ve yatırım kararlarında etkili olur. Ayrıca daha önce girişim faaliyeti yapmış fakat başarısız olmuş birisi psikolojik olarak girişimcilik faaliyeti yapma şevkini ve ruhunu kaybedebilir. Bu durum bireyde özgüven kaybına da neden olabilir (Durmaz, 2017: 10).

Bireyleri girişimci olmaya teşvik eden duygular bilim adamları arasında tartışılan önemli konulardandır. Klasik iktisatçılar, konuya kişisel çıkarlar çerçevesinde değerlendirmekte ve çıkarın kesin olduğu bir durumlarda girişimcilik yapma arzusunun zirve yaptığını düşünmektedirler. Fakat Mc Cleland ise, psikolojik açıdan değerlendirmekte olup, buna göre bireyler, ekonomik çıkardan başka başarılı olma arzusu nedeni ile girişimde bulunmaktadır (Ceylan ve Demircan, 2007: 3). Mc Cleland açısından olaya bakıldığında girişimci başarılı olacağına inandığı durumlarda girişimcilik faaliyetinde bulunabilecektir. Bu ortamların oluşması, oluşturulması ve organize edilmesi girişimcilik açısından temel olan bir durum olmaktadır.

Girişimcilik için para\sermaye tek başına yeterli olmayıp, girişimcilik faaliyetlerini yapacak olanların girişim yapmaya istekli ve meraklı bireyler olması gerekmektedir. Girişim yapmaya istekli olan bireyleri teşvik edecek olan motivasyon önemlidir. Motivasyon bireyleri psikolojik olarak etkileyecek olup, girişim yapmaya teşvik edeceğinden girişimcilikte motivasyon çok önemlidir. Bu motivasyonun

oluşmasında piyasa şartları, sosyal olaylar, başarılı olunabileceğine dair bir inanç, başarılı olma arzusu ve kendi işini kurarak kendi işinin patronu olma arzusu önemli olgular olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu olguların girişimciliğe yönlendirilmesinde devlet yönetimleri, sivil toplum kuruluşları, aileler ve arkadaş ortamları önemli bir rol oynamaktadır. Tüm bunların olumlu olarak değerlendirildiği ortamlarda girişimci ruhu ortaya çıkacaktır (Başar, Ürper ve Tosunoğlu, 2013: 7).

Girişimci ruhun eksikliği girişimcilik faaliyetine engel olduğundan bu ruhun canlandırılması gerekmektedir. Girişimcilik niteliğine haiz olan kişilerin az olduğundan bahsedilmektedir. Bu nedenle girişimcilerin artması ve mevcut girişimcilerinde ekonomik alana girmelerinin sağlanması için çalışmalar yapılmalıdır (Öneren, 2012: 9). Bu çalışmalarda devletin ya da sivil toplum kuruluşlarının ön planda olması önemli bir durumdur. İktisadi kalkınmanın önünde sosyal ve politik olarak iki engel bulunabilir. Bunlar girişimcilerin ruhlarının eksikliğinin giderilmesi açısından psikolojik ve bireysel olarak yatırımcılara yön vermeye yarayan unsurlar olarak ele alınmaktadır (Hava ve Ertugut, 2009: 4). Girişimciliği yaygınlaştırmak ve teşvik etmek amacıyla sosyal ve kurumsal engelleri aşmak için ekonomik sistemde yenilikler yapılır. Böylece ekonominin büyüme ve kalkınmasına büyük katkı sağlanabilir.

1.3.2. Davranışsal Açıdan Girişimcilik

Girişimcilik faaliyeti yürütenlerin özellikleri, psikolojik ve sosyolojik olarak incelenmiş ve araştırılmış olup, bazılarının diğerlerine nazaran daha fazla girişimcilik faaliyetleri yapmalarını bilimsel olarak açıklayan çoğunlukla; davranışsal, kişilik ve sosyal psikolojik kuram yaklaşımlarıdır (Aytaç ve İlhan, 2007: 104). Girişimcilik faaliyetinde bulunanların muvaffak olabilmesi için bir takım özelliklerinin olması gereklidir. Bu nedenle girişimci birinin kararlı, azimli, yenilikçi ve idealist olması gerekmektedir. Ayrıca girişimcilerin risk ve sorumluluk almaktan kaçınmaması, karşısındakini etkileyebilmesi gerekmektedir. Tüm bunlar değerlendirildiğinde girişimcinin liderlik vasfını taşıması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Girişimcinin, yeni bir faaliyetinde kendisini destekleyecek birilerinin olması gerektiğinden kitleleri peşinden sürükleyebilen vasfa sahip olmalıdır. Girişimcilerde en çok görülen ortak özellik başarıma arzusu ve isteğidir. Ayrıca girişimcilerde toplumun genel olarak

kabul ettiği ve uyguladığı yöntemlere karşı bir tutum sergileme diğer bir ifade ile aykırı olma gibi bir özellik mevcuttur (Ceylan ve Demircan, 2007: 2).

Günümüzde büyüme, kalkınmak ve gelişmek için girişimciliğin gerekli olduğuna inanan girişimciliğin olumlu özelliklerini organizasyonlarına yansıtan işletmeler, girişimciliğin işletmelerin tamamını kapsamasının yanında firma içerisinde görevli personelde çalışma ortamını kendi işi olarak kabul etmektedir. Girişimcilikte hem bireysel hem de işletme olarak etkili olan davranışlar vardır (Odabaşı, 2005: 25):

Bireysel girişimcilikte görülen davranışlar (Bozkurt ve Erdurur, 2013: 59);

- Farklılık,
- Risk ve sorumluluk,
- Yeni ve farklı düşünceler üretme,
- Yeni kavram oluşturma, üretme,
- Etkin ve verimli bir yönetim için farklı fikirler ortaya koyma,
- Genel geçer kurallara aykırı davranışlar sergileme (aykırı olma),

Girişimci işletmelerde görülen davranışlar (Bozkurt ve Erdurur, 2013: 60);

- Piyasadaki statükoya veya bürokrasiye engel olma ve karşı olma
- Hürriyet, özgürlük,
- Kaynaklar, hammadde,
- Ekip ve takım oluşturma,
- Teşvik,
- Kurumsal ve organizasyonel destek,
- Farklılıklarından yenilikler çıkarabilmek,

Üreticilik ve yenilik yapma girişimcilik sürecinin ilk aşamasıdır, fazıdır. Üreticilik ve yeniliğin girişimcilikte buluşmasının nedeni ise girişimcilik kavramının temel yapıtaşlarından biri olarak ticarileşebilir veya uygulanabilir yeni iş fikirlerinin ancak üreticilik ve yenilikçilikle temin edilebileceğindendir (Ceylan ve Demircan, 2007: 3). Yeni iş kurma düşüncesi, yeni kurulan bir girişim faaliyeti olarak görülebileceği gibi, daha önceden de kurulmuş ve halende çalışmakta olan bir kurum içerisinde geçerli olmaktadır. Üretim olmadan yenilik; üretim ve yenilik olmadan da

girişimcilik olmaz. Ayrıca girişimcilik vasfına sahip olan bireyler riski ve belirsizliği dikkate alarak girişim faaliyetinde bulunmaktadır. Risk ve belirsizlik teorisi, Frank Knight ve Von Thünen isimli bilim adamları tarafından geliştirilmiştir. Geliştirilen bu teoriye göre gelecekte ne olacağı belirsiz olduğu için girişimciler büyük bir riske girmektedirler. Bu riskin karşılığında girişimciye verilebilecek mükemmel bir ödöl kar olarak düşünölmektedir (Erdoğan vd. 2005: 179-180).

Girişimcilerin tümünde aynı davranışsal özelliklerin olduğunu söylemek güç olduğundan girişimcilerin faaliyetleri ile ters düşmeyecek farklı nitelikleri olacaktır. Girişimci olan bireylerde yenilik yapma arzusu ortaktır. Farklı kişisel özelliklere sahip olan kişiler girişimci davranışları nedeniyle yenilikçidirler. Yenilikçiliğin girişimcilikte önemli bir yeri vardır. Yenilikçik aynı zamanda farkındalıkta oluşturacaktır (Aytaç ve İlhan, 2007: 104). Girişimcilik kavramı sadece yeni bir işletme kurma faaliyetinde değil hâlihazırdaki bir işletme içinde yapılan faaliyetlerde de kullanılır.

1.3.3. Toplumsal Açıdan Girişimcilik

Girişimcilik ile sosyal veya toplumsal yapı arasında ayrılmaz bir ilişki vardır. Sosyal ve toplumsal yapılar, kendi içerisinde belli tutum ve davranışlar, sistemsel kalıplar ve kültürel biçimler meydana çıkarırlar. Bunlardan oluşan o topluma özgü olan değerler, kurallar ve gelenekler, insan ilişkilerine, hayat tarzına, bakış açısına yön verirler. Toplumsal ve sosyal yapı, insan modeli, hayat tarzı ve bakış açısı gibi kalıplaşmış modeller sunar. Bunun sonucunda bireyde, sosyal ve kültürel yapıya uygun davranış göstererek toplum tarafından kabul gören bir kişilik haline gelmektedir (Aytaç, 2006: 147).

Şaylan'a göre, girişimciliğin ortaya çıkması için aile ve akrabalığı esas alan samimi sosyal ilişkiler yerine, daha çok ikincil, akılcı, şahsi olmayan, karma sosyal ve anonim ilişkileri kapsayan toplumsal yapının olması gerekmektedir. Ona göre toplumsal yapı da bireyler arasındaki ilişkiler, aile, cemaat, mezhep ve bunun gibi kurumların haricinde çeşitli ve karmaşık şekilde olmaktadır (Şaylan, 1974: 209).

Girişimciliği sadece Şaylan'ın ifade ettiği şekildeki toplumsal yapı içinde değerlendirmek sınırlı ve yeterli olmayabilir. Çünkü girişimcilik sadece belli bir toplumsal yapı içerisinde değil toplumun her kesiminde olabilir, hatta küçük bir aile

yapısı içerisinde dahi gözlemlenebilir. Girişimciler bir toplumun dinamosu olup, girişimcilerin yapmış oldukları girişim faaliyetleri neticesinde toplumsal değişimler söz konusu olabilmektedir.

Hofstede'ye göre kolektif, bireyci sosyal ve toplumsal yapıların girişimciliğin ve girişimcinin meydana gelmesinde farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Ona göre;

Kolektive anlayışın hâkim olduğu toplumlarda (Çarıkçı ve Koyuncu, 2010: 2);

- a) Kolektif çıkarlar bireysel çıkarların üzerindedir.
- b) Özel hayat toplum tarafından denetlenir
- c) Kararlar grup tarafından önceden alınır.
- d) Ekonomi bireysel çıkara değil kolektif çıkarlara dayanır.
- e) Eşitlik anlayışı bireysel özgürlükler üzerine baskındır.
- f) Toplumsal uzlaşma nihai bir amaçtır.
- g) İnsanlar geniş aile, geleneksel aile yapısı ya da sadakati esas alan ortamda yetişirler.
- h) Ben hissiyatı değil “biz” hissiyatı esas alınır.
- i) İşveren ile işçi arasındaki ilişki adalet, ahlak ölçüleri kapsamında olur.

Ayrıca ailevi ve toplumsal sadakatin baskın olduğu, ortamlarda dayanışma bağları ile sosyal sorumluluk kavramlarının vurgulanmasıyla birlikte oluşan bu ortamda kültürel koşullarında sağlanması ile birlikte kolektivist anlayış daha fazla hakim olmaya başlamıştır.

Bireyciliğin hâkim olduğu toplumlarda (Aytaç, 2006: 141);

- a) Bireysel çıkarlar ön plandadır.
- b) Özel hayatın gizliliği esastır.
- c) Herkesin, kendine özgü düşüncelere sahip olması beklenir
- d) İktisadi ve ekonomik yapı üzerinde bireysel çıkarlar hâkimdir.
- e) Bireysel eşitlik esastır.
- f) Her bireyin kendisini göstermesi ve ispatlaması esastır.
- g) Kimlik bireysel esaslar üzerine inşa olur
- h) “Biz hissiyatı değil “Ben” hissiyatı esas alınır.
- i) İşveren ve işçi arasındaki ilişki çıkar anlayışı üzerine oturtulmuştur.

Toplumsal ve sosyal yapı taşıdığı özelliklere göre girişimcilik faaliyetine engel veya destek olmaktadır. Bireyciliğin hakim olduğu toplumlar, Doğa felsefesini, kolektivistliğin hakim olduğu toplumlar idealistik düşünceyi esas almaktadırlar.

Kollektif yapıya sahip toplumlar kamucu veya kolektivist bir toplum olarak adlandırılmaktadır. Kollektif toplumlar, cemaat bağlılığının hâkim olup, bireyci bakışın gelişemediği, bireysel inisiyatifler ile girişimci değerler ve faaliyetlerin zayıflamasına neden olduğu toplumlar olarak görülmesine karşın kolektif yapıdaki toplumların tamamı için bu geçerli değildir. Çünkü kolektif toplum anlayışı ile elde edilen başarıları bireyler yapmaktadır. Bireylerin onayı, inisiyatifi ve reyî olmadan yapılan bir faaliyetin başarılı olması zordur (Önderman, 1999: 111). Bu bağlamda kolektif toplumda kararlar verilirken istişare, danışma ve dayanışma esas olması başarıyı getirebilmektedir. Girişimcilik kavramı daha çok özgürlükçü, bireyci ve sosyo-kültürel toplumsal yapılar kapsamında geliştiğine dair düşünce bulunmaktadır. Bireyciliğin hâkim olduğu toplumlarda, bireyler, kendilerini özgür olarak anlatma, tanıtma fırsatı bularak kendilerini geliştirebilirler. Bireyci anlayışın hakim olduğu toplumlarda Doğa felsefesi temel alındığı için sadece bireysel çıkarlar ve hazlar ön planda olup, toplumsal fayda minimize edilebilmektedir (Aytaç ve İlhan, 2007: 104).

Girişimcilik, toplumsal şartlara bağlı olarak biçimlenmektedir. Toplum içindeki bireylerin iş veya meslek tercihi yaparken çevresinde yaşayan insanlardan etkilenmesi bireylerin tercihlerinin sosyal dünyadaki şartların tesirinde kaldığını göstermektedir. Bu nedenle girişim faaliyetinde bulunacak olan girişimciler, hâlihazırdaki şartlara paralel tavır ve davranışlarda bulunarak topluma göre sosyalle olurlar (Kara, 2009: 467).

Toplumsal yapılar nedeniyle her toplumda girişimcilik faaliyeti farklılaşmaktadır. Hindistan toplumunda sadakat ve bağlılık hâkim olduğundan şahsi başarı oranı zayıf, toplumsal anlamda başarı yüksektir. Ayrıca, toplumsal olarak en yüksek ekonomik başarı Pasifik'teki toplulukçu kültürlerde görülmektedir. Japon ve Çinli öğrencilerin çalışkan olması ve yüksek başarı oranının bu açıdan düşünülebilir (Aytaç, 2006: 151).

1.3.4. Sosyolojik ve Kültürel Açıdan Girişimcilik

Girişimcilik faaliyetlerinin kültürel ve sosyal bir tür olması, sosyal ilişkiler ile toplumsal yapıları etkilemesi ve girişimci sınıfın toplumda önemli bir sınıf olması hususları sosyoloji bilimi çerçevesinde değerlendirilmesine ortam hazırlamıştır. Girişimcilik faaliyetlerinde toplumun yapısı görülecek olup, bu faaliyetler toplumun, kendi kültürel anlam ve değerleri çerçevesinde oluşturulacaktır (Okutan ve Balaban, 2014: 12). Kültür, gruptaki bireylerin ortak özellikleri ve aktarılan öğrenilmiş yaşam tarzları olduğundan, bireylerin ve toplumun üzerindeki etkisi büyüktür. Gelenek ve göreneklerde, aileden alınan eğitimde, tercihlerde, davranışlarda, hayat tarzında ve sosyal ortamlarda kültürün etkisi görülmektedir. Girişimci hisler ile davranış biçimlerinin kültürden soyut olması imkânsızdır. Bu nedenle kültürel değerler, bireyleri girişimci hareket etmenin imkânlarıyla veya imkânsızlıklarıyla karşılaştırır (Bakkal ve ark., 2006: 2).

Sosyolojik açıdan girişimcilik, toplumsal koşulların etki altına aldığı ve yönlendirdiği bir faaliyettir. Bireyler, sosyal çevre tarafından belli bir iş ve mesleğe yönlendirilirler. Böylece toplumun sunduğu imkânların farklı olması, bireyleri değişik bir iş ve uğraş edinmeye yönlendirir. Örneğin, girişimci aileden yetişen bireylerin ailelerinin işini büyüttükleri ya da benzer iş kurdukları görülmektedir. Esnaf olmayıp işçi ya da memur aileden yetişenlerinde genellikle işçi ya da memur olmak istedikleri görülecektir (Aytaç ve İlhan, 2007: 105). Fakat buna istisna olan durumlarda vardır; Memur çocuklarının, ilk olarak memurluk mesleğini tercih ettikleri görülmekle birlikte iş ortamı, çalışma şartları, kendini ispatlama arzusu ve kendi işinin patronu olma isteği vb. durumlar onları girişimciliğe teşvik edebilmektedir. Girişimcilik kavramı bireyleri çocukluk döneminde aile tarafından etkilenmesi ile gelişen bir olgu olarak görülmektedir. Bu özellikler ağırlıklı olarak aşağıda yer verilmektedir (Çetinkaya Bozkurt, 2011: 6):

- Ailenin sınıfı ve sınıf hareketliliği,
- Ailenin eğitim düzeyi,
- Ailenin mesleği,
- Ailenin değerleri ve yaşam amaçları,

Bireylerin tercihlerinin çoğu içinde bulundukları sosyo-kültürel yapının ürünüdür. Sosyal ve kültürel yapıların bireyleri her konu ve alanda almış oldukları kararları etkilemesinin yanısıra, girişimciliğin, ilk olarak birey, daha sonra bireylerin yaşamış oldukları kültürel ve sosyal yapıların etkilerinde oluşması ile birlikte dikkate alındığı takdirde sosyal ve kültürel yapının girişimcilik üzerinde etkisi kaçınılmazdır (Ersoy, 2010: 74). Bu durumun neticesinde girişimcilik faaliyeti, değişik sosyo-kültürlerde farklı olarak ortaya çıkacak olup, ülkeden ülkeye, hatta bölgeden bölgeye farklılık gösterecektir.

Herhangi bir sosyo-kültürel yapıya bağlı olan girişimci, küreselleşmenin etkisi ile başka toplumda görülen farklı sermaye birikimi oluşturma yöntemini kullanabilir. Ayrıca girişimciliğin refah arttıran ve sosyo-kültürel yapıyı etkilemesi girişimci sınıfın toplum içerisinde önemini arttırmıştır (Aytaç, 2006: 140). Girişimcilik ile birlikte üretimin ve refahın artması sosyal gelişmeye ilave olarak iktisadi gelişme açısından da önemlidir.

Girişimciliğin, yüksek üretim kapasitesi ve sosyal gelişme açısından ilerlemiş olan toplumlarda gelişmiş olması, teşvik edilmesi bakımından onun iktisadi büyümenin yanı sıra, sosyal gelişmedeki fonksiyonunu da ortaya koymaktadır. Girişimciliğin teşvik edildiği geliştiği ve sistemsal olarak uygulandığı toplumların refah seviyesi gelişmiştir. Refah seviyesinin ilerlemiş olduğu toplumların, refah dağılımının gelişmemiş ve adil dağıtılmamış toplumlara kıyasla daha eşit olduğu, çağdaş sosyal güvenlik sisteminin olduğu, işsizlik probleminin bulunmadığı veya az olduğu ve sosyal sorunların çözüm üretebilmek için sistemsal alt yapılarının olduğu görülmektedir (Keskin, 2011: 127).

Böylece girişimcilik kavramı, insan faktörlerinin hizmet ve üretim sektörlerine yönelterek insan kaynağından istifade etmeyi mümkün kılabilmekte, bir diğer yandan ise insan faktörlerinin sosyo-ekonomik yapılanma sürecinde yeni bir anlam kazanmasını sağlamaktadır. Girişimcilik gelişmiş ülkelerde ilerlediğinden bu ülkelerdeki sosyo-kültürel yapı girişimciliğin önünü açmaktadır. Gelişmiş ülkelerde girişimcilik faaliyeti yapanlara toplum içerisinde değer verilmekte ve girişimcilik teşvik edilmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki girişimcilik Doğa felsefesini temel aldığı için bu ülkelerdeki girişimciliğin evrensel tarzda faydasının olduğu şüphelidir (Önce ve ark., 2014: 3).

Gelişmemiş/azgelişmiş ülkelerde de girişimciliğin gerçekleşebilmesi, girişimciliğe bakış açısının olumlu olmasına bağlıdır. Az gelişmiş/gelişmemiş ülkelerde toplumsal zihniyetin, girişimciliği isteyecek, destek verecek şekilde dönüşmesi gerekmektedir. Böyle bir dönüşüm için girişimci grubun toplum içerisindeki seviyesi yükseltilmelidir. Örneğin; Türk insanlarında bulunan özgür olma ve atılgan olma özellikleri planlı olmayı, sadakatli ve disiplinli olmayı sağlamıştır. Bu durum bireysel olarak hedeflere ulaşmayı ve kişisel iş yapmayı teşvik etmiştir (Kara, 2003: 465). Ayrıca doğu toplumlarında gelenek-görenek ve biz anlayışı hâkim olduğundan biz benliği, batı toplumlarında bireysel özgürlük anlayışı hâkim olduğundan bireysel benlik, Japon ve Hint toplumlarında aileye bağlılığın esas olduğundan ailevi benlilik görülmektedir (Sayar, 2003: 82).

Bir toplumun kültürünün esas taşıyıcısı olan girişimciler, gittikleri ülkeye ürün ve hizmetleriyle birlikte değer yargılarını ve bakış açılarını da aktararak, hem iktisadi hem de sosyo-kültürel taşıma vazifesi yaparlar. Böylece evrensel ahlaki normları dikkate alarak yapılan bu aktarım, toplumlarda görülen gelişmeye, ilerlemeye ve sosyal değişime girişimciliğin üretimi ve hizmetleriyle katkı yapmaktadır. Fakat Doğa felsefesini esas alan Batı girişimciliğinin aktarımında sömürge anlayışı ile diğer toplumlar üzerine girişimcilik faaliyeti yaptıkları ve ulaştıkları toplumlara refah, kalkınma değil işsizlik, açlık ve sefalet götürdükleri gözlemlenmektedir. Üretici fikirler, fırsatlar, kaynaklar, girişimcilik faaliyetinin başarılı olmasında etkili olduğundan girişimcilik yapan bir şahsın karar almasını sosyal sınıf, aile yapısı ve geçmişi, ailenin mesleği doğrudan etkiler (Şimşek, 2008: 256).

Bir girişimcide olması gereken veya girişimcilerin yaratılışından gelen özelliklerin haricinde her toplumun farklı değerleri olduğundan girişimcilik faaliyeti toplumlarda değişik biçimlerde karşımıza çıkabilecektir. Kültürel farklılıklar, doğal olarak, farklı karaktere sahip yapılar meydana getirir. Bu nedenle bazı kültürler, dışa açık, özgür, bağımsız kişilikleri teşvik ederek önünü açarken, bazıları, dışa kapalı kişilikler oluşturur. Kültürel farklılıklar, farklı bakış açısı, farklı düşünme, farklı hareket etme ve farklı kişilik yapıları meydana getirdiğinden birtakım toplumlarda girişimcilik faaliyetini yöneten bireylere bünyelerinde daha fazla imkan verilmeye çalışılırken, bazı toplumlarda ise bu imkan verilmemek istenmektedir (Aytaç, 2006: 149).

McClelland (1974) toplumların maddi ve manevi farklılıklara sahip olmaları nedeniyle onların sosyo-ekonomik gelişmede de birbirlerine göre farklılıklar taşıyacağını belirtmiştir (Şimşek, 2009: 72-73). McClelland (1974)'e göre bu farklılık nedeniyle toplumun, kültürel özelliklerinin ekonomik, siyasi ve toplumsal gelişimde önemli bir yeri olduğunu vurgulamış olup, girişimciliğe milli ve sosyo-kültürel farklılıklar açısından bakılması gerektiğini belirtmiştir (Şimşek, 2009: 72-73). Bu bağlamda toplumun kültür, ahlaki değerleri, girişimcinin ait olduğu kültür anlayışı, ticari tutumu, iş ahlakı ile medeniyet değerlerini toplum içerisinde varolan dış dünyanın “dinamik özne” yapısı konumuna getirmektedir. Bu açıdan modern dünyamızda ahlaki değerler olmadan, başka bir ifade ile “ekonominin olmaz, kültür olmadan da ahlak olmaz” mantığı toplumlar tarafından benimsenmiştir (Şimşek, 2016: 4). Aktarılan bu yeni fikre göre, batı devletlerinde var olan sanayileşme ve sanayileşme ile gelen medeniyetleşme kuramlarının tersine girişimcinin, kendi sosyo-ekonomik ve kültürel dünyasını dış dünyadaki insana taşıdığı görülmektedir.

Girişimcilik faaliyetleri, toplumsal yapıların başkalaşmalarına veya kabuk değiştirmelerine bağlamından üzerine önemli görevler düşmektedir. Girişimciler ekonomik olması kadar, taşımakta olduğu siyasal ve toplumsal özellikleriyle de toplumu etkileyen ve değişten belirleyici olan bir gruptur. Türk toplumu açısından girişimcilik faaliyetleri değerlendirildiğinde ise din, ahlak etkileşimini ortaya koyan ahilik sistemleri, insanlığa yakınlık sağlayıcı yada yakınlaşmacı bir tavır sergilemelerinden dolayı kesin yanıtlar verdikleri söylenebilir. Bu açıdan iş dünyasının günümüzde tartışıldığı değerlerine bakıldığında ahilik kültürlerini çözmelerinden dolayı modern zamanlar kapsamında ahilik kültürlerinin girişimcilik, sanayi ve ahlak kavramları arasında var olan çözümlemelere gereksinim duydukları ifade edilebilir (Şimşek, 2016: 2).

Onüçüncü yüzyılda Edebali tarafından Osmanlı Türk devletlerinin temelleri atılmıştır. Edebali bu kapsamda değerlendirildiğinde girişimci yönü ile sanayici (ahi) özelliklerinin ön plana sahip bir kişilik olduğu söylenebilir. Edebali, “insanı yaşat ki devlet yaşasın” anlayışı ile iyilik, şefkat ve sevgi gibi insani duyguları ile devlet bünyesinde yaşayan halkında takdirini toplamıştır. Böylelikle Edebali'nin hedeflemiş olduğu devlet sistemi başarılı bir şekilde dünya sahnesinde sergilenmeye başlamıştır. Bunun yanısıra Ok (2015)'un aktarımına göre; Edebali, devleti yaşatan esas ruhun

insana sevgi ve muhabbet hissetmeden geçtiğini belirterek girişimci, erdemli ve kâmil insan karakterini Batı sanayi devriminden önce ifade etmiştir (Ok, 2015: 120).

Şimşek'e göre; Edebalı'nın kişilik özellikleri arasında yer alan ahilik zihniyeti, Türk-İslam devletleri medeniyetlerini ekonomi-din-ahlak-toplum ve girişimci kavramları etrafında toplamaya çalışmıştır. Bu etkileşim Edebalı tipolojisi olarak somutlaştırılmıştır (Şimşek, 2008: 129). Girişimcilik toplumun tarihi ve sosyal, kültürel ve ahlaki esaslarına bağlı olduğundan bunlar girişimciliği olumlu veya olumsuz olarak etkilemektedir. Şimşek'in vurgulamış olduğu **Edebalı tipolojisinin ahilik zihniyeti** yeniden merkeze alınıp günümüz piyasa şartlarına uygun olarak formüle edilmesi ile girişimciliğin vahşi kapitalizm içerisinde zararlı yönleri yok edilecek ve insanlığa faydalı olması sağlanacaktır (Şimşek, 2009: 1140).

Girişim kültürü bilinçli bir yapıda olmadan, sağlıklı bir şekilde sürdürülebilirliği ve tüketimi olmamasından dolayı, iktisadi ve ekonomik ilerlemede hedeflenen seviyeye ulaşmak zordur. Girişimciliği teşvik eden düzenlemelere sahip olan ülkelerde, girişimci merkezli ekonomilerde, sosyo-kültürel yapı ile ekonomik yapı arasındaki ilişki birbirine uyumludur. İngiliz, Amerikan ve İskandinav ülkelerindeki sosyo-kültürel yapıların, bireyci, yenilikçi, değişimci, üretici ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunduğu gözlemlenmektedir (Aytaç, 2006: 156).

1.3.4.1. Kültürlerarası Farklılıklar ve Girişimcilik

Kültürel farklılıklar, girişimcilik faaliyetlerinin farklı şekilde olmasına neden olur. Bu duruma örnek olarak, Amerikan kültürü altında yatan “başarı olma hissiyatı” ve “özerklik eğilim”ini teşvik eden yöntemler ağırlıklı olarak bireylerin girişimci kişilik ve benlik düzeylerini olumlu bir yönde etkilemektedir. Amerika’da annelere verilen eğitim kurslarında, annelere çocuklarını serbest bırakmaları önerilmektedir. Böylece annelerin çocuklarıyla bütünleşmeleri mümkün olmayacak ve çocuk kendini özerk hissedecek, anneler ise analık güduları frenlenmeyecektir. Çocuklar özerk olduğu takdirde kendi istek ve ihtiyaçlarını dile getirecek ortam oluşacaktır. Amerika’daki çocuk yetiştirme metodunun aynısı Kanada’da gözlemlenmektedir (Ok, 2015: 117).

Japonya’da ise bir anne çocuğuna “sen ve ben biriz, birimiz hepimiz ve hepimiz birimiz için” duygusunu aşılar ve çocuğu ile bütünleşir. Kağıtçıbaşı (2000:

103)’nın aktarımına göre böyle bir ortamda ise toplulukçu eğilimler başka bir ifade ile dayanışma, yardımlaşma ve sosyal sorumluluk gibi kavramların gelişmesinin yanında bireylerin benlik düzeylerinde de bir gelişim gösterilmeye çalışılmaktadır. Bu açıdan bireylerin henüz daha çocukluk çağlarında iken “ayrışma ve özerklik” gibi kavramlar aşılarmaya çalışılarak, bireylerin çocukluktan bu hissiyatı kazanmaları amaçlanmaktadır. Böyle bir ortamın olmuşmasından sonra ise, “bireyselleilik” ve “ben odaklılık” eğilimleri ortaya çıkmaktadır (Aytaç ve İlhan, 2000: 103).

Fakat Japonya’da “bireyselleilik” ve “ben odaklılık” durumunun tersi olduğu görülebilir.

Amerika ve Kanada bireyci, Japonya’da ise toplulukçu kültür hâkimdir. Bireyci ve toplulukçu kültürlerin oluşturduğu ortamların hangisinde girişimcilik faaliyetlerinin olumlu\olumsuz olabileceğı sorunsalı geniş bir perspektiften değeriendirilmelidir (Özatalar, 2009: 11).

Hofstede (1994), girişimcilik faaliyetleri kişisel kültür çerçevesinde faaliyetlerini daha hızlı oluşturabildiğı, kolektivist kültür yardımı ile de kamusal kişisel kültür zihniyetini kolaylıkla kazanabileceğini düşünmektedir. Hofstede yapmış olduğu çalışmada başta Japonya, Arjantin, Türkiye ve Pakistan olmak üzere toplulukçu devletlerin, İngiltere, Kanada, Avusturya ve ABD başta olmak üzere bireyci topluluklar arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Elde ettiğı sonuca göre Avustralya, Kanada, ABD ve İngiltere’nin bireyci topluluklar olmasından dolayı endüstride, teknolojik ilerleme de ve refah sıralamasında ön sıralardadır (Aytaç, 2007: 112).

Hofstede bu değeriendirmeyi yaparken zirve noktada olursa da insanın insana muhtaç olduğunu görmezlikten gelmiştir. Amerika, Kanada, İngiltere ve Avustralya gibi ülkeler iktisadi açıdan gelişmiş ülkeler arasında yer almasına karşın genç nüfusun az olması, var olan genç nüfusunda benlik, materyal anlayışı ile yetişmesi hususları dikkate alındığında bu ülkeler önlem almadıkları takdirde hali hazırdaki durumlarının tersine dönebilecektir.

Girişimcilik faaliyetinin gelişmesi ve ilerlemesini sadece benlik ve özerklik açısından değeriendirip sosyal boyutu dikkate almadığımız takdirde girişimcilik toplum yararına değil sadece girişimcinin yararına olacaktır. Bireyci kültürlerdeki

girişimcilik faaliyeti çıkar odaklı olduğundan toplumun yararına yönlendirilebilir. Bireyci kültürlerde, topluma, ailesine ve kendisine faydalı olma durumu dikkate alınmadan kendisini yetiştiren ve kendisini kurtaran bir birey yetiştirme gayesi vardır. Bu nedenle ocuk küçük yaşlarda anne, baba ve aile şefkatinden yoksun bırakılıyor (zatalar, 2009: 12). Anne şefkatinden ve ailedeki yardımlaşma, dayanışma sıcaklığından yoksun ortamda yetişen birey toplumda kendine yer ararken farklılıklar oluşturmaya çalışacak ve kendisini kendi için geliştirecektir. Yardımlaşma, dayanışma ve şefkatten yoksun olarak yetişen bir iş adamı istihdam ettiği işçileri kendisine hizmet eden hizmetkr olarak görececek ve onların sosyal haklarını kısıtlayabilecektir. Yatırım yapmak ve istihdam imkânları oluşturmamak girişimcilik faaliyetinin zahire bakan boyutudur. Girişimciliğin batını (ie dönük) olan ve hem girişimciye hem de topluma faydası olan sosyal boyutu ihmal edilmemelidir. Sosyal boyutu dikkate alan girişimciler daha çok kolektivist toplumlarda olacaktır. Toplamların, sadece girişimci birey yetiştirme değil topluma, aileye ve kendisine faydası olan bir birey yetiştirme gayesi olmalıdır (Önderman, 1999: 113). Böyle bir gaye ile hareket eden toplumlarda yapılan girişimcilik faaliyetleri hakkaniyet esaslı olacağından uzun vadeli olacak ve iktisadi sisteme de faydası olacaktır.

Her kültürün kendine özgü davranış kalıpları vardır. Girişimciliğin önünü açacak olan unsurlara esnek davranan kültürlerin ağırlıklı olarak sağlam kişilikli olmalarının yanısıra girişimci ruhlarının ve anlayışlarının bir davranış kalıbına göre şekillendiği, yönetim tarafından da aşırı baskıcı ve otoriterci bir yaklaşım gtmemelerinden yaygınlaşmakta olduğu ifade edilebilir. Bu açıdan kültürler arasında var olan farklılıkların, hem girişimcilerin faaliyetlerini ortaya koyamamalarını hem de ne tarz bir girişimci ve girişimcilik tutum ve davranışlarını sergileyebileceklerini belirlemekte olduğu söylenebilir (etin ve Varoğlu, 2009: 54).

Girişimcilik, esas olarak sosyo-kültürel havzalar kapsamında girişimcilik faaliyetlerinin sürdürülebileceği kültürlerde daha fazla kök salmakta ve eğitimli bireyler sayesinde de büyüme trendi yüksek olmaktadır. Bu tarz imkan ve olanakların var olduğu ortamlarda ise sosyal çevrelerin önemli olduğu söylenebilir. Bu kapsamda akraba, aile ve akran grubu, benzeri ve okul gruplarını kapsaması gibi,

müşteri ilişkileri rakipleri ve ilişki içerisinde bulunan resmi ve ticari aktörleri de bünyesinde barındırmaktadır (Aytaç ve İlhan, 2007: 113).

Girişimci kültürler; güven katsayıları, kişisel başarılarına dönük ve kişisel bağımsızlığı esas alırlar. Bireyci kültürler bunu kapsar kolektivist kültürler kapsamaz olarak düşünmek yanlış olur. Kolektivist kültürlerde girişimcilik faaliyetinin az olmasını sadece geleneksel yapıya bağlamak tek boyutlu bakış açısının ürünüdür (Ören ve Biçkes, 2011: 69).

Girişimciliği etkileyen politika, coğrafya, ekonomik yapı, hukuksak düzenlemeler, yaratılıştan gelen nitelikler gibi durumların olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca, girişimcilik, esnek otorite ilişkileri, disiplinli çalışma kültürü, aktif olma, kâr gayesi ile hareket etme, akılcı davranma, rekabetten kaçmama, risk alma, sorumluluk üstlenme farklılık oluşturma, üretici niteliklere sahip olma gibi değer, tutum ve davranış kalıplarına uygun ortamda boy verir ve yaygınlaşırlar (Onay ve Çavuşoğlu, 2010: 49). Bu ortam bireyci kültürde var, kollektive kültür de yok demek çok büyük bir yanlışlık olabilir.

Pan ve Akay (2015)'ın aktarımına göre de girişimcilik faaliyetleri bir takım kişisel özellikleri doğuştan gelmesi ile kazanabildiklerini, esasen içinde yaşadığımız toplumun kültürel ve sosyo-ekonomik düzeyleri ile de arasında güçlü bir ilişki olması ile sahip olabileceği söylenmektedir. Bu bağlamda toplumsal norm ve değer sistemlerinin önemli olmasının yanında, sosyal koşulları ile iktisadi ve siyasi görüşlerde girişimcilik faaliyetlerini etkileyen unsurlar arasında yer aldığı söylenebilir. Bir ülkenin siyasi olarak demokrasi ve çoğulcu sistemlere sahip olması durumu girişimciliği o derece etkileyebilir (Pan ve Akay, 2015: 127).

İKİNCİ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİĞİN EKONOMİK, İŞLETME VE İKTİSADİ ÇERÇEVEDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Girişimcilik faaliyeti ekonomik faaliyetlerin temelini oluşturur. Ülkemizde iş dünyasında sivil toplu kuruluşu olarak önemli bir yeri Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği (TÜSİAD), bilinmek olanları en iyi yapan ve kabiliyetlerine aklını ve zekâsını da ilave eden, normal ve zor şartlarda iş gücünü, sermayeyi etkin ve verimli kullanma planları yapan ve bunları uygulayan ve neticelerini denetleyebilen kişiyi girişimci olarak tanımlamaktadır (Kurt, 2006: 101).

Girişimde bulunma, girişimcilik faaliyetinin bir süreci olarak değerlendirilebilir böylelikle yeni işletmeler kurulması için birtakım imkanlar tespit edilir, değerlendirilir ve geliştirmelerini beraberinde getirir.

Girişimciliğin istihdam hacminin artırılması, refah düzeyinin yükseltilmesi, sosyal hareketliliğin artması, kaynakların etkin ve verimli olarak yönlendirilmesi hususlarında etkili olması çok yönlü olduğunu göstermektedir. Günümüzde iktisadi büyüme, gelişme, kalkınma, yatırım ve üretim için girişimciliğe olan ihtiyaç artmıştır. Girişimcilik faaliyetleri en fazla gelişmiş ülkelerde destek görmüş ve ilerlemiştir. Gelişmiş ülkelerde girişimciliğin artmasını (Önce ve ark., 2014: 3):

- Özgürlük anlayışının ilerlemesi,
- İletişim imkânlarının artması,
- Devletin hakem rolünü üstlenerek özelleştirmenin teşvik edilmesi,
- Üretimle meydana gelen arzın talep çeşitliliğine göre artması,

gibi nedenlere bağlanabilir.

Gelişmiş ülkelerin ekonomik sistemlerinde önem kazanan girişimcilik, küreselleşmenin etkisi ile tüm dünyaya yayılmaya başlamıştır. Küreselleşen ekonomide varlığını sürdürebilmek için rekabet edebilecek sermaye, üretim ve

istihdam yapısına sahip olmak gerekir. Kısacası küreselleşen piyasada var olabilmek için yenilikçi, değişimci ve girişimci olmak gereklidir. Örneğin; bir firma faaliyet gösterdiği sektörde varlığını devam ettirebilmek için rekabet ettiği firmalardan farklı ürünler geliştirebilmeli veya fark oluşturacak girişimlerde bulunmalıdır (Yorgancılar, 2009: 380).

Topluma, özellikle devlete ve STK'lara "girişimcilik faaliyeti yaparak başarısız olurum" anlayışına engel olmak için önemli görevler düşmektedir. Bu gibi durumlarda devlet, vatandaşlarının değer yargılarını dikkate alarak girişimciliği sürekli destekleyerek teşvik etmelidir. Toplumun içerisinde sözüne itibar edilen kişiler ve TÜSİAD, Müstakil İş Adamları derneği (MÜSİAD) gibi Sivil Toplum Kuruluşları girişimcilik faaliyetlerine destek olmalıdırlar (Ünalp Çepel, 2015: 277).

Bireyin girişimde bulunmamasına ilişkin sebeplerin ortadan kaldırılabilmesi aşağıdaki yöntemler ile yapılabilecektir (Kurt, Ağca ve Erdoğan, 2006: 102):

- Bireyler üretici ve yenilikçi düşünebilmelerine fırsat vererek yetiştirilmeli,
- Kişilerin kendilerine güvenebilmeleri için tedbirler alınmalı,
- Ülkede üretim ve yatırım teşvik edilmeli,
- Ülkenin siyasi, hukuki, ekonomik ve teknolojik sistemleri girişim yapabilecek şekilde yapılandırılmalı,
- Yatırımların hızlı olabilmesi için bürokrasiye izin verilmemeli,
- Nitelikli işgücü sayısı artırılmalı,
- Eğitim sisteminde girişim faaliyeti yapabilecek şahıslara özgü düzenlemeler yapılmalı,
- Devlet, bizzat kendisi veya sivil toplum kuruluşları aracılığı ile girişim faaliyeti yapabilecek şahısların yetişmesi için kurslar, seminerler, konferanslar ve paneller düzenlemelidir.

Sosyo-ekonomik yapı ile teknoloji ve kültürel alanlarda değişim hızlı bir şekilde ilerlemektedir. Özellikle günümüz iktisadi kalkınmaların çerçevesinde önemli bir duruma getirdiği için bireylerin başarısız olacağı korkusundan kurtarılması toplum içerisinde yer alan girişimcilik faaliyetlerini üstlenme arzusunda olan bireyleri de ülke ekonomisine dahil edilmesi bulunması sağlanmalıdır (Bal, 2010: 4).

2.1. Girişimciliği Etkileyen Koşullar

Girişimciliği etkileyen koşullar standart olmayıp, zamana, mekâna, bölgeye, hukuksal düzenlemelere, piyasanın durumuna göre farklılık gösterebilmektedir.

Girişimciliği etkileyecek temel hususlar (Onay ve Çavuşoğlu, 2010: 50):

- Mali koşullar,
- Hukuksal düzenlemeler,
- Coğrafi yapı,
- Ticari yapı,
- Eğitim,
- Kamunun ve Özel Sektörün ağırlığı,
- Dışa açık olup olmama,
- Kaynakların kullanımı,

olarak dikkate alınmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin şartları ve imkânları farklı olduğu için girişimciliği etkileyecek olan şartları da farklıdır. Fakat yukarıda geçen şartlar ülkelerin durumlarına göre farklı bir tarzda uygulama alanı bulabilir.

Gelişmiş ülkelerde şartlar, özgürlükçü, devlet müdahalesine karşı duran piyasa ekonomisinin kurallarına göre belirlenmektedir. Piyasa ekonomisi, serbest girişimi teşvik etiği için bireylerin özgür bir şekilde karar verebilmesine imkân sağlayarak bireysel iş sahipliğini esas almaktadır. Çünkü rasyonel hareket edecek olan bireyler sahip oldukları sermayeyi veya işletmeyi karlarını maksimize etmek için kullanacaktır. Bu tip ülkelerde hizmetler azami ölçüde özel sektör tarafından temin edilmektedir. Bu durum özel teşebbüslerin piyasada tutunabilmek ve kalıcı olabilmek için nitelikli işler çıkarmasının önünü açmaktadır. Girişimcilik ile istikrarlı olarak yeni ürünler, farklı sektörlerden farklı ürünler bir araya getirilebilecektir (Özkul, 2014: 618).

Az gelişmiş ülkelerde, ekonomi esas belirleyici olarak dikkate alınmış olup, bu ülkelerin pazar yapıları az gelişmiş olmasında önemli bir belirleyicidir. Gelişmekte olan ülkelerdeki pazar yapısı, işletmeleri rekabetten yoksun bırakmıştır. Yukarıda

bahsi geçen girişimciliği etkileyen koşullar hem gelişmekte hem de gelişmiş ülkeler için farklılık gösterecektir (Kubar, 2016: 67).

Girişimciliği etkileyecek koşullar (Çetinkaya Bozkurt, 2011: 19-20);

- Dışa kapalı ve bağımlı bir ekonomi olması,
- Coğrafi şartların elverişsiz olması,
- Ticarete kazanmak için her yolun meşru olarak görülmesi,
- Girişimcilik ile ilgili eğitimlerin yetersizliği,
- Kaynakların verimsiz olarak kullanılması,

şeklinde olduğu takdirde ekonomide girişimciliğin önünü kapanacaktır. Bu şartların olup olmaması ekonomik sistemin çeşidine göre farklılık gösterecektir. Devlet, girişimciliğin önünü kapayacak müdahalelerden kaçınarak, piyasa ekonomisine uygun, idealist düşünce kapsamında ekonomik ve hukuksal düzenlemeler yaparak, girişimci ruhun ortaya çıkmasını temin etmelidir.

2.2. Girişimcilik ve Ekonomi İlişkileri

Toplumsal gelişme aşamaları olan, tarım toplumu, sanayi toplumu ve günümüzde bilgi toplumu aşamalarında hakkaniyetli ve dürüst ticaret, toplumları ayakta tutan unsur, girişimcilik ise bunları kapsamakla birlikte farklılığın, yeniliğin, üretimin ve yatırımın merkezi olarak öne çıkan unsur olarak görülebilir. Ürün, hizmet, yatırım, bilgi alış veriş her zaman piyasayı, ticareti ve girişimciliği dolayısıyla ekonomiyi etkilemiştir (Ünal, 2009: 123).

Girişimcilik, ekonominin olmazsa olmazı alıcı ile satıcının odak noktası pazar aracılığı ile toplumların ekonomik, siyasal ve kültürel işbirliğinin sağlanmasına katkı sağlamıştır. Girişimciliğin dar anlamda üretim artışına, geniş anlamda ise sosyal refah ve ekonomik kalkınmanın olabilmesinde önemli görevleri vardır (Çetinkaya Bozkurt, 2011: 17).

2.2.1. Girişimciliğin Ekonomik Gelişmeye Katkısı

Geçtiğimiz yüzyılın ortalarında (1960 ve 1970'lerde) ölçek ekonomilerinin elde edilmesi, yabancı ve yerli pazarlarda kaynak yaratabilmesi bakımından teknolojinin ilerlemesine ayak uydurulması ile mümkün olabilmektedir. Fakat o

tarihten sonra büyük işletmelerin hâkimiyeti sona ermeye başladı. Büyük işletmeler mal ve hizmet temin eden işletmelerle çalışmaya başlayarak veya küçülmeye giderek yeni şartlara uyum sağladılar (Duygulu, 2003: 23).

Yoğun girişimci dinamizmi ve hızlı ekonomik büyüme arasındaki ilişki, girişimciliğin ekonomik gelişmenin yakıtı olduğunu, istihdam ve refah artışı sağladığı genel olarak kabul edilen bir konu durumuna gelmiştir. Bu kabule göre, girişimcilik ve yenilik ekonominin üretim sürecinin merkezinde yer almakta, büyümeyi hızlandırmakta, verimliliği artırmakta ve yeni iş olanakları temin etmektedir. Girişimciler imkânları hissetmek, yeni piyasalar tespit etmek, yeni ürünler ve üretim süreçleri geliştirebilmek için risk alabilen kişilerdir. Bütün bunlardan çıkarılacak sonuç ise, girişimciliğin ekonomik gelişmede önemli bir rol oynadığıdır (Odabaşı, 2005).

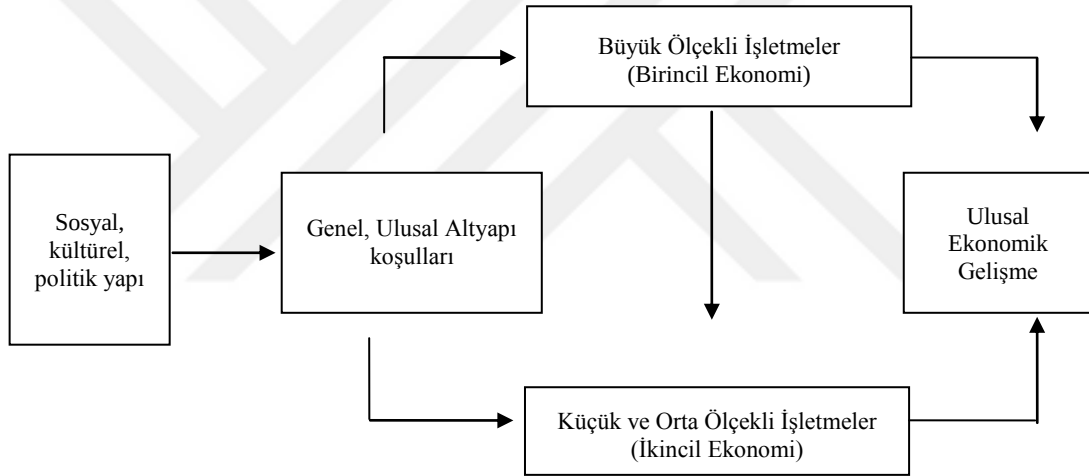
Girişimcilik kavramının ekonomik gelişme kapsamında önemli bir rol üstlendiği söylenebilir. Özer (2001)'in çalışmasında verdiği örneğe bakılacak olursa; “neredeyse tüm gelişmiş ekonomilerde yeni ve küçük işletmeler tüm işletmelerin %90'a yakınıni oluşturmaktadır.” Avrupa birliği ülkeleri ile alakalı olarak yapılan bir araştırma da gayri safi yurt içi hasılanın (GSYİH) yıllık değişim oranlarının % 83'ünün küçük ölçekli işletmelerinin gelirlerinden kaynakladığı sonucuna varılmıştır (Özer, 2001: 169).

Girişimciliğin önemli etkileri olmasına karşın ekonomik bakımdan iyileşme konularında ülkeler arasında hangi düzeylerde farklılık gösterdiği ve hangi özel durumlarda girişimcilik eğilimlerinin artmasına yardımcı olduğu konularında tam olarak bir yeterlilik sağlanamamaktadır (Soysal, 2009: 85). Ekonomik gelişmeler ile girişimcilik faaliyetlerinin gelişimi arasında önemli bir bağ vardır. Müftüoğlu ve ark. (2005)'nın aktarımına göre; ekonomik gelişme sürecinin nasıl ölçüleceğinin, nasıl işlediğinin ve hangi faktörlerin bu süreci etkilediğinin bulunması günümüzde toplumların çözmeye çalıştığı en önemli konulardandır (Müftüoğlu ve ark., 2005: 153).

Ekonomik gelişme sürecinin açıklanması amacıyla farklı yaklaşımlar geliştirmiştir (Odabaşı, 2005);

Birincisi, büyük ölçeğe sahip işletmelere odaklıdır. **İkinci olarak**, büyük ölçekli işletmelerin ekonomik kalkınmanın temeli olduklarını düşünmektedirler. **Üçüncüsü**, milli iktisadi şartlar ve bunların büyük ölçekli işletmelere etkileridir. Bu yaklaşımlara küçük ölçekli işletmeler merkezli girişimcilik faaliyetleri ile ekonomik gelişmenin sağlanabileceğine dair **Dördüncü yaklaşım** ilave edilebilir. Bu ilk üç yaklaşım, girişimciliğin büyük ölçekli işletmeler ile yapılması ile ekonomik gelişmenin temin edileceği üzerine durmuştur. Oysa mal tedariki, yeni mal geliştirme ve yeni ürün geliştirme gibi durumlarda küçük ölçekli işletmeler daha aktif ve etkin aksiyon alabileceklerdir. Diğer bir ifade ile yeni bir faaliyete girişimde bulunulurken karar verme mekanizması daha hızlı ve etkin olabilir.

Şekil 2. Geleneksel Ekonomi Gelişme Modeli (GEM 2000)

Kaynak: Müftüoğlu ve ark., 2005: 153

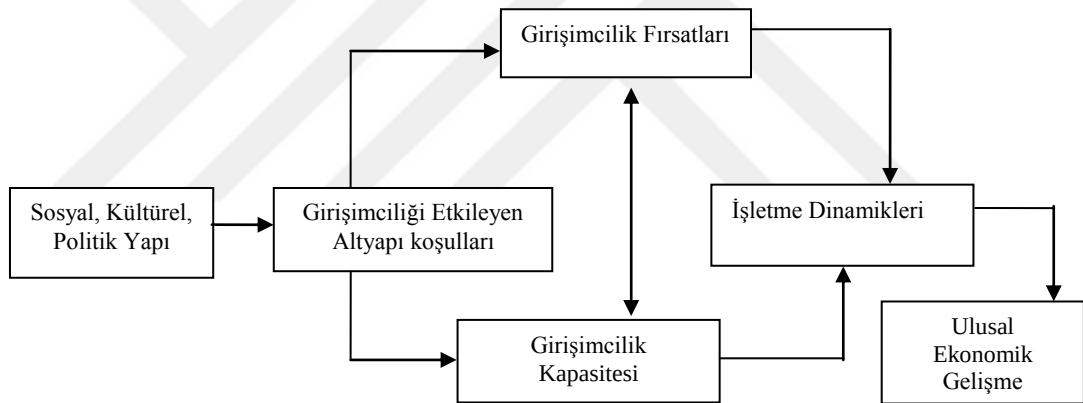
Şekil 2’de girişimcilik ikincil ekonomi esaslı olarak değerlendirilmektedir. Şekilde küçük ve orta ölçekli işletmeler, birincil ekonomi olarak görülen büyük ölçekli işletmelere mal ve hizmet sağlayan destekleyici faaliyetler yürütmektedirler (Odabaşı, 2005). Bu durum küçük ve orta ölçekli işletmelerin, ikincil bir rolleri olduğunu göstermektedir. Böyle bir model girişimciliğin ekonomik gelişmeye ufakta olsa bir katkı sağladığını göstermektedir. Fakat girişimciliğin seviyesinin yükseltilmesinde ve ilerlemesinde yeterli olamadığı düşünülebilir.

2.2.2. Girişimciliğe Dayalı Ekonomik Gelişme

Bu modelde ekonomik gelişmenin girişimcilik esaslı olarak nasıl yapılacağı anlatılmıştır. Ekonomik gelişmede ve kalkınmada girişimcilik faaliyetlerinin önemli

bir yeri vardır. Aşağıda Şekil 3’de gösterilen model geleneksel modelin dikkate almadığı hususları dikkate alan bir modeldir. Öncelik olarak girişimcilik faaliyetlerinin etkilendiği altyapı koşullarının girişimcilik eğitimi ve başlangıç sermayesi gibi unsurlardan etkilenmektedir. İkinci olarak ise girişimcilik faaliyetlerinin kişilerin imkanları görebilme ve değerlendirebilme özellikleri ile doğrudan doğruya bir ilişki içerisinde. Son olarak ise girişimcilik faaliyetini yöneten bireyin fırsatları ve girişimcilik kapasiteleri arasında var olan ilişki bağlamında yeni işletme kuruluşlarını arttırmayı hedeflemektedir. Ortaya çıkan bu dinamizm de ekonomik gelişmenin itici gücü olacaktır. Sonuç olarak ekonomik gelişme işletme dinamiklerinin yoğunluğu tarafından belirlenmiş olarak gösterilmiştir (Sönmez ve Toksoy, 2014: 43).

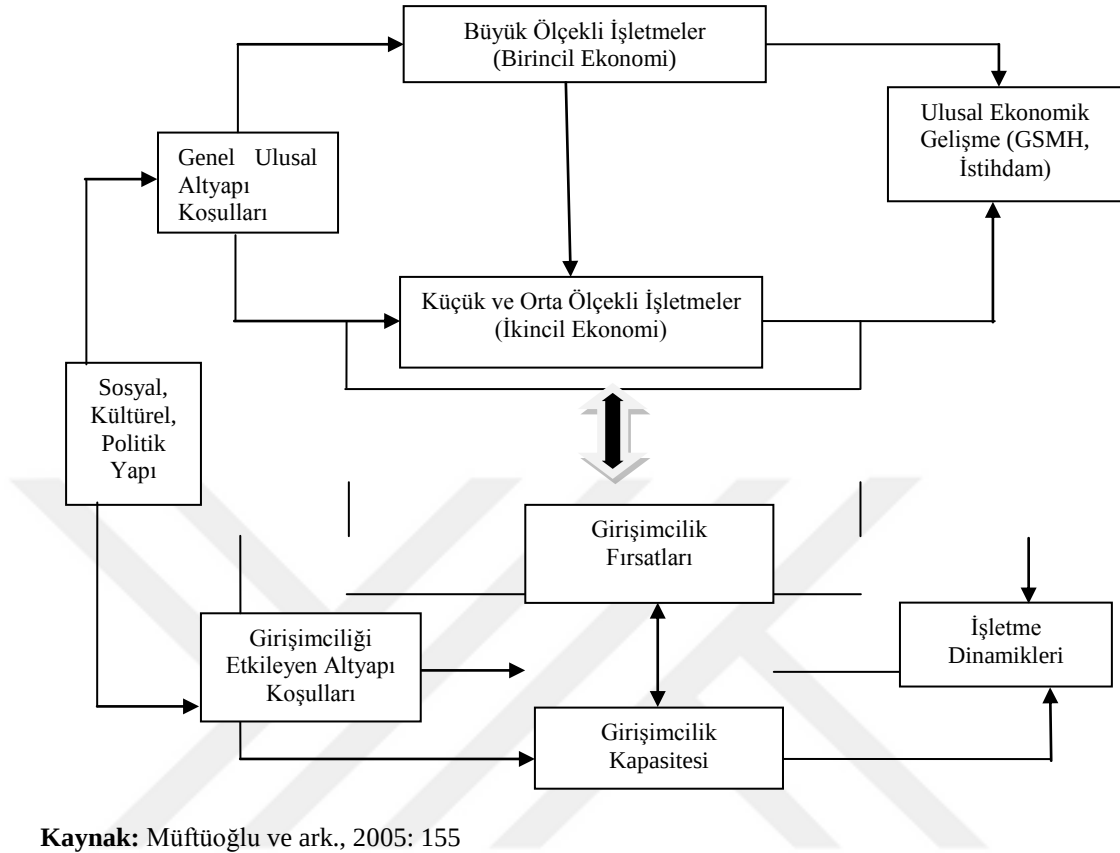
Şekil 3. Ekonomik Gelişmeyi Sağlayan Girişimci Süreç Modeli (GEM 2000)

Kaynak: Müftüoğlu ve ark., 2005: 154

Şekil 3’e bakıldığında ekonomik gelişmeyi sağlayan girişimci süreç modeli özetlenmiştir. Buna göre girişimcilik faaliyetleri kapsamında iki farklı görüş mevcuttur. Bunlardan ilki büyük ölçekli işletmelere odaklanılan ve küçük ölçekli işletmelere ikincil rol veren görüş olduğu söylenebilir. İkinci olarak ise girişimcilik faaliyetlerini sürdürmek isteyen sektörlerin ve bu sektör tarafından oluşturulan şartlara ve sektörün ekonomik etkilerine önem veren görüş olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik gelişmenin girişimcilik faaliyetleri kapsamında anlaşılabilmesi için bahsi geçen iki farklı görüşünde tam olarak anlaşılabilmesine bağlı olduğu ifade edilebilir. Bu iki görüşün nasıl birleştiğini anlayabilmek için Şekil 4 incelenmelidir.

Şekil 4. Birleştirilmiş Ekonomik Gelişme Modeli (GEM 2000)

Kaynak: Müftüoğlu ve ark., 2005: 155

Şekil 4’de yer alan birleştirilmiş ekonomik gelişme modeli girişimcilik üzerine aktarılan iki farklı görüşün birleştirilmesinin birden fazla avantajı olduğunu göstermektedir. Öncelikle bu şekilde hem büyük işletmelerin hem de küçük işletmelerin katkıları görülebilmektedir. İkinci olarak bu şekilde, var olan işletmelerin yeni işletme kuruluşları için önemli bir kaynak oldukları ortaya çıkmaktadır. Üçüncü olarak bu model girişimci sektörün faaliyette bulunduğu çevre koşullarını yansıtmaktadır (Müftüoğlu ve ark., 2005: 155).

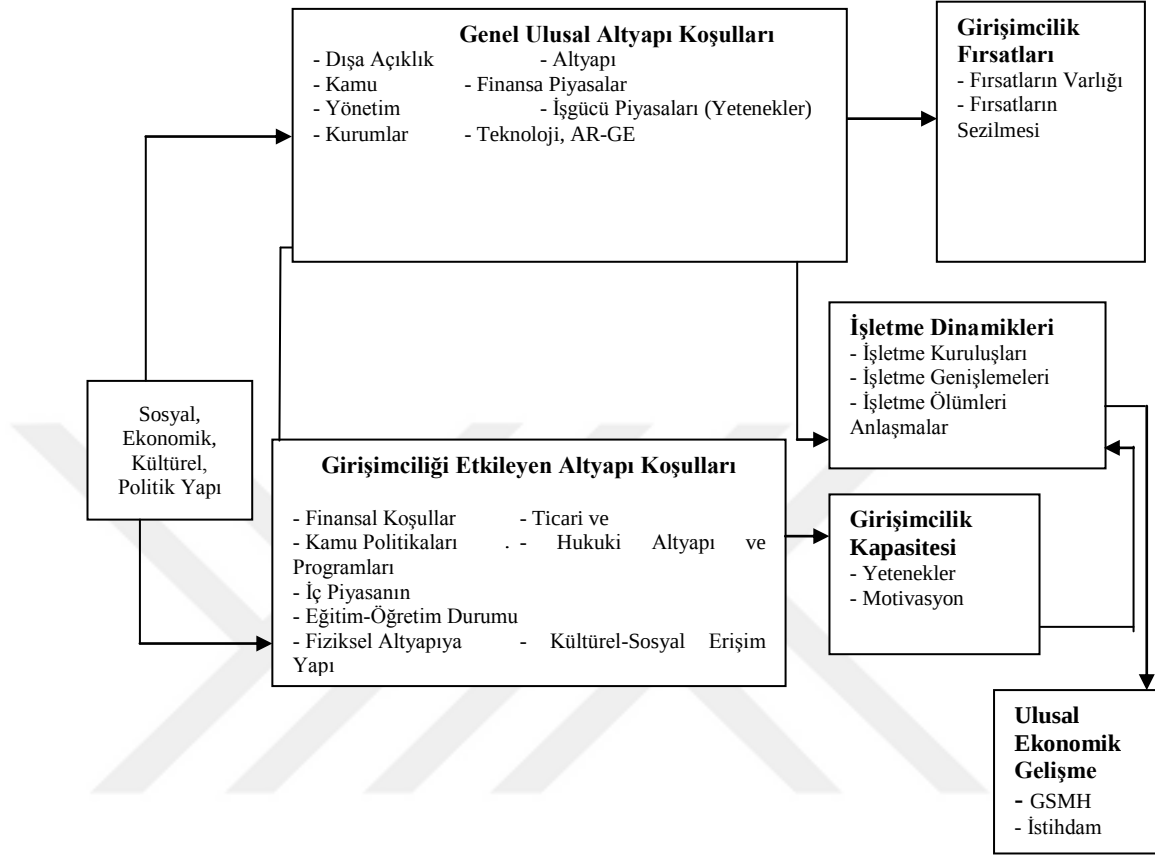
Şekil 5’te görülen model girişimciliği tam olarak açıklayan model olarak değerlendirilebilir. Girişimciliğe dayalı ekonomik gelişme modelinde Genel Ulusal Altyapı Koşulları ve Girişimciliği Etkileyen Altyapı Koşulları ekonomik gelişme ile kalkınmayı belirleyen unsurlardır. Genel Ulusal Altyapı Koşullarından temelde dışa açıklık, altyapı, kamu, finansal piyasalar, yönetim ve işgücü piyasaları, kurumlar, teknoloji ve AR-GE anlaşılmalıdır. Girişimciliği Etkileyen Altyapı Koşullarından ise finansal koşullar, ticari ve hukuki altyapı, kamu politikaları ve programları, eğitim-

öğretim, fiziksel altyapıya erişim ve kültürel sosyal yapı anlaşılmalıdır. Bu koşulların girişimcilik fırsatları, işletme dinamikleri ve girişimcilik kapasitesi etkileşimi ile ulusal ekonomik gelişme ve kalkınma temin edilecektir. Küçük işletmelerin yapacağı yatırım ve girişim faaliyetleri kısa dönemde daha fazla etkili olabilecektir. Fakat büyük işletmelerin faaliyetleri ise uzun dönemde etkisini gösterecektir. Ayrıca piyasa koşulları uzun dönemde değişebileceği için büyük ölçekli işletmelerin faaliyetleri etkisizleşebilecektir. Ayrıca küçük işletmeler, az yatırım ile daha fazla üretim ve farklı ürün geliştirme imkânlarına sahiptirler (Çetinkaya Bozkurt ve ark., 2012: 231).

Tüm bunlar dikkate alındığı takdirde, küçük işletmeler ile yapılan girişimcilik faaliyetleri daha etkili, verimli olacak, aynı zamanda neticeleri tüm toplum tarafından hissedilecektir. Bu nedenle ekonomik gelişme sürecinde küçük işletmeler büyük işletmelerden daha etkin ve verimli olacaktır. 1970’li yıllarda yaşanan ekonomik krizden küçük işletmelerin az etkilenmesi bu görüşümüzü desteklemektedir. Girişimciler, 1970’li yıllara kadar dikkate alınmayan küçük ölçekli işletmeler temelinde girişimde bulunmak için organize olmaya başlamışlardır. Küçük ve orta boy işletmeler bağlamında somutlaşan bu faaliyetler özel girişimcilik olarak adlandırılmaktadır (İlhan, 2004: 71).

Büyük ölçekli, Ticari ve Kurumsal kapsamlı teknolojik çağa uygun sanayileşme planlarının sorunları çözmede sonuç vermediği görülmüştür. Günümüzde gelişmekte olan ülkelerde küçük ve orta boy işletmelerin, ekonomik büyüme ve sosyal adalet anlamında teşvik edildiği görülmektedir. Küçük ve orta boy işletmelerin Küçük ölçekli işletmelerin sisteme entegre bir şekilde çalışılması teşvik edilmeli ve kayıt dışı ekonomide yer almalarına müsaade edilmemelidir. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerde Küçük ve orta boy işletmeler hakkında sağlıklı bilgi temininde zorluklar yaşanmakta olup, devletler bu durumu yok sayabilecek düzenlemeler yapmalıdırlar (Leidholm ve Donald, 1987: 116).

Şekil 5. Ekonomik Gelişmede Girişimciliğin Ana Unsurları Model (GEM 2000)

Kaynak: Müftüoğlu ve ark., 2005: 156

Bir işletmenin, piyasada sürekli olarak var olabilmesi ve ekonomiye katkı sağlayabilmesi için faaliyet gösterilen veya gösterilecek olan sektör hakkında dünyada olan gelişmelerden ve yeniliklerden bilgi sahibi olması gereklidir. Bu durumun olması için işletmelerin dış açık ekonomilerde faaliyet göstermesi ve kendilerinin de yeniliklere ve değişikliklere açık olması gerekmektedir. Dışa açık olma girişimcilikte önemli bir yer olan etkileşim açısından önemlidir (Uygun ve Uslu, 2002: 3).

Ar-Ge'ye yatırım yapan işletmeler yeni ve farklı ürünlerin oluşturabilecek olup bu durum hem yeni yatırım hem yeni istihdam imkânları oluşturacaktır. Bu nedenle girişimcilikte Ar-Ge'nin payı göz ardı edilmemelidir. Tam donanımlı, verimli, etkin bir Ar-Ge için gerekli olan finans kaynağı oluşmasında Devletin ve Sivil Toplum Kuruluşlarının desteği ve teşviği göz ardı edilmemelidir (Ertan, 2010: 5).

Girişimciliğin, ekonomik gelişmeye katkılarını, üretimin, ürün çeşitliliğinin, istihdam seviyesinin artışı, sermaye birikimi, kaynakların ve fonların etkin kullanımı ile yatırıma yönlendirmesi; sosyal boyuttaki gelişmeye katkılarını, sınıflar arası farklılığın en aza indirilmesi, paylaşımcı bir toplum olabilme olarak sıralayabiliriz. Devlet yönetimleri vatandaşlarına girişimciliği yaşam biçimi olarak benimsemesini sağlayabilir. Girişimcilik ile meşgul olan toplumların refah seviyesi artabilir (Önce ve ark., 2014: 3).

2.2.2.1. Üretimin ve Ürün Çeşitliliğinin Artışı

Piyasada rekabet edebilmek, varlığını sürdürmek isteyen işletmelerin yeni ürünler üreterek üretimi arttırmaları gereklidir. Ayrıca masraflarını veya maliyetlerini düşüremeyen pazardaki paylarını muhafaza edemeyen işletmelerin hem kendisine hem de ekonomiye faydası olamayacaktır (Uygun ve Uslu, 2002: 4). İşletmelerin bu şekilde dinamik olmasını gerektiren durum esas olarak küresel rekabet ortamıdır. Bu rekabet nedeniyle girişimciler, düşük fiyatla nitelikli mal ve hizmet üretecek, maliyetleri azaltacak, farklı ürünler geliştirecek ve toplumun talebine göre üretim gerçekleştirecektir (Odabaşı, 2005). Farklı ürünler geliştiren işletmelerin ülke ekonomisinin ihracatına katkısı olacaktır. Bir işletmenin farklı ürün geliştirmesi için Ar-Ge faaliyetleri yapması gerekmektedir. Günümüzde işletmeler, farklı ve yeni ürünler geliştirmek ve piyasada pazarlayarak satabilmek için, yeni teknolojinin kullanılması, nitelikli personel istihdam edilmesi, Ar-Ge faaliyetleri yapılması gibi zorluklarla karşılaşabilecektir (Yorgancılar, 2009: 382).

Girişimci faaliyetleri ekonomik kaynakların düşük üretim alanlarından yüksek üretim alanlarına aktarılma sürecinde önemli rol oynamaktadır. Bu açıdan üretim kaynaklarını yeni bir tarz birleştirmenin yanısıra üretim faktörlerinin de kullanımısını sağlamaktadır. Bunun yanısıra girişimcilik faaliyetlerini sürdüren bireyler üretim araçları ve mevcut girdilerinin farklı şekillerde kullanımını temin ederek üretimi arttırmaktadır. Bu açıdan girişimcilik faaliyetlerini takiben yeni fikirlerin ortaya atılması, uygulanması ve yayılması konuları hızlandırılarak yeni endüstrilerin oluşabilmesini, teknolojilerin kullanan sektörlerde verimliliğin, etkinliğin artmasını sağlayabilir. Bu şekilde hızla büyüyen sektörler ekonomik büyümeyi, gelişmeyi hızlandırabilir (Çetinkaya Bozkurt, 2011: 5).

2.2.2.2. İstihdam Artışı

Günümüzün en önemli problemlerinden olan işsizlik, uzun ömürlü ve istikrarlı girişimcilik faaliyetleri ile yok edilebilir. Rekabetin neticesi olan işletmenin kendini yenilemesi ve reorganize olması girişimcilik faaliyeti olarak görülebilir. Sağlıklı rekabet ortamı, girişimcilik faaliyetlerinin ekonomik gelişme üzerinde verimli ve etkin olmasını sağlayabilir. Böyle ortamda yapılacak girişimciliğin ekonomik gelişmeye katkısı kaçınılmazdır (Durmaz, 2017: 8). Girişimcilik ile tüketici beklentilerini karşılayabilmek için yeni ürünler geliştirilir ve bu ürünler de yeni yatırımlarla üretilebilir. Yeni yatırımların yapılması da istihdam artışını beraberinde getirebilir. Bilgi toplumu çağında teknolojik ilerlemelere uyum sağlayan işletmeler geleneksel ticaretin dışına çıkarak elektronik ticarete yönelir ve bu sektörde de yeni istihdam imkânları doğabilir.

2.2.2.3. Sermaye Birikimi

Başarılı bir girişimcilik ile ekonomide üretim miktarı artabilir. Üretilen yeni ürünler rekabeti arttıracığı için istikrarlı olan firmalarında kendini yenilemesini zorunlu kılabilir (Durmaz, 2017: 8). Bu şekilde firmaların kendini reorganize etmesi ile yeni yatırımlar yapılır ve bu yatırımların neticesinde elde edilen gelirler, ekonomik kalkınmanın can damarı olan sermaye birikimini katkı sağlayabilir. Sermaye birikimi, sadece tasarruf ve farklı yollarla beslenen sermaye arzı ile açıklanamaz, arz yanında sermaye talebi de dikkate alınmalıdır (Uygun ve Uslu, 2002: 5).

Az gelişmiş ülkelerde sermaye talebinin sorun olmasının esas sebebi, girişimcilik faaliyetlerinin yatırım yapılma arzusu ve eğilimi zayıflatan pazarın küçük olmasıdır. Yönetmelik, teknik, sosyal, kurumsal ve psikolojik unsurların yanısıra bulunan pazarın darlığı da sermaye talebinin düşük seviyelerde olmasına neden olmaktadır (Küçük, 2012: 7). Diğer bir yandan, pazarda yaşanan darlıkların nedeni olarak para politikası, ülkenin nüfusu, yüzölçümü ve gümrükleri şeklinde değerlendirilmesine karşın ilk olarak üretim süreci kapsamında görülen düşük verimlilik dikkate alınmaktadır. Başka bir ifade ile, girişimcilerin yeterli düzeyde sermaye yatırımlarına gitmemeleridir. Bu sorun, bilinçli, tutarlı, kararlı ve kapsamlı

bir yatırım hamlesini içeren ekonomik kalkınma ve gelişme politikalarıyla çözülebilir (Durmaz, 2017: 8).

Girişimcilik teşvikleri ile tasarruflar, yastık altındaki ve bankalardaki paralar yatırıma yönlendirerek sermaye birikimine katkı sağlanabilir. Sermaye birikiminin topluma faydası olması ve sosyal adalet nosyonu içerisinde değerlendirilmesi için sermayedarların üretim artışına yönelik olarak reel ekonomiye katkı sağlayacak tüm toplum sınıfları tarafından hissedilebilecek yatırım yapması temin edilmelidir (Küçük, 2012: 7). Bu şekilde sermaye tabana yayılabilir. Sermayenin tabana yayılmasında ve sosyal faydanın temin edilebilmesinde girişimciliğin önemli bir yeri olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle sermaye birikiminin toplandığı küçük işletme, büyük işletme veya sermayedar gözetmeksizin girişimcilik ile yatırım faaliyetlerinin teşvik edilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir (Taş, 2015: 23).

2.2.2.4. Kaynakların ve Fonların Yatırıma Yönlendirilmesi

Kuvvetli ve sağlam ekonomi büyük şirketlerle, firmalarla değil, girişimcilik ruhunu canlı tutan ve bu ruhu teşvik eden, yüzbinlerce genç ve küçük girişimcilerle kurulabilir (Çetinkaya Bozkurt, 2011: 30). Ticaret ile ilintili olarak girişimciliğin kültürel, sosyal ve ekonomik etkisi ile birlikte batı'nın doğudan bir takım şeyleri öğrenerek geliştirdiği söylenebilir. Bu açıdan girişimcilik kavramının insanoğlunun varlığından beri toplumların kültürel, sosyal ve ekonomik yapıları farklı olmasına karşın, girişimcilik faaliyetlerinin aynı olduğu ifade edilebilir (Şimşek, 2016: 5). Günümüzde girişimci ruhu eksik olan işletmeler küresel pazarda süreklilik arz etmemektedir. Küresel piyasada kalıcı olabilmek, gelişmiş ekonomilerle rekabet edebilmek için değişime ve yeniliklere uygun üretim kapasitesine sahip olmak gerekmektedir (Durmaz, 2017: 9). Bu nedenle girişimci odaklı bir kurumsal yapısı olan işletmeler piyasa şartlarına göre üretim yapabileceği için piyasada varlığını sürdürebilir. İstikrarlı olan bu tip işletmelerle yapılan üretim artışı ekonomik anlamda topluma fayda sağlayabilir.

Girişimcilik faaliyetinin, para kazanmak ve kar elde etmek gibi faydası olsa da temel katkısı reel olarak ekonomiye değer üretebilir. Girişimcilik faaliyeti; tasarrufları ve yastık altında duran paraları sermayeye dönüştürmesi, atıl kaynakları ekonomiye kazandırması, üretkenliğin arttırılması özelliği ile ekonomik büyümeye,

yatırımların ve istihdamın artmasına katkı sağlayabilir. Bu bağlamda girişimcilik refah artışına destek olabilir (Yıldız ve Alp, 2012: 32).

Bireylerin, şirketlerin, kuruluşların ve ülkelerin ellerinde bulunan kaynaklar, paylaşma düşüncesinin olduğu toplumlarda, farklı sınıflar arasında dengeli dağıtılarak en verimli bir biçimde değerlendirilebilir. Paylaşılmaktan yoksun olan sadece belli bir yerde toplanan kaynaklar, kazanç temin etme gücünü yitirir ve topluma fayda sağlamayabilir (Terzi, 2010: 4). Bu bağlamda paylaşım anlayışına sahip girişimcilik ile kaynaklar etkin ve verimli bir şekilde toplumun hizmetine sunulabilir.

Girişimciliğin kaynakları (Uluyol, 2009: 46);

- Sermayesi olan kişilerin veya şirketlerin kar getirecek, ekonomik değer getirisi olabilecek iş fikri ve planı olan girişimcilere destek veren Melek yatırımcılardan,
- Bireysel birikimleri olanların fonlarından,
- Sosyal çevredeki kişilerin birikimlerinden,
- Bankalardan kredi olarak,
- Risk sermayesi için,
- Bireylerin ve şirketlerin duran değerlerin satışı ile,

toplanan sermayedir.

Girişimcilik ile yeni ve atıl kaynaklar, teknolojiler topluma sunulur ekonomiye kazandırılır. Bu şekilde yatırımda, istihdamda ve üretimde artış meydana gelebilir. Örneğin keşfedilen kaynakların üretimi ve satışı için yeni açılan fabrika ile şirketler, ülkenin üretim ve istihdam hacmini arttırarak iktisadi kalkınmanın meydana gelmesi sağlanabilir. Ayrıca yeni kaynaklara istinaden yapılan üretimin sonucunda ürünlerin ihracat esaslı olması cari açıkta ve ülkenin iktisadi kalkınmasında artı değer olabilir (Er, Şahin ve Mutlu, 2015: 34).

Bazı girişim faaliyetleri için çok fazla sermaye gerekemeyebilir. Bu gibi fazla sermaye ihtiyacı olmadan küçük sermaye ile yapılabilecek girişimcilik faaliyeti imkânı olması ve devletin bunu teşvik etmesi insanın doğasında olan kendi işini yapabilme hissiyatını teşvik edecektir. Girişimcilik faaliyeti yapabilmek için büyük sermaye şartı olmaması hususu, yatırımın ve üretimin belli bölgelerde toplanmasına

engel olarak ve girişimciliğin mahallî olarak da gerçekleştirilmesine imkân tanıyabilir. Böylece mahallî seviyede yatırımlar ile iş bulma adına kozmopolitik şehirlere göç etme sorunu ortadan kaldırılabılır. İş imkanı bulabilme adına yapılan bu göç faaliyetlerinin son bulması ile göçten kaynaklanan kentleşme sorunları azalabilir (İlhan, 2004: 72). Örnek olarak, girişimci yerel bir şirket distribütörlük veya franchising ile hem ulusal hem de uluslararası boyut kazanacaktır. Bu tip şirketler, vermiş oldukları distribütörlük veya franchising ile sermayelerini arttırabileceklerdir.

Girişimciliğin küçük sermaye ile de yapılabilmesi küçük işletmelerin yatırım yapma, üretimi arttırma ve yenilikler yapma gibi faaliyetlerini arttırabilir. Dolayısıyla girişimcilik, günümüzün yükselen bir değeridir. Dünya ekonomisinde görülen yeniden yapılanma/küreselleşme anlayışları, girişimciliği temel almaktadır (Durmaz, 2017: 9). Üretimde esnek olmaları, istihdamı arttırma imkânları vb. nedenlerle Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ) günümüzün ekonomik yapısını etkilemekte olduklarından KOBİ'lere çağımızın etkin ve verimli girişimcileri de diyebiliriz.

Ayrıca Osman Şimşek'e göre, KOBİ'ler toplumsal yapıları ve kendi nitelikleri bağlamında faaliyet gösterdikleri toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel yapılarından etkilenecek yatırım ve girişim faaliyetlerinde bulunabilmektedirler (Şimşek, 2006: 73).

Gelişmiş ülkelerdeki Küçük ve Orta Boy İşletmeler ile Esnaf ve Sanatkârların iktisadi ilerlemede önemli bir rol üstlendiği görülmektedir. AB'de GSYİH'da meydana gelen değişikliklerin çoğunun KOBİ'ler ile Esnaf ve Sanatkârların satış hasılatından elde edilen gelirlerinden geldiği düşünülmektedir. Bu meydana KOBİ'ler ile Esnaf ve Sanatkârların yeni istihdam fırsatlarının en önemli kaynağı olarak görülmektedir (Çelebi vd. 2009: 68).

Girişimcilik faaliyetleri yapılırken yeni fikir/fikirler üretmek, piyasayı takip etmek, geleceği görmek gerekli olduğu için piyasada süreklilik sağlamak isteyen işletmelerin de dinamik bir organizasyonlarının olması gerekmektedir. Gelirin veya kazanımların nereye yönlendirileceği hususunda yetişme ortamı önemli olup, bu meydana girişimci aile ortamında yetişenler, ailesindeki yaşça büyük ve tecrübeli olanlar ile benzer işi yaptığı hatta onlarla beraber çalıştıkları görülmektedir. Bu kişilerin aile şirketini büyüttüğü, geliştirdiği oldukça dikkati çekmektedir. Yine

ayrıca memurluktan elde edilen gelir ile üretim yapma, birşeyler geliştirmeden ziyade gayrimenkul veya araç alımında kullanıldığı görülebilir (Aytaç, 2006: 145).

Girişimciliğin, oluşma ve kurumsallaşma aşamasında devlete önemli görevler düşmektedir. Devlet, girişimciliğin sosyo-kültürel/ekonomik/siyasi yollarını açarak ekonomik yapıyı yeniden yapılandırmalıdır. Bu durumu devlet, ilk olarak kendini girişimciliğin önünü açacak şekilde yapılandırıp çeşitli kurumsal düzenlemeler yaparak gerçekleştirebilir. Bu amaçla devlet, girişimciliğin önemli hususlarından olan bir girişimcide olması gereken girişimci kişiliğin oluşması ve zihniyet dönüşümü sağlamak için vatandaşlarını girişimciliğe teşvik etmeli ve eğitmelidir. Zihniyet dönüşümünden sonra girişimciliğin oluşması ve kurumsallaşması için gerekli olan girişimciliğin prestiji yüksek tutulmalıdır. Ayrıca, devlet girişimciliğin ilerlemesi için yasal düzenlemeler yapabilir ve örgütsel yapılar kurabilir. Girişimciliğin etkin olduğu gelişmiş ülkelerdeki devletlerin kendilerini bu şekilde yapılandığı görülmektedir (İlhan, 2004: 71).

Girişimcilik faaliyeti ile hem kaynaklar hemde fonlar yatırıma ve üretime yönlendirilebilir. Bu bağlamda girişimci iktisadi faaliyetlerin durgun ekonomileri harekete geçirme aşamasında önemli rol oynadıkları, bunun yanısıra yeni iş imkanlarının oluşabilmesi ve istihdam sorunlarının çözüme kavuşabilmesi açısından yarar sağlayabilir. Girişimcilik, gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinin büyümelerine katkı sağlayabilir. Bu durum günümüzde gelişmekte olan ülke ekonomilerinde de küreselleşme kapsamında kabul görülmektedir (Önce ve ark., 2014: 6). Bu açıdan gelişen dünya ekonomilerinde bahsi geçen yeniden yapılandırma unsurları piyasayı ateşleyici bir unsur olarak görülmektedir. Başka bir ifade ile yeniden yapılandırmalar ile girişimcilerin durağanlaşan pozisyonları hızlı, üretkenlikten-yeniliğe, pratik olmaktan cesarete, hayalcilikten risk alma arzu gibi unsurlar ile içe içedir (Aytaç ve İlhan, 2007: 1-2).

Girişimcilik faaliyetleri ile toplumun ihtiyaçların karşılanması amacıyla yatırım yapılması ve daha sonra bunun toplumun refahının artırılması sağlanabilir. Çünkü girişimcilik faaliyetiyle yapılan yatırımla birlikte istihdam, gelir ve refah seviyesi artabilir. Bu nedenle girişimciliğin piyasadaki önemi yadsınamaz.

2.3. İşletme Biliminde Girişimcilik

Girişimcilik olgusu genellikle işletme bilimi alanında kullanılmaktadır. Girişimcilik kavramı iktisat teorisinde de kullanılmasına karşın uzun yıllar itibarıyla incelenmeyen toplum içerisinde de fazla yer bulamayan yada dikkate alınmayan bir olgu olarak kalmıştır. Buna karşın girişimcilik kavramı özellikle son yıllar içerisinde birden fazla ülke devletleri tarafından yerel politikalarının merkezlerinde yer almaya başlamıştır. Geçmiş yıllara bakıldığında özellikle 1980’li yıllardan sonra girişimcilik kavramı üzerine oldukça düşülmeye başlanmış olup, belirtilen yıllardan sonra sosyal ve ekonomik katkı sağlaması adına girişimcilik faaliyetleri üzerine yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda girişimcilik faaliyetlerinin önemi günümüze gelindiğinde de son on beş yıl içerisinde hız kazandığı söylenebilir (Odabaşı vd., 2005).

Girişimci faaliyetlerinin teşvik edilmesi ve üzerinde durulması dikkate alınırsa dünya üzerinde girişimcilik faaliyetlerine yöneltilecek bu ilginin nedeni olarak ortaya çıkması açısından önemli teşkil etmektedir.

Bu önem kapsamında iki farklı yanıtı ulaşılmaktadır. Bunlardan ilki 1980’li yıllardan sonra piyasada varolan yükselme ideolojisi, ikinci olarak ise teorik alanda yapılan gelişmeler kapsamaktadır. Tunçer (2016: 28)’in aktarımına göre ise aşağıda yer alan unsurlar girişimcilik faaliyetlerinin yürütülmesinde aktif rol oynamaktadır;

“**Birincisi**, 1980’lerden sonra tüm dünyada piyasa ekonomisinin yayılması, uygulanan politikalarla devletin piyasada küçülerek hem ekonomik, hem de sosyal alanlardan çekilmesi ile sonuçlanmıştır. Bu dönemde ayrıca, kâr amaçlı firmaların desteklenmesinin yanında kâr amaçlı olmayan örgütlerin ve sivil toplum kuruluşlarının oluşumu da teşvik edilmiştir. Bu ise, girişimciliğin toplum içinde daha çok kabul görmesine ve yayılmasına yol açmıştır.

İkincisi, üniversitelerde ve iş dünyasında artış gösteren girişimcilik eğitimi ve akademik çalışmalar, iktisat teorisinde ve işletme biliminde girişimcilik konusunun anlaşılmasına ve bilinçlenmenin artmasına katkıda bulunmuştur.”

Küreselleşme, girişimcilik ilkelerinin ve anlayışının tüm dünyaya yayılmasına katkı sağlamış, dünyada girişimci ruhlu işletmelerin örgütlenme biçimlerini değiştirmelerinde etkili olmuştur. İnsana değer veren girişimci işletmelerde çalışanlar işlerini içselleştirirler ve kendi işleriymiş gibi çalışarak üretim aşamasında inisiyatif

kullanırlar. Bu durum işletmelerin insanı merkeze aldıklarını göstermektedir. Fordist üretim tarzından sonra ortaya çıkan Post-Fordist üretim tarzı, insanı merkeze alan, çalışanına değer veren yapıdadır (İlhan, 2004: 73).

İnsana değer veren işletmelerde çalışanların iş tatminleri yüksek olduğundan üretken ve verimli olabilirler. Girişimcilik ile işletmelerde çalışanın konumunun yeniden tanımlandığı ve çalışanın üretim aşamalarındaki vazifelerinin yeniden tanımlandığı söylenebilir (Durmaz, 2017: 9). Girişimcilik faaliyetinde işçilerin de rolü bulunmakta olup, girişimciler çalışanlarına değer verdiği ölçüde başarılı olabilir. Bu meyanda değer verildiğinin farkında ve bilincinde olan işçiler faaliyet vazifelerini tam anlamı ile yerine getirmek ve çalıştığı işletmeye katkı sağlama adına yenilikler ortaya çıkarmak isteyebilir. Bu durumda girişimcilerin işçileri de kendi kapsamı alanında girişimci olacaktır. Bu durum bir birini takip eden ölçüde devam ettikçe ilk olarak işletmeye daha sonra piyasaya ve ekonomiye yansıyabilecektir (Çetinkaya Bozkurt, 2011: 12).

Ayrıca girişimcilik faaliyetleri sadece işletmelerin değil, toplum yapılarında da gelişime katkı ve değişimi başlatan unsurlar arasında yer almaktadır. Başka bir ifade ile girişimcilik faaliyetlerinin topluma kazandırmış olduğu yenilikçi ve yeni bir ürün, hizmet üretme arzunu, toplumunda üretici yönünü ortaya çıkarmasına neden olan unsurların başında yer almaktadır. Yenilikçilik; hem pazarlama alanı açısından hemde hizmet ve mal üretimlerinin geliştirilmesi bakımından kurulan yeni firmalarda yatırıma ve farklı tarzda yeni üretime olan ilgiyi tetiklemektedir (Önce ve ark., 2014: 4).

2.4. İktisat Teorisinde Girişimcilik

İktisadi gelişmenin olması için üretim, yatırım ve tasarrufun olması gereklidir. Üretimin olması için ise piyasada yatırım yapmak isteyen şahıslar ile yatırıma yönlendirilebilecek tasarrufların olması gereklidir. Her üretim artışı veya üretim yapma isteği girişimcilik değildir (Durmaz, 2017: 10). Girişimcilik farklı, yeni ve değişik üretim tarzlarının geliştirilmesi ile olabilir. İktisat teorisinde durgunluk olarak bahsedilen durumdan çıkabilmek için girişimci anlayışın olması, destek görmesi ve uygulamaya geçmesi gereklidir. İktisat bilimine göre girişimcilik, katma değer oluşturmak amacıyla kaynakların, imkânların değerlendirilmesi, iş planının

yapılması ile kar ve kazanç getirecek şekilde tüketicilere yenilikler sunulmasıdır (Er, 2013: 78).

Yoğun girişimci dinamizmi ve hızlı ekonomik büyüme arasındaki ilişki, girişimciliğin ekonomik gelişmenin yakıtı olduğunu, istihdam ve refah artışı sağladığı genel olarak kabul edilen bir konu durumuna gelmiştir. Bu kabule göre, girişimcilik ve yenilikler ekonominin üretici sürecinin merkezinde yer almakta, büyümeyi hızlandırmakta, verimliliği artırmakta ve yeni iş imkânları sağlamaktadır (Müftüoğlu ve ark., 2005: 155). Girişimciler fırsatları, imkanları hisseden ve yeni pazarlar keşfetmek için, yeni ürünler ve üretim süreçleri geliştirebilmek için risk ve sorumluluk alabilen kişilerdir. Bütün bunlardan çıkarılacak sonuç ise, girişimciliğin ekonomik gelişmede ve kalkınmada önemli bir rol oynadığıdır (Odabaşı, 2005).

İktisadi bakımdan ilerlemede ve kalkınmada girişimciliğin önemli bir etkisi olmasına karşın bu durum coğrafi, siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel şartlar nedeniyle girişimcilik ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Ekonomik gelişmenin ölçülmesi ve ekonomik gelişmeyi etkileyen faktörlerin bulunması günümüzde önemli bir sorundur. Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde girişimcilik faaliyeti ve bu faaliyetin yeni yatırımlara yönelik olması durumu genellikle devletin ve/veya bir kurumun her hangi bir alana yatırım yaparak karlı bir yapının oluşturmamasından sonra olabilmektedir. Bu duruma örnek olarak yatırım ve kalkınma bankalarının işletme kurarak veya kurulan işletmelere iştirak ederek yapmış olduğu faaliyetleri gösterilebilir (Çonkar, 2004: 13).

Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin iktisadi ve ekonomik olarak kalkınamamasının en önemli sebeplerinden birisi girişimci faaliyetlerin tam anlamıyla desteklenememesi ve girişimcilik faaliyetinin eksikliğidir (Kubar, 2016: 69). Bu eksikliğin giderilmesi için Devletin, Birliklerin, Sivil Toplum Kuruluşların (STK) girişim faaliyetinde bulunacak girişimcileri yetiştirme, eğitime ve girişimde bulunacakları destekleme veya girişimciye ikame olarak bizzat kendilerinin girişim faaliyetinde bulunmaları gereklidir. Girişimci faaliyetlerinin planlanması sürecinde iktisadi yapıda aşağıda belirtilen makroekonomik göstergeler dikkate alınacaktır (İncekara, 2009: 17);

- Büyüme,
- Kişi Başına Düşen Gelir,

- Dış Ticaret ve Ödemeler Dengesi (İthalat, İhracat ve Cari İşlemler Dengesi),
- İşsizlik,
- Enflasyon,
- Sektörel Yapı,
- Gelir Dağılımı,
- Kamu Maliyesi (Bütçe),
- Sosyal ve Kurumsal Göstergeler,
- Kayıtdışılık,
- Firmalara Sağlanan aynı ve nakdi (kredi, vergi, Ar-Ge'ye yönelik destekler, altyapı hizmetleri, enerji maliyetlerine, bürokratik kolaylıklar vb.) imkânlar.

2.4.1. Girişimciliğin İktisadi Gelişmedeki Önemi

Girişimcilik esas olarak iktisadi ve ekonomik olarak değerlendirilmektedir. İktisadi açıdan girişimci, arz ve talebi yönlendiren, pazar araştıran, risk ve sorumluluk alabilen şahıs; girişimcilik ise, kaynakları ekonomik ve iktisadi açıdan – üretim, yatırım, istihdam, artışı- olarak yönlendirme faaliyetidir (Aytaç, 2006: 141).

Girişimcilik faaliyeti ile emek, hammadde ve farklı kaynaklar artı değer oluşturacak biçimde bir araya getirilerek konsolide edilir. Böylece girişimcilik ile iktisadi, soysa-kültürel ve riskler alınarak, gerekli olan emek ve zaman ayrılarak iktisadi ve sosyo-kültürel değer/imkân oluşturma süreci meydana getirilir (Aytaç, 2006: 143).

Girişimcilik ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki, girişimciliği ekonomik gelişmeyi ve kalkınmayı teşvik eden, istihdam ve refah artışı sağlayan duruma getirmiştir. Buna göre girişimcilik, ekonominin üretici aşamasının merkez noktasında yer bulmaya çalışarak büyüme anlamında hız kazanmayı arzu ettiği gibi, verimliliğinde artmasını ve yeni iş imkanlarının oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Ekmekçi ve İrmiş, 2013: 636).

İktisat biliminde ifade edilen ihtiyaçların sınırsız olması ve bireylerin her zaman fazlasını isteme arzusu ve isteği girişimciliği teşvik eden ve ekonomiye katkı

sağlayan bir güçtür. Girişimciliğin ekonomik değerlerin oluşturulmasında en önemli üretim faktörü olabilmesi için piyasaların devamlı takip edilmesi talep eksikliklerinin tespit edilmesi, yeni taleplerin oluşturulması, talepteki değişmelerin zamanında belirlenip gerekli kaynakların toplanması, yatırımların gerçekleştirilmesi, rekabet edilmesi, risk ve sorumluluk alınması gerekmektedir (Türkmen, 2007: 14).

Bir faaliyet, iş, hareket, yenilik veya meslek olan girişimcilik, istikrarlı bir iktisadi gelişim/değişim süreci oluşmasına katkı sağlar. İktisat bilimi ekollerinin çoğu, girişimciliğin gelişmesine katkıda bulunmuş olup, emek, sermaye ve doğal kaynaklara ilave olarak dördüncü üretim faktörü olan girişimciliğin önemi, en fazla Joseph A. Schumpeter tarafından vurgulanmıştır. Joseph A. Schumpeter'in bu düşüncesi J. B. Say tarafından günümüze kadar dikkate alınmış olup, girişimcilik dördüncü üretim faktörü olarak değerlendirilmiştir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004: 347).

Girişimcilik, iktisat biliminde Schumpeter'in dinamik girişimcilik kavramıyla önem kazanmış ve dikkatleri üzerine çekmiştir. Durukan ve Tülin (2006: 25-37)'in aktarımına göre; Schumpeter, dinamik ve aktif girişimciyi; devamlı yenilik ve farklılık gayesi ile yeni tedarik kaynakları, satış-pazarlama piyasaları, farklı ürün, üretim ve satış evreleri ile farklı yönetim yapıları uygulayarak, verimli ve etkin yeni yöntemleri uygulamaya alan radikal kişiler olarak tanımlamış ve bu kişileri iktisadi ve ekonomik kalkınmanın ve ilerlemenin temel taşı olarak değerlendirmiştir (Müftüoğlu, Durukan ve Tülin, 2004). Bu fikir bağlamında yapılan yenilikler sıradan değil ekonomik sisteme etki edecek seviyede radikal olarak yapılacaktır.

Geri kalmış, fakir ve yoksul toplumların birincil ve en önemli problemi, girişimcide olması gerekli olan özellikleri taşıyan bireylerin yeteri kadar olmaması veya bunların teşvik edilmemesidir. Bir toplumun veya ülkenin ekonomik gelişmesi, ilerlemesi ve kalkınması; dinamik, aktif, pro-aktif ve değişime ilerlemeye açık girişimcilerin varlığına bağlı olduğu düşünülmemektedir. Girişimci şahısların önemi, kazançları ile ilgili olmayıp, bunların piyasaya sundukları iktisadi ve sosyal normlarla değerlendirilebilir (Durukan, 2006: 29).

Girişimcilik olgusu-anlayışı sanayileşmiş olan batı toplumları tarafından özellikle onsekizinci yüzyıldan sonra iktisat ve ekonomi kapsamında dikkate alındığından, batı devletleri tarafından iktisadi bir unsur şeklinde ortaya çıkarılmıştır

(Şimşek, 2016: 3). Bu nedenle, temel felsefesi materyalizme-maddeye dayanan ve bu kapsamda faaliyet yürüten Batının girişimcilik tanımları, yalnızca ekonomi ve madde esaslı olarak değerlendirilmektedir. Batı da girişimci tek açıdan sadece ekonomik fayda temin etme, kar/kazanç sağlama arzusundan, hizmet ve mal üretme adına yada pazarlanması amacıyla doğal kaynaklar bakımından iş gücü ve sermaye yapısı şeklinde belirtilen üretim faktörlerinin bir arada oluşmasını sağlayan ve ekonomik esaslı düşünen (homo economicus) bir bireydir. Bu durum Batının, iktisadi açıdan kapitalist ekonomik sistemin, siyasi açıdan da emperyalist sistemin temelini attığını göstermektedir. Dünyadaki sömürge anlayışının temelini buraya dayandığı düşünülebilir. Oysa girişimcilik, sadece materyalist felsefe açıdan değil insanlığa sosyo-ekonomik-kültürel açıdan fayda sağlayacak faaliyet olarak değerlendirilmelidir. Girişimciliğin insanlığa faydalı olan boyutunun olduğu unutulmamalıdır (Şimşek, 2016: 3). Bu duruma Osmanlı ticaretindeki Ahilik sistemi güzel bir emsal olarak değerlendirilebilir. Osmanlı da esnaf birbirinin önüne engel çıkarmak için değil önünü açmak ve birlikte büyümek anlayışı ile hareket etmekteydi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİK OLGUSUNA İKTİSADİ DÜŞÜNCELERİN BAKIŞI

İktisat kuramı yada ekonomisi teorisi “iktisadî olguları bilimsel olarak açıklayan, iktisadî hayatı farklı açılardan inceleyen, iktisadî ilişkiler de istikrarı belirlemeye çalışan bir kavramdır. Ekonomik sistem, neyin, nasıl, ne şekilde ve kimler adına üretilmesi gerektiği sorularına alınan yanıtlardan oluşan düzendir (Türkmen, 2007: 8). Girişimciliği iktisadi yapının niteliği de etkilemekte olup, iktisadi sistemin, girişimciliğe bakışı, özel mülkiyete vermiş olduğu hukuki konum ve piyasadaki ekonomik sistem, girişimciliğin oluşması ve gelişmesiyle yakından ilişkilidir. İktisadi sistemlerin girişim özgürlüğüne hukuksal güvence temin etmesi ve girişimciliği mali imkânlarla desteklemesi ekonomik gelişmenin önemli bir itici gücünü oluşturmaktadır. Bu hususlar dikkate alındığında girişimciliği, girişimciliğin yapısını iktisadi sistemlerin nitelikleri ve özellikleri etkilemektedir (İlhan, 2003: 63).

Girişimcilik; fırsatları ve imkânları sezme farkına varma, o sezgilerden yola çıkarak projeler oluşturma, projeleri uygulama, riskleri fırsata çevirme gibi gayelere yönelik iktisadi faaliyetlerin temelini oluşturmaktadır (Önce ve ark., 2014: 5).

Mill tarafından 1984 yılında gerçekleştirilen “Principless of Political Economy” adlı araştırma da girişimcilik olgusunun gelişmesini ve ilerlemesine katkı sağlamıştır. Buna karşın aynı eser ondokuzuncu yüzyılın son çeyreğine doğru ekonomi alanında kullanılan literatürden kaybolarak beklenen ilgili görememeye başlamıştır. Geleneksel ekonomi teorisi, ekonomik sistemde girişimciliği ve girişimcinin rolünü ve fonksiyonunu ihmal etmiştir. Casson’a (1982) göre, girişimcilik hakkında ekonomistlerin haricinde tüm sosyal bilimlerin teorileri mevcuttur. Casson bu duruma iki sebep öne sürmektedir (Demiroğlu, 2007: 3).

İlk neden olarak; geleneksel ekonomi teorilerine göre insanlar akılcı (rasyonel) varlıklar olarak ele alınmaktadır, bundan dolayı da insanoğlunun mevcut tüm bilgiye ulaşabilme konusunda ve seçimleri de rasyonel olabilmektedir. Bu nedenle insanların

yargılama ve sorgulama ihtiyaçları bulunmamaktadır. Fakat girişimcilik anlayışında yargılama, sorgulama, analiz etme ve değeriendirme önemli bir yere sahiptir (Soysal, 2010: 85).

İkinci olarak diğeri neden ise; klasiklerin öngörüsü olan birinci neden, karar alabilmeyi ve karar kapsamında girişimcilerin değeriendirilmesini ve matematiksel işlemleri güçleştirebilmektedir (Yıldız, 2007: 2).

Devlet ve hükümet politikalarının girişimcilik üzerinde etkin olduğı veya olmadığı düşünöldüğünde esas rolleri devlete ve hükümete veya serbest piyasaya veren iktisadi ekollere önemli roller düşmektedir. Diğeri bir ifade ile girişimcilik faaliyetleri, gelişmiş ölkelerde serbest piyasa koşullarına, gelişmemiş ölkelerde ise devlet ve hükümet politikalarına göre belirlenmektedir. Ayrıca devletin ağırlığı ve piyasa şartları gibi sosyal çevre koşullarının uygun olup olmaması konusunda üzerinde durulması gereken önemli bir mesele olarak ele alınmaktadır (Önce ve ark., 2014: 5).

Girişimcilik olgusunun geçmişı, piyasa ekonomisi geçmişı ile özdeşdir. Piyasa ekonomisi politikalarının sağlam hukuksal düzenlemelere dayanılarak uygulandığı sistemlerde girişimcilik faaliyetlerinin arttığı gözlemlenebilir. Girişimcilik faaliyetlerinin arttığı ölkelerde ise iktisadi büyüme, gelişme ve kalkınma görölmektedir. Girişimciliğinin nitelikli olarak yapılabilmesi bakımından piyasa şartlarının baskın olduğı ortam, yeni pazar imkânlarının değeriendirilebilmesi ve küçük-orta ölçekli firmaların var olabilmesi, rekabet edebilmesi için en ideal ortamdır (Öztürk, 2008: 33).

Bir ölkede yeterli sermaye ile yeni firma kurulması ve planına sahip olan bireylerin tamamı yatırım yapabilme gücünü kaybetmeleri, toplum olarak da girişimcilik faaliyetlerinin sürdürölebilme eğilimini azaltmakla birlikte ekonomik kalkınma faktörünü de derinden etkileyen bir kısır döngüye neden olabilmektedir. Bu nedenle girişimciliğinin önünü açacak uygulamalar ön plana alınmalıdır. Bu durumu gerçekleştirmek için kamuya ve sivil toplum örgütlerine önemli görevler düşmektedir (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009: 84).

Ekonomik perspektifte girişimciliğinin artan önemi ve iktisadi kalkınmada girişimcinin rolü, ekonomi tarihinin başlangıcından hali hazırda günümüze bilimsel

araştırmaların en önemli kaynaklarından biri olmuştur (Özkul, 2007: 345). Girişimcilik ile olağan ve olağan üřtő şartlarda sermaye ile işgücü kaynakları etkin ve verimli bir şekilde kullanılır. İktisat teorisi kapsamında girişimcilik faaliyetleri istihdam sıkıntısına çözümler bulabilme adına önem gösterilmektedir. Bunun yanısıra ekonomik büyüme ve kalkınmanın önemli bir bileşeni olarak ele alınmaktadır. Bu nedenle girişimciliğin uygulanması ile üretim kaynakları yeni bir tarzda formüle edilerek atıl olan üretim faktörlerinin kullanılması temin edilir ve kullanılmakta olan üretim araçlarının, mevcut girdilerin farklı formatları da devreye koyulması sayesinde üretim arttırılır. Bu yönüyle girişimcilik toplumsal fayda sağlayan iktisadi ve ekonomik bir faaliyetlerdir. Girişimciliğin ekonomik gelişme ve kalkınmada önemli bir faktör olduğu birçok araştırmada vurgulanmakta üzerinde durulmaktadır (Er, 2013: 76).

Küreselleşmenin etkisi ile uluslararası ticaretin ilerlemesine bağlı olarak küreselleşmenin gelişmesi, yaygınlaşması dikkate alındığında uluslararası ticaret anlayışları ve girişimciliğin küreselleşme ile arasında var olan olumlu bir ilişki içerisinde görölmektedir. Bunun sonucunda dünyada ilk defa ülke sınırları savaşlarla değil ticaret yapan girişimcilerle aşılmıştır. Bu durum girişimciliğin küreselleşmenin etkisi ile yerel düzeyden uluslararası boyuta genişlemesi evrensel açıdan ekonomik, sosyal, kültürel ve yapısal gelişmeleri açıklayıcı olarak yer almasını sağlamıştır (Önce ve ark., 2014: 4).

Ekonomik sistemlerin girişimcilik üzerinde etkileri kaçınılmaz bir realite olduğu düşünöldüğünde her bir sistemin varsayımları ve uygulama biçimi girişimciliğin etkin-verimli olma ve fayda-zarar verme durumunu etkileyecektir. Çünkü girişimciliğin gelişmesi, ilerlemesi, ekonomik gelişmişliğe ve topluma faydası iktisadi sistemlerin uygulanma biçimi içerisinde kendi gösterebilir.

3.1. Klasik İktisat Teorisi

Klasik iktisat teorisinin önemli ve kurucu kişilerinden biri olarak görölen Adam Smith tarafından 1776 yılı içerisinde “Ulusların Zenginliği” adlı eserini yayımlanmıştır. Adam Smith’in düşüncelerini destekleyen Robert Malthus ve David Ricardo’yla beraber Klasik okul olarak ortaya çıkmıştır. Klasik okulun, Adam Smith ile başladığı, John Stuart Mill’in öldüğö 1873 yılında bittiği kabul edilirse bu

anlayışın bir asır boyunca piyasada hâkim olduğu düşünülebilir (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009: 85).

Klasik iktisadın temeline ilk harcı koyan Adam Smith tarafından ekonominin sosyolojik ve toplumsal bir yapının içerisinde yer aldığı ve “Her şey ekonomide denge durumunda olduğunu ve hiçbir müdahale yapılmaması gerektiğini belirterek ekonominin veya piyasanın bir görünmez el tarafından idare edildiğini” savunmaktadır. Modern iktisat biliminin temeli olarak kabul edilen klasik iktisat teorisi arz ağırlıklı bir teoridir (Güngör, 2006: 7). David Ricardo, J. Staurt Mill, Robert Malthus ve Say isimli iktisatçılar Adam Smith’in başlangıcını oluşturduğu Klasik iktisadı kendine münhasır bir ekol haline getirmişlerdir. Klasikler, devletin “jandarma devlet” veya “hakem devlet” olmasını ileri sürmüşler ve savunmuşlardır. Onlara göre devlet yapılanması içerisinde; adalet, güvenlik, diplomasi, savunma ve vergi gibi unsurlar birarada bulunmaktadır. Bu düşünceler bağlamında Smith’e göre hükümetin üç esas görevi vardır (Önce ve ark., 2014: 6):

Birincisi, toplumu diğer toplumların saldırılarından muhafaza etmek için güvenlik gücünü elinde bulundurmak ve bizzat sahip olmak,

İkincisi; her bir ferdi diğer fertlerden gelecek, gelebilecek adaletsiz ve baskı durumların karşı koruyarak adil bir adalet anlayışına dayalı hukuki düzeni kurmak,

Üçüncüsü; her bir ferdin yapamayacağı yapsa dahi zarar edebileceği velveya zarar verebileceği kamu hizmetleri bakımından devlet kurumları oluşturmak, işletmek ve kamu hizmetlerini sağlamaktır. Diğer bir ifade ile savunma, askeri, adalet, diplomasi, vergi, bayındırlık ve kısmen eğitim gibi hizmetlerin devleti eliyle yapılabilmesidir (Başar, Ürper ve Tosunoğlu, 2013: 8). Bu bağlamda devlet, bütünüyle değil gerekli ve zorunlu olan alanlarda, sahalarda kısmi olarak mal ve hizmet üretecek ve kamu harcamaları da bu çerçevede sınırlanacaktır. Devletin kamu maliyesi küçülmekle birlikte devletin geliri de artacak ve hazine devamlı artı durumunda olacaktır.

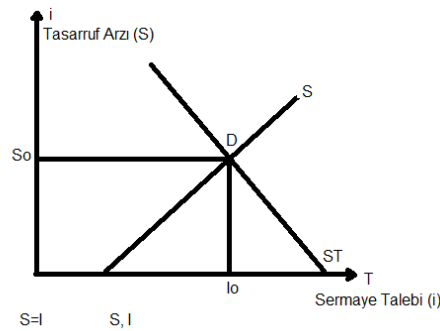
Modern iktisat bilimine dayanak oluşturan klasik iktisat teorileri kendilerinden önceki teorilerinde aksine bir şekilde bireye ve bireysel girişimciliğe önem vermekte ve bu nedenle de bireylerin faaliyetlerini sınırlayıcı olarak görmekte oldukları devlete karşı çok az görev yüklenmektedir (Güngör, 2006: 7).

Adam Smith tarafından yayımlanan ‘Ulusların Zenginliği’ adlı araştırma da gelişim gösteren iktisat bilimi kurucularından Say ve Ricardo’nun da belirttiği teoriler ile tamamen soyut bir anlam kazanmaya başlamıştır. özellikle 1870’lere kadar geçen süre içerisinde iktisatçıların teorilerine çokta bir fazla katkı sağlanamamıştır (Sharghı, 2005: 9).

3.1.1. Klasik İktisat İlkeleri

Klasik iktisat ilkeleri kapsamında faiz oranları ekonomi içerisinde bulunan tasarruf arzları ile birlikte sermaye taleplerinin de belli bir seviye içerisinde olunmasını amaçlamaktadır. Başka bir ifade ile tasarruf arzı eğrisinin eğimi pozitif yönlü olup, tasarruf arzı, faiz oranlarının artan bir fonksiyonu olarak ele alınmaktadır ($S=f(i)$). Klasiklere göre, “**Sermaye talebi (tasarruf talebi), yatırım yapmak için girişimciler tarafından talep edilir.**”. Sermaye talebi eğimi negatif olup, sermaye talebi, faiz oranlarının azalan bir fonksiyonudur ($I=f(i)$). Klasik iktisatçılar, faiz oranlarının tasarruflarla yatırımları eşitleyen bir güce sahip olduklarına inanmaktadırlar. Bu teori bağlamında sermaye talebinde olan girişimciler, faiz oranlarının düşük olduğu ortamlarda faaliyetlerini arttırabileceklerdir (Abuk Duygulu, 2015: 11-12).

Klasik teorisyenler, tasarruf yaparak harcanmayan birikimlerin, girişimcilere faiz karşılığı borç olarak verilip, girişimciler tarafından yatırımda, girişim faaliyetinde harcandığını ve böylece piyasada harcama yetersizliği ve durgunluk olmayacağını savunmaktadırlar. Onlara göre, faiz oranları, tasarruflarla yapılan girişimcilik faaliyeti neticesinde meydana gelen yatırımları birbirine eşitler ($I=S$) (Şahin, 2015: 397).

Klasiklerin geliştirdiği faizler düştüğu takdirde sermayesi olan paralarını para piyasalarına değil üretime ve yatırıma yönlendirecektir. Bu durum girişimciliğin önünü açacak ve geliştirecektir.

Klasik İktisadın esasları aşağıdaki gibidir (Aşcı, 2016: 61):

- Ekonomiye müdahale yapılmamalı, bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler.
- En önemlisi faaliyet arzdır ve her arz kendi talebini meydana getirir.
- Faizler ekonominin dengeye ulaşmasını sağlar.
- Ekonomide arz, fiyat mekanizmasına göre belirlenir.

3.1.2. Klasiklerin Ücret Teorisinde Girişimcilik

Klasiklerin ücret teorisinde girişimcilik faktörleri aşağıda verilmiştir (Abuk Duygulu, 2015: 11-12):

- “Girişimci, azalan verimler yasası nedeniyle, ilave bir işçi daha istihdam ederken, bu sonuncu işçiye ödediği nominal ücretle (W), o işçinin üretime yaptığı katkı nedeniyle meydana gelecek hasılat artışını karşılaştıracaktır.
- Sonuncu işçinin üretime yaptığı katkı, marjinal fiziki ürün (MP) olarak adlandırılır.
- Marjinal fiziki ürünün parasal değeri, marjinal hasılatır (veya marjinal ürün geliri) ve ($MP \cdot P$) ile ifade edilir ($P \rightarrow$ Fiyat)
- Girişimci, yeni bir işçi işe alırken (W) ile ($MP \cdot P$)’yi karşılaştıracaktır.
- Eğer; $W < MP \cdot P$ ise, girişimci elde edeceği kârı kaçırmamak için işçi alımına devam eder. Yani işçiye ödenecek olan ücret marjinal hasılatıdan düşük olduğu takdirde işçi alımına deva edilir.
- Denge oluştuktan sonra girişimci, dengeyi oluşturan değişkenlerde bir değişiklik olmadıkça, ne yeni işçi alacak ne de işçi çıkaracaktır.
- Dengeyi oluşturan değişkenlerden, marjinal verimliliğin (MP), kısa dönemde değişmediği kabul edilir. Bu durumda, dengeye gelmiş firmaların yeni bir işçi daha alabilmeleri ya nominal ücrette (W), ya da fiyatlar genel düzeyinde (P) meydana gelen değişmelere bağlı olacaktır.

- Eğer (W) sabitken (P) yükselirse, ya da (P) sabitken (W) düşerse, bu reel ücretlerin düşmesi anlamına gelir. Bu durumda girişimci, yeni işçi alma yoluna gidecektir. Tersi durumda ise, girişimci işçi çıkarma yoluna gidecektir.
- Sonuçta, girişimcilerin ne kadar işçi istihdam edecekleri, reel ücretlerdeki değişmelere bağlı olmaktadır.”

Marjinal verimlilik yasasına göre diğer koşullar sabitken her yeni işçinin (marjinal işçi) üretime yaptığı katkı belli bir düzeyden sonra gittikçe azalmaya başlayacaktır. İşte bu nedenle girişimciler ilave bir işçi daha istihdam ederken, sonuncu işçiye ödediği nominal ücretle, o işçinin üretime yaptığı katkı nedeniyle meydana gelecek hasılatı karşılayacaktır. Sonuncu işçinin üretime yaptığı katkıya marjinal fiziki ürün (MP) dersek onun para cinsinden ifadesi ise onu fiyatı (P) ile çarpmamızı gerektirecektir. Ortaya çıkacak hasılat ise marjinal fiziki ürün gelirini, yani marjinal hasılatı gösterecektir. O halde, girişimci ek bir işçi istihdam edebilmek için (W) ile $MP \cdot P$ ’yi karşılayacaktır (Kaytancı, 2008: 4).

Girişimci eğer,

$$W < MP \cdot P$$

ise yeni işçi almaya devam edecek,

$$W > MP \cdot P$$

büyük ise işçi çıkaracaktır.

Denge noktası ise

$$W = MP \cdot P$$

olacaktır.

Yani bu denge durumunda girişimci ne bir işçi çıkaracak, ne de yeni bir işçi alacaktır. Aynı zamanda girişimcilerin yeni bir işçi alması veya işçiye işten çıkarması W ve P’deki değişmelere de bağlıdır. Eğer W sabit iken P’de bir düşüş gerçekleşirse ki, bu durum reel ücretlerin artması anlamına gelmektedir, girişimci işçi alacak, tersi durumda ise işçi çıkaracaktır (Yıldız ve Alp, 2012: 33). Bu bilgiler doğrultusunda girişimcilerin ne kadar işçi istihdam edecekleri konusunda verecekleri kararların, reel ücretlerde meydana gelecek artış ve azalışlara bağlı olacağını söyleyebiliriz.

Dolayısıyla, emek arzından farklı olarak emek talebi reel ücretler arttıkça azalma eğilimindedir. Buradan çıkarılan sonuç ekonomide emek talebinin de reel ücretlerin bir fonksiyonu olduğudur.

Klasik faiz teorisi mahreçler yasaının bu açığını kapatmaktadır. Klasik teoriye göre, tasarrufa giderek harcanmayan veya atıl olarak yastık altında duran paraların, girişimcilerce faiz karşılığı ödünç alınarak girişimcilik faaliyeti ile yatırım mallarına harcandığı ve bu suretle ekonomide toplam harcamalarda hiçbir azalma olmayacağı varsayılmaktadır. Ona göre, faiz oranları otomatik olarak tasarruflarla yatırımları (sermaye talebini) birbirine eşitler (Abuk Duygulu, 2015: 26-27).

3.1.3. Klasik Teoride Girişimciliğin Yeri

Klasikler girişimci faaliyetlerinin yapılacağı piyasaya herhangi bir müdahaleyi uygun görmemekte olup, devletin görevlerini çok sınırlı belirlemişlerdir. 18. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan ve risk alma, risk üstlenme veya sorumluluk almayı ön plana alan girişimcilik yaklaşımı, Condillac, Smith, Turgot gibi bilim adamlarının haricinde fazla destek görmemiştir. Birinci cildi 1826, ikinci cildi ise 1850 yılında yayınlanan Von Thünen'in, *Der Isolierte Stat* adlı eserinde girişimciliğin niteliklerini ve özelliklerini öne çıkarması girişimcilik açısından önemli bir aşamadır. Thünen'in bakiye getiri olarak tanımladığı girişimci kazancı, önceden değerlendirilmeyen ve dikkate alınmayan veya beklenmeyen bir gelir kategorisidir. Thünen'i 20. yüzyılda F. H. Knight, *Risk, Uncertainty and Profit* (1921) ile izlemiştir (Odabaşı, 2005).

Adam Smith, *Milletlerin Zenginliği* adlı eserinde özel girişimcilerin “görünmez eli” sayesinde ekonomik refah düzeyinin artacağını aşağıdaki cümlelerle anlatır (Özel, 2009: 46):

Her girişimci sahip olduğu sermayeyi en yüksek üretim ve kar sağlayacağı alanlara yönlendirir. Girişimci bunu yaparken, ne toplumun çıkarını artırmayı amaçlar, ne de bunu ne ölçüde yaptığını bilir. Girişimci sadece kendi özel çıkarını gözetir ve bu amacını gerçekleştirirken “görünmez bir el” onun hiç düşünmediği başka amaçlara da hizmet etmesini sağlar.

Yine Smith aynı eserinde şöyle der (Özel, 2009: 47):

“Akşam yemeğimizi kasap ya da fırıncının iyilikseverliğine değil, fakat onların şahsi çıkarlarına borçluyuz.”

Smith’in ifadelerinden özel çıkar maksimizasyonu veya faydası için çaba gösteren üretici girişimcilik desteklenmesi ve teşvik edilmesi gereken bir faaliyettir. Burada önlenmesi ve tedbir alınması gereken devletin “görünür eli” ile dağıttığı haksız kazanç sağlayan, görünüşte girişimci fakat gerçekte rantiyeci olanlar ve rantları veren devletin olduğu rantiyeci girişim ekonomisidir. Klasiklerin vurguladığı girişimciliğin rantiyeci girişimciliğe dönüşmemesi için toplumda sosyal ve manevi değerlerin hâkim olması ve devletin bu değerleri dikkate almaksızın iktisadi politikalar oluşturmaması gerekmektedir (Khan, 2014: 43).

Adam Smith’in ve Klasiklerin vurgulamış oldukları “görünmez el” ile girişimciliğin toplumun faydalı olabileceği düşüncesi yeterli bir fikir değildir. Çünkü önemli olan sistemin hakkaniyetli olarak oluşturulmasıdır. Bireylerin toplumu değil kendi çıkarlarını düşünse de girişim faaliyetlerinin ekonomi için faydalı olacağı fikri yanlıştır. Çünkü sistemi toplumun menfaatine hizmet eden şekilde yapılandırmak veya ona göre yeni bir sistem gerçekleştirmek gereklidir (Çalcalı, 2013: 93).

Devlet müdahalesine karşı oldukları için, girişimci gücü oluşturacak olan piyasaya herhangi bir müdahaleye izin vermemişler ve devletin görevlerini çok sınırlı belirlemişlerdir. Bu nedenle klasiklerin devlete atfettikleri görev jandarma devleti görevidir. Zorunlu olarak gördükleri devlet; güvenlik, savunma adalet ve diplomasi görevlerini yerine getirecek ve hiçbir suretle piyasaya müdahale etmeyecektir. Devlet sınırlı bir alanda mal ve hizmet üreteceği için harcamaları da bu çerçevede sınırlı kalacak ve bu harcamaların finansmanında özel kişi ve kuruluşlardan az miktarda vergi alacaktır (Güngör, 2006: 8).

Adam Smith’e göre bireyler kişisel çıkarları peşinde koşarlarken, bir “görünmeyen el” onların aynı zamanda toplum çıkarları doğrultusunda davranmasını sağlayacaktır. Bu görünmeyen el, piyasa mekanizmasıdır. Devlet müdahalesi bu mekanizmanın işleyişini bozar. Bu nedenle devletin işlevi, mülkiyeti koruyucu yasalar oluşturulması, ulusal savunma ve bazı kamu hizmetleri ile sınırlı olmalıdır (Özsoy, 2013: 13).

1776 tarihinde yayınlanan “*Ulusların Zenginliği*” adlı eseri Klasik İktisat okulunun başlangıcı kabul edilmektedir. Adam Smith bu eseriyle “*kapitalizm*” kavramını bütün bir teori halinde ortaya koyan ilk kişidir. Smith’e göre kapitalist, temel kaynakları başarılı bir endüstriyel girişimde birleştiren mülkiyet sahibi yöneticidir. Smith, kapitalistleri gelişmeyi ve toplumun refahının dağılımını sağlayan temel unsurlar olarak tanımlamıştır (Tosunoğlu, 2003: 30-31). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere Smith, girişimci ile kapitalisti özdeşleştirmiştir. Özel teşebbüs (girişim) özgürlüğü kapitalist piyasada önemli bir husustur. Özel teşebbüs özgürlüğü” kapitalist ekonomilere has ve ona özgü bir yapıdır.

Adam Smith ülkelerin zenginliğinin temelinde iş bölümü olduğunu söylemektedir. Teknolojik yenilikler ise iş bölümünün sonucunda oluşmaktadır (Ceylan ve Demircan, 2007: 4). Bu durumda Schumpeter’in aksine Smith teorisinde, çoğu kez kredi şeklinde borçlanarak sermaye edinen ve yeni fırsatları değerlendiren girişimciye yer vermemiştir; çünkü ona göre büyümeyi sağlayan mekanizma ve yapı “iş bölümüdür” (Ulusoy, 2010: 73). Smith, “*Ulusların Zenginliği*” adlı eserinde kapitalist girişimciyi maceracı, ileri görüşlü, risk ve sorumluluk alan kişi olarak tanımlamıştır. O’na göre girişimci her zaman yenilik ve farklılık araştırması içindedir, ileriye görüp önceden tahmin edip planlar yapma yeteneğine sahiptir ve sorumluluk sahibi olduğundan mantıklı riskler alır. Eğer almış olduğu bu riskin karşılığını uygun şekilde alırsa yatırım yapmak için hazır durumdadır.

Landström (2005: 29)’un aktarımına göre İngiliz Klasik iktisatçılar ekonominin tepe noktasına kapitalisti yerleştirmeyi tercih ederek, piyasa ekonomisinde girişimciye fazla önem vermemiş ve girişimcileri dikkate almamışlardır. Fakat bu durumun istisnalarından olan Jeremy Bentham ise, toplumda girişimcinin fonksiyonuna dikkat etmediğı için Smith’i eleştirmiştir (Özkul, 2007: 347). Ona göre, Smith, girişimcinin ekonomideki ve toplumdaki öneminin farkına varmada ve tanımda başarısız olmuştur. Bentham, “*Defence of Usury*” (1787) adlı ilk yayınında bu duruma dikkat çekmiştir. Hebert ve Link (2006: 590)’ın aktarımına göre; Bentham, faizciliğe (tefeciliğe) karşı ve yurtiçi sermaye piyasalarından yabancı paranın uzak tutulması ile ilgili olarak mevzuat kapsamında ne gibi çözümlerin olabileceğı hususunu ele almıştır. Bu etkilerin her ikisi de -faizcilik ve yabancı para-başarılı girişimcilerin aktivitelerini boğma eğilimindedir (Özkul, 2007: 347).

Drucker (1995: 19)'ın aktarımına göre; 1800'lü yıllarda yaşayan Fransız iktisatçı Jean Baptiste Say'a göre girişimci iktisadi kaynakları ve imkânları düşük verimlikten alarak yüksek verimliliğe çıkaran kişidir (Özkul, 2007: 348). Say'a göre sermayedar finansal risk alan maddi imkânları temin eden kişi iken, girişimci, üretim fonksiyonlarını yeni, farklı imkânlar sağlayabilecek biçimde bir araya getiren kişidir (Çonkar ve İter, 2004: 2). Ona göre girişimci, bütün ekonomik faaliyetlerde odak noktası olup, üretim ve birikimin organizasyonunda da belirleyicidir. Say'ın her arz kendi talebini doğurur tezini girişimcilik açısından değerlendirecek olursak; yenilik, değişiklik yaparak risk ve sorumluluk alınan girişimcilik ile ortaya çıkan ürüne veya hizmete talep olacaktır. Diğer bir ifade ile girişimcilik bir arz ise her girişimciliğin bir talebi olma ihtimali vardır. Dolayısı ile bu durum bir risk unsuru olarak görülebilir.

Bu teoriye göre üretilen bir ürünün talebinin olma olasılığı yüksek olarak değerlendirilebilir. Mahreçler yasasına getirilen en önemli eleştiri gelirin tamamının harcanmadığı, yani tasarruf edildiği hallerde “her arz kendi talebini yaratır” ilkesi geçerli olmayabilecektir. Çünkü bu yasa gelirin tamamının tüketileceği varsayımına dayanmaktaydı. Fakat klasik faiz teorisi mahreçler yasasının bu açığını kapatmaktadır. Klasik teori, tasarrufa giderek harcanmayan paraların, girişimcilerce faiz karşılığı ödünç alınarak yatırım mallarına harcandığı ve bu suretle ekonomide toplam harcamalarda hiçbir azalma olmayacağını, söylemektedir. Onlara göre faiz oranları otomatik olarak tasarruflarla yatırımları (sermaye talebini) birbirine eşitleyebilecektir (Aydın, 2013: 3).

Faiz yasasına göre yapılan tasarrufları, girişimciler faiz karşılığı ödünç alarak yatırımları için harcarlar ve bu harcama sonucu da bir talep oluşur. İşte talep yetersizliği de yeniden ortaya çıkan bu taleple ortadan kalkmış olur (Sharghi, 2005: 6). Bu düşüncenin reel sektörde uygulanmasına bakıldığında tüm girişimciler için olmasa da bir kısmının öz kaynak ve sermaye yapısı dikkate alınmaksızın yatırım amacı ile bankalarda kredi alarak faaliyetlerini icra ettikleri görülebilir. Temeli kredi olan bir girişimcilik faaliyeti, ekonomik- siyasi bir istikrarsızlıkta ve/veya kurlarda, faizlerde aşırı oynaklık durumunda olumlu bir netice vermeyebilir. Hatta faizlerin yükselmesi, kurlarda aşırı oynaklık durumları girişim faaliyeti yapan tüzel ve/veya şahıs firmalarının ticari hayatlarını olumsuz etkileyebilecektir (Özkul, 2007: 349).

Philipsen (1988), girişimcinin esas fonksiyonunu çeşitli sosyal yapılardan bağımsız olarak girişimciliği üretim faktörlerine dâhil ederek girişimciliğin anlamını genişletmiştir. Bir başka çalışma da ise klasik üretim faktörlerinden emek, sermaye ve tabiata ilave dördüncü üretim faktörü olarak girişimcilik dâhil edilmiştir (Özkul, 2007: 347). Say, girişimciyi katkı ya da katma değer oluşturacak mal ve hizmet geliştirmek kaydı ile üretim yapmak için üretim araçlarını harekete geçiren bir komisyoncu (broker) olarak görmüştür. Landström (2005: 29)'un aktarımına göre burada girişimci yalnız üretim araçlarının bir sevk ve idare edicisi olarak değil, bu aktiviteleri kendi riski ile yürüten bir kişidir (Özkul, 2007: 347). Malthus ise Say'ın düşüncesinin aksine yapılacak olan girişim faaliyetlerinin oluşacak arza göre yapılması gerektiği üzerinde durmaktadır.

Eğilmez'e göre, Girişimci (E), kâr temin edebilmek için, iktisat literatüründeki 3 üretim faktörünü (Emek (L), Sermaye (C), Diğerleri (arsa, bina, üretimi yapmak için makine ve malzeme vb. kira bedelleri) (N) ve girdileri konsolide ederek üretim yapmaktadır (Öztürk ve İnan, 2014: 26).

Eğilmez, girişimci tanımını ve faaliyetleri aşağıdaki gibi formülize etmektedir (Öztürk ve İnan, 2014: 27).

Emek (L) = Üretimden alınan paya ücret (w) denir

Sermaye (C) = üretimden alınan paya faiz (i) denir.

Diğerleri (N) = üretimden alınan paya rant (r) denir.

Girişimcinin yani üretimi gerçekleştiren bu organizasyonu yapan kişi olan girişimcinin (E) üretimden aldığı paya da kâr (p) denir. Üretimin neticesinde elde edilen payların toplamı milli gelirdir (Y) (Öztürk ve İnan, 2014: 27):

$$“Y=w+r+i+p”$$

Bu formülasyon ile girişimcinin (E), kendi karı ve milli gelire katkısı bulunabilmektedir.

Klasik iktisat felsefesi kendisinden önceki teorilerden farklı olarak bireysel girişimciliğe ve bireye de değer vermiş ve bu nedenle bireyin faaliyetlerini sınırlayabilecek, kısıtlayabilecek olarak gördükleri devlete çok az görev yüklemişlerdir. Girişimci olma arzusunu etkileyen duygular iktisat biliminde

tartışılmıştır. Klasik iktisatçılar, girişimciliği şahsi menfaatler kapsamında değerlendirmekte olup, menfaatlerin en üst seviyeye çıkarılmasının girişimciliği teşvik eden his olduğunu düşünmektedirler. Bu nedenle şahsi menfaate göre yapılan girişim faaliyetleri, toplumun yararını dikkate almadığı için sosyal boyuttan yoksundur (Er, 2013: 77).

Savaşların sona erdiği ve ticaretin canlanmaya başladığı bir zamanda ulusların zenginliği kavramı ortaya çıkmıştır. Klasikler, Merkantilizmin kısıtlamalarına karşı ilk bilimsel ve teorik eleştiri yaparak girişimciliğin ortaya çıkmasına katkı sağlamışlardır. Amerikan'ın ekonomik olarak büyümesinde “Girişimcilik” faaliyetleri önemli bir yer tutmaktadır. Klasik ekonomistlerin ünlü sloganı “*Bırakınız yapsınlar*”, “*Bırakınız Geçsinler*” sözü ile belirginleşen müteşebbislik hürriyeti ve müteşebbis gücü, girişimciliğin önünü açmış olup, Amerika'nın kısa bir zamanda dünyanın en büyük ekonomik gücü olmasına katkı sağladığı düşünülebilir. Günümüzde başta ABD olmak üzere, gelişmiş ülkelerde az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin tüm milli gelirinden daha büyük sermayeye ve üretim gücüne sahip girişimciler bulunmaktadır (Kubar, 2016: 68).

Girişimcilik ve özel girişimcilik ekonomik gelişiminin esası, yenilik, farklılık ise üreticiliğin kaynağıdır. “Hür teşebbüs” olarak ifade edilen rekabete dayalı özel girişimciliğin gelişmesi ekonomik refah düzeyini yükseltecektir. Özel mülkiyetin, özel girişimciliğin olmadığı ve/veya yetersiz olduğu ülkelerde ekonomik refah seviyesi düşüktür (Önce ve ark., 2014: 5).

Klasiklerin ilkelerinin esası olan liberalizm, görünmeyen el ve özgürlük kavramları girişimciliğin temelini oluşturan ilkelerdir. Klasik ekonomistler, girişimciliğin toplumun yararına bir faaliyet olduğunu, girişimcinin kendi çıkarını düşünürken toplumu da düşünmesinin önemli olduğunu vurgulamıştır. Bireylerde servet ve mal sahibi olabilmek için büyük bir rekabet söz konusudur. Ancak bireylerin mal ve servet kazanma arzusu olması ihtiyaçlardan kaynaklanmamaktadır. Bireylerin en iyiye sahip olma, mükemmel olma, kazanma, gelişme hissiyatı girişimciliğin temel unsurları olan risk alma, sorumluluk alma ve yenilikçilik, değişiklik unsurlarını geliştirir (Odabaşı, 2005).

Fizyokrat düşünürü Richard Cantillon'a göre tüccar, gündelik piyasada çiftçiden (girişimciliğin ilk tanımlarından birini ifade ederek) belli bir fiyat üzerinden

mallar satın alıp belirsiz fiyattan şehirde satabilir. Tüccarı buna yönlendiren, faaliyeti karşılığında elde etmeyi umduğu kârı ve kazancıdır. Bu kâr, tüketim malları fiyatlarının şehirdeki dalgalanmalarının önceden belli olmaması nedeniyle belirsizdir (Özkul, 2007: 343). Geleceğin bugünden net olarak bilinmemesi nedeniyle geliri risk içeren faktörü inceleyen Cantillon, girişimciliğin risk alma ya da risk üstlenme özelliğini vurgulamıştır. Cantillon'un tarım sektöründen vermiş olduğu bu örnek Türkiye'de tarım bölgelerinde görülebilir. Cantillon'un, üretimde herhangi bir yenilik, farklılık ve değişiklik yapmayan faaliyeti girişimcilik olarak değerlendirmesi girişimciliğin ruhuna aykırı olarak değerlendirilebilir (Er, 2013: 77).

Klasik düşünürler özel çıkarların maksimizasyonu olan fakat toplumsal çıkarın maksimize edilmesinde kullanılabilecek özel girişimciliğin önemini vurgulamışlardır (Durmaz, 2017: 10). Klasiklere göre "Homo Economicus" olarak adlandırılan girişimci kendi çıkarı için çalışırken, toplumun çıkarına da hizmet edebilir. Fakat girişimciler kendi çıkarını maksimize etmek istedikleri için girişimciliği toplumun çıkarına hizmete yönlendiren görünmez el olabilir (Er, 2013: 78).

Klasikler girişimciliğin fazla üzerinde durmamış hatta teorilerinde fazla yer vermemişlerdir. Ama teorilerinde farkında olmadan girişimciliğe kapı açacak yöntemlerden, usullerden ve uygulamalardan bahsetmişlerdir. Diğer bir ifade ile Klasiklerin geliştirmiş olduğu teoriler dikkate alındığı takdirde girişimciliğe nasıl bir katkıları veya zararları olabileceği görülebilecektir. Formaini (2001)'nin aktarımına göre; klasik iktisatçılar girişimci ile girişimcilik faaliyeti için araç olan kapitalist arasındaki ayrımını net olarak yapmamışlardır (Er, Şahin ve Mutlu, 2015: 38). Klasikler, tasarruf, yatırım, mübadele, para ve emek değer teorisi üzerinde dururken girişim faaliyetlerine özgü çalışma yapmadıkları görülebilir. Klasik iktisadın girişimcilik hakkındaki düşüncelerine, geliştirilen teorilerin girişimciliğe etkisi ile ulaşılabilir. Klasiklerin girişimcilik üzerine bir teorileri söz konusu değildir. Fakat Klasik teori esaslı olan liberalizm, kapitalizm ekonomisine göre oluşan piyasa ekonomisinde girişim faaliyetleri bulunmaktadır. Klasik-Neo Klasiklerin etkisi ile oluşan piyasa ekonomisinde girişimcilik gözlemlenebilir ve onların girişimciliğe katkıları görülebilir (Er, 2012: 17).

Klasik ekole göre, ekonomik birimlerin temelini oluşturan hane halkı hem üretici hem de verimli çalışarak üretim kapasitesini arttırabilir. Girişimcilerde

istediği alanda yatırım yapma ve sermayelerini diledikleri gibi kullanma hürriyetine sahiptirler (Durmaz, 2017: 10). Her ferdin istediği işi yapması, girişim faaliyetinde bulunması için devletin piyasaya müdahalede bulunmadan koruyucu ve kollayıcı olması gerekmektedir. Bireyler kendi faydalarını, karlarını ve kazançlarını düşünerek girişim faaliyetinde bulunurken sosyal olarak toplum düşünölmeyebilir. Fakat burada Adam Smith'in "görünmez eli" devreye girerek bireylerin sadece kendilerini düşünerek girişimcilikte bulunması neticesinde görölecek olan sosyo-ekonomik olumsuzluklar yok edilebilir. Diğer bir ifade ile kendi çıkarı ve kazancı için girişimcilik faaliyetinde bulunan bir girişimci farkında olmayarak insanlara da hizmet edebilmektedir, varsayımı öne sürölmektedir. Fakat bunun kesinliği tartışmaya açık bir durumdur (Önce ve ark., 2014: 6).

3.2. Neo-Klasik (Marjinalist) İktisat Teorisi

Neo-klasik iktisat okulu liberal açıdan klasik iktisat okulunu eleştiren ve aynı zamanda bu okula katkıda bulunan iktisatçıları ve bu iktisatçıların oluşturduğu ekolleri kapsamaktadır. Lozan Okulu, Cambridge Okulu ve İsveç okulu gibi ekoller önemli neo-klasik iktisat okullarıdır. Avusturya okulunun ilk temsilcileri de neo-klasik iktisat okuluna dâhil edilebilir (Özel, 2009: 48).

Girişimcilik bağlamında 19. yüzyılın sonunda, 20. yüzyılın başında yazan neo-klasiklerden de bahsetmek gerekir. Marjinal analiz yönetimini kullandıkları için marjinalistler olarak da adlandırılırlar. 1870'li yıllarda Avusturya'da Karl Menger, İngiltere'de Stanley Jevons ve İsveç'te Leon Walras tarafından ortaya atılan marjinal değer teorisi ile başlayan gelişmeler iktisat bilimine yeni boyutlar ve farklı bakış açıları kazandırmış; iktisat bilimi tarihinde «Neo-Klasik» düşünce adı altında toplanan ve ekonomi ilminde zamanımıza kadar süregelen önemli gelişmelere neden olmuştur (Güngör, 2006: 8).

Marjinalist okul içinde 3 eğilim kendini göstermiştir. Bunlar: Lozan Okulu, Avusturya okulu ve J. M. Keynes'in çıktığı okul olan Cambridge okulu. Bu çeşitli marjinalist akımların ortak niteliği hepsinin de marjinal denilen bir çözümleme yöntemini ve tarzını kullanmalarıdır. Bu çözümleme yöntemine göre malların değeri, bu mallarda cisimleşmiş emek miktarına bağlı değildir. Bu malların kullanılabilir son biriminin faydasına, azalan fayda yasasından dolayı zorunlu olarak en düşük olan

faydaya bağlıdır. Azalan fayda yasasına göre herhangi bir maldan elde bulunan miktar arttıkça, o malın marjinal faydası azalıyordu. Yani marjinalist çözümleme, klasiklerin çözümlemesi gibi fiyat durumunu ele almakla ve değerlendirmek ile yetinmez, kişilerce mallar hakkında verilen önem kuramını ortaya koyar. Ayrıca Marjinalistler, tabii ücret (Ricardo'ya göre tabii ücret: "işçilerin yaşamasını ve sayıca artmaksızın veya azalmaksızın, neslini sürdürmesini sağlayan bir fiyattır.") anlayışından marjinal verime bağlı ücret anlayışına geçmişleridir. Değer ve ücret teorisi dışında, marjinalizm, klasik görüşleri ve liberal ideolojiyi sürdüren iktisatçıların okulu olmuştur (Bocutoğlu, 2012: 31).

3.2.1. Neo-Klasik (Marjinalist) İktisat Teorisi İlkeleri

Piyasa ekonomisi ifadesi piyasa özelliklerinin neo-klasik formülasyonundan kaynaklanmaktadır. Arz ve talebin fiyatların serbestçe aşağı ve yukarı hareket edebildiği piyasalarda eşitlendiği görüşü bu teoriye dayanmaktadır. Neo-klasik piyasa tanımının ya da genel olarak tam rekabet piyasasının şu özellikleri piyasa faaliyetlerinde dengenin sağlanması açısından önemlidir (Müftüoğlu ve ark., 2005: 149):

- Çok sayıda alıcı ve satıcı vardır.
- Tek bir alıcı ya da satıcı piyasa fiyatını etkileyemez.
- Fiyatlar piyasanın işleyişi ile oluşmaktadır.
- Mallar ve hizmetler homojendir.
- Tüm alıcı ve satıcılar piyasadaki işlemlerden haberdardır.

Neo-klasik iktisat geleneği içinde girişimcilik, sadece üretim faktörlerini bir araya getirme fonksiyonu ve bireyin, geleceğin risklerine karşı korunma motifi ile sınırlı kalmıştır. Neo-klasik Teori'de Walras ve Marshall'ın 19. yüzyılın sonlarında yaptıkları çalışmalar önemlidir. Sir Isaac Newton'u takiben Leon Walras (1874) ve Alfred Marshall (1890) mantıksal altyapıyı birleştiren ve matematiksel tanımlamalar için zemin hazırlayan ayrı olarak fakat aynı şekildeki kapitalist ekonomi modellerini geliştirmişlerdir. Üzerinde önemle durulması gereken ve yeni jenerasyon modellere bir geçiş aşaması niteliği taşıyan model Schumpeter'in Yenilik Modelidir. J. Schumpeter, kapitalist sistemin dinamiği gereği piyasada ekonomik bunalımla

karşılaşılma ihtimalinin aksine piyasanın devamlı gelişeceğini savunmuştur (Çöğür, 2016: 78).

3.2.2. Neo-Klasik (Marjinalist) İktisat Teorisi Okullarında Girişimcilik

18. yüzyıldan günümüze kadar Cantillon - Say - Von Thünen - Knight - Schumpeter girişimciliğe önem vermişlerdir. Fakat bunların girişimcilik hakkındaki düşünceleri, Neo-klasik iktisat teorisyenleri arasında yaygın olarak kabul görmemiştir. Neo-klasik iktisadın, girişimciliği, üretim fonksiyonu içinde bir girdiye, üretim faktörüne indirgemesi, piyasada aktörlerin tam bilgiye sahip olduklarını kabul etmesi, büyük ölçüde Ricardo ve takipçilerinin kabul ettikleri yöntemin bir uzantısıdır (Er, 2013: 78).

Neo-klasikler girişimciliği bir üretim faktörü olarak değerlendirmektedir. Oysa girişimciliğin piyasaya etkisi üretim faktörü girdisinden çok daha fazla olduğu görülebilecektir. Neo-Klasik iktisatçılar “*girişimciliğin denge teorilerinin*” temelini atmışlardır. Denge teorileri, fiyatların piyasadaki aktörlerin ortak davranışları ve faaliyetleri neticesinde oluştuğunu öne sürmektedir. Denge durumunda, piyasa aktörleri bütün fırsatların farkında olduğundan ve bütün işlemler piyasada kendiliğinden organize edildiğinden girişimciler kendi yapacakları faaliyetleri neticesinde kar oluşturan bir durumu keşfedemeyebilir (Önce ve ark., 2014: 4). Shane (2000)’na göre denge teorisi, girişimcilerin yeni imkânların farkına varmasına veya önceden tahmin edebilmesine izin vermediği için, girişimciliği, girişimci olmayı tercih eden bireyleri tanımlayarak açıklar. Bu teori piyasadaki tüm aktörlerin bütün girişim imkânlarının farkında olduğunu öne sürmektedir. Yine bu teoriye göre girişimci olmak için imkânlar hakkında bilgi sahibi olmaktan ziyade insanların temel özellikleri ön plandadır (Özkul, 2007: 347).

Neo-Klasik teori felsefesine göre, piyasadaki aktörlerin tamamı bilginin bütününe ve belirlenmiş, tespit edilmiş ekonomik hedeflere sahiptirler. Firmalar üretim fonksiyonları belirlenmişken, kar tatminini sağlayan üretim araçlarını tercih ederler. Malın arzı ile talebini birbirine eşitleyen denge noktasında tek bir fiyatın olduğu belirli olup, denge fiyatında tüm piyasalar, ekonomik çevrede olağanüstü bir durum olmadıkça, en uygun değerler de sabit kalacaktır. Neo-Klasikler, küreselleşme ile herkesin her bilgiye ulaştığı dünyada ulaşılan denge durumlarına önem

vermektedirler (Çöğürçü, 2016: 69). Bu nedenle Neo-Klasik modeldeki üretim fonksiyonu, rasyonel tercih-bekleyiş ve tam bilgi anlayışı aktif girişimciye rol vermediği için girişimcilik faaliyeti ekonominin yönüne göre değişmektedir. Denge teorisi modelinin hâkim olduğu piyasada tüm bireylerin yeni fırsatların, imkânların ve yeniliklerin farkında olduğu dikkate alındığından girişimci önemini yitirmiş olup, girişimci faaliyetler ekonominin gidişatına göre şekillenmiştir (Er, 2013: 31).

Denge modelini dikkate almadan girişimciye ve girişimciliği önem veren Walras, girişimciyi bir koordinatör ve arbitrajcı olarak görür. Ona göre girişimci; toprak sahibi, kapitalist ve işçinin haricinde ekonomide önemli bir aktördür (Çöğürçü, 2016: 73). Walras, girişimcinin esas görevinin üretken değerleri talep ve arz etmek olduğunu ifade ederek girişimcinin değişim faaliyetleri olmaksızın ücretlerin, faizlerin ve rantların hiçbir zaman belirlenemeyeceğini belirtmiştir.

Neo-Klasik okulun ekonomik düşüncesinin şekillenmesinde önemli teorisyenlerden olan Alfred Marshall'a göre girişimcinin esas görevi, üretim gerçekleştirmekle birlikte maliyetleri en az seviyeye indirmeyi sağlayacak yeni imkânlar ve fırsatlar bulabilmektir. Ona göre girişimciler; hızlı hareket edebilme, problemlere hızlı bir şekilde çözümler üretebilme, zamanında doğru kararlar verebilme, değişikliklere, farklılıklara, yeniliklere uyum sağlayabilme, istikrarlı ve güvenilir olabilme, hem idareci hemde işveren olabilme, risk ve sorumluluk alabilme, fırsatları görebilme niteliklerine sahip olmalıdır (Arıkan, 2004: 5).

Neo-Klasik okulda girişimciliği ele alan iktisatçılardan biri de Von Thünen, girişimciyi yenilikçi, değişimci, risk ve sorumluluk alabilen olarak değerlendirmiştir. Ona göre riskin bir parçası (ortak olduğu hisse veya ortaklıktaki sermayesi kadar) girişimci tarafından üstlenilir. Hebert ve Link (2006: 592)'in aktarımına göre dolayısıyla Thünen, girişimcinin risk alması üzerinde durmuş olup, girdiği işin riski nedeniyle merak, sorumluluk ve stres içinde iş hasarında veya zararından nasıl, ne şekilde kurtulabileceğini düşünerek uykusuz geceler, huzursuz ve stresli günler geçirdiğini belirtmiştir. Fakat şirkette çalışan bir yönetici ise görevini ve vazifesini yaparak evine gittiği için patronu (girişimci) gibi uykusuz geceler geçirmez (Özkul, 2007: 347). Thünen'in yöneticiler için yaptığı bu analizin genel olarak değerlendirilmemesi kanaatindeyim. Çünkü sorumluluğunun bilincinde, şirketine

aidiyet duygusu ile bağı ve şirket kültürünü benimseyen yöneticiler Thünen'n bu düşüncesinden muaf tutulabilir.

Bir şirket içerisinde girişimciliğe zemin oluşturan sistem, iç girişimciliktir. Bu durumun haricinde olan girişimcilik, dış girişimcilik şeklinde vasıflandırılmaktadır. İç girişimciler; yeni ürünler, hizmetler, yatırımlar ve keşifleri oluşturup, bunları şirketin bütün organizasyon yapısında yapabilen bireyler olarak tanımlanmaktadır (Kesim, 2010: 28).

Heber ve Link (2006: 592-593)'in aktarımına göre Thünen'e göre girişimsel gelir, girişimsel riskin getirisi ve üreticiliğin getirisinin toplamından oluşmakta ve oluşan bu toplam kar ise firma karını vermektedir (Özkul, 2007: 348).

3.3. Fizyokrat İktisatta Girişimcilik

Fizyokrasi, “Doğa Gücü”, “Doğanın Hâkimiyeti” anlamına gelen Yunanca bir kelimeden türetilmiştir. Fransa’da ortaya çıkmış bir düşünce akımı olup, bu akıma 1760-1780 yılları arasında önem verilmiştir. Ancak bu akımı savunan ekonomistlerin derli toplu, düzenli iktisadi fikirlere sahip olması İktisat Bilimi açısından önemli sayılmaktadır. Fizyokratların ekonomik olaylara yaklaşımları “Doğal Düzen” fikrini işleyecek tarzdadır. Doğal Düzen’in fizyokratlarca işlenmesinin değeri şurdadır ki; o iktisadi düzeni birbirine kenetlenmiş bir bütün olarak algılama ve mantiki tutarlılığı olan bir düşünce kalıbı içerisinde bu düzenin bütün görünüşlerini anlama yönündeki ilk girişimdir. Birçok iktisadi düşünce tarihçisi modern ekonomik teorinin doğuşunu, Fransa’da Fizyokratlar adında düşünürler grubunun ortaya çıktığı 18. yüzyılın başlarına dayandırmaktadır. Bu düşünürlerin arasında en ünlülerinden biri, 1755 yılında basılan “*Essai sur la nature du commerce engeneral*” çalışmasıyla ekonomik analizde girişimci kavramını ilk kez ortaya koyan Richard Cantillon’dur (Formani, 2001: 3).

Hebert ve Link (2006: 589)'in aktarımına göre; İktisat teorisinde girişimcinin kritik rolünü farkına varan ilk kişi olan Richard Cantillon, girişimciyi ekonomik sistemde merkezi ve temel bir konuma yerleştirmiştir (Özkul, 2007: 348).

Cantillon’a göre ekonomide aktörler üç bölümde gruplandırılmıştır:

i. Toprak sahipleri,

ii. Girişimciler,

iii. İşçiler.

Richard Cantillon, “*Essai sur la nature du commerce en general*” isimli yapıtında yukarıda geçen i. ve iii. grup iktisatta ve ekonomide inaktif olarak değerlendirilirken, girişimciler esas bir rol oynamaktadır (Özko, 2003: 495). Hebeert ve Link (2006: 589)’in aktarımına; Cantillon, 18. Yüzyılda Batıda görölmeye başlayan piyasa ekonomisini değerlendirirken, girişimciyi toprak mülkiyetine sahip olanlar ile işçiler arasındaki köprü veya arabulucu şeklinde değerlendirmiştir (Özko, 2003: 496).

Cantillon’a göre, Çiftçide bir nevi girişimci özelliği taşımakta olup, çiftçi üretim elde etmek amacı ile kiraladığı toprak (tarla) sahibine elde edeceği kar üzerinden herhangi kira bedeli olarak anlaştığı parayı ödemek için söz veren bir girişimcidir (Phlipsen, 1998: 3) Burada çiftçi ürün ekimi için yapacağı faaliyetten kar ve\veya zarar durumu ne olursa olsun toprak sahibine kira bedeli ödeyecektir. Bu bağlamda mevsimsel koşullar, ekonomik koşullar gibi riskleri göze alarak üretim yapmak amacıyla bir yer kiralamak durumu mevcuttur. Cantillon, geleceğin neler getireceği ve götüreceği bilinmemesi, belirsizliği nedeniyle geliri risk içeren aktörü inceleyerek, girişimciliğin risk özelliğine dikkat çekmektedir (Özko, 2007: 346). Cantillon, Fizyokrat düşüncede önemli bir yeri olan iktisatçılardan birisi olmasına karşın iktisadi olguları ve durumları en iyi şekilde değerlendiren ilgili düşünceyi savunan ekibin önderi deldir. Bu anlamda Fizyokrat düşüncede en önemli kişi François Quesnay’dır (Formani, 2001: 3).

Robert Jacques Turgot, Fizyokrat çerçevede girişimciliğe değinmiş olup, ona göre girişimci, kapitalistin tam kendisi ve sermayedar olan bir kişidir. Ona göre, girişimci, sermaye yatırımı yapan ve bunun sonucunda olumlu veya olumsuz bir netice elde edebilen bir kişidir. Turgot, sermaye ile desteklenen her proje, plan, yatırım, organizasyon ve her iş faaliyetini girişimcilik olarak tanımlamaktadır (Top, 2006: 51).

İktisat biliminde yenilik kavramını, ilk defa Fransız bilim adamı Nicolas Baudeau (Nikolas Bodö) (1730-1792) belirtmiştir. Bu bağlamda Baudeau, girişimciyi; çeşitli yenilikler yaparak maliyetleri asgariye indirmeye, kârı\kazancı

yükseltmeye çalışan yenilikçi biri olarak vasıflandırmıştır. Bilim adamı Joseph A. Schumpeter girişimciyi ve girişimciliği tanımlarken Baudeau'nun yenilik kavramını detaylı olarak değerlendirmiş olup, girişimciyi ve girişimciliği yeni bir şey üretmek, yeni ürünler çıkarmak ve yeni bir yöntem oluşturmak şeklinde tanımlamıştır (Kesim, 2010: 21).

Nicolas Baudeau, Fransız okulunun ve fizyokrat düşüncenin savunucusu ve destekleyicisi olarak bilinmektedir. Hebert ve Link (2006: 589)'in aktarımına göre; Baudeau da diğer bir fizyokrat bilim adamı Cantillon gibi ekonomide tarım sektörünü ön planda tutmaktadır. Fakat Baudeau'nun Cantillon'dan farklılığı özelliği ise, girişimciyi masraflarını en aza indirmek ve buna bağlı olarakta karını yükseltmek için yeni teknolojilere veya yatırımlara başvuran ve bunları yapmaya çalışan yenilikçi bir kişi olarak tanımlamaktadır. Diğer bir ifade ile Baudeau, çağımızda önemli bir yeri olan teknolojik ilerlemelere yeniliklere önem vermektedir (Özkul, 2007: 348).

Buna örnek verilecek olursa, çiftçiler üretim yaptıkları arazilerin atıl kısımlarında güneş enerjisi elde etmek için güneş panelleri ile enerji üretimi yapılmasına katkı sağlayabilmektedirler. Fizyokrat düşünce, tam olarak meydana geldiği veya olduğu çağda tarımın etkin olmasına bağlı olarakta Sanayi Devrimi'nin piyasada hâkim olamadığı dönemde özelliğine bağlı olarak tarımsal girişimciyi öne çıkarmıştır (Aytaç ve İlhan, 2007: 105). Fizyokrat düşüncenin ve ekolün, klasik iktisat politikasının temelini attığı bilinmektedir.

3.4. Joseph A. Schumpeter ve Girişimcilik

Joseph Schumpeter, piyasada ortaya çıkan değişim, dengesiz ve istikrarsız koşullarda girişimciye önemli görevler ve vazifeler tanımlayan ilk iktisatçılar arasında varsayılmaktadır (Sciascia ve De Vita, 2004: 4). Alada (2000: 23-24)'nın aktarımına göre; Joseph Schumpeter, 1912 yılında yayınladığı “The Theory of Economic Development” adlı eseri ile girişimcilik kavramının ve anlayışının iktisat bilimi içinde yer almasına önemli katkıda bulunmuştur (Hava ve Erturgut, 2009: s. 4).

Schumpeter'e göre, girişimcilik, yeni bir icat, keşif, yeni bir üretim veya hiç denenmemiş üretim tarzlarını uygulayabilmektir. Schumpeter, girişimci ve inovasyon

(yenilik) arasındaki bağlantının üzerinde durarak ekonomik ilerleme, kalkınma, gelişme ve büyümede girişimcinin önemini vurgulamıştır. O'Farrell ve Partrich (1985)'in aktarımına göre, girişimci yenilik yaparak, üreterek, icatlarda bulunarak ekonomik gelişmenin, kalkınmanın ve büyümenin önünü açabilir (Özkul, 2007: 348).

Schumpeter'e göre girişimcilik yenilik yapmayı kapsadığından girişimci sıfatı devamlı geçerli olmayacaktır. Girişimci, sadece yenilik yapıyorsa girişimci olarak kabul edilecektir. Schumpeter'in risk ile sorumluluğu üzerine almanın girişimci ve girişimcilik için yeterli olmadığını, yeni bir şeyler üretmeyen girişimci olamayacağını belirtmesi, Neo-Klasik iktisat teorisyenleri tarafından desteklenmemiştir. Dolayısı ile Schumpeter'in girişimci anlayışının Klasikler ve Neo-Klasiklerin girişimci anlayışından farklı olduğu görülebilir (Er, 2012: 11).

Kamu politikalarının esasları, Neo-Klasik teorisinin enflasyona engel olmak, ekonomik faaliyetleri uyarmak ve mali açıkları azaltmak amaçları üzerine kurulmaktadır. Genel denge teorisyenleri teorilerinin yıkılmaya başladığını anlasalar da bu teorisinin mükemmel olduğunu öne sürmektedirler. Girişimciliğin ekonomik gelişmede ve kalkınmada önemli rol alması bu teorilerin eksikliklerinin daha da dikkat çekmesini sağlamıştır. Buna örnek 1980'lerde ABD ekonomisinde genel iktisadi düşüncenin de değişmesidir (Özdemir, 2006: 96).

J. Schumpeter, kapitalist sistemin yapısına bağlı olarak ekonominin bunalıma veya krize maruz kalmayacağını, devamlı gelişeceğini, büyüyeceğini ve kalkınacağını savunmuştur. Schumpeter'in başlatmış olduğu girişimcilik teorisi aslında yeni bir ekonomik modelin parçası olarak düşünülmüştür. Ancak bu modeli oluşturmayı Schumpeter ve sonraki ekonomistler de başaramamışlardır. Fakat Schumpeter'in teorisi çağımızın girişimcilik üzerine yapılan çalışmaların odak noktasıdır (Basılğan, 2011: 29). Schumpeter (1996: 66)'e göre, ekonomik sistemdeki değişimler Neo-Klasiklerin savunduğu gibi dışarıdan değil içeriden gelmektedir. Bu değişimlerin olmasını temin eden ise girişimciler ve girişimci faaliyetlerdir. Schumpeter, bir girişimcinin yapmış olduğu yeniliğin beş farklı çeşidini aşağıda gibi vurgulamıştır (Özkul, 2007: 348).

- Yeni bir mal üretme veya bir malın niteliğini / kalitesini yükseltme,
- Farklı bir üretim metodu üretme veya üretimde farklı bir tekniğin uygulanması,

- Gelişmek ve büyümek için yeni bir pazara / piyasaya açılma,
- Yeni veya farklı hammadde, yarı mamul kaynağının keşfedilmesi,
- Ekonomik gelişmede önemli olan endüstrilerin yeniden yapılandırılması, geliştirilmesi ve büyütülmesi,

Schumpeter girişimciyi belirleyen özelliğin liderlik vasfı olduğunu vurgulamıştır. Ona göre girişimci sadece yenilikçi değil, aynı zamanda bir liderdir. Schumpeter girişimci ile sıradan iktisadi işlevleri yerine getiren işadamlarını birbirinden ayırarak girişimcinin piyasaya hareketlilik ve üretkenlik kattığını, standart iş adamının ise statik olarak değişmeden, büyümeden normal bir kar seviyesi ile varlığını koruduğunu belirtmiştir (Kızılkaya, 2005: 28-29).

Schumpeter'in iktisadi düşüncesi üzerinde Neo-Klasik teorinin ve özellikle Walras'ın büyük bir etkisi olmuştur. Schumpeter çalışmasında Walras'ın genel denge modelini bir yöntem olarak ele alarak piyasayı dengeli bir sistem olarak görmüş ve girişimciliğin dengeyi bozabileceğini öne sürmüştür (Sciascia ve De Vita, 2004: 6). Ona göre, piyasadaki yeni fırsatları ve imkânları değerlendirebilmek ekonomide dengesizlik oluşturan girişimsel bir faaliyettir.

Schumpeter yenilik ve çok aktiflik yoluyla piyasadaki değişimlerin, farklılıkların ve dengesizliklerin meydana gelmesinde girişimcinin rolünü, görevini tanımlayan ilk iktisatçı olarak görülebilir (Er, 2013: 79). Schumpeter, girişimci ve inovasyon (yenilik) arasındaki fevkalade (benzersiz) ilişkinin önemine dikkat çekerek önceki birçok teorinin tam tersine ekonomik gelişme sürecinde girişimciye önem vermiştir. Schumpeter'e göre girişimci, yapmış olduğu yatırımlar, farklılıklar ve yenilikler sayesinde ekonomiyi bir denge noktasından alıp daha iyi, daha yüksek bir denge noktasına taşıyan kişi olarak görülebilir (Özkul, 2007: 345).

Neo-klasik denge teorisi, kapitalist ekonomik sistemde olan değişimle ve denge durumuna varmadan önce, ekonomik sistemde meydana gelen birçok pozitif - negatif gelişmelerle ilgilenmemiştir. Neo-klasik denge teorisi, sadece değişimler olduktan sonraki yeni teorik denge durumu ile ilgilenmiş ve buna göre tespitlerde bulunmuştur. Bu duruma rağmen Schumpeter, denge teorisini kabul etmiştir (Çöğür, 2016: 70).

Schumpeter ekonomik gelişme için bir model geliştirmiştir. Bu ekonomik gelişme modelinde (Basılğan, 2011: 30);

- Bütün mallar mevcut piyasada hazırdır ve ekonomik yaşamın döngüsü dışı açık değil kapalı vaziyettedir. Durağan veya statik durum olduğu zaman kapalı bir sistemde maliyetler, üretim faktörlerinin fiyatlarının toplamı olup, ürünlerin satışından kazanılan gelir fiyat toplamalarına eşittir. Durağan ve devresel akımın kapalı olduğu bu modelde hem tüketicilerin hem de üreticilerin faaliyetleri rutindir. Duruma göre bilgiler değişebilir, ancak herkes mümkün olduğunca sıkı bir şekilde geleneksel, standart ekonomik yöntemlere tutunacak ve şartlara uymak zorunda kalacaktır. Bu durumda da değişim, büyümeye ve kalkınma gelemeyebilecektir.
- Değişiklik arayan girişimcinin ve kapitalistin bulunduğu piyasada üreticilerin talepleri esastır. Schumpeter, üretimi “hammaddelerin işlenmesi” olarak kabul ederek üreticinin icat eden veya keşif eden durumunda bulunmadığını vurgulamaktadır. Çünkü üretim için ihtiyaç olan bütün malzemeler var olduğu için işlenebilecek durumdadır. Ekonomik gelişmeyi ve büyümeyi teşvik eden güç ise girişimci için geçerli olan yeniliğin beş türünün (malzemelerin yeni bileşenlerinin ve varyasyonlarının) bulunmasıdır (Özkul, 2007: 348).

Schumpeter’in anlayışına göre hareket eden girişimcinin yenilikleri neticesinde ekonominin denge noktası yükselecektir. Wood (2005: 36)’un aktarımına göre bu nedenle girişimci, mevcut durumu bozan, yeni dengeye yön veren, iktisadi değişimde en önemli rolü olan lider kişi olarak tanımlanmaktadır (Özkul, 2007: 348).

Girişimcinin faaliyetlerinin etkisi ile meydana gelen değişim ve yenilik ortamı iktisadi yapıda devrevi hareketlere sebep olabilmektedir. Böyle bir süreçte kredi hacmi genişler, fiyatlar yükselir, faiz oranları artar ve nihayetinde fiyat, maliyet ve miktar ilişkileri olarak tanımlanabilecek olan denge durumu bozulmaktadır. Bu şekilde girişimci, çevresindekiler için bir risk ve belirsizlik ortamı oluşturmaktadır. Bu bağlamda Schumpeter, girişimcinin, yöneticilere kıyasla üstün olduğunu belirtmektedir (Kızılkaya, 2005: 31-32). Fakat faiz oranlarının düşük seviyelerde olduğu, piyasada maliyetlerin düşük olduğu ortamlarda girişimcilik faaliyetlerinin artacağı göz ardı edilmemelidir.

Girişimci tarafından yapılan değişiklikler, farklılıklar ve yenilikler firmaların kaynaklarını yok etmekte ve zarara uğratmaktadır. Bu tip girişim faaliyetlerinin esası “yaratıcı yıkım” anlayışına dayanmaktadır (Sciascia ve De Vita, 2004: 7). Oğuztürk (2003: 13)’ün aktarımına göre değişiklik ve yenilik nedeniyle piyasaların daralmasına ve küçülmesine “yaratıcı yıkım” (Mark I) denilmektedir. Tersî durumuna, yani yenilik, farklılık ve değişiklik nedeniyle piyasaların gelişmesine ve genişlemesine ise “yaratıcı birikim” (Mark II) denilmektedir (Özkul, 2007: 349).

Oğuztürk (2003: 14)’ün aktarımına göre; Schumpeter, firmaların kendi imkânlarını kullanarak farklılıklar ortaya çıkarmaları ve yapmış oldukların yeniliklerin neticesinde zaman içerisinde güçlenmelerine, gelişmelerine ve kendilerini yenilemelerine “yaratıcı birikim” (Mark II) tanımlı yapıldığı bilinmektedir (Özkul, 2007: 349).

Ekonomik gelişme ve kalkınma piyasadaki bütün sektörlerle dengeli olarak dağılmayabilir. Bu durum yaratıcı yıkıma neden olabilecektir. Ayrıca Batının sadece kendini merkeze alarak kendini düşünerek yatırım yapması, yatırımın farklı toplumlara ve/veya sektörlerle olan etkisine önem vermemesi yaratıcı yıkıma neden olabilecektir.

Piyasadaki firmaların bir kısmı yeteneklerini kolayca geliştiremedikleri, kendilerini yeniden yapılandıramadıkları veya kendilerini idame ettiremedikleri durumlara yaratıcı yıkım denilmektedir (Basılğan, 2011: 31). Diğer bir ifadeyle firmalar yenilik, farklılık ve değişiklik yapayım derken zarar etmeye ve yok olmaya doğru koşarlar. Firmaların girişim faaliyeti ile yapmak istedikleri değişimin dalgalı olması yaratıcı yıkımın sürekli süren bir fırtına olduğunu göstermektedir.

Bu olumsuz durumlara karşın girişim faaliyetlerinin genel itibarı ile piyasayı genişlettiği, büyüttüğü ve rahatlattığı gözlemlenebilir. Bu faaliyetlerin akabinde istihdam artmakta, kişisel bazda gelir artmakta ve buna bağlı olarak piyasada tüketim artmakta, talep nedeni ile üretim artmakta ve bunun bir zincirin halkası şeklinde genişlediği düşünülebilir.

Schumpeter, ekonomik gelişmenin aktörü olarak girişimcinin rolünün belirsiz olan alanların büyük firmaların araştırmaları üstlenmelerinin artışı ile zamanla azaldığını savunmuştur. Ayrıca teknolojik gelişme ile nelerin gerekli olduğunu tespit

etmek deneyimli uzmanlardan oluşan ekiplerin işidir. Ona göre bu uzman ekipler belirsizliği sıfıra indirerek girişimciliği görmezden gelebilir. Fakat Schumpeter her şeyin dönüşüm ve değişim içinde olduğunu dikkate almamıştır. Her şeyin dönüştüğü ve değiştiği sabit kalmadığı bir dünyada en ileri teknolojiyi de kullanılsa belirsizlik zamanın her anında mevcuttur (Er, 2013: 79). Örneğin insanın ne zaman öleceği, ne zaman evleneceği, ne zaman işe gireceği insan tarafında belirsizdir. Bu nedenle amaç ve gayeler oldukça gelecekte kar/zarar neticesi doğuracak olan girişimcilik olacaktır. Schumpeter'in yenilikçi girişimci tipi özellikle gelişmekte olan ülkelerde rekabeti işlevsel kılabilecek özelliklere sahiptir. Bu tipteki girişimcilerin gelişmekte olan ülkelerde arttırılmasıyla, özgürlükçü, dinamik ve katılımcı bir ekonomik düzenin kurulması sağlanabilecektir.

3.4.1. Schumpeterin Girişimciliğe Etkisi

Schumpeter, girişimcilik teorisine önemli bir katkı sağlamış olup, daha sonraki yeni düşüncelerin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Schumpeter'in etkisinde kalan ve girişimciliğe katkı sağlayan en önemli düşünürlerden bazıları Knight, Kirzner, Casson ve Baumol'dır (Özkul, 2007: 358). Frank Knight, girişimcilik teorisine katkı sağlayan ilk Amerikalı iktisatçı olarak bilinmektedir (Sciascia ve De Vita, 2004: 6). Knight'in 1921'deki "*Risk, Uncertainty and Profit*" adlı eseri ile girişimcilik teorisinin gelişmesinde önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Knight'e göre başarılı girişimci, gelecek hakkında tam bir bilgiye sahip olmamasına karşın öngörülerinde doğru tespitlerde bulunarak ona göre aksiyon alabilecektir. Girişimci bir ileri görüşlülük ortaya koyarak ve onun için mücadele etmektedir. Bu bağlamda başarılı girişimci, riski ve belirsizliği doğru olarak algılayabilmektedir (Çetinkaya Bozkurt, 2011: 19). Bu bağlamda Knight'in girişimcilik anlayışında risk olgusu çok önemli bir unsur olduğu kanaatine varılmaktadır.

Nijkamp (2003)'a göre; Avusturyalı bir iktisatçı olan Kirzner, 1973'deki "*Competition and Entrepreneurship*" adlı çalışmasında, ekonomide denge hususunda Neo-Klasik teorisinin aksine tam bilgi varsayımına inanmadığını belirtmiştir. Ayrıca ona göre girişimcilik bilginin eksik dağılımıdır (Özkul, 2007: 350). Bu bağlamda Kirzner'e göre, piyasada dengesizlik durumu esastır. Piyasada şartlar ve durumlar sürekli değiştiği için piyasada dengesizlik oluşmaktadır. Örneğin tüketicilerin

tüketim alışkanlıklarında meydana gelen bir değişme (belli dönemlerde farklı araba modellerinin daha fazla talep görmesi gibi) piyasada hâlihazırdaki durumu yeni bir dengesizliğe yönlendirir. Değişen koşullara uyum sağlayan ve tüketicinin taleplerini iyi değerlendiren girişimciler, piyasadaki bu durumu fırsata dönüştürebilirler. Kirzner böyle durumlarda girişimcinin planlama, organizasyon ve koordinasyon yeteneği ön plana çıktığını ve arz-talep dengesini temin ettiklerine dikkat çekmektedir (Perktaş, 2014: 476).

Kirzner, piyasada girişimciliğe çok değer vermiş olup, girişimciliği yeniliklerin bir neticesi olarak ve piyasa tarafından sağlanan imkânlarda yararlanabilmek olarak tanımlamıştır. Bu yüzden Schumpeteryen görüşü tam tersine çevirmiş ve girişimciyi dengesizlik ortamının imkânlarını elde eden dengeleyici olarak düşünmüştür (Sciascia ve De Vita, 2004: 4). Bu bağlamda, Kirzner, tabi olarak oluşan monopollerin piyasayı etkisizleştirdiği düşüncesine karşı çıkmış olup, ona göre piyasada oluşan imkânı en iyi şekilde değerlendiren bir firmanın piyasada tek kalarak tüketicinin arzu ettiği şekilde üretim yapması, piyasayı ileriye götüren bir girişimcilik faaliyeti yapan girişimcilerdir. Bu durum rekabeti arttırarak diğer firmaları yeni ürünler üretmeye ve farklılık oluşturmaya teşvik edebilecektir.

Kirzner, kendi girişimcilik fikrinin Schumpeter'inkiyle pek çok açıdan benzerlik taşıdığını belirtmektedir. Kirzner'in girişimcisi piyasada o âna değin fark edilmeyen olanakları ya da fırsatları fark eden kişidir. Schumpeter'in girişimcisi ise, üretim araçlarını mevcut kullanım alanlarından çekip yeni bileşimler, oluşumlar meydana getiren kişidir. Kirzner'in girişimcisi piyasayı dengeye getirirken, Schumpeter'in girişimcisi piyasadaki dengeyi bozmaktadır. Schumpeter'de girişimci ile yenilikçi (innovator) arasında bir ayrım yoktur (Araz Takay ve Kalemci Tüzün, 2015: 250).

Schumpeter'in girişimcisi tetikte ya da açığız değildir, sürekli fırsat kollamaz. Kirzner'a göre ise girişimci açığız veya kurnaz olmalı hatta bu özellik girişimci için esas bir fonksiyondur. Oysa Schumpeter ise girişimciyi diğer kişisel özellikleriyle ele alır ve daha çok onun girişimcilik işleviyle ilgilenir. Maliyet ve hasılat eğrilerinin kayması ancak fiyat hareketleri dışındaki etkenlerden kaynaklanır. O zaman da işin içine teknoloji, yeni enstrümanlar gibi unsurlar girer. Schumpeter tam da bu tür meselelerle ilgilenmektedir. Tabii, Schumpeter'in girişimcisinde

maliyetler asli bir öneme sahip değil ya da en azından tek etken değildir (Tiryaki, 2010: 32).

Kirzner, maliyet ve hasılatтан bahsederken esasında fiyatlardan bahsetmektedir. Maliyet ve hasılat eğrilerinin kaymış olması fiyat rekabetini de etkileyebilmektedir. Oysa Schumpeter’de fiyat rekabeti ikincil önemde olup, asıl önemli olan, yeni mallar ve yeni teknoloji vasıtasıyla yapılan rekabettir. Kirzner’in girişimcisi piyasalar arasındaki fiyat farklılıklarından yararlanmakta olup, aynı mal iki piyasada farklı fiyata satılıyorsa, girişimci malı ucuz yerden alıp pahalı olan yerde satarak piyasalar arasındaki fiyat farklılıklarını ortadan kaldıracıdır. Kirzner’in fiyat farkından istifade eden girişimci tarzı, piyasada al-sat işi yapan tüccarların tarzına benzemektedir. Bu bağlamda Kirzner’in girişimcisi biraz “düzenin-sistemin adamı” veya “ekonominin statükosunun savunucusu” olmakta ve bir şeyleri kökten değiştirme, yenilikler yapma, farklı ürünler üretme gayesi ile hareket etmemektedir. Kirzner, girişimciyi dengeye getirici bir güç olarak gördüğüne göre kendisi daha ziyade “yapıcı, uzlaştırıcı, uyumlu” olmakla ilgilenmektedir (Er, 2013: 78).

Mark Casson, Knight, Schumpeter ve Kirzner’in girişimci teorileri üzerinde çalışmış olup, bunların her birinden istifade edebilmek için konsolide olarak değerlendirmeye çalışmıştır (Er, 2013: 79). Casson’a göre girişimci, belirsizliğin hâkim olduğu piyasa şartlarında hem arzı hem de talebi koordine edebilmelidir. Fakat talebi veya ihtiyaçları çok iyi görmek kadar önemli olan diğer bir husus mevcut fırsatı işe dönüştürecek kaynaklara ulaşabilmektir. Casson, girişimcilerin tüm imkânlarla, fırsatlara ve kaynaklara ulaşabilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca girişimci kendi ülkesinin ve toplumunun kaynakları haricindeki farklı kaynaklara da ulaşabilmelidir (Er, Şahin ve Mutlu, 2015: 33). Girişimcilerin dünyadaki tüm kaynaklara ve imkânlarla ulaşması, bunları temin edebilmesi ekonomiye evrensel ve uluslararası açıdan katkı sağlayabilecektir. Bir toplumun girişimcileri kendi ülkesinin kaynaklarına ulaşarak iktisadi hayata katkı sağlayabilir. Fakat girişimci kendi ülkesinin kaynaklarını kullanamıyorsa ve/veya ulaşamıyorsa o ülkenin mensubu olmayan yabancı bir girişimci ve/veya sermayedar küresel ekonominin etkisi ile bu kaynaklara ulaşarak şahsi olarak kendisinin veya ülkesinin menfaatine kullanabilecektir. Böylece kendi kaynağını kullanamayan toplum için

refah, kalkınma, büyüme ve gelişme güçleşebilecektir (Top, 2006: 56). Casson'un bu düşüncesi dikkate alındığı takdirde ülkelerin yasama ve yürütme organlarının girişimciliğin önünü açmak için kurumsal düzenlemeler yapmaları gerekmektedir (Özkul, 2007: 346). Ayrıca ülkeler küreselleşme unsurunu da dikkate alarak girişimciliği teşvik etmek dünya ekonomisini kalkındırmak için birbirleriyle anlaşmalar ve mutabakatlar yapmalıdırlar.

Knight'e göre girişimcinin esas görevi, gelecekteki şartlar hakkında tam bilgiye sahip olmadan neyin ve nasıl yapılması gerektiği hususunu tespit ederek karar vermektir. Bu bağlamda değerlendirildiği takdirde Knight'ın girişimcisi bütün belirsizliğe katlanarak toplumda birikime katkı sağlayabilir. Knight'ın girişimcisini riski almayı seven sermayedar ve\veya yatırımcı olarak tanımlayabiliriz (Çetin ve Varoğlu, 2009: 56).

Baumol, girişimciliğin iktisat teorisi ile birlikte düşünülemeyeceğini arasında mesafe olduğunu iddia eden iktisatçılardan biri olarak düşünülebilir. Baumol, girişimciyi farklı ve yeni bir şey üreten kişi olarak görmektedir. Firma teorisi ve mikro iktisat teorisinin girişimciliği dikkate almamasının ve hariç tutmasının üzerinde duran Baumol, girişimciliği tanımlarla değil örneklerle açıklamak gerektiğini savunmaktadır. Ona göre girişimcilik teorisinin öncelikle, girişimciliğe yönelik destekleri, kurumsal düzenlemeleri ve kurumsal yapıları incelemesi gerekmektedir (Oğuz, 2005: 150).

Baumol'a göre günümüzde sosyal ve toplumsal faydadan ziyade kar ve kazanç gayesinin girişimciliğe yön verdiği görülmektedir. Girişimciler, kendilerine karı ve kazancı yüksek olan imkânlarla, yatırımlara yönlendikleri için bunun toplumsal faydasına değil kendi kazançlarına ve menfaatlerine bakmaktadırlar. Ona göre girişimciler kar ve kazanç peşinde koşup, toplumun menfaatini unutmaktadırlar (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009: 86).

3.5. Kapitalist Sistemde\Piyasa Ekonomisinde Girişimcilik

Kapitalist düşüncesinin ne zaman ortaya çıktığına dair kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte, bilim adamlarının genel kabulüne göre sanayi devrimi ile ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Çağımızda küreselleşmenin etkisi ile yeni iktisadi ilişkiler, yaşam biçimleri ve siyasi ortamlar yeni bir toplum inşa edilmesini temin etmektedir. Girişimci düşünceler, özgür teşebbüs ve bireyci kültürün gelişmesine imkân tanımaktadır. Girişimcilik anlayışı ve uygulamaları yaygınlaştıkça da, girişimciliğin siyasi-ekonomik inşası ve buna uygun düşünsel akımlar (liberteryen düşünce, liberal demokrasi vs.) gelişme imkânı bulmaktadır (Aytaç ve İlhan, 2007: 103).

Klasiklerin babası olarak kabul edilen Adam Smith’e göre girişimcilere özgürlüğü kapitalist sistem temin edecektir. Çünkü girişimcilik, kapitalist sistemin şartlarında özgür bir şekilde gelişir ve ekonomik gelişmeye katkı sağlar. Piyasa ekonomisinin veya serbest piyasanın dayanağı da kapitalist sistemdir. Kapitalist sistem uygulandıkça piyasa ekonomisi işleyecektir. Mülkiyet hakkına sınır getirilmemesi, devletin müdahalesinin asgari seviyeye indirgenmesi, devletin sadece belirli alanla da var olması ve bireyler ile firmaların serbest bir şekilde özgür iradeleri ile faaliyet göstermeleri, bunların etkin bir şekilde sınırlandırılmaması hususları dikkate alındığı takdirde kapitalist sistemi özel girişim sistemi veya özel teşebbüs sistemi olarak adlandırabiliriz (Basılğan, 2011: 39).

Serbest Piyasacı Kapitalist sistem, özel girişimciler için, “devletin sadece bir jandarma veya hakem görevi göreceği” özgürlüğün kusursuz veya eksiksiz olduğu bir ortam oluşturmayı hedefler. Diğer bir ifade ile girişim özgürlüğü ve özgür girişimcilik kapitalizmin en önemli kurumlarından biridir. “Bırakınız yapınlar-bırakınız geçsinler” anlayışının uygulayabilmek için devlet kalıplaşmış ve eskimiş düzenlemelerle mücadele edecektir. Girişimciliğin temeli “kâr”, “kazanç” elde edebilmeye dayanmaktadır. Çünkü kar ve kazancın temin edileceği alanlarda girişimcilik faaliyeti yapılacaktır. Bu nedenle girişimciliğin ve sermayenin olacağı alanlar karlılığın ve kazancın olduğu alanlar olacaktır (Aytaç ve İlhan, 2007: 104).

Özel girişim sistemi olarak adlandırdığımız kapitalist sistemde toplumun çıkarlarını en yüksek seviyeye çıkaracak şekilde hareket eden bireylerin ve firmaların aldıkları kararlarla, toplum yararının da en yüksek düzeye çıkacağı varsayılmaktadır (Özkul, 2007: 346). Bu nedenle bu karar vericileri tercihlerinde özgür bırakılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Piyasada özel girişim faaliyetinde bulunacak olanlar aksiyon alırken tüketicilerin tercihlerini dikkate alabileceklerdir.

Kapitalist sistemde ekonomik sorunların çözümüne devletin müdahale etmemesi için piyasa mekanizması ya da fiyat mekanizmasının işlevsel olmalıdır. Girişim özgürlüğünün kapitalist sistem içindeki fonksiyonları üç esasa dayanmaktadır (Ölmezoğulları, 1999: 23-24):

- a) Üretim faktörlerinin en uygun etkin ve verimli olunabilecek kullanım alanlarına tahsisi,
- b) Mevcut üretim odaklı olan kaynakların tam istihdamı gerçekleştirmesi,
- c) Teşvik edici, özendirici ve katkı sağlayıcı niteliği,

Bu üç esas (Durmaz, 2017: 11);

- İktisadi etkinliğin, hareketliliğin ve canlılığın sağlanmasına,
- Kâr veya kazanç güdüsüyle hareket eden girişimcinin fiyatı, ücreti düşen emeği istihdam etmesine,
- Maliyeti düşüren, gideri azaltan, geliri arttıran buluşların, keşiflerin araştırılması ve kârın arttırılmasına,
- Araştırma-geliştirme faaliyetlerine ağırlık verilmesi ve teknolojik gelişmelerin hızla uygulanmasına,
- Üretim planlaması ve üretim analizi ile Üretimin artmasına,
- Piyasa araştırması ile ihtiyaç olan ve talep edilen ürünlerin geliştirilmesine,

katkı sağlayabilir.

Her şeyin bir sınırının olması gerektiği gibi ekonomik girişim özgürlüğünün de sınırı olmalıdır. Dolayısıyla kapitalist ekonomide sınırsız özgürlük-hürriyet, sınırsız girişimcilik anlayışı olmamalıdır. Çünkü herhangi bir girişim faaliyetinin yatırımcıya yarar kamuya ve topluma zarar verme ihtimali mevcuttur. Dolayısıyla girişimcilik teşvik edilirken sosyal boyut göz ardı edilmemeli ve toplumsal fayda da dikkate alınmalıdır. Tüm bunlar dikkate alınarak kapitalist sistemi benimsemiş olan ekonomilerde girişim özgürlüğüne toplumun çıkarları, toplumun sağlığı ve toplumun güvenliği dikkate alınarak kısıtlamalar getirilmiştir (Aydın, 2010: 19). Sosyal nedenlere dayanarak bazı sektörlerde şahsi girişim faaliyetlerine izin verilmemekte, izin verildiği durumlarda ise devlet tarafından denetim sistemi devreye alınmaktadır. Silah sanayi, tekel ürünleri üreten sanayi ve bazı ilaçların yapım ve alım-satımı konularında özel girişim özgürlüğü kısıtlanmıştır. Öte yandan, toplumların

yaşamında önemi yeri bulunan ve aynı zamanda tükenebilir nitelikte olan stratejik yapıdaki kıymetli madenler, yeraltı kaynakları gibi alanlarda girişim özgürlüğü devlet tarafından kısıtlanabilmektedir (Talas, 1999: 157-158). Bu sınırlamaları ve kısıtlamalarında objektif kriterler bağlamında olmalıdır.

Lütfi Sunar, Weber'in görüşünü dikkate alarak, Kapitalist anlayışın planlanabilirlik, öngörülebilirlik ve düzenli olabilmek gibi rasyonel olguların sistematik olarak birlikte olabilmesine imkân tanıdığını düşünmektedir. Ayrıca bu görüşe göre kapitalist anlayış, belli zamanlarda girişimciyi işe teşvik etmekte ve bazen işin sosyal boyutunu dikkate almakta olup, özünde bireyin uhrevi eğiliminin ekonomik isteklerini desteklemesi, dini manada dünyadaki huzur arayışının çalışma ile örtüşmesini sağlayabilmektedir (Sunar, 2012: 32).

Hamitoğulları (1984)'nın aktarımına göre; keynes döneminin akabinde, Sermaye birikimi ve ona bağlı olarak geliştirilen Kapitalist İktisadi Kalkınma düşüncesi, Avrupa'dan ülkemiz dâhil, tüm dünyaya yayılarak küresel duruma gelmiştir (Tellalbaş, 2011: 6). Bunun akabinde sömürge ekonomisi tüm dünyada görülebilmektedir.

Liberal kapitalizmin getirdiği en önemli sorunsal, aşırı üretimin kendine yetecek pazar, piyasa alanı bulamaması ve düşük ücretleri olan çok fazla insanların satın alma gücünün düşük olması, ekonomik ve toplumsal krizlerin sömürge politikaları ile yok sayılmaya çalışılmasıdır. Geri kalmış ülkelerin gelişmiş ülkelerin girişimci faaliyetleri adı altında sömürüldüğü ve bu durumun halen devam ettiği görülmektedir. Dolayısıyla bu tip girişimciliği *sömürgeci girişim* olarak adlandırabiliriz (Soysal, 2010: 86). Ayrıca 1850'lerden sonra kapitalizm yavaş yavaş başlangıçtaki rekabetçi yapıdan uzaklaştı ve temel amacı kâr olan girişimciler, birbirleri ile anlaşmanın rekabetten daha kârlı olduğunu keşfederek pazar içinde kartel ve tröstler oluşturdular. Söz konusu kartel ve tröstler sömürgeci girişim anlayışını da arkasına alarak az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yayılmaya başladılar.

Dünyada soysal değerlerden yoksun olarak yapılan girişim faaliyetlerinin sömürgeciliğe sebep olduğu görülmüştür. Günümüzde sömürgeci girişimciliğe en güzel örnek Somali'nin varlık içinde yokluk çekmesidir (çektirilmesidir). Ayrıca diğer Arap yarım adasındaki ülkelerinde yine buna benze bir şekilde varlık içerisinde

yokluk çekmesidir. Bu nedenle küresel dünyada yapılan tüm girişim faaliyetlerinin objektif olarak yapılandırılmış uluslararası kuruluşlar tarafından denetlenmesi gerekmektedir (Sunar, 2012: 33).

3.6. Girişimcilikte Kapitalist Sisteme ve Piyasa Ekonomisine Keynesyen Bakış

1929 sonrası tüm dünyada hissedilen ve Kapitalizme kuşku ile bakılmasına neden olan Büyük Ekonomik Buhran'ın problemlerini ortadan kaldırmak amacıyla J. Moynard Keynes tarafından geliştirilen Keynesyen iktisat politikası, piyasanın daima dengede olmadığını devlet müdahalesinin gerekli olduğunu savunmuştur. Her kriz çıktığında maliye politikası uygulaması yönünden Keynesyen iktisat gündeme gelmektedir Keynes "Genel Teori"sinde bırakınız yapsınlar düşüncesini reddetmiştir. Ona göre Klasik İktisat'ın varsayımlarının aksine ekonomi her zaman tam istihdam denge düzeyinde bulunmayacak olup, "Görünmez el"in ekonomiyi "kendiliğinden" ve "daima" tam istihdam denge düzeyinde tutamayacaktır. Tam istihdam denge düzeyinde meydana gelen değişiklikler olması durumunda, devlet düzenleyici, müdahaleci ve denetleyici önlemler alacaktır ve almalıdır. Keynes'e göre, laissez-faire anlayışı geçersiz olduğu için devlet, toplam arz ve toplam talep arasında meydana gelen dengesizlikleri önlemek adına mali ve para politikası araçlarını kullanacaktır ve kullanmalıdır (Güngör, 2006: 3).

Keynesyen iktisat, 1929 krizinin neticesinde ortaya çıkan işsizlik ve toplam talepteki yetersizlikleri gidermek amacıyla geliştirilmiş olup, talep yönü ağır basan bir teoridir. 2. Dünya Savaşı sonrasında kapitalist sisteme içerisinde uygulanan Keynesyen ekonomi politikaları sosyal devlet ya da refah devleti olarak adlandırılan uygulamaları getirmiştir. Sosyal devlet kavramı, gelişmekte olan ülkeler de devletin sosyal adalet, sosyal güvenlik gibi amaçlarla sorumluluk üstlenmesini ifade etmek üzere kullanılırken, refah devleti gelişmiş ülkeler için kullanılmaktadır. Refah devleti genel olarak toplumun tümüne belirli bir minimum yaşam düzeyinin sağlanması, sosyal adalet ve sosyal güvenlik gibi alanlarda sorumlu olması biçiminde algılanır (Pehlivan, 2011: 3).

Keynesyen iktisat teorisi klasik liberal düşüncenin aksine devletin müdahaleci işlevler üstlenmesini ve talep-yönlü iktisadın teorik ve analitik çerçevesi

incelenmektedir. Talep-yönlü iktisadın temelini atan J.M. Keynes, ekonomide etkin kaynak kullanımının sağlanması, ekonomik büyüme ve kalkınmanın gerçekleştirilmesi, adil bir gelir ve servet dağılımının temini ve ekonomik istikrarın sağlanması için devletin “toplam talep” üzerinde yönlendirici kararlar almasını öneren bir iktisadi düşünce ortaya koymuştur (Kocadağ, 2010: 28).

Piyasada denge gelir düzeyini belirleyen etken efektif taleptir. Keynes, efektif talebi bir toplumda girişimcilerin istihdam seviyesinde sahip oldukları üretim faktörlerinden bekledikleri gelirin toplamı olarak tanımlamıştır. Diğer bir ifade ile efektif talep, girişimcilerin bekledikleri toplam hâsıladır (Keynes, 2008: 55). Keynes (1967)’e göre makro ekonomik açıdan efektif talep önemli bir yere sahiptir. Keynes, efektif talebin oluşmasına tüketim fonksiyonu, tasarruf fonksiyonu ve yatırım fonksiyonlarının sebep olduğunu belirtmektedir. Tüketim fonksiyonu, tüketicilerin harcama eğilimlerini gösterir. Tüketim harcamaları milli gelirin artan bir fonksiyonudur (Güngör, 2006: 6). Keynes’e göre efektif talebi etkileyen en önemli bir unsur tasarruf fonksiyonudur. Tasarruflar da tüketim harcamaları gibi milli gelirin artan bir fonksiyonudur. Keynes, yatırım fonksiyonunu, tasarruflar ile tüketim harcamalarından farklı olarak değerlendirmiş olup, yatırım fonksiyonunu milli gelir değişmelerinden bağımsız (otonom yatırımlar) ve milli gelirin artan bir fonksiyonu (uyarılmış yatırımlar) olduğunu belirtmiştir. Otonom yatırım fonksiyonu kapsamında girişimciler, yatırım kararlarını milli gelir seviyesinde belirleyememektedirler. Girişimciler yatırım yapmaya karar verirken, kullandıkları sermayeye ödedikleri faiz ile yatırım sonunda elde edeceği faydayı veya karı karşılaştırır. Diğer bir ifade ile girişimci kar-maliyet değerlendirmesi, araştırması diğer bir ifade ile fizibilite çalışması yapar. Yatırımın girişimciye sağlayacağını yarar -sermayenin marjinal etkinliği- faiz haddinden büyük ise girişimci yatırım yapmaya karar verir (Yiğit, 2013: 31).

Keynes’e göre, istihdamın düzeyini belirleyen, girişimcilerin kar beklentileridir. Girişimciler, ekonomide tüm mal ve hizmetlere olan talebin (toplam talep), üretecekleri mal ve hizmetin tümünü (toplam arz) satın alabilecek seviyede olduğunu düşünürlerse, üretimi arttıracaklardır. Keynes, Genel Teori’de şu görüşlerini belirtmektedir (Bekiroğlu, 2010: 32):

“Yatırım oranındaki bir artış (azalış) tüketim oranında da bir artış (azalış) doğuracaktır. Çünkü toplumun davranışı genellikle, gelirlerinin yükselmesi (azalması) halinde, gelirleri ve tüketimleri arasındaki açığı genişletmeleri (daraltmaları) temayülündedir. Yani tüketim oranındaki değişiklikler, genel olarak gelir oranındaki değişiklikler ile aynı oranda ve ancak miktar olarak azdır” (Keynes, 2008: 248).

Özellikle 1929 buhranından sonra Keynesyen teori para, kredi, maliye, dış ticaret, kamu girişimciliği politikaları aracılığıyla ekonomiyi etkilemiştir. Keynesyen anlayışın bu etkisi müdahaleci devlet anlayışını güçlendirmiş ve kamu sektörünü piyasada genişletmiştir. Keynesyen iktisatçılar vergi olmadan harcama yapılabileceğini savunmuşlardır. Böylece kamu harcamaları vergilerle değil, emisyon ve borçlanma yolu ile finanse edilmiştir. Bu durum ekonomik ve politik yozlaşmayı beraberinde getirebilmektedir (Güngör, 2006: 7).

Keynesyen İktisat devletin ekonomiye aktif müdahalesini ön gördüğü için alınan politik kararlar siyasi ve şahsi çıkarlar doğrultusunda olabilmektedir. Bu ifadelerinden çok açık bir şekilde anlaşılabileceği üzere Keynes, devletin ekonomide kamu girişimciliği yoluyla aktif ve öncü bir rol oynamasına inanmaktadır. Dolayısıyla Keynesyen iktisatta kamu girişimciliği baskın olup, özel girişimcilik dikkate alınmamıştır. Kamu girişimciliği devletin büyümesine hantallaşmasına ve borç yükünün artmasına sebep olmuştur. Keynes, devleti yönetenlerin kamu girişimciliğini kendilerinin devamlılığını sağlamak adına kullanabileceklerini göz ardı etmiş olup, buna engel olabilecek alternatifler sunmamıştır. Ayrıca Keynes’in kamu girişimciliği anlayışı kısmen sosyalist ekonomideki girişimcilik anlayışına benzetilebilir (Oğuz ve Oğuz, 2016: 36).

Keynesyen iktisatta ekonomide dengeyi oluşturmak adına devletin yapacağı müdahaleye iki farklı perspektiften bakılabilir. Birincisi kamu girişimciliği ve ikincisi özel ekonomi girişimciliğidir. Devletin müdahalesi kamu girişimciliği esas alınarak yapılırsa siyasi yozlaşma ve rant ortaya çıkabilir. Söz konusu müdahale özel girişimciliği dikkate alınarak yapılırsa yatırım ve istihdam artışı olabilir. Çünkü kamu girişimciliğinde siyasi otoritenin müdahalesi ile ekonomik konjunktürler dikkate alınmaksızın siyasi gayeler dikkate alınabilecektir (Durmaz, 2017: 11). Özel

ekonomi girişimciliğinde kamunun müdahalesi piyasa şartlarındaki dengeyi sağlamaya yönelik olduğu takdirde faydalı olabilecektir.

Kapitalist sistemde kaynakların kıt olduğunu varsayılmakta olup, bu kaynakların hepsinin kullanılarak yatırım yapılmak istenmesinin altında kazanma hırsı güden ve sadece ben kazanayım hissiyatına sahip olan girişimciler, sermayedarlar bulunmaktadır. Bu durum ekonomiye ve insanlığa zarar vermiş ve vermeye de devam etmektedir (Özkul, 2007: 347).

3.7. Sosyalist Ekonomi

3.7.1. Sosyalist Ekonomi ve Girişimcilik

Sosyalist ekonomi devletçi bir modeldir. Kelime anlamı (*Sosio: Toplum, Halk*) itibariyle bakıldığında üretici gücün insan, insan emeği ve dolayısıyla toplum olduğu düşüncesinden yola çıkılarak oluşturulmuş bir sistemdir. Devletçilik prensibi mutlak ve tamamen geçerli olarak kabul edilmektedir. Devlet üretime hâkim güç olarak ön plana çıkar. Bu modeli savunan iktisatçılar tarafından toplumun esas alındığı iddia edilse de, yetkiyi toplum adına devlet kullandığı için, etkin güç daima devlettir. Kişilerarası eşitlik vurgusu yapılır. Kamu yararı ve toplum ön plandadır. Kolektif (topluluk olarak, kitle halinde) hareket etme ve buna uygun bir biçimde örgütlenme ve çalışma planlanır (Akcebe, 2015: 2).

Devletin, ticari amaçlı üretim araçlarına (fabrikalara, tarım arazilerine, hayvan çiftliklerine, dükkânlara vb...) ve temel tamamlayıcı kurumlarına (bankalar, kooperatifler, basın yayın organları, sivil toplum kuruluşları vb...) mutlak egemen ve sahip olmasıdır. Bu sistemde özel teşebbüs-müşebbüs, üretim araçlarına sahip olmamakta ve Devlet toplum adına tüm piyasayı kontrolü altında tutmaktadır. Bu minvalde değerlendirildiği takdirde Serbest Piyasa Ekonomisi kabul görmemekte hatta tamamen reddedilmektedir. Serbest ekonominin savunduğu her bir bireyin ekonomiye girişim faaliyeti veya organizasyonu ile yapacağı özel teşebbüs planlaması kabul görmemekte olup, Merkezi Planlama veya Kamu Planlaması esas tutulmaktadır (Özer, 2001: 167). Sosyalist ekonomik sistemde, bir yıl içinde tüm ülkede ne kadar seviye üretilip ne kadar seviyede tüketim yapılacağı önce yerel ve bölgesel olarak hesaplanır, daha sonra tek merkezde (başkentte) eşgüdümlü olarak

değerlendirilir ve düzeltmeler yapılır. Özetle temel prensipleri şunlardır (Akcebe, 2015: 4):

- Üretici güç olarak emek ve iş gücü öne çıkar.
- Devletçi Ekonomi (Üretim araçlarında devlet mülkiyeti) esastır.
- Merkezi Planlama vardır.
- Kamu Yararının (Genel Hukukun / Kamu Hukukunun) ön plana çıkması çok belirgindir.
- Tek partili siyasi sistem tercih edilir, çünkü burjuva siyasetinde olan siyasal yapının işçileri böldüğü ve kendi çıkarları doğrultusunda kullanıldığı görüşü savunulur.

Sosyalist ekonomik düşünce, toplumların çeşitli sınıflardan oluştuğu gerçeği dikkate alınarak hangi sosyal sınıfın yönetime egemen olması gerektiği ve asıl üretici gücün hangi sınıf olduğu sorusundan hareket etmektedir. Bu yaklaşıma göre tarih, aslında sınıf mücadelelerinin toplamından ibarettir (Erbey, 2016: 1). İşçi Sınıfı (Proleteraya)'nın egemenliği ve hâkimiyeti esas olup, emeği ile üreten ve toplumu kalkandıran sınıfı olduğu için bu sınıfa özel bir önem verilmektedir. Bankacılık sistemine ihtiyaç olmadığı için bankalar bulunmamaktadır. Sosyalist ekonomide faiz büyük oranda ortadan kalkmıştır (Bu sömürüye karşı yönüyle İslamî söylemlere de uyar. Çünkü İslamîyet'te de faiz haramdır). Sosyalist sistemler değişik aşamalardan geçebilir (Hanedar, 2015: 3).

- Önce üretim araçları devletleştirilir. Özel sektör üretimden dışlanır ve üretim sahasının dışarısına çıkartılır.
- Yabancı sermaye dâhil, tüm özel sektör kamu kurumuna dönüştürülmüştür. Özel sektöre gerek duyulmamakta ve ihtiyaçta bulunmamaktadır.
- Daha sonra gayrimenkuller (evler, arsalar, araziler, tarlalar vb...) devletleştirilir. Sömürüye yol açtığı için özel mülk sahibi olunamaz. Diğer bir ifade ile her şey devletin, kamunun malı durumundadır.
- Devlet, envanterinde bulunan gayrimenkulleri yurttaşlarına kullanmaları, barınmaları veya işlemleri için verir. Bununda karşılığında kira almaz.

- Temel hizmetler (elektrik, su, telefon, toplu taşıma, okul, sağlık) ücretsiz hale gelir, çünkü bunlar üzerinden kendini zenginleştirecek bir sınıfa izin verilmez. Bu hizmetleri devlet bizzat yaptığı için hizmet üreten özel bir teşebbüs sınıfı bulunmamaktadır.
- Zaten devletleştirilmiş olan bu hizmetler kamu yararına ücretsiz hale kullanılır.

Tek partili rejimlerdir. (Bu partinin adı çoğu zaman sınıfsız topluma gidecek komünist toplumu hedeflediğinden “Komünist Parti”dir. Ama değişik isimler de kullanılabilir, örneğin “Sosyalist Parti”, “İşçi Partisi” veya “Emek Partisi” gibi) Devlet ve parti örgütü ayrı ayrı iki koldan en küçük yerleşim birimlerine kadar indirilmiştir ve yönetime üretici güçler nezdinde katılımcılık vardır (Akcebe, 2015: 5).

Klasik teoriyi eleştiren ekonomik meselelere liberal kapitalist sistemin haricinde çözüm üretmeye çalışan talep ile bölüşüme önem veren, bireyciliği kabul etmeyen düşünceye sosyalizm denilmektedir (Yıldız ve Alp, 2012: 33). Sosyalizmin kavram olarak hem ekonomik bir doktrin hemde siyasi bir ideoloji olarak tanımlanması güçtür. Yüzyıllarca çok çeşitli kural ve uygulamalar sosyalizm olarak adlandırıldığı gibi halihazırda çok farklı uygulamalar da sosyalizm olarak kabul edilmektedir (Bal, 2011: 3). Tarihte Sovyet Rusya, Çekoslovakya, Doğu Almanya, Yugoslavya, Çin Halk Cumhuriyeti ve Arnavutluk gibi ülkelerin ekonomik sistemleri sosyalizmdir. Bu ülkelerde uygulanan sosyalist ekonomi sisteminde maddi üretim araçları kamu mülkiyetinde olup, hangi malların üretileceği, ne kadar üretileceği, nasıl üretileceği, üretimin neticesinde elde edilen mahsulün nerede ve ne şekilde kullanılacağı merkezi otoritenin yapmış olduğu plânlama ve organizasyon ile belirlenmektedir (Sharghi, 2005: 7).

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra sosyalist düzeni benimseyen bazı ülkelerde köylülerin kültürel değerlerine bağlılığı, onları kendi topraklarından vazgeçirmemiştir. Bazı sosyalist ülkelerdeki komünist yönetim toprakların kamulaştırılması yolunu tercih etmiş bazıları tercih etmemiştir. Bütün sosyalist ülkelerin uygulamış oldukları sosyalist sistem yeknesak değildir. Kamu mülkiyeti sosyalizmin dayandığı temel kurumlardan birisidir (Özsoy, 2006: 174).

Sosyalist düşünce kapitalist sisteme tepki olarak ortaya çıkmıştır. Sosyalizm, doğrudan doğruya kapitalizmden doğup gelişmiştir. Sosyalizmin kurucusu Karl Marks'tır. K. Marks sosyalizmin ileri aşamasını komünizm olarak vurgulamıştır. Komünizmde üretimin organizasyon ve yönetimi kamu işletmelerinin elinde bulunacak; özel kişilerin veya teşebbüslerin ticarî amaçlı girişimde bulunmaları söz konusu olmayacaktır. Bu uygulama sosyalist sistemlerde de görülmekle birlikte bazı sosyalist ülkelerde katı bazı ülkelerde ise esnek olarak uygulanmaktadır (Sharghı, 2005: 9).

Marks, kapitalist sistemdeki özgürlüğün kölelik olduğunu ve bu köleliğin insana uymayan, insan dışı olan bir durum olduğunu vurgulamış olup, kapitalist sistemdeki bireylerin insansal bir nitelik, özellik ve değerden yoksunlaştırıldığını çıkar odaklı bencil duruma getirildiğini iddia etmiştir (Pehlivan, 2011: 5). Oysa sosyalist sistemde bütün işler devlet tarafından yapılmaktaydı. Devletin yaptığı işlevlerin ne kadar adaletli olduğu ise tartışılabilir.

Sosyalizm kavramı çeşitli şekillerde yapılmıştır. A. Schumpeter'e göre, Sosyalizm, temel üretim araçlarının tamamının veya bir kısmının devlete mal edilmesi ve gelir dağılımının adil olarak yapılmasıdır. Karl Marks'a göre Sosyalizm, üretim faaliyetlerinin kamunun elinde olmasıdır. Bu nedenledir ki, sadece bir sosyalizm tanımından bahsetmek güçtür (Pehlivan, 2011: 6).

Karl Marks, sosyalizm düşüncesini bilimsel olarak ortaya koymuştur. Liberal kapitalist sistemde mülkiyete sınır getirilmemesini eleştirmiş olup, sınırsız mülkiyet anlayışının adaletsizliğe ve haksızlığa neden olduğunu belirtmiştir. Marks, liberal kapitalist sistemin eksikliklerinden yola çıkarak *bilimsel sosyalizmin* temellerini atmıştır (Marks, 2003: 11).

Sosyalist anlayışı savunan bilim adamları sömürü teorisini - artık değer teorisini savunmakta olup, bu teoriye göre, kapitalist sermayedarların işçileri sömürmesi ve ezmesi ile kar elde edilmekte olup, kar sadece kapitalist sistemin kaldırılması ile ortadan kalkabilecektir. İşçiyi sömüren kapitalist sermayedarın karı, işçinin üretime sağladığı verim ile işçiye ödenen ücret arasındaki far olarak değerlendirilmektedir (Erdoğan vd. 2005: 180).

Marks “*Kapital*” adlı eserinde bilimsel sosyalizmin ekonomik esaslarını belirtmiş olup, değişen sermayenin yalnızca metalaşmış emek olduğu, artı değerın yeniden üretim döngüsünde ürüne katkı yaptığını ve kârın ticaret ile değil üretim dönemindeki metalaşmış emeğin ürüne kattığı değer ile oluştuğunu vurgulamıştır (Kahraman, Mutlu ve Arslan, 2011: 357).

Marks’a göre, kapitalizmde insanın özgürce hür bir şekilde kendini yüceltmesi ve onurlandırması olanağı ortadan kalkmıştır. Hâlbuki amaç, insanın insan olarak kendine yabancılaşmadan kurtarılıp yüceltilmesidir. Bu yücelmeyi engelleyen en önemli unsur, dünyada yaşayan tüm insanların küçük bir azınlığın ekonomik, psikolojik, sosyolojik esaretine yol açan bir süreç içinde kapitalizmin devam edip büyümesidir (Marks, 2003: 17). Aslında sürecin bu biçimde devam etmesi kapitalizmin yaşamını sürdürmesi için bir gerekliliktir. Kapitalizm bir avuç azınlık dışında kalan insanları basite indirgeyerek işçi sınıfını genişletirken, azınlığın da tekelci gücünü arttırır ve bu iki sınıf arasındaki zıtlığı kesinleştirir. Sosyalist teori, bu iki sınıf arasındaki tez-antitez ilişkisinin veya çatışmanın kapitalizmi ortadan kaldırılabileceğini varsaymaktadır (Yanıklar, 2010: 27).

Sosyalizmin temelinde Marksçılık ve Lenincilik vardır. Bu sistemde girişimciler ve halk kapitalist dönemdeki kadar hür ve serbest değildir. Esas amacı burjuvanizme karşı çıkmak, sınıf ayrımına ve sömürücülüğe bir son vermektir. Sosyalist ekonomik sistemde yukarıda da bahsedildiği üzere özel mülkiyet reddedilmekte, üretim, dolaşım ve dağıtım vasıtalarını devlet mülkü sayılmaktadır. Devlet bu sistemde bütün toprakların, fabrikaların ve her türlü ekonomik tesisin sahibidir (Marks, 2003: 17).

Bu sistemde görünüşte ilk göze çarpan eşitlik ve adalettir. Sistemin başında devlet yöneticileri yani bürokrat ve teknokrat grup bulunmaktadır. Devlet yönetiminde yöneticilerin istek ve tercihleri önceliklidir. Burada yöneticilerin devletin sosyo-ekonomik politikalarını kendi menfaatleri ve çıkarları doğrultusunda yönlendirip yönlendirmediklerini denetleyen bir yapıdan bahsedilmemektedir. Bu nedenle adalet ve eşitliğin gerçekleşme ihtimali bir sorunsal olarak belirmektedir (Pehlivan, 2011: 4).

3.7.2. Sosyalist Ekonominin Girişimciliğe Etkisi

Sosyalist düşünce, toplumdaki gelir dağılımının adaletsizliğini ortadan kaldırmak adına üretim faktörlerinin -toprak, sermaye- mülkiyetinin devlete mal edilmesi ve girişim faaliyetlerinin de devlet tarafından yapılması gerekliliğini vurgulamaktadır (Dinler, 2000: 36). Kapitalist sistemde ekonomik meseleler piyasa mekanizmasında görünmez el ile -kendiliğinden- sosyalist düzende ise devlet tarafından çözülmektedir. Sosyalist düşünce, devlet tarafından yapılan iktisadi faaliyetlerin topluma eşit dağıtıldığını iddia etmektedir.

Sosyalizm etkisinde yönlendirilen ekonomi politikaları aşağıdaki esaslar kapsamında yapılmaktadır (Sharghi, 2005: 10):

- Plancılar ve onların istekleri, hedefleri ve menfaatleri ön planda,
- Devletçilik, kamu hâkimiyeti
- Devlet mülkiyeti
- Piyasada Kamu otoritesi, Devletin gücü

Sosyalizm sisteminde bireylerin hayat standartları, menfaatleri ikinci planda yer almakta üretim ise yöneticilerin, devlet bürokrasisinin istekleri doğrultusunda olmaktadır (Öztürk ve İnan, 2014: 25). Üretim bireylerin isteklerine göre yapılmadığı için yatırım faaliyetleri ve girişim faaliyetleri yöneticilerin istekleri doğrultusunda yapılmaktadır. Girişimcilik faaliyeti bizzat devletin kendisi tarafından yapılmaktadır. Sosyalizm sistemi statüko ile beslendiğinden yöneticilerin yapacağı ekonomik girişimcilik faaliyetleri yok denecek kadar az olacak, yapılan girişim faaliyetleri ise halktan kopuk ve devletin büyümesi esaslı olacaktır. Bu durumda yöneticiler ile yönetilen arasında yaşam standartları arasında çok büyük farklar olduğu görülebilecektir (Bayramoğlu, 2011: 92).

Sosyalist sistemde devlet girişim faaliyetleri için düşük yaşam standardı olan yoksul halk kesimine destek ve teşvik vermemektedir. Herşey doğrudan ve bizzat devlet tarafından yapılmakta ve icra edilmektedir. Bu sistemde bireylerin emeğinin karşılığını alıp almadığı tartışmaya açıktır (Gerni ve ark., 2013: 763).

K. Marks, sosyalizmin ileri aşaması olarak nitelenen komünizmde arazi ve sermaye malları ile tüketicinin kendisine bağlı olmayan tüketim mallarının kamu

mülkiyetinde olacağını vurgulamaktadır. Sosyalizmde arazi ve sermayenin esas itibariyle kamu mülkiyetinde olması, üretimin organizasyon ve yönetiminin kamu işletmelerinin elinde bulunması aynı hakların ve toplumda borç-alacak ilişkilerinin doğmasına engel olur (Ağır, 2014: 11). Ayrıca yine bu durum bankacılık sisteminde gerekliliğini ortadan kaldırır. Sosyalist iktisat düzeninde üretimin organizasyon ve yönetimi kamu işletmelerinin elinde olduğuna ve girişim serbestisi bulunmadığına göre, bireylerin piyasa ekonomilerinde olduğu gibi, ticari amaçlı ortaklık kurmaları söz konusu değildir (Sharghi, 2005: 11).

Kapitalist piyasa ekonomilerinde insanları iktisadî faaliyete sevk eden kişisel çıkar ve kâr unsuru, sosyalizmde yerini toplum çıkarına bırakması istenir. Fakat kar unsuru toplum çıkarına olarak yapılandırıldığı savunulsa da gerçekte devletin, kamunun, bürokrasinin ve bürokratların çıkarına yapıldığı gözlemlenmektedir. Sosyalistler Marksist teorinin etkisi ile kâra kapitalizmin simgesi olarak bakarlar. Sosyalist düşüncede Kar eşitsizliğin simgesi olarak görülmektedir denilebilir (Işık, 2013: 107).

Üretim, yatırım ve ekonomik faaliyetlerin devlet tarafından bir plâna göre icra edildiği sosyalist sistemde bireyin özgürlüğü, ortadan kaldırılmakta, herkesin niteliğine göre çalışmasının ve ihtiyacına göre pay almasının önüne geçilmektedir. İşçilerin sömürülmesine, ezilmesine son vermek ekonomiyi toplumun ihtiyacına göre ayarlamak amacı ile kurulan sosyalizm, sermaye birikimini ön planda tutan devletçi plânlama ile işçi sınıfı bürokrat, teknokrat güçler tarafından ezilmiştir. Bu sistemde toplumu yöneten elit zümrenin -teknokrat sınıfın- özel bir güç kazanarak topluma yabancılaşmasına ve yeni sosyal sınıf farkları doğmasına yol açılabilmektedir (Ağır, 2014: 13).

Sosyalizmde iktisadî faaliyetler bireysel olmayan fiyat mekanizması yerine, merkezi plânlama örgütü tarafından yapılan iktisadî plânlara ve organizasyonlara göre ayarlanması iktisadî kaynakların alternatif kullanımları arasında uygun olanının tespitinde güçlük çıkabilmektedir. Bireysel açıdan mülkiyet durumu söz konusu olmadığı için Özel kişilerin malik olamamaları, kâr amaçlı girişimlerde bulunamamaları çalışma şevkini kırmakta, insanların üretimdeki etkinliğini azaltmaktadır. İnsanlar programlanmış bir robot olarak yaşamlarını ikam etmektedirler. Sermaye, arazi ve diğer ekonomik unsurların tamamen devletin

mülkiyetinde olması, iktisadî faaliyetlerin merkezi plâna göre düzenlenmesi hususları sosyalizmin siyasi demokrasi ile bağdaştırılması güç kılmaktadır (Öztürk ve İnan, 2014: 27).

Sosyalizm girişimciliği devlet merkezli yapılmaktadır. Bu sistemde yapılan girişimcilik birey esaslı değil devlet esaslıdır. Şeyh Edibali'nin Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gazi'ye vermiş olduğu tarihi nasihat olan, “İnsanı yaşat ki, Devlet yaşasın anlayışı Sosyalist devletlerde ve yöneticilerinde bulunmamaktadır. Çünkü Sosyalist sistemde devlet tarafından yapılan iktisadi girişimlerde vatandaşların değil yöneticilerin istek ve arzuları yerine getirilmektedir.” (Durmaz, 2017: 21).

Sosyalist düşünürlerin büyük bir çoğunluğu serbest pazar ekonomisinin bir süre sonra mutlaka belirli bir azınlığın yararına ama çoğunluğun zararına işler hale geldiğini ve özellikle kapitalizmle herhangi bir uzlaşmanın olmayacağını savunmaktadırlar. Onlara göre zenginliğin özel birikimine izin veren herhangi bir ekonomik sistem adaletsizdir ve kapitalistlere (kendi sermayesi olan ve kontrol edenler) adaletsiz gelişim ortamı sağlamaktadır. Kendilerini sosyalist olarak tanımlayanların az bir kısmı, üretim araçlarının planlı bir şekilde özel mülkiyete devredilebileceğini söylerken, diğer sosyalistler bu konuda fikir ayrılığındadırlar. Bazıları zenginliğin daha eşit dağıtılabilmesi için kapitalist piyasa koşullarının işleyişini kullanabileceklerini iddia ederken, diğerleri de bu dağıtımın eşitliğini garanti altına almak için tüm mülkiyetin kamulaştırılması gerektiğini söylerler (Sharghi, 2005: 18).

Birçok sosyalist özellikle temel ihtiyaç malzemesi olmayan mallarda, arz-talep dengesini ayarlamanın piyasa koşullarının mekanizmaları olmadan çok zor olduğunu savunmakta olup, bunlar ılımlı bir piyasa sosyalizmi modeli ortaya koymuşlardır; buna göre bir piyasa vardır, ama üretim araçlarının mülkiyetine sahip bir sınıf yoktur (Ağır, 2014: 14). Sosyalist sistemi uygulayan ülkelere bakıldığında mutlak bir sosyalist yapıdan bahsetmek mümkün değildir. Bu nedenle bu sistemi uygulamaya çalışan ülkeler piyasadan kopmamak hatta yabancı sermayeyi ülkelerine çekmek için sosyalizmin olmazsa olmaz ilkelerinden taviz vermişlerdir (Işık, 2013: 108). Çünkü akan selin önüne set çekmeye çalışmak intihar etmekten farksızdır. Buna en güzel örnek sosyalist sistem ile yönetilen Çin Halk Cumhuriyeti verilebilir.

Devlet idaresinde merkeziyetçi yapıyı esas tutan sosyalist ekonomiler, piyasanın taleplerine hızlı ve etkin bir şekilde cevap veremeyebilirler. Çünkü sosyalist ekonomi insanlara, risk almayı, yeni üretimler oluşturmayı teşvik edecek ve destekleyecek ortam hazırlamamış ve buna uygun kurumsal yapılar meydana getirememiştir (Bozkurt, 2002: 246). Herşeyi devlet yapmakta olup, her işlevde bürokrasi ve bürokratlar hâkim durumdadır.

Girişimciliğin önemli şartlarından olan özel mülkiyet hakkının hukuksal olarak verilmesi ve güvenceye alınması, kişileri girişimcilik faaliyetinde bulunmaları yönünde yönlendiren, teşvik eden etmenlerdir. Sosyalist sistemde özel mülkiyet ve bireysel-kurumsal teşebbüs hakkı söz konusu değildir. Bu nedenle Sosyalist ekonomik sistemlerin mutlak olarak uygulandığı durumlarda özel girişimcilik gözlemlenmeyebilir (Durmaz, 2017: 22).

Sosyalist ekonomide malların mülkiyeti kamuda olduğunda, malların değerini korunmak amaçlanmıştır. Girişimciliğin teşvik edildiği Batı ekonomilerinde malların değeri değil, mülk sahipliği garanti edilmektedir. Dolayısıyla özel mülkiyetin sınırlandırıldığı ya da bulunmadığı sosyalist ekonomik sistemlerde kişilerin girişimciliğinden bahsetmek mümkün değildir. Bu çeşit ekonomik sistemlerde devletin girişimcilik faaliyeti yaptığı görülmekte ve özel sektörün girişimci niteliğinden yararlanılmamaktadır (Işık, 2013: 109).

Piyasa taleplerinin ve eğilimlerinin dikkate alınmadığı, önem verilmediği merkeziyetçi sosyalist ekonomik sistemlerin girişimcilik açısından elverişli ortamı temin edemedikleri görülmektedir (Öztürk ve İnan, 2014: 28). Ayrıca sosyalist sistemle yönetilen ülkeler sadece kendi vatandaşlarının özel girişim faaliyetlerine izin vermediği gibi yabancılara da izin vermemektedir. Yabancı yatırımcılar ve girişimciler serbest rekabet piyasasının olmadığı sosyalist ekonomik sistemle yönetilen ülkelerde faaliyet göstermemektedir (Durmaz, 2017: 23).

Sosyalist ekonomi üretim ve yatırım gibi girişim faaliyetlerini bireylerin değil devletin yapması gerektiğini savunmaktadır. Sosyalizmin bu görüşü bireylerin kişisel gelişimine zarar vermektedir. Liberal kapitalizmin sonucu olan home-economicus, Sosyalist ekonomide state-economicusa dönüşmüştür (Biber, 2010: 4).

Eşitlik, gelir dağılımında adaletsizlik gibi hususlarda Kapitalist sistemin ortamını eleştiren Sosyalist ekonomi sistemi savunucuları, kamu gücüne sahip kişilerin sahip olduğu ayrıcalıkları görmezlikten geldiği görülebilmektedir. Ayrıca bu sistemde devleti yöneten bürokratlar, teknokratlar ile halk arasında her açıdan büyük farklılıklar bulunabilmektedir. Az çalışan ile çok çalışan, emek sarfeden bireyler arasında ekonomik olarak adaletli olunmadığı gözlemlenebilmektedir (Demir, 2011: 68).

Sosyalist düşünce temelli olan sosyalist ekonomik sistem yukarıda da bahsedildiği üzere kamu, devlet, bürokrasi, bürokrat ve teknokrat esaslı bir yapı olup, çağımızda bunu uygulamaya çalışan çok az ülke bulunmaktadır. Günümüzde sosyalizm adı altına idare edilen bazı ülkelerin dahi liberal ekonomi ve küresel ekonomi ile uyum içerisinde olabilmek için siyasi felsefelerinin aksine olarak ekonomik sistemlerinde değişikliklere gittikleri gözlemlenmektedir (Işık, 2013: 109).

3.8. İslam Ekonomisi

İslam dininde dünyada yapılan ibadetler ve ahlaki normlarla birlikte ilim dalı olarak “İslam Hukuku” veya “İslam Fıkhı” önemli yer tutmaktadır. İslamî düzen ve sistem içerisinde yapılacak ekonomik faaliyetlerin İslam Hukuku’na uygun olması gerekmektedir. İslam dininin kendine has bir ekonomi anlayışı bulunmaktadır. İslam, ekonominin bütün alanları için Kur’an ve hadisler ile emir ve tavsiyeler getirmiştir. Fizyokratların ortaya koymaya çalıştıkları doğal düzen fikri teoride doğru olmakla birlikte buna ulaşmak için İslam düşüncesinden faydalanmaya ihtiyaç olduğu düşünülebilir (Karahöyük, 2013: 194).

İslamî ekonomik sistemde uygulanacak olan girişimcilik faaliyetinde üretim, yatırım ve istihdam gibi ekonominin temel taşları toplumun menfaatine yönelik kullanılabilir. Bu bağlamda girişimcilik gibi üretime, yatırıma, yeniliklere göre geliştirilen ekonomik faaliyetler İslam ekonomisinin ruhuna ve esasına uygun olabilmektedir. İslam ekonomisi, İslam Hukukunun ekonomi ile ilgili olan bölümlerinde anlatılmaktadır (Bayraç, 2003: 44).

İslam ekonomisi dâhilindeki girişim faaliyetleri İslamî esaslara göre yapılır. İslamî esasları Kur’an, hadisler ve sünnet ile belirlenmiştir. Bu anlayışa göre (Karahöyük, 2013: 195);

- Malın ve mülkün tek sahibi Allah'tır.
- Faizin her türlü yasaktır.
- İnsan, asla malını yığıp biriktirmez, piyasada işlenmesini kullanılması temin eder.
- İnsan sahip olduğu tüm imkânları en verimli şekilde değerlendirir.
- İmkânlar verimli olarak değerlendirilirse girişim faaliyetleri, üretim, iş imkânları artar, ekonomi canlı ve aktif olur.
- Allah'ın, ahiret gününde, verdiği her türlü nimetten, kendisini hesaba çekeceğine iman eden bir kimse, yoksulluk ve fakirlik içinde olanları göz ardı edemeyecektir.

Allah'ın kendisini her an gördüğünü, hiçbir şeyin Allah'tan gizli ve saklı kalmayacağını bilen bir insan, yalan söyleyemez, haksızlık ve adaletsizlik yapamaz. İslamî ekonomik sistemin temel dayanak noktası Kur'an olup, birey ve toplumun iktisadi hayatının esasını oluşturan birtakım prensipleri içermektedir. İslam ekonomik sistemi, din ve ahlak esası üzerine kurulmuştur. Ekonomik sistemde ahlak kaideleri uygulanırsa piyasada manevi bir ortam oluşacaktır. Böyle bir ortamda ticari faaliyetler dolayısıyla girişimcilik artacaktır. Ahlaki ve manevi boyutu olmayan bir piyasada ekonomik istikrara ulaşmak zordur. Ayrıca Kur'an, İslam ekonomisi içerisinde amaçları ahlak disiplini, prensipleri ahlaki ve sosyal gayelerle birlikte değerlendirmektedir (Ongan, 2008: 215). Kur'an'ın ekonomi kaidelerinin en önemli özelliği vahiy ile Hz. Muhammed'e (a.s) bildirilmesi ve Hz. Muhammed (a.s) tarafından da insanlığa tebliğ edilmesidir. İslam ekonomisine uygun hareket eden araştırmacılar çalışmalarını ilahi bir perspektif olan Kur'an'ı dikkate alarak yaparlar. İslam ekonomisi Kuran'ın, hadislerin ve sünnetin hükümlerine aykırı bir sistem arayışına girmez. İslam ekonomisinde devlet, sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınmanın adil olarak gerçekleşmesinde aktif rol oynamaktadır (Akten Çürük, 2013: 13-14).

İslam ekonomisinde iki temel konu vardır. Zekat ve Faiz. Bu iki konuya Bediüzzaman Said Nursi, "vücub-u zekât ve hurmet-i ribadır" şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bediüzzaman'a göre zekât sisteminin hakkıyla uygulanması ve faizin yasak olması, faizden uzak durulması hususu İslam ekonomisinin sosyal boyutunun temelidir (Nursi ve Said, 2005: 746). Bunların

haricinde vakıflar, ekonomiye devletin müdahalesi, bankacılık, sigorta-sigortacılık, enflasyon, işçi-işveren ilişkileri de İslam ekonomisinin alanına giren önemli konulardır (Ongan, 2008: 216).

İslam ekonomisini diğer sistemlerden ayrı tutan en önemli husus faizdir. İslam ekonomisi faizin olmadığı ve uygulanmadığı iktisadi faaliyetleri desteklemekte ve teşvik etmektedir. Ekonomist Feridun Ergin, İktisat adlı eserinde İslam dünyasında iktisadi fikir hareketlerini açıklarken şu cümleleri kullanmıştır (Eskicioğlu, 2014: 3):

“Faiz, İslam dininde de haram sayılmıştır. Kanaatkârlılık ve tevekkül ruhu, Müslümanların çoğunluğu tarafından benimsenmiştir. Lakin İslam ekonomisine hâkim olan asıl fikir, itidal zihniyetidir.”

İslam tarihinde dört halifelerden biri olan Hz. Ömer döneminde formüle edilen ekonomik sistem, İslam ekonomik sisteminin tarihinin başlangıç noktasıdır (Tanrıverdi, 2003: 672). Bugün dünyada kapitalizm ve sosyalizmden sonra üçüncü bir yol olarak İslam ekonomisi önemli bir bilim dalı olarak değerlendirilebilir. Sezai Karakoç, İslam ekonomisinin dört temel üzerine değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiş olup, bunları (Zengin, 2016);

- Kur'an,
- İslam dışı sistemlerden farklılığı,
- İslam'ın inanç, ibadet, ahlak, hukuk, gelenek-görenek, kültür, sosyal hayat ve genel dünya görüşü,
- İslam ülkelerinin bugünkü durum ve sistemlerine göre İslam'ın iktisat sisteminin değerlendirilememesi ve uygulanamaması,

olarak açıklamıştır.

İslâm ekonomisine göre iktisat, ekonomik kaynakların aşırılığa düşmeden, israf olmadan etkin ve verimli bir şekilde elde etme, üretme, dağıtma ve kullanma ölçü ve sınırlarını inceleyen bir bilim dalıdır. İslam hukuku, birey ve toplumu hukuk açısından incelemekte olup, İslam ekonomisi de birey ve toplumu ekonomik açıdan incelemektedir. Ekonomi hakkında Kur'an'da yüzlerce kelime ve ifadeler bulunduğu dikkate alındığı takdirde Kur'an'da dolayısıyla İslam'da ekonomi yoktur şeklinde bir düşünce yanlıştır (Eskicioğlu, 1999). İktisadî faaliyetlerde İslâm'ın genel prensibi, meşru, doğru adaletli ve hakkaniyetli olan helâl yoldan kazanıp, helâl yolda

harcamadır. İslâm'da manevî değerlerin kişinin hem kazanma hem harcama faaliyetlerini yönlendirebileceği hususu şu hadiste görülmektedir (Cihangir, 2013: 49):

“Kıyamet günü insan, şu dört soru sorulmadan yerinden kıpırdayamayacaktır:

- 1) *İlmiyle ne kadar âmil oldu?*
- 2) *Zamanını nasıl harcadı?*
- 3) *Servetini nasıl kazandı ve nerelerde kullandı?*
- 4) *Vücudunu nasıl değerlendirdi?*

Bu hadiste görüleceği üzere üçüncü madde servetin, mal varlığının nasıl kazanıldığı ve bunun nerelerde kullanıldığı hususu İslam'ın ekonomik sistemde kaideleri olabileceği hususunu göstermiştir. İslamî kurallara göre yapılmak istenen ekonomik faaliyetler hedefine ulaşmak için her yolu deneyemez. Örneğin, bir firma İslamî kurallara göre faaliyet göstermek istiyorsa büyüme hedefine ulaşmak için İslamîyet'e uygun olmayan enstrümanları kullanamaz. Buna bir örnek verecek olursak girişimcilik ruhu ile yapılması planlanan yatırımlarda faiz (almadan ve vermeden) ile iştiغال etmeden, öz kaynaklar, tasarruflar, yastık altındaki paralar ve/veya faizsiz kredi imkânları kullanılabilir.

İslamî ekonomik paradigmanın temel esaslarının tespiti önemlidir. Bu esaslar, Hz. Muhammed (a.s) ve onun yolundan giden sahabeler tarafından tebliğ edilen bireyin ve toplumun iktisadi hayatına yön veren nitelikte olup, İslam ekonomisinin etkin olmasında önemli rol oynarlar (Ongan, 2008: 216). Abdülmannan (1989) bu esasları dokuza ayırmıştır (Hacak, 2005: 101);

- 1) İslamî İnsan,
- 2) Çıkar ve menfaat birliğinin olmaması,
- 3) Mülkiyet,
- 4) Tarihi materyalizmin kabul edilmemesi,
- 5) Üretici ve tüketici hâkimiyetinin kabul edilmemesi,
- 6) Devletin ve kamunun piyasada sınırlı olması,
- 7) Tarih ve Tarih sonrasını dikkate almak,
- 8) Evrimci ve yapısal değişikliğin beraber ele alınması,

9) Mevzuat,

Bunları şöyle açıklamak mümkündür:

- İslamî insan, iktisadi kalkınmayı, manevi değerleri esas tutan bir bireydir. Bu birey, kişisel çıkar ve ne olursa olsun kar-kazanç gayesi güden birey tipini reddeder. İslamî insanın, ekonomik sistemin adil, düzgün etkin, verimli ve faydalı olmasında önemli bir yeri vardır. İslamî kurallara bağlı sosyo-ekonomik sistemin işleyebilmesi için İslam insanına ihtiyaç vardır. İslam insanının eğer sermayesi varsa sermayesini hayırlı işlerde kullanır. Nafaka, sadaka, zekât ve yardım gibi ihtiyaç sahiplerine verilen bedellerin yanı sıra toplumun faydasına yapılan girişim faaliyetleri de hayır işleri olarak değerlendirilebilir. Çünkü girişim faaliyeti ile yatırımda, üretimde ve istihdamda artış olacak, işsizler ve yoksullar iş imkânına kavuşacak ve kişi başına düşen milli gelir artacaktır.

- Allah tarafından insanlığın hizmetine sunulan kaynaklar insanlığın refahı ve faydası için kullanılmalıdır. Menfaat birliğinin olmaması, İslam'da bireyin kapasitesi ve zaafı çerçevesinde, Marksist felsefede sosyal sınıflar ve çatışmaları olarak değerlendirilir. İslam ekonomisindeki girişim faaliyetleri de ortak gaye olan insanlığın refahı ve faydası için yapılmaktadır.

- İslam özel mülkiyete izin vermekle birlikte bu durumu mal sahibinin istismar etmemesi gerekmektedir. Özel mülkiyeti kullanan şahıs mutlak mülkiyet sahibi gibi hareket ettiği takdirde devlet müdahalede bulunacaktır. Özel mülkiyetin olduğu bir ekonomik sistemde girişimcilik faaliyetinin de önü açık denebilir.

- Kur'an, Marx'ın tarihsel materyalizm düşüncesinde olan toplumun ilerleme, gelişme ve çöküş aşamalarının tespit edildiği herhangi bir kurallar bütünü veya sistemi getirmemektedir. Marx, tarihsel materyalizmi ile insanlık tarihinin ve onun sosyo-ekonomik-kültürel gelişiminin diyalektik bir aşama ile ilerlediğini, özel veya birey olarak üretim araçlarına, sermayeye ve mal varlığına sahip olmanın sınıfsal farklılaşmanın esasını oluşturduğunu, toplumların tarihinin, sınıf mücadeleleri, savaşları tarihinden farkı olmadığını savunmaktadır (Topkaya, 2008: 7). Kur'an ve sünnet esaslarına dayanan İslamî ekonomik sistem bunu reddetmektedir. Adalet, eşitlik esasına göre yapılan sosyo-ekonomik girişimler Marx'ın savunduğu sınıf savaşının çıkma ihtimalini ortadan kaldırmaktadır.

- İslam ekonomisi, tüketici ve üreticinin hâkimiyetini reddetmekte olup, her ikisinin de iş birliği ve dayanışma içerisinde olmasının gerekliliği olduğu bir yapıdır. Bu yapıda alıcılar ile satıcıların çatışma içerisinde olduklarını düşünmek yanlış bir değerlendirme olabilir.

- Devlet piyasaya gerektiği zaman müdahale edecektir. Bu durum klasiklerin devletin müdahalesi ile aynı gibi gözükmeye karşın aynı değildir. Çünkü İslâmî ekonomik sistemlerde devlet sosyal adaletin gerçekleşmesinde aktif rol oynayabilmektedir. Devlet, piyasada yapılan faaliyetlerin İslâmî hükümler ile çatışması, durumunda müdahale edecektir. Piyasada devletin rolü İslam toplumunda oluşan görüşlere, geleneklere ve teamüllere bağlı olarak değişir. Günümüzde gerçekleştirilmesi istenen bir faaliyet için devletten izin alınması gerekmektedir. Örneğin girişimcilik yapmak amacıyla şirket veya fabrika açmak için devletin yetkili kurumlarından izin almak gereklidir. İslâm'da özel sermaye ve devlet ayrı ayrı veya birlikte yatırım ve girişim faaliyetleri yapabilmektedir.

- Devletin rolünü İslam ekonomisi açısından değerlendirecek olursak; zekat, yoksullara yardım, stokçuluk, haksız rekabet, kara para aklama, terörün finansmanı hususlarının devlet tarafından takip edilmesi gerekmektedir. Klasikler, devlete aktif olmayan bir vazife vermiş; Marksist teori ise devlete aktif bir rol yüklemiştir. Ömer Şapra ve Sadr ise devlete, daha sınırlı bir rol biçmekte ve devletin, Kur'an 'a, sünnete ve sahih hadislerle dayanarak bireysel ve sosyal talepler arasında bir dengeyi sağlaması gerektiğini belirtmektedirler (Topkaya, 2008: 7). İslâm ekonomisinde devletin piyasaya mutlak olarak müdahalesi anlamında serbest rekabet esasına bağlı piyasa ekonomisine benzediği ifade edilmesine karşın aralarında keskin bir ayrılık vardır. Nitekim Hz. Peygamber piyasa fiyatlarına müdahale edilmesine karşı çıkmış ve kendiliğinden oluşan piyasa fiyatı üzerinde satışın yapılmasını uygun bulmuştur (<http://www.ahikirsehir.com/islam-ekonomisi.html>). Büyük İslâm düşünürü İbn Haldun devletçiliğe ve devletin piyasaya müdahale etmesini uygun bulmayarak şöyle der: (<http://www.ahikirsehir.com/islam-ekonomisi.html>).

“Devletin iktisadi hayata müdahalesi halkın teşebbüs gücünü zayıf düşürür.

Teşebbüs gücü zayıflayan ülkeler yoksullaşır. Halkın yoksullaşması devlet bütçesini dengesizliğe sürükler.”

İbn Haldun'a göre devletin iktisadi ve sosyal anlamda sorumlulukları bulunmakla birlikte ticari hayata doğrudan müdahale etmesi doğru değildir. Ona göre devletin ticaret yapması bir kısır döngü meydana getirir. Devletin kendi hesabına bir takım iktisadi yatırımlara girişmesi, ticaret yapması, tarımla iştiğal etmesi toplum menfaatlerinin çiğnenmesine yol açar. Ekonomik faaliyetlerin devletçe yürütülmesi resmi teşkilatın büyümesine ve bu da devlet gelirlerinin ihtiyaçlara yetişmemesine sebebiyet vermektedir. Burada İbn Haldun, yatırım, üretim ve istihdam için girişimcilik faaliyetinin önünün açılması, desteklenmesi ve teşvik edilmesini savunmuştur (Abdula, 2007).

- a) İslam'da tarihe büyük bir önem verilir ve tarih belirleyici olarak değerlendirilir. Fakat, Hristiyanlar için tarih sadece önemli, Marksistler için ise her şey olarak değerlendirilir. İslam'a göre tarih belirleyicidir, fakat esas faktör değildir ve tarihin ötesinde kâinatı yaratan Allah vardır.
- b) İslam'ın değişime ve yeniliğe kapalı olduğu hususu yanlış olup, İslam'ın temel dinamiklerine bağlı kalmak kaydı ile çağın gereklerine uygun olarak düzenlemeler yapılabilmektedir. İslam, zor ve kaba kuvvet kullanarak toplum mühendisliği yapmayı yasaklamakla birlikte doğru olanın anlatılmasını ve gösterilmesini destekler fakat bunların zorla kabul ettirilmesini desteklemez. Diğer bir ifade ile İslam'da toplumla iş birliği ve ikna esastır. İslam ekonomisinde de yapılacak değişikliklerin, gelişmelerin, yeni yatırımların yapılması ve ekonomik teşvik düzenlemeleri de toplumsal uzlaşma ve sosyal refahın esas alınabilecektir. Bu bağlamda yatırım, üretim, yenilik gayesi ile yapılan girişim faaliyetlerinin de sosyal boyutu dikkate alınarak yapılabilecektir.
- c) İslamî düzenlemeler, günümüzün gerekleri dikkate alınarak Kur'an'ın, sünnetin ve sahih hadislerin kaidelerine aykırı olmamak kaydıyla güncellenebilir. Bu durum kanunların çağın gereklerine göre içtihad ile yeniden düzenlenebileceğini göstermektedir. İslam, hayatın maddi ve manevi değerleri arasında uyum sağlayacak girişim faaliyetlerini destekleyebilir. İslam hukuku bireyin ve toplumun ekonomik hayatı ile ilgili düzenlemeler yapabilir.

İslamî ekonomik sistemdeki rasyonel-mantıklı uygulamalar, bireylerin sadece kendi çıkarından ziyade toplumun menfaati, tüm insanlık ve ahiret hayatı temel alınarak yapılmaktadır. İslamî ekonomik sistemdeki bir girişimci iki dünyayı beraber düşünerek rasyonel hareket etmektedir. İslam ekonomisinin gayesi insanların isteklerinin tatminini sağlamak değil istikametli ekonomik faaliyetler yapabilmektir (Yanbay, 2009: 17). İslam ekonomik sisteminin haricindeki iktisadi düşünceler, İslam’da ahlaki ve manevi değerler esas alındığı için ekonomik büyümenin ve üretim artışının çok yavaş olacağını vurgulamaktadırlar. Fakat piyasada İslamî değerler sistemli bir şekilde uygulanabilirse girişimcilik ve yatırım faaliyetleri neticesinde kazanılacak gelirin adil dağılımı ile büyüme artışı kolay bir şekilde sağlanabilecektir.

Abdulmannan (1989) İslam ekonomisi, kaynakların yatırım, kalkınma ve girişimcilik faaliyetlerine yönlendirilmesi için tasarrufu yasaklamaktadır. İslamî maliye politikasında önemli bir yeri olan zekât, gelir dağılımındaki adaletsizliğin, yoksulluğun ve sefaletin seviyesini en aza indirmek için kullanılmaktadır (Er, Şahin ve Mutlu, 2015: 34). Günümüzde piyasada birtakım değerlerden yoksun olarak yapılan ekonomik faaliyetlerin toplumu sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan olumsuz etkilediği görülmektedir. İslamî ekonomi ise maddi ve manevi değerleri dikkate aldığından piyasada faaliyet yapan/yapacak kişilerin bu değerler içerisinde kalmalarını sağlamaktadır.

Batı ekonomilerinde esas olan rekabet içerisinde kazanmak ve kalkınmak olduğu için bu durum ahlaki çöküntüye sebep olabilmektedir. İslam ekonomisinde ise esas olan toplumun refahının ve kalkınmasının ahlaki değerlerle birlikte olmasıdır (Kazancı, 2016: 163). Bu nedenle ekonomik faaliyetler yapılırken Allah’ın emir ve yasakları önemlidir. Çünkü piyasadaki görünmez el, Allah’ın elidir. Çünkü her şeyi bilen işiten gören ve idare eden Allah’dır.²

Han (1988)’in aktarımına göre; “İslam ekonomisi, dünyadaki imkânlardan, fırsatlardan ve kaynaklardan insanların istikametli, verimli ve etkin bir biçimde istifade etmesinin, faydalanmasının yollarını araştırmaktadır. İslam ekonomisi açısından bu kaynakların insanlar tarafından nasıl değerlendirildiği, kullanıldığı ve işlendiği önemli bir husustur. Kaynakların hakiki, gerçek sahibi ve bu kaynakları

² En’am 101, Maide 76, Enbiya 4, Nisa 58 Kur’an.

yaratan yoktan var eden insanlar olmadığı için bunlar üzerinde keyfi olarak tasarruf edilemez” (Encum, 1995: 88).

İslam ekonomisi, diğer İktisadi sistemlerin savunduğu kaynakların kıt olduğu ve ihtiyaçların sınırsız olduğuna dair görüşüne katılmaz ve kaynakları kıtlık açısından değil yeterlilik açısından değerlendirir. Kaynakların kıt olarak değerlendirilmesi Kapitalist ve sömürgeci sistemin bir sonucu olarak görülebilir.

Kaynakların yetersiz olduğunu düşünmek iktisadi düşüncenin bir tembelliği veya eksikliği olarak değerlendirilebilir. Üretim, ihtiyaca göre yapılırsa eksik ve fazla durumu söz konusu olmayabilir. Kur'an da Allah, yaratmış olduğu insanlara ihtiyacı kadar rızık verileceğini taahhüt etmiştir. Kur'an'da; “Yeri (bir halı gibi) yaydık, oraya sabit dağlar yerleştirdik, orada her şeyi bir denge içinde yarattık. Orada sizin ve rızkımdan sorumlu olmadığınız kimseler için geçim vasıtaları meydana getirdik”.³ denilmektedir.

Bu ayet, nimet olarak sunulan kaynakların olduğunu ve bunların kullanılarak hayatın idame edilebileceğinden bahsetmektedir. Buradaki kaynakların etkin, verimli ve hakkaniyetli olarak girişimcilik faaliyetinde kullanılması ile istihdam, üretim yapılabileceği düşünülebilir. Bu faaliyetlerin sonucunda insanlara geçim vasıtaları temin edilebilecektir (Özçağ ve Hotunluoğlu, 2015: 305). Allah'ın insanlığa sunduğu, ikram ettiği imkân ve kaynaklar ile herkesi maddi açıdan eşit olarak sınıflandırmaması insanların tesañüd (dayanışma), uhuvvet (yardımlaşma) ruhunu güçlendirmek ve birbirine bağımlı olduğunu gösterebilmek için olduğu düşünülebilir.

İslam ekonomisi, bireylerin ekonomik ve iktisadi faaliyetlerinde bireyin faaliyetlerini bütün yönleri ile dikkate alır, değerlendirir ve bireyi sadece piyasa ile sınırlamaz. İslam ekonomisinin en önemli özelliğinin pro-aktif olmasıdır. İslam ekonomisi, pro-aktif niteliğe sahip olması bağlamında ekonomi politikasını uygulayıcıların İslam'a uygun olmayacak davranışları neticesinde ortaya çıkacak sıkıntıları görerek ileride olabilecek sıkıntıların önüne geçebilecek stratejiler belirleyebilecektir. İslam ekonomisinde, dengeler sistemi mevcut olduğu için din-bilim, birey-toplum, birey-devlet, üretim-tüketim, tasarruf-yatırım, mal-para, arz-

³ En'am 101, Maide 76, Enbiya 4 , Nisa 58 Kur'an.

talep gibi ekonomik yapıyı belirleyen unsurlar arasında bir denge kurulduğu takdirde istikrarlı ve güvenli bir ekonomi meydana gelebilecektir (Eskicioğlu, 1999: 91).

İslam, ekonomide orta yolu ne ifrat ne de tefrit, diğer bir ifadeyle vasatı benimsemekte olup, aşırılığa set çekmektedir. Mülkiyet anlayışında, birey sahip olduğu malı İslamî kurallara aykırı olmamak kaydı ile istediği gibi kullanabilme hakkına sahip olabilmektedir (Eskicioğlu, 1999: 34). İslam Ekonomisinde mülkiyet anlayışı libereal, kapitalist ve sosyalist, anlayıştan farklılık arz etmektedir. İslam ekonomisindeki mülkiyet anlayışında denge söz konusu olduğu için sınırlı bir mülkiyet hakkı söz konusu bulunmaktadır. İslam şahıs ile devleti ve şahıs ile toplumu dengeleyerek aynı oranda değer vermektedir. Kapitalist ekonomide, sınırı belli olmayan mülkiyet hakkı tanınmakla birlikte, Sosyalist ekonomide mülkiyet hakkı devlete verilmiştir. İslam ise insanlara mülkiyet hakkı vermek ile birlikte ayrıca vergide zekât düzenlemesi ve hayır amaçlı yardım olan sadakalar ile ve israf yasağı ile diğer şahısları da (ihtiyaç sahiplerini) güvence altına almaktadır (Eskicioğlu, 1999: 34). Bu meyanda İslam ekonomisinde özel mülkiyet sistemi, saygı, güven, toplumsallık, toplumsal dayanışmayı ortaya çıkarabilmektedir. Ayrıca İslamî çerçevedeki özel mülkiyet sistemi; zekât, sadaka ve bağış gibi unsurlar ile bölüşümde adaleti tesis ederek sosyal devlet anlayışına benzer bir yapı ortaya koymaktadır.

İslam ekonomisinde herkes emek verip ürettiği ürüne sahip olduğundan, bu durum girişimciliğin önünü açabilmektedir (Durmaz, 2017: 16). Yukarıda konu olan sosyal boyutta dikkate alındığı takdirde girişimcilik faaliyeti ile kazanılan kar veya hasıladan ihtiyaç sahipleri de istifade edebildikleri için sınıflar arasında çatışma durumu olmayabilecektir. Bu konuda Kur'anı Kerim'de geçen pek çok ayette; *“Gerçekten sizin çalışmanız çeşit çeşittir.” (Leyl Suresi 4. Ayet)*. *“İnsan için ancak çalıştığı vardır (Necm Suresi 39. Ayet)*. *Şüphesiz onun çalışması ileride görülecektir (Necm Suresi 40. Ayet)*. *“Kim inanmış olarak faydalı işler yaparsa onun çalışmasına nankörlük edilmez.”⁴* denilmektedir.

Cengiz Kallek'e göre; İslâm'ın etkisi iktisat teorisinden çok iktisadî sistem ve yapı üzerinde daha belirgindir. Ekonomik sistemde “neyin, nasıl ve kim için

⁴ Enbiya Suresi, 4. Ayet

üretileceği sorularına İslamî ekonomik sistemin cevabı; “ihtiyaçlar”, “gerek özel, gerek kamusal, gerekse karma mülkiyeti, hem bireysel çıkarı hem de kamu yararını uzlaştıran İslâm’ın özüne uygun olmak kaydıyla devletin gözetiminde işleyen ahlâklı, dürüst piyasa mekanizması”, “ihtiyaç sahipleri” için şeklinde verilmektedir (Erdoğan, 2008).

Ekonomi, insanla uyum içinde olduğu, insanların ihtiyaçlarına ve taleplerine cevap verdiği müddetçe insana fayda sağlar. Ekonomi insanların beklentilerini dikkate almadığı takdirde günümüz ekonomi dünyasında olduğu gibi kriz üretmeye eğilimli bir kaynak olur. Ekonomistlere göre insan ihtiyaçlarını ve beklentilerini göz önünde bulundurarak yapılan ekonomik faaliyetler insanlığa fayda sağlayabilecek, piyasanın rahat olmasını temin edebilecektir (Eskicioğlu, 1999). Ekonomik gelişme, kalkınma ve ilerlemenin en önemli koşullarından olan insanların ihtiyaçlarının karşılanması, kendilerini rahat ve huzurlu hissetmesi dikkate alındığı takdirde ihtiyaçları karşılanan sermaye sahipleri bu tip rahat ortamlarda girişim faaliyetleri yapmak isteyebileceklerdir.

Özkılıç (2007: 6)’ın aktarımına göre; İbn-i Haldun iktisadi kalkınmanın gerçekleşmesi için güven ortamı önemli etken olup, can, mal ve yatırım güvenliği bakımından olumlu olmayan bölgelere, alanlara ya da ülkelere, yerli-yabancı yatırımcılar ve girişimciler olumlu bakmayabileceklerdir (Erol, 2012: 53).

Sadr’ın Ekonomi Teorisi dikkate alındığı takdirde, Bakır es-Sadr, İslam ekonomisinin kutsal kaynaklı,⁵ ahlaka, adalete dayalı olduğunu düşünen ve para piyasalarının nasıl çalıştığını İslamî ekonomik bakış açısıyla sorgulayan bir mikro ekonomist bilim adamı olarak tanınmaktadır (Aracıoğlu ve ark., 2017: 12).

Seyid Nakvi ile Sadr’ın her ikisi de İslam ekonomisinin İslam ahlakından ayrı olamayacağını, ekonomik faaliyetlerde bu durumun dikkate alınması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca Seyid Nakvi, İslam ekonomisi girişimlerinin sadece İslam toplumunda etkili ve faydalı olabileceğini belirtmiştir (Aracıoğlu ve ark., 2017: 13). Ona göre İslam ekonomisi, İslam dini kurallarının benimsendiği, özümsemiği ve içselleştirildiği sürece etkin ve verimli olacaktır.

⁵ Kur’an

İslam ekonomisi, Kur' an ve hadis kaynaklı olarak organize edildiği için Seyid Nakvi'nin İslam ekonomisinin yalnızca İslam toplumunda olumlu netice doğuracağı düşüncesi dar kapsamlı olabilecektir. İslamîyet'in esası olan Kur'an en son indirilen kutsal kitap, Kur'an'ı tebliğ etmekle görevlendirilmiş Hz. Muhammed (a.s) insanlığa gönderilmiş son peygamber olduğundan bunlara dayanılarak oluşturulan İslam ekonomisi sadece İslam toplumuna değil tüm insanlığa faydalı olabilecektir (Eskicioğlu, 1999: 35).

İslam ahlakının egemen olacağı bir toplumun kalkınma, yatırım ve girişim modeli sosyal adaleti de içinde barındıracaktır. İslam ahlakı ve terbiyesi, insanların, hem aktif, girişken, hem de merhametli, saygılı, sevgili, özverili ve adaletli olmalarını sağlayabilecektir. Bu bağlamda İslam ekonomisi toplumda işbirliğini ve dayanışmayı teşvik edecek niteliğe haiz Sosyal Bir Ekonomidir (Aslan, 2014: 67).

İslam tarihine bakılırsa İslam medeniyetin yükselişi boyunca böyle olduğu görülebilecektir. Müslümanlar aynı zamanda ekonomide de dünya lideri olmuş, özellikle ticarete büyük başarılar kazanmışlardır. Ancak bu zenginleşme, bir grup zenginin elinde kalmamış, İslam ahlakı gereğince tüm topluma yayılmıştır. İslam medeniyetinin sosyal yardımlaşma kurumları olan vakıflar, külliyyeler, aş evleri, kervansaraylar, halka açık hamamlar, kütüphaneler; İslam'da refahın ve kültürün sadece bir zümrenin elinde kalmadığını, tüm topluma yayıldığını göstermektedir (Atay, 1989: 116). Çağımızda da İslam ekonomisinin ortaya koyacağı kalkınma modelinin olabilmesi için kalkınmayı sağlayacak girişim faaliyetlerinin olması ve bunların toplum yararına yapılması gerekmektedir. Diğer bir ifade şahsi amaçlar ve çıkarlar için yapılan faaliyetler topluma fayda sağlamayacak olup, sadece belli bir zümreye kazanç getirecektir.

İslam ekonomisi, diğer iktisat sistemlerinin aksine, yatırım, üretim, bölüşüm ve tüketim aşamalarını sadece ekonomik olarak değil sosyal, kültürel ve ahlaki neticelerini de incelemektedir. Ekonomiyi pozitif ve normatif olarak düşündüğümüzde, pozitif ekonomi, iktisadi problemleri olduğu şekli ile incelerken normatif ekonomi ise olması gerekeni ideal olanı inceler. İslam ekonomisinin ana kaynağı Kur'an ve hadisler olduğu için sistemin normatif veya pozitif olmasının herhangi bir önemi bulunmamaktadır (Ongan, 2008: 215).

3.8.1. İslam Ekonomisi ve Girişimcilik

İslam, dürüst, adaletli ve hakkaniyetli bir şekilde çalışarak kazanmaya önem verdiğinden İslam ekonomisine göre yapılan girişimcilik faaliyetleri ekonomik büyümenin oluşmasına katkı sağlayabilecektir. İslam ekonomisindeki girişim faaliyetleri, toplumsal ve sosyal boyut dikkate alınarak yapıldığı için bir tarafı zengin bir tarafı fakir yapmayacaktır. İslam'da sosyal adalet esas olduğundan girişim faaliyetleri neticesinde sağlanacak fayda tüm toplumun yararına kullanılacaktır (Çınar, 1994: 17). Girişimciliği yapacak olan bireylerin girişimci vasıflarına haiz olması gerekliliği üzerinde daha önceki bölümlerde bahsedilmiştir. İslamî ekonomik sistemin haricindeki iktisat ekollerinde bir girişimcide olması gereken, belirsizlik altında karar alabilen, kararlı ve azimli, güçlü sezgi sahibi, iyi gözlemci, hayal gücü yüksek, kaynaklara ulaşabilecek ilişkiler ağına sahip, çok yönlü düşünebilen, ikna gücüne sahip olan, bağımsız düşünebilen, esnek, üretici, kendine güvenen, niteliklere haiz kişilerin girişimci olabileceğine dair kanaat vardır (Kızılkaya, 2014: 17). İslamî ekonomik sistemde ise girişimci bir birey söz konusu niteliklere ilave olarak dürüst, adaletli, ahlaklı, çalışkan, tutarlı olan, bencil olmayan ve belirsizlik altında yaşayabilen niteliklere sahip olmalıdır. Bu farklılığın esasında diğer ekonomik sistemlerde yapılan girişimciliğin esas gayesi kar maksimizasyonu olması, toplum ve sosyal adaletin ikinci planda tutulmasıdır.

İslam ekonomisi bireysel sorumluluğu kapsayan kolektif sorumluluğu esas almaktadır. Kolektif sorumluluk, toplumun ihtiyaçlarını ve taleplerini esas alarak, bunların karşılanması için yapılacak ekonomik girişim faaliyetleri teşvik etmektedir (Aracıoğlu ve ark., 2017: 14). Piyasada iş yapan bir girişimcinin gayesi hem kazanmak hemde topluma, devlete, ihtiyaç sahiplerine faydalı olabilmek ise yukarıda bahsedilen konuları dikkate alması gerekmektedir.

Demirez ve Cebeci, (2005: 44-53)'nin aktarımına göre; insani ve manevi değerleri hiçe sayan liberal-kapitalist ekonomik sistemi kuran Batılı ekonomistler İslam dünyasının geri kalmış olmasının sebebinin İslamî kaideler, gelenek ve görenekler olduğunu belirterek, kendilerinin İslam dünyasını ve Afrika'yı ekonomik-sosyo-kültürel açıdan sömürdüklerini unutturmak istemişler ve\veya görmezlikten gelmişlerdir. Ayrıca İslam ülkelerinin sosyo-ekonomik açıdan geri kalmasının sebebi olarak İslam olduğunu ileri süren bilim adamları da mevcuttur. Bu bilim adamları

İslamî normların sosyo-ekonomik ilerlemeye ve gelişmeye engel olduğunu düşünmektedirler (Kahraman, Mutlu ve Arslan, 2011: 356).

Piyasada İslam’a ideolojik çerçeveden bakan kişiler, “Müslümanlar sadece akşamdan sabaha, sabahtan akşama kadar ibadet ederler, çalışmazlar ama çalışmakta bir ibadettir. Müslümanlar tembeldir” şeklinde ifadelerle İslam’ı ve Müslümanları rencide edebilmektedirler. Bu düşüncenin tam tersini söyleyen Kur’an ayetinde (Kur’an, Cuma Suresi, 10. Ayet); “Namaz bitince yeryüzüne dağılın ve Allah’ın lütfundan rızık isteyin...” denilmektedir.

Bu ayet hakkaniyetli olarak değerlendirilirse kaderci, şükredici düşüncenin İslam ülkelerini ve toplumları geri bıraktığı, tembelleştirdiği düşüncesinin doğru olmadığı görülebilmektedir. Bu ayetle çalışmanın da önemli olduğu vurgusu yapılmakta olup, yeryüzüne dağılın rızık isteyin şeklindeki ifade girişimciliği teşvik yönünde değerlendirebilir. Bir işte çalışarak, yeni bir iş kurarak, yeni ürünler üreterek veya piyasada yeni faaliyet alanları oluşturarak ekonomiye katkı sağlamak ve neticede hem rızıkını kazanmak hem de topluma iktisadi ve sosyal açıdan faydalı olmaktır. İslam inancı tembel olmayı, ataleti ve pasif olmayı kabul eden değil aksine çalışmayı, üretmeyi, ilerlemeyi ve gelişmeyi teşvik etmekte olup, alan el değil veren el olmayı esas almaktadır (Kahraman, Mutlu ve Arslan, 2011: 359).

İslam ekonomisinde risk, faiz, kar, stokçuluk, tekelcilik ve israf, sosyal sorumluluk ve sosyal adalet düzenlemeleri girişimciliği teşvik etmektedir. Ayrıca İslam ekonomisinde ortaklıkların ve girişimlerin finanse edilebilmesi için çeşitli uygulamalar bulunmaktadır. Bu uygulamalarda faiz enstrümanı kullanılmamaktadır. Bu nedenle İslam ekonomisinde paradan para kazanma mantığı bulunmamaktadır (Erdem, 2015: 14).

Bu çalışmada ailenin, çevrenin, toplumsal ve sosyo-ekonomik yapı gibi unsurların girişimciliği etkilediği üzerinde durulmuştur. Bu unsurların bireyleri olayları değerlendirme ve karar alma aşamasında etkilediği görülmüştür. İktisadi düşünceler ile ilgili eğitim alan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerin girişimciliğe bakışı önem arz etmektedir. İktisadi düşünceler ile ilgili eğitim alan öğrencilerin -gençlerin- girişimciliğe bakışı ve ülke kalkınmasında alabilecekleri rolleri açısından anket düzenlenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİK ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırma ile üniversitede girişimciliğin araştırma konusu yapıldığı ve ders olarak okutulduğu İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde eğitim gören öğrencilerin girişimciliğe bakışı, girişimcilik hakkındaki düşünceleri ve bununla birlikte mezun olduktan sonra veya hayatlarının ilerleyen dönemlerinde girişimciliğe olan eğilimleri tespit etmek amaçlanmıştır. Ayrıca öğrencilerin kişisel niteliklerinin, aldıkları eğitimlerin, şahsi, ailevi ve dış faktörlerin üniversite öğrencilerinin hayatlarının ilerleyen aşamalarında girişimcilik üzerindeki etkilerini belirlemek, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde verilen İktisat, İşletme derslerinin girişimcilik bağlamında öğrencileri nasıl etkilediği tespit edilmek istenen amaçlanan diğer bir husustur.

Girişimcilik, ekonomiye; üretim, ürün çeşitliliği, istihdam, sermaye birikimi, kaynakların ve fonların etkin kullanımı ile yatırıma yönlendirilmesi bakımından, sosyal olarak; sınıflar arası farklılığın en aza indirilmesi, paylaşımcı, tesanütçü ve yardımlaşmacı bir toplum olabilme bakımından katkı sağlayabilmektedir. Girişimcilik ile işgal eden toplumların refah seviyesi artabilmektedir. Bu çalışma, ekonomik büyüme, istihdam temin etme, nitelik ürün ve hizmetlerin oluşmasını sağlama, ülke ekonomisine kalkındırma gibi hususlarda önemli bir rolü olan girişimciliğin uygulanabilmesinde potansiyele sahip gençlerin girişimcilik yapabilmesine engel olan problemleri belirleyip, bunların aşılması yönünde alınması gereken tedbirleri tespit edebilmek için önemlidir.

4.2. Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışma bağlamında yapılan araştırma, girişimciliğe bakışları, girişimcilik hakkındaki düşünceleri ve girişimcilik niyetlerine yönelik olarak Çukurova

Üniversitesinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde eğitim gören üniversite öğrencilerini kapsamaktadır.

4.3. Veri Toplama Aracı ve Yöntemi

Girişimciliği değişik şekillerde, formatlarda değerlendiren ve girişimcilik yapmak isteği ve bunu etkileyen hususların belirlenmesi bağlamında çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalarda hedefe göre oluşturulan ölçekler uygulanmıştır. Yapılan araştırmada girişimciliğe iktisadi bir bakış açısından bakabilecek öğrencilerin girişimcilik ile ilgili görüşleri, niyetleri ve bakışlarının tespitine yönelik uygulayacağımız araştırma bağlamında Yılmaz ve Sünbül tarafından geliştirilen ‘Üniversite Öğrencilerine Yönelik Girişimcilik Ölçeğinin Geliştirilmesi’ isimli ölçek kullanılmıştır (Yılmaz ve Sünbül, 2009: 202-203). Çalışmada Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde eğitim gören 443 öğrenci ile anket yapılmıştır. İlgili anket kar topu örnekleme ve yüz yüze görüşme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler SPSS Statistics 17.0 programı ile değerlendirilmiştir.

4.4. Araştırmanın Kısıtı

Çalışma sadece bir devlet üniversitesinde ve ilgili üniversitenin yalnız bir fakültesinde gerçekleştirilmiştir.

4.5. Veri Toplama Aracı ve Uygulanması

Çalışmada kullanılan anket esas olarak iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların kişisel özelliklerinin tespit edilmesine göre oluşturulmuş 8 soru bulunmaktadır. İkinci bölümde ise girişimcilik hakkında 9 soru ve girişimcilik tercihi ile ilgili 36 soru vardır. Ankette toplam olarak 53 soru bulunmaktadır. Girişimcilik tercihleri ile ilişkili sorulara ait Cronbach Alpha katsayısı 0,805 olarak bulunduğu, girişimcilik algı düzeyi ölçeği ile ilişkili sorulara ait Cronbach Alpha katsayısının ise 0,956 olarak bulunduğu tespit edilmiştir. Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı, 0,60-0,80 arasında ise ölçek oldukça güvenilir; 0,80-1,00 arasında ise, ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğu kabul edilir (Çiftçi ve Öneren, 2017, s.572).

Anketin ikinci bölümünde 45 sorunun tamamında Kesinlikle Katılmıyorum, Katılmıyorum, Kararsızım, Katılıyorum ve Kesinlikle Katılıyorum beyanlarından oluşan 5’li likert ölçeği kullanılmıştır.

4.6. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma kapsamında belirlenen hipotezler aşağıda verilmiştir.

H₁: Cinsiyet değişkeni ile girişimcilik tercihi ve girişimcilik algı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₂: Yaş değişkeni ile girişimcilik tercihi ve girişimcilik algı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₃: Babaların eğitim durumu değişkeni ile girişimcilik tercihi ve girişimcilik algı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₄: Annelerinin eğitim durumu değişkeni ile girişimcilik tercihi ve girişimcilik algı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₅: Katılımcıların okudukları bölüm değişkeni ile girişimcilik tercihi ve girişimcilik algı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

4.7. Verilerin Analizi ve Bulgular

Verilerin analizi ve bulgular başlığı altında; katılımcıların kişisel değişkenlerine ait bulgular, girişimcilik tercihlerine ilişkin, girişimcilik algı düzeylerine ilişkin ve araştırmanın hipotezlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.7.1. Kişisel Değişkenlere Ait Bulgular

Bu bölümde katılımcıların demografik özelliklere ait bulgular Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların Kişisel Özelliklerine Ait Bulgular

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Erkek	255	57,6
	Kadın	188	42,4
Babanın mesleği	Öğretmen	55	12,4
	Memur	62	14,0
	Emekli	115	26,0
	Serbest meslek	76	17,2
	Doktor	13	2,9
	Avukat	11	2,5
	Çiftçi	16	3,6
	İşçi	62	14,0
	Asker	9	2,0
	Bankacı	17	3,8
	Mühendis	7	1,6
Babanın eğitim durumu	İlkokul	165	37,2
	Ortaokul	38	8,6
	Lise	101	22,8
	Önlisans	24	5,4
	Lisans	102	23,1
	Lisansüstü	13	2,9
Annenin mesleği	Öğretmen	14	3,2
	Bankacı	14	3,2
	Ebe hemşire	18	4,1
	Emekli	52	11,7
	Ev hanımı	315	71,1
	Memur	18	4,1
	Mühendis	5	1,1
	Esnaf	7	1,6
Anne eğitim durumu	İlkokul	218	49,2
	Ortaokul	64	14,4
	Lise	78	17,6
	Önlisans	37	8,4
	Lisans	26	5,9
	Lisansüstü	20	4,5
Okuduğunuz bölüm	İktisat	130	29,3
	İşletme	161	36,4
	Maliye	152	34,3
Toplam		443	100,0

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların % 57,6'sının erkek, % 42,4'ünün ise kadın olduğu belirlenmiştir. Babanın mesleği ve eğitim düzeyi değişkenlerine göre; katılımcıların % 26,0'sının emekli, % 1,6'sının da mühendis olduğu, % 37,2'sinin ilkokul, % 2,9'unun ise lisansüstü eğitim düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir. Annenin mesleği ve eğitim düzeyi değişkenlerine göre; % 71,1'inin ev hanımı, % 1,1'inin ise mühendis olduğu gözlenirken, % 49,2'sinin ilkokul mezunu, % 4,5'inin ise lisansüstü mezunu olduğu saptanmıştır.

4.7.2. Katılımcıların Girişimcilik Tercihlerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde katılımcıların girişimcilik tercihlerine ilişkin ortalama ve standart sapma dağılımları özetlenmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Girişimcilik Tercihlerine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Dağılımları

Değişkenler	Ort	Ss
1. Öğrenim gördüğüm bölümü kendi işimi kurabilmek için seçtim.	2,78	1,05
2. Girişimciliği yeterli sermayem olursa tercih edebilirim.	3,80	1,00
3. Girişimciliği, risk almaktan korkmadığım için tercih edebilirim.	3,33	1,08
4. Girişimciliği, bürokratik engellerin fazla olmamasından dolayı tercih edebilirim.	2,99	1,11
5. Girişimciliği, kişisel özelliklerime uygun bulduğum için tercih edebilirim.	3,74	0,93
6. Girişimciliği, yeterli devlet desteğinin olmasından dolayı tercih edebilirim.	3,19	1,18
7. Girişimciliği, girişimcilik konusunda yeterli eğitimim olmasından dolayı tercih edebilirim.	3,19	1,09
8. Kariyer planlamamda girişimciliğe, ailem destek verdiği için yer verebilirim.	3,09	1,06
9. Kariyer planlamamda girişimciliğe, arkadaş çevrem destek verdiği için yer verebilirim.	3,11	1,05

Tablo 2 incelendiğinde araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen girişimcilik tercihlerine ilişkin ölçek sorularından; “2. Girişimciliği yeterli sermayem olursa tercih edebilirim.” değişkeni ($X=3,80\pm1,00$) ve “5. Girişimciliği, kişisel özelliklerime uygun bulduğum için tercih edebilirim.” değişkenlerinin ($X=3,74\pm0,93$) en yüksek ortalamaya sahip oldukları gözlenirken, “1. Öğrenim gördüğüm bölümü kendi işimi kurabilmek için seçtim.” değişkeninin ise en düşük ($X=2,78\pm1,05$) aritmetik ortalamaya sahip olduğu tespit edilmiştir.

4.7.3. Katılımcıların Girişimcilik Algı Düzeylerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde katılımcıların girişimcilik algı düzeylerine ilişkin ortalama ve standart sapma dağılımları özetlenmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Girişimcilik Algı Düzeylerine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Dağılımları

Değişkenler	Ort	Ss
1. İşimde geçmiş performansımdan daha iyi olabilmek için daha çok çaba harcamaya çalışırım.	4,12	0,81
2. Görevimin son derece zor olduğu zamanlarda elimden gelenin en iyisini yaparım.	4,29	0,75
3. İstedğim şeyi elde ettiğim zaman bunun sebebinin genellikle kendi yeteneklerim olduğu düşünürüm.	3,57	0,94
4. İşlerimde kendi kararlarım etkilidir.	3,94	0,76
5. Kendi işimi kurabilirim.	3,85	0,85
6. İşten zorunlu olarak ayrılırsam işle ilgili kendime seçenekler oluşturabilirim.	3,92	0,76
7. Zor durumlarda seçenekler oluşturabilirim.	3,97	0,70
8. Farklı insanlarla dostluklar kurabilirim.	4,10	0,90
9. Denemediklerimi denemekten çekinmem.	3,76	0,95
10. Kendimde farklı işler yapabilecek enerjiyi hissedirim.	3,95	0,91
11. Arkadaşıma değişik iş projelerden söz ederim.	3,83	0,96
12. Yeteneklerimi uygulayabilecek alanlar oluştururum.	3,84	0,79
13. Arkadaşımdan gelen bazı projelere katılmaktan çekinmem.	3,77	0,87
14. Hayatımı dış etkenlere bırakmam.	3,67	0,87
15. Kararlarım ile hayatımı şekillendirebileceğimi düşünüyorum.	4,00	0,60
16. Risk almaktan çekinmem.	3,59	0,94
17. Geleceği görerek ona dönük hazırlıklar yapabilirim.	3,90	0,64
18. Yeni bir şeyleri denememe imkan veren projeler üzerinde çalışmayı severim.	3,93	0,70
19. Eski fikirlere ve uygulamalara meydan okumayı ve daha iyilerini araştırmayı severim.	3,86	0,78
20. Yeni bir perspektiften bakmama imkan sağlayan proje ve işlerle uğraşırım.	3,92	0,65
21. Geçmişte başkaları tarafından kullanılmamış yeni yöntemlerle çalışmayı denerim.	3,77	0,77
22. Yeterli çabayla, her türlü sorunu ortadan kaldıracabiliriz.	3,95	0,78
23. Yaptığım planları yürütebileceğimden çoğunlukla eminimdir.	3,93	0,72
24. Yeni bir durum ve uygulamaya adapte olmakta sorun yaşamam.	3,84	0,84
25. Üzerinde çalıştığım bir konuda hata yapmaktan çekinmem.	3,46	0,95
26. Her işin bir riski vardır. İşimde her türlü riski göze alabilirim.	3,50	0,98
27. Başarıyı sağlayacak uygun yöntem ve tekniklerin arayışı içerisindeyimdir.	3,98	0,62
28. Karşıma çıkan fırsatları değerlendirebilirim.	3,97	0,66
29. Elimdeki kaynakları bir araya getirerek verimliğe dönüştürebilirim.	4,01	0,67
30. İşimde ve çalışmalarım da ortaya çıkan değişimlere açıgımdır.	3,91	0,78
31. İşimi severek ve azimle yaparım.	4,19	0,66
32. İşimde yaratıcılık yönüm güçlüdür.	3,96	0,87
33. İşimi gerçekleştirirken, herhangi bir ekip ya da kişiyle çalışabilirim.	4,00	0,78
34. Bir işte ya da uygulamada liderliği ele almaktan çekinmem.	4,00	0,77
35. İş konusunda gelecekle ilgili etkili kararlar alabilirim.	3,95	0,65
36. Farklı işlere yönelik motivasyonum ve eğilimlerim güçlüdür.	3,84	0,73

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen girişimcilik algı düzeylerine ilişkin sorulardan elde edilen bulgular Tablo 3’de özetlenmiştir. Buna göre; “1.

İşimde geçmiş performansımdan daha iyi olabilmek için daha çok çaba harcamaya çalışırım.” değişkeni ($X=4,12\pm0,81$), “2. Görevimin son derece zor olduğu zamanlarda elimden gelenin en iyisini yaparım.” değişkeni ($X=4,29\pm0,75$), “8. Farklı insanlarla dostluklar kurabilirim.” değişkeni ($X=4,10\pm0,90$), “15. Kararlarımla hayatımı şekillendirebileceğimi düşünüyorum.” değişkeni ($X=4,00\pm0,60$), “29. Elimdeki kaynakları bir araya getirerek verimliliğe dönüştürebilirim.” değişkeni ($X=4,01\pm0,67$), “31. İşimi severek ve azimle yaparım.” değişkeni ($X=4,19\pm0,66$), “33. İşimi gerçekleştirirken, herhangi bir ekip ya da kişiyle çalışabilirim.” değişkeni ($X=4,00\pm0,78$), ve “34. Bir işte ya da uygulamada liderliği ele almaktan çekinmem.” değişkenlerinin ($X=4,00\pm0,77$) en yüksek aritmetik ortalamaya sahip oldukları gözlenirken, “25. Üzerinde çalıştığım bir konuda hata yapmaktan çekinmem.” değişkeni ($X=3,46\pm0,95$) ve “26. Her işin bir riski vardır. İşimde her türlü riski göze alabilirim.” değişkenlerinin ($X=3,50\pm0,98$) en düşük aritmetik ortalamaya sahip oldukları saptanmıştır.

4.7.4. Araştırmanın Hipotezlerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırma kapsamında belirlenen hipotezlere ait bulgular özetlenmiştir.

Tablo 4. Cinsiyet Değişkeni İle Girişimcilik Tercihi ve Girişimcilik Algı Düzeyi T-Testi Analizine İlişkin Bulgular

Değişkenler	n	Ort+ss	t	p*
Girişimcilik Tercih				
Kadın	255	28,3+6,1	-3,980	0,000
Erkek	188	30,5+5,6		
Girişimcilik Algı				
Kadın	255	136,2+18,3	-5,602	0,000
Erkek	188	145,6+16,0		

* $p < 0,05$

Katılımcıların cinsiyet değişkeni ile girişimcilik tercihi ve girişimcilik algı düzeyi t-testi analizine ilişkin bulgularına göre; erkek katılımcıların ($X=30,5+5,6$), kadın katılımcıların ($X=28,3+6,1$) aritmetik ortalamalarına göre daha yüksek olduğu ve aralarında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Girişimcilik algı düzeyi açısından da erkek katılımcıların ($X=145,6+16,0$), kadın katılımcıların ($X=136,2+18,3$) aritmetik ortalamalarına göre daha yüksek olduğu ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmıştır ($p<0,05$). Buna göre araştırma kapsamında belirlenen “Cinsiyet değişkeni ile girişimcilik tercihi ve girişimcilik algı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.” birinci hipotez kabul edilmiştir. Bu sonuca göre katılımcıların cinsiyet değişkeni faktörünün girişimcilik tercih ve algı düzeylerine etki ettiği, erkek katılımcıların ise kadın katılımcılara göre daha yüksek düzeyde etkilendikleri ifade edilebilir.

Tablo 5. Yaş Değişkeni ile Girişimcilik Tercihi ve Girişimcilik Algı Düzeyi Analizine İlişkin Bulgular

Değişkenler		n	Ort+ss	F	p*
Girişimcilik Tercih	20 yaş	63	34,3+3,9	14,775	0,000
	21 yaş	117	27,6+6,3		
	22 yaş	118	29,2+4,5		
	23 yaş	113	27,8+6,9		
	24 yaş	12	29,0+2,2		
	25 yaş	20	31,3+2,0		
Girişimcilik Algı	20 yaş	63	149,6+7,1	9,651	0,000
	21 yaş	117	135,2+23,2		
	22 yaş	118	143,2+15,1		
	23 yaş	113	137,4+16,2		
	24 yaş	12	152,5+20,3		
	25 yaş	20	130,3+10,6		

* $p < 0,05$

Katılımcıların yaş değişkeni ile girişimcilik tercihi ve girişimcilik algı düzeyi Anova analizine ilişkin bulgularına göre; girişimcilik tercih ölçeğine göre 20 yaş ($X=34,3+3,9$) ve 25 yaşında ($X=31,3+2,0$) yer alan katılımcıların, diğer yaş grubunda yer alan katılımcılara göre daha yüksek aritmetik ortalamaya sahip oldukları ve aralarında istatistiksel olarak ileri düzey anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Girişimcilik algı düzeyi incelendiğinde de; 20 yaş ($X=149,6+7,1$) ve 24 yaşında ($X=152,5+20,3$) yer alan katılımcıların, diğer yaş grubunda yer alan katılımcılara göre daha yüksek aritmetik ortalamaya sahip oldukları ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Buna göre araştırma kapsamında belirlenen “Yaş değişkeni ile girişimcilik tercihi ve

girişimcilik algı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.” ikinci hipotez kabul edilmiştir. Bu sonuca göre katılımcıların yaş değişkeni faktörünün girişimcilik tercih ve algı düzeylerine etki ettiği, katılımcılar arasında üniversiteye yeni başlayanlar ile son sınıfta yer alanların, diğer grup aralığında olanlara göre daha yatkın oldukları anlaşılmıştır.

Tablo 6. Katılımcıların Girişimcilik Tercih ve Girişimcilik Algı Düzeyleri İle Yaş Değişkeni Arasındaki Farkın Kaynağı

Değişkenler		Ortalama Farklılıkları	p	
Girişimcilik tercihi	20 yaş	21 yaş	6,78999*	0,000
		22 yaş	5,13411*	0,000
		23 yaş	6,58267*	0,000
		24 yaş	5,39683*	0,028
		25 yaş	3,04683	0,277
	21 yaş	20 yaş	-6,78999*	0,000
		22 yaş	-1,65587	0,208
		23 yaş	-,20732	1,000
		24 yaş	-1,39316	0,963
		25 yaş	-3,74316	0,065
	22 yaş	20 yaş	-5,13411*	0,000
		21 yaş	1,65587	0,208
		23 yaş	1,44855	0,362
		24 yaş	,26271	1,000
		25 yaş	-2,08729	0,635
	23 yaş	20 yaş	-6,58267*	0,000
		21 yaş	,20732	1,000
		22 yaş	-1,44855	0,362
		24 yaş	-1,18584	0,982
		25 yaş	-3,53584	0,097
	24 yaş	20 yaş	-5,39683*	0,028
		21 yaş	1,39316	0,963
		22 yaş	-,26271	1,000
		23 yaş	1,18584	,982
		25 yaş	-2,35000	0,859
	25 yaş	20 yaş	-3,04683	0,277
		21 yaş	3,74316	0,065
		22 yaş	2,08729	0,635
		23 yaş	3,53584	0,097
		24 yaş	2,35000	0,859
Girişimcilik Algı Düzeyi	20 yaş	21 yaş	14,42857*	0,000
		22 yaş	6,44740	0,156
		23 yaş	12,23486*	0,000
		24 yaş	-2,84921	0,995
		25 yaş	19,30079*	0,000
	21 yaş	20 yaş	-14,42857*	0,000
		22 yaş	-7,98117*	0,005
		23 yaş	-2,19371	0,928
		24 yaş	-17,27778*	0,012
		25 yaş	4,87222	0,850

Tablo 6'nın devamı

Girişimcilik Algı Düzeyi	22 yaş	20 yaş	-6,44740	0,156
		21 yaş	7,98117*	0,005
		23 yaş	5,78746	0,109
		24 yaş	-9,29661	0,475
		25 yaş	12,85339*	0,025
	23 yaş	20 yaş	-12,23486*	0,000
		21 yaş	2,19371	0,928
		22 yaş	-5,78746	0,109
		24 yaş	-15,08407*	0,046
		25 yaş	7,06593	0,535
	24 yaş	20 yaş	2,84921	0,995
		21 yaş	17,27778*	0,012
		22 yaş	9,29661	0,475
		23 yaş	15,08407*	0,046
		25 yaş	22,15000*	0,006
	25 yaş	20 yaş	-19,30079*	0,000
		21 yaş	-4,87222	0,850
		22 yaş	-12,85339*	0,025
		23 yaş	-7,06593	0,535
		24 yaş	-22,15000*	0,006

Katılımcıların girişimcilik tercih ve girişimcilik algı düzeyleri ile yaş değişkeni arasındaki farkın kaynağını belirlemek için uygulanan Tukey HSD testlerine ilişkin bulguları Tablo 6'da özetlenmiştir.

- Girişimcilik tercihi ölçeği ortalamalarına göre; 20 yaş grubunda yer alan katılımcıların 21 yaş (6,78999), 22 yaş (5,13411), 23 yaş (6,58267) ile istatistiksel olarak ileri düzey anlamlı farklılıklar olduğu gözlenirken, 24 yaş (5,39683) grubundakiler ile istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

- Girişimcilik algı düzeyi ölçeği ortalamalarına göre; 20 yaş grubunda yer alan katılımcıların 21 yaş (14,42857), 23 yaş (12,23486) ve 25 yaş (19,30079) grubundakiler ile istatistiksel olarak ileri düzey anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

22 yaş grubunda yer alan katılımcıların 21 yaş (7,98117) grubundakiler ile istatistiksel olarak ileri düzey anlamlı farklılıklar olduğu gözlenirken, 25 yaş (12,85339) grubundakiler ile istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir.

24 yaş grubunda yer alan katılımcıların 21 yaş (17,27778) ve 25 yaş (22,15000) grubundakiler ile istatistiksel olarak ileri düzey anlamlı farklılıklar olduğu

gözlenirken, 23 yaş (15,08407) grubundakiler ile istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği saptanmıştır.

Katılımcıların yaşlarının birbirine yakın olması dikkate alındığında farklılığın kaynağı yaştan değil başka bir sebepten olabilecektir. Bu bağlamda katılımcıların farklı kültürel, ailevi ve çevresel faktörlere sahip olması hususları girişimcilik tercihi ve algı düzeylerinde farklılıklara sebep olabilecektir.

Tablo 7. Baba Eğitim Durumu ile Girişimcilik Tercihi ve Girişimcilik Algı Düzeyi

Değişkenler		n	Ort+ss	F	p*
Girişimcilik Tercih	İlkokul	165	29,0+5,4	9,923	0,000
	Ortaokul	38	27,7+5,3		
	Lise	101	29,5+4,4		
	Önlisans	24	25,7+8,7		
	Lisans	102	29,4+6,7		
	Lisansüstü	13	39,0+0,0		
Girişimcilik Algı	İlkokul	165	139,5+15,6	4,144	0,001
	Ortaokul	38	138,7+17,1		
	Lise	101	143,9+16,0		
	Önlisans	24	142,3+11,4		
	Lisans	102	135,8+23,6		
	Lisansüstü	13	155,0+0,0		

* p < 0,05

Katılımcıların babalarının eğitim durumu değişkeni ile girişimcilik tercihi ve girişimcilik algı düzeyi Anova analizine ilişkin bulgularına göre; girişimcilik tercih ölçeğine göre babaları lisansüstü eğitim alan (X=39,0+0,0) katılımcıların, diğer eğitim grubunda yer alan katılımcılara göre daha yüksek aritmetik ortalamaya sahip oldukları ve aralarında istatistiksel olarak ileri düzey anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir (p<0,05).

Girişimcilik algı düzeyi incelendiğinde de; babaları lisansüstü eğitim alan (X=155,0+0,0) katılımcıların, diğer eğitim grubunda yer alan katılımcılara göre daha yüksek aritmetik ortalamaya sahip oldukları ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır. Buna göre araştırma kapsamında belirlenen “Babaların eğitim durumu değişkeni ile girişimcilik tercihi ve girişimcilik algı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.” üçüncü hipotez kabul edilmiştir. Bu sonuca göre katılımcıların babalarının eğitim durumu değişkeni faktörünün girişimcilik tercih ve

algı düzeylerine etki ettiği, katılımcılar arasında babalarının eğitim düzeyinin etki eden unsurlar arasında olduğu söylenebilir (Tablo 7).

Tablo 8. Katılımcıların Girişimcilik Tercih ve Girişimcilik Algı Düzeyleri İle Babalarının Eğitim Durumu Değişkeni Arasındaki Farkın Kaynağı

Değişkenler		Ortalama Farklılıkları	p	
Girişimcilik tercihi	İlkokul	Ortaokul	1,25901	0,826
		Lise	-,53567	0,977
		Önlisans	3,25682	0,098
		Lisans	-,41230	0,993
		Lisansüstü	-9,95152*	0,000
	Ortaokul	İlkokul	-1,25901	0,826
		Lise	-1,79468	0,568
		Önlisans	1,99781	0,763
		Lisans	-1,67131	0,641
		Lisansüstü	-11,21053*	0,000
	Lise	İlkokul	,53567	0,977
		Ortaokul	1,79468	0,568
		Önlisans	3,79249*	0,043
		Lisans	,12337	1,000
		Lisansüstü	-9,41584*	0,000
	Önlisans	İlkokul	-3,25682	0,098
		Ortaokul	-1,99781	0,763
		Lise	-3,79249*	0,043
		Lisans	-3,66912	0,055
		Lisansüstü	-13,20833*	0,000
	Lisans	İlkokul	,41230	0,993
		Ortaokul	1,67131	0,641
		Lise	-,12337	1,000
		Önlisans	3,66912	0,055
		Lisansüstü	-9,53922*	0,000
	Lisansüstü	İlkokul	9,95152*	0,000
		Ortaokul	11,21053*	0,000
		Lise	9,41584*	0,000
		Önlisans	13,20833*	0,000
		Lisans	9,53922*	0,000
Girişimcilik Algı Düzeyi	İlkokul	Ortaokul	,81069	1,000
		Lise	-4,38968	0,364
		Önlisans	-2,85379	0,977
		Lisans	3,70749	0,556
		Lisansüstü	-15,47879*	0,030
	Ortaokul	İlkokul	-,81069	1,000
		Lise	-5,20036	0,635
		Önlisans	-3,66447	0,968
		Lisans	2,89680	0,955
		Lisansüstü	-16,28947*	0,049
	Lise	İlkokul	4,38968	0,364
		Ortaokul	5,20036	0,635
		Önlisans	1,53589	0,999
		Lisans	8,0917*	0,015
		Lisansüstü	-11,08911	0,274

Tablo 8'in devamı

Girişimcilik Algı Düzeyi	Önlisans	İlkokul	2,85379	0,977
		Ortaokul	3,66447	0,968
		Lise	-1,53589	0,999
		Lisans	6,56127	0,575
		Lisansüstü	-12,62500	0,303
	Lisans	İlkokul	-7049	0,556
		Ortaokul	-2,89680	0,955
		Lise	-8,09717*	0,015
		Önlisans	-6,56127	0,575
		Lisansüstü	-19,18627*	0,003
	Lisansüstü	İlkokul	15,47879*	0,030
		Ortaokul	16,28947*	0,049
		Lise	11,08911	0,274
		Önlisans	12,62500	0,303
		Lisans	19,18627*	0,003

Katılımcıların girişimcilik tercih ve girişimcilik algı düzeyleri ile babalarının eğitim durumu değişkeni arasındaki farkın kaynağını belirlemek için uygulanan Tukey HSD testlerine ilişkin bulguları Tablo 8'de özetlenmiştir.

- Girişimcilik tercihi ölçeği ortalamalarına göre; lise mezunu olan katılımcıların (3,79249) önlisans mezunu olan katılımcılar ile aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır.

Lisansüstü mezunu olan katılımcıların ilkokul mezunu (9,95152), ortaokul mezunu (11,21053), lise mezunu (9,41584), önlisans mezunu (13,20833) ve lisans mezunu (9,53922) olanlar ile aralarında istatistiksel olarak ileri düzey anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır.

- Girişimcilik algı düzeyi ölçeği ortalamalarına göre; lise mezunu olan katılımcıların lisans mezunu (8,0917) olanlar ile istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Lise mezunu olanların esnaf olma durumu düşünüldüğünde girişimcilik tercihi ve algı düzeyindeki farklılık aileden gelen esnaf bakış açısından kaynaklanabilecektir. Bu bağlamda farklılığın kaynağının ailevi, çevresel, sosyo-ekonomik durumdan kaynaklandığı söylenebilir.

Lisansüstü mezunu olan katılımcıların ilkokul mezunu (15,47879), ortaokul mezunu (16,28947) olanlar ile aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu saptanırken, lisans mezunu olanlar ile aralarında istatistiksel olarak ileri düzey anlamlı farklılıklar gösterdiği saptanmıştır.

Lisansüstü mezunların durumu ile ilgili olarak babanın aldığı eğitim kendi çocuğuna etki edebilecek olup, girişimcilik tercihi ve algı düzeyini etkileyebilecektir. Bu bağlamda farklılığın kaynağı alınan eğitim düzeyinin artması ile ilgili olabilecektir.

Tablo 9. Anne Eğitim Durumu ile Girişimcilik Tercihi ve Girişimcilik Algı Düzeyi Arındaki İlişki

Değişkenler		n	Ort+ss	F	p*
Girişimcilik Tercih	İlkokul	218	29,3+4,8	2,966	0,012
	Ortaokul	64	31,4+6,4		
	Lise	78	27,9+6,9		
	Önlisans	37	29,1+6,6		
	Lisans	26	27,5+7,1		
	Lisansüstü	20	29,3+7,3		
Girişimcilik Algı	İlkokul	218	140,1+16,6	4,527	0,000
	Ortaokul	64	148,6+17,8		
	Lise	78	138,7+11,4		
	Önlisans	37	133,5+21,6		
	Lisans	26	135,4+30,9		
	Lisansüstü	20	137,9+15,7		

* p < 0,05

Katılımcıların annelerinin eğitim durumu değişkeni ile girişimcilik tercihi ve girişimcilik algı düzeyi Anova analizine ilişkin bulgularına göre ise; girişimcilik tercih ölçeğine göre anneleri ortaokul mezunu olan ($X=31,4+6,4$) katılımcıların, diğer eğitim grubunda yer alan katılımcılara göre daha yüksek aritmetik ortalamaya sahip oldukları ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Girişimcilik algı düzeyi incelendiğinde de; anneleri ortaokul mezunu olan ($X=148,6+17,8$) katılımcıların, diğer eğitim grubunda yer alan katılımcılara göre daha yüksek aritmetik ortalamaya sahip oldukları ve aralarında istatistiksel olarak ileri düzey anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Buna göre araştırma kapsamında belirlenen “Annelerinin eğitim durumu değişkeni ile girişimcilik tercihi ve girişimcilik algı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.” dördüncü hipotez kabul edilmiştir. Bu sonuca göre katılımcıların annelerinin eğitim durumu değişkeni faktörünün girişimcilik tercih ve algı düzeylerine etki ettiği, katılımcılar arasında annelerin eğitim düzeyinin etki eden unsurlar arasında olduğu anlaşılmıştır (Tablo 9).

Tablo 10. Katılımcıların Girişimcilik Tercih ve Girişimcilik Algı Düzeyleri İle Annelerinin Eğitim Durumu Değişkeni Arasındaki Farkın Kaynağı

Değişkenler		Ortalama Farklılıkları	p	
Girişimcilik tercihi	İlkokul	Ortaokul	-2,08429	0,136
		Lise	1,41731	0,462
		Önlisans	,24510	1,000
		Lisans	1,85321	0,662
		Lisansüstü	0,5321	1,000
	Ortaokul	İlkokul	2,08429	0,136
		Lise	3,50160*	0,007
		Önlisans	2,32939	0,404
		Lisans	3,93750	0,052
		Lisansüstü	2,13750	0,724
	Lise	İlkokul	-1,41731	0,462
		Ortaokul	-3,50160*	0,007
		Önlisans	-1,17221	0,922
		Lisans	,43590	1,000
		Lisansüstü	-1,36410	0,942
	Önlisans	İlkokul	-,24510	1,000
		Ortaokul	-2,32939	0,404
		Lise	1,17221	0,922
		Lisans	1,60811	0,898
		Lisansüstü	-,19189	1,000
	Lisans	İlkokul	-1,85321	0,662
		Ortaokul	-3,93750	0,052
		Lise	-,43590	1,000
		Önlisans	-1,60811	0,898
		Lisansüstü	-1,8000	0,912
	Lisansüstü	İlkokul	-,05321	1,000
		Ortaokul	-2,13750	0,724
		Lise	1,36410	0,942
		Önlisans	,19189	1,000
		Lisans	1,80000	0,912
Girişimcilik Algı Düzeyi	İlkokul	Ortaokul	-8,47090*	0,010
		Lise	1,46460	0,989
		Önlisans	6,57513	0,291
		Lisans	4,74665	0,787
		Lisansüstü	2,21972	0,995
	Ortaokul	İlkokul	8,47090*	0,010
		Lise	9,93550*	0,012
		Önlisans	15,04603*	0,001
		Lisans	13,21755*	0,017
		Lisansüstü	10,69063	0,171
	Lise	İlkokul	-1,46460	0,989
		Ortaokul	-9,93550*	0,012
		Önlisans	5,11053	0,695
		Lisans	3,28205	0,963
		Lisansüstü	,75513	1,000
	Önlisans	İlkokul	-6,57513	0,291
		Ortaokul	-15,04603*	0,001
		Lise	-5,11053	0,695
		Lisans	-1,82848	0,999
		Lisansüstü	-4,35541	0,949

Tablo 10'un devamı

Girişimcilik Algı Düzeyi	Lisans	İlkokul	-474665	0,787
		Ortaokul	-13,21755*	0,017
		Lise	-3,28205	0,963
		Önlisans	1,82848	0,999
		Lisansüstü	-2,52692	0,997
	Lisansüstü	İlkokul	-2,21972	0,995
		Ortaokul	-10,69063	0,171
		Lise	-,75513	1,000
		Önlisans	4,35541	0,949
		Lisans	2,52692	0,997

Katılımcıların girişimcilik tercih ve girişimcilik algı düzeyleri ile annelerinin eğitim durumu değişkeni arasındaki farkın kaynağını belirlemek için uygulanan Tukey HSD testlerine ilişkin bulguları Tablo 10'da özetlenmiştir.

- Girişimcilik tercihi ölçeği ortalamalarına göre; ortaokul mezunu olan katılımcıların (3,50160) lise mezunu olan katılımcılar ile aralarında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır.

- Girişimcilik algı düzeyi ölçeği ortalamalarına göre; ortaokul mezunu olan katılımcıların ilkokul mezunu (8,47090), lise mezunu (9,93550), lisans mezunu (13,21755) olanlar ile istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği gözlenirken, ortaokul mezunu ile önlisans mezunu (15,04603) olanlar ile istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Annesi ortaokul mezunu olan katılımcıların, anne tarafının ailesinin esnaf olma olasılığı girişimcilik tercihi ve algı düzeyini etkileyebilecektir. Bu bağlamda annelerin düşüncelerinin, hislerinin ve yaşam tarzlarının kendi çocuklarını birinci derecede etkilemesi dikkate alındığında sosyal, kültürel, ailevi ve çevresel faktörler farklılığın kaynağı olabilecektir.

Tablo 11. Okudukları Bölüm ile Girişimcilik Tercihi ve Girişimcilik Algı Düzeyi Arasındaki İlişki

Değişkenler		n	Ort+ss	F	p*
Girişimcilik Tercih	İktisat	130	27,9+5,2	4,758	0,009
	İşletme	161	29,6+6,4		
	Maliye	152	30,0+5,9		
Girişimcilik Algı	İktisat	130	141,7+18,2	,693	0,501
	İşletme	161	139,9+18,0		
	Maliye	152	139,2+17,7		

* p < 0,05

Katılımcıların okudukları bölüm değişkeni ile girişimcilik tercihi ve girişimcilik algı düzeyi Anova analizine ilişkin bulgularına göre; girişimcilik tercih ölçeğine ilişkin iktisat bölümünde okuyan öğrencilerin ($X=27,9\pm5,2$), işletme ($X=29,6\pm6,4$) ve maliye bölümünde ($X=30,0\pm5,9$) okuyan öğrencilerin aritmetik ortalamalarından daha düşük olduğu ve aralarında istatistiksel olarak ileri düzey anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir ($p=0,009$, $p<0,05$).

Girişimcilik algı düzeyi ile katılımcıların okudukları bölüm karşılaştırması incelendiğinde ise; iktisat bölümünde okuyan öğrencilerin ($X=141,7\pm18,2$), işletme ($X=139,9\pm18,0$) ve maliye bölümünde ($X=139,2\pm17,7$) okuyan öğrencilerin aritmetik ortalamalarından daha yüksek olduğu, buna karşın aralarında istatistiksel olarak herhangi bir farklılığın olmadığı saptanmıştır ($p=0,501$, $p>0,05$). Buna göre araştırma kapsamında belirlenen “Katılımcıların okudukları bölüm değişkeni ile girişimcilik tercihi ve girişimcilik algı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.” beşinci hipotez kabul edilmiştir (Tablo 11).

Tablo 12. Katılımcıların Girişimcilik Tercih ve Girişimcilik Algı Düzeyleri İle Okudukları Bölüm Değişkeni Arasındaki Farkın Kaynağı

Değişkenler		Ortalama Farklılıkları		P
Girişimcilik tercihi	İktisat	İşletme	-1,67496*	0,046
		Maliye	-2,09332*	0,010
	İşletme	İktisat	1,67496*	0,046
		Maliye	-,41836	0,809
	Maliye	İktisat	2,09332*	0,010
		İşletme	,41836	0,809
Girişimcilik Algı Düzeyi	İktisat	İşletme	1,76832	0,683
		Maliye	2,47632	0,483
	İşletme	İktisat	-1,76832	0,683
		Maliye	,70799	0,936
	Maliye	İktisat	-2,47632	0,483
		İşletme	-,70799	0,936

Katılımcıların girişimcilik tercih ve girişimcilik algı düzeyleri ile okudukları bölüm değişkeni arasındaki farkın kaynağını belirlemek için uygulanan Tukey HSD testlerine ilişkin bulguları Tablo 12’de özetlenmiştir.

- Girişimcilik tercihi ölçeği ortalamalarına göre; işletme bölümünde okuyan öğrencilerin (1,67496) iktisat bölümünde okuyan öğrenciler ile aralarında istatistiksel

olarak anlamlı farklılıklar olduğu gözlenirken, maliye bölümünde okuyan öğrencilerin ise iktisat bölümünde okuyan öğrenciler (2,09332) ile aralarında istatistiksel olarak ileri düzey anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

İşletme ve maliye bölümlerinde okutulan derslerin girişimciliğe daha yakın olması ve piyasayı yakından incelemesi, iktisat bölümü derslerinin teori ağırlıklı olması hususları katılımcıların girişimcilik tercihi ve algı düzeylerinde farklılıklara sebep olabilecektir.

SONUÇ

Çağımızda ekonomi bilimi, ihtiyaçlar ve bunları tatmin vasıtaları arasındaki ilişkileri inceleyen bir disiplin olarak görülmektedir. Buna göre insanların ihtiyaçlarının sınırsız ve bu ihtiyaçların karşılanması için var olan kaynakların yetersiz olduğu varsayılmaktadır. Bu düşüncenin temelinde klasik talep – arz, ekonomik arz ve hedeflere ulaşma mantığı olmakla beraber; insan ile toplum ekonomik çıkar temelinde düşünülerek ahlaki ve sosyal değerlere imkân verilmemektedir. Bu anlayışa Türkiye’de yaşanan 2001 krizinin neticesinde iktisadi hayata faydalı olmak için değil kendi çıkarını finanse etmek için kurulan bankalar örnek olarak verilebilir. Kaynakların kıt olması bireylerin hırslanmasına ve daha bencil kişiler olmalarına neden olmaktadır. Bunun uygulaması liberal, kapitalist ekonomik sistemlerde gözlemlenebilir. Bununla birlikte yine bu anlayış çerçevesinde yapılan bir girişim faaliyetinin sosyal nosyonu olmayan sadece sermayedarın (girişimcinin) kendisini düşündüğü, karına kar katma, firmasını büyütme hedefi ile sınırlı kaldığı görülebilir.

Sanayi kapitalizmin yapısında bireye ve sosyal anlayışa değer veren unsurlar bulunmayabilir. Piyasa ekonomisi ekonomik boyutlu olmasının yanı sıra, kaynakların kıt olmasından dolayı da sosyal ve ahlaki boyut açısından dikkate alınamayabilir. İslam ekonomisi, sosyal, kültürel ve manevi boyutları esas alan kalkınmayı, gelişmeyi ve girişimciliği teşvik edebilir. Söz konusu esaslara bağlı olarak yapılan girişimci faaliyetler Marks’ın sınıf çatışmasını ve sosyal ve insani değerleri dikkate almayan kapitalizmin olumsuzluklarını ortadan kaldırabilir. İslam ekonomisinde üretim hem mübadele hem kullanım hem de ihtiyaç esasına dayanmaktadır. İslam ekonomisinin prensiplerine göre hareket eden bir ülkede iktisadi kalkınmaya, gelişmeye ve refaha ulaştıracak verimli sosyo-ekonomik girişim faaliyetleri yapılabilecektir. İslamî ekonomik anlayışta kaynakların kıt olmadığı tüm insanlığa yetebilecek ve tüm insanlığın kullanabileceği bir kaynak imkânının var olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda insanlığın ihtiyacına uygun ürünler üretmek amacı ile girişim faaliyetlerinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Girişimcilik faaliyeti,

sadece para kazanma veya sermayedarların büyümesi olarak değil istihdama, ekonomik kalkınmaya, gelişmeye, ihracata, sosyal kalkınmaya vb. kalemlerde faydalı olarak değerlendirilebilir.

Ekonomik kalkınma ve ilerlemenin temelinde üretim ve bu üretimin neticesinde oluşan karın uygun olarak işlenmesi ile paylaşılması önemlidir. Ekonominin hem ulusal hem de uluslararası bağlamında ilerlemesi, kalkınması, büyümesi ve gelişmesi için etkin ve faydalı üretim odaklı girişim faaliyetleri önemlidir. Tüketimi herkesin yaptığı dikkate alındığı takdirde üretim yapabilmek ekonomide bir ayrıcalık olarak görülebilir. Bu nedenle girişimcilik temelli yapılan üretim, sosyal ve manevi boyutu dikkate alınarak birbiri ile ilişkilendirilerek ilerletildiği takdirde ekonomiye ve topluma faydalı olabileceklerdir.

Genel itibarı ile insanoğlunda menfaat, kazanma, önde olma hırsı ve başkalarının emri altına alma girme isteği hâkim olan hissiyattır. Bu hisler sermaye sahibi olan girişimcilerde olduğu takdirde beşerî ekonomik bir sistemin uygulanmasında menfaati olanlar bunun devam etmesini isterler. Büyük servet, şirket ve holding sahipleri de ekonomiyi sadece kendi büyümelerini sağlamaya yarayan bir araç olarak görebilirler. Bu bağlamda hem sosyalist ekonomi, hem de Klasik, Neo-klasik, Keynesyen görüşlerin neticesinde oluşan liberal kapitalist ekonomi belli güçlerin büyümesine katkı sağlayabilirler. Sosyalist ekonomi devletin, kamunun hâkimiyetinin, liberal kapitalist ekonomi sermayedarların hâkimiyetini teşvik etmektedir. Fakat İslam ekonomisi sermayedarlarında, emekçinin mağdur olmadan tüm iktisadi unsurların istifade etmesine imkân veren veya tüm aktörlerin faydasına olan girişimcilik faaliyetini savunmaktadır. Ayrıca her kesimin istidadına, emeğinin hakkına göre girişimcilik, üretim ve\veya yatırım faaliyetinden elde edilen kardan pay almasını savunmaktadır. Bu düşünce adaletli, sosyal anlamda eşitsizliği asgari seviyeye indirgeyebilecek bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Bu yaklaşım girişim faaliyetlerinin sadece bir zümreye değil tüm insanlığa kazanç sağlayabilecektir.

Bir girişim faaliyetinin önünün açılması durumunda iktisadi büyümenin ve kalkınmanın olacağı muhakkaktır. Fakat girişimcilik ile birlikte gelen ekonomik büyümenin adaletli bir şekilde dağılımı için sosyal ve manevi boyutun esas alınması gerekmektedir. İktisadi yapının girişim faaliyeti yapan veya yapamayan bireylerin

hakkını hukuku gözetmeyerek veya hiçe sayılarak yapılan girişim faaliyeti sadece girişimciye fayda sağlayabilecektir. Üretim artışının artması hususunda daha fazla iş gücü kullanılarak yapılan yatırımların istihdam artışına da katkısı sağlanabilir. Girişimci, çalışana tüm hakkını tam olarak vermediği veya çalışanın hakkını istismar ettiği durumlarda yapmış olduğu girişim faaliyeti ile sadece sermayedara (girişimciye) ve piyasada iş imkânı bulan kişilere kısmi olarak katkı sağlayabilir. Fakat bu girişim anlayışı ile yapılan yatırımın iktisadi olarak bulunduğu piyasadaki tüm ekonomik aktörlere katkısı sığ kalabilir. Piyasadaki tüm ekonomik aktörleri ve bireyleri düşünerek yapılan girişim faaliyetleri hem ekonomiye hem de insanlığa katkı sağlayabilir.

Bu çalışmada girişimcilikle ilgili yaklaşımlar detaylı olarak kendisine has özellikleriyle incelenmiş olup, girişimciliğin hangi yaklaşımda daha faydalı olabileceği hususunda tespitler yapılmaya çalışılmıştır. Girişimcilik çok yönlü bir yapıda olduğu için, girişimcilik, sadece ekonomik ve iktisadi açıdan değil; işletme, psikoloji, sosyoloji, kültürel, tarih ve coğrafya gibi birçok bilimlere de dikkate alarak değerlendirmeye çalışılmıştır. Girişimciliğin sadece girişimciye değil topluma ve insanlığa fayda sağlayan bir faaliyet olarak yapılmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Girişimciliğin uygulanmasında ve geleceğinde rolü olabilecek iktisadi bakış açısına ve iktisat bilgisine sahip olan gençlere yönelik araştırma yapılmıştır. Bu araştırma ile Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde eğitim gören üniversite öğrencilerinin girişimcilik niyetlerini, girişimciliğe bakışlarını, aldıkları eğitimin neticesini, ailevi ve dış faktörlerin etkilerini tespit etmek hedeflenmiştir. Yapılan anket çalışmasında hedef kitlesi olarak belirlenen öğrencilere yöneltilen sorularla, öğrencileri girişimciliğe bakışları, girişimcilik hakkındaki düşünceleri ve bununla birlikte mezun olduktan sonra ve hayatlarının ilerleyen dönemlerinde girişimciliğe olan eğilimleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan araştırmaya paralel olarak girişimciliğin uygulanmasında devletin, bürokrasinin gençler üzerindeki etkileri de ölçülmüştür. Hedeflenen bu hususlar doğrultusunda öğrencilere anket uygulanmıştır. Uygulamaya konulan araştırmada SPSS 17.0 istatistik paket programı kullanılarak elde edilmiştir.

Ankete katılan katılımcıların, cinsiyetine, yaşlarına, anne ve babalarının mesleklerine, eğitim seviyelerine, maddi durumlarına, öğrenim gördükleri bölümlere

bağlı olarak frekans analizleri yapılmıştır. Oluşturulan hipotezler bağlamında düzenlenmiş olan sorulara tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmış olup, sorulara cevap verenler arasındaki farkı belirlemek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Anketlerle edilen verilerin incelenmesine bağlı olarak oluşturulan hipotezlerin tamamı kabul edilmiştir. Bu bağlamda katılımcıların girişimciliği olumlu olarak değerlendirdiği söylenebilir.

Katılımcıların, %55,6'sı öğrenim gördükleri bölümü kendi işlerini kurabilmek için seçtiklerini, %63,8'i yeterli devlet desteğinin olması, % 76'sı yeterli seviyede sermayeleri olması, % 59,8'i bürokratik engellerin fazla olmaması durumlarında girişimciliği tercih edebileceklerini, % 61,8'i aile desteği ve % 62,2'si arkadaş çevresinin desteği ile girişimcilik yapabileceklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçlara göre katılımcıların girişimciliğe belli şartlar altında olumlu baktıkları görülmüştür. Bu sonuçların, çalışmada değinilen davranışsal, toplumsal, sosyolojik ve kültürel açıdan girişimcilik hususları ile aynı paralelde olduğu görülmüştür. Elde edilen anket sonuçları, üzerinde durulan noktalar olan sermaye, devlet desteği, bürokratik düzenlemeler, aile ve çevre gibi faktörlerin önemli olduğu hususlarını teyit etmektedir.

Girişimcilik algı düzeyi açısından da erkek katılımcıların kadın katılımcıların aritmetik ortalamalarına göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Buna göre araştırma kapsamında belirlenen “Cinsiyet değişkeni ile girişimcilik tercihi ve girişimcilik algı düzeyi” arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre katılımcıların cinsiyet değişkeni faktörünün girişimcilik tercih ve algı düzeylerinde erkek katılımcıların kadın katılımcılarına göre daha yüksek düzeyde etkilendikleri görülmüştür. Bu bağlamda kadınlarında girişimcilikte aktif olabilmeleri için kadınları teşvike yönelik düzenlemeler ve uygulamalar yapılmalıdır. Ankete katılan erkeklerin aritmetik ortalamasının kadın katılımcılardan yüksek olması hususu, erkeklerin girişimcilikte ön planda olduklarını göstermektedir. Katılımcıların cinsiyet değişkeni ile girişimcilik tercihi ve girişimcilik algı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğunda dair kabul edilen hipotezin sonucuna göre, katılımcıların cinsiyet değişkeni faktörünün girişimcilik tercih ve algı düzeylerine etki ettiği, erkek katılımcıların ise kadın katılımcılarına göre daha fazla etkilendikleri söylenebilir. Bu bağlamda son yıllarda devlet ve sivil toplum kuruluşları devletin ve sivil toplum

kuruluşlarının kadınlarında girişimcilik yapabilmesine dair, teşvikler düzenlemektedir. KOSGEB ve bankalarda kadın girişimcilere yönelik fırsatlar sunmaktadır.

Yaş değişkeni ile girişimcilik tercihi ve girişimcilik algı düzeyi arasındaki anlamlı ilişki olması sonucuna göre katılımcıların yaş değişkeni faktörünün girişimcilik tercih ve algı düzeylerine etki ettiği, katılımcılar arasında üniversiteye yeni başlayanlar ile son sınıfta yer alanların, diğer grup aralığında olanlara göre daha yatkın oldukları anlaşılmıştır. Bu sonuç değerlendirilecek olursa girişimcilik açısından üniversiteye yeni başlayan öğrencilerin ideallerinin, son sınıfta olan öğrencilerin kariyer planlarının ön planda olduğu düşünülebilir. Ayrıca son sınıfta yer alan öğrencilerin girişimciliğe olumlu bakış açısına sahip olması hususu girişimcilik faaliyetlerinin artması bakımından olumludur. Öğrencilerin mezun olduktan sonra girişimcilik yapma, kendi iş yerini açma düşüncesine sahip olması ülkenin ekonomik büyümesine katkı sağlayabilir.

Babaların ve annelerin eğitim durumu değişkeni ile girişimcilik tercihi ve girişimcilik algı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğuna dair üçüncü ve dördüncü hipotez benimsenmiştir. Bu duruma bağlı olarak katılımcıların ebeveynlerin eğitim durumu faktörünün evlatlarının girişimcilik tercih ve algı düzeylerinde tesirli olduğu söylenebilir. Ebeveynlerin çocukları üzerinde tesirli olması hususu dikkate alındığında almış oldukları eğitim, girişim faaliyeti yapacak çocuklarını etkileyebilir. Babaların erkek çocukları, annelerin kız çocukları üzerinde etkili olduğu hususu girişim faaliyeti yapacak erkek veya kadında etkisini gösterebilir.

Girişimcilik algı düzeyi ile katılımcıların okudukları bölüm karşılaştırması incelendiğinde ise; iktisat bölümünde okuyan öğrencilerin diğerlerinin aritmetik ortalamalarından daha yüksek olmasına karşın bölümlerin aralarında istatistiksel olarak herhangi bir farklılığın olmadığı saptanmıştır. Bu durum, bölümlerde verilen derslerin ve eğitimlerin birbirine yakın olmasına bağlı olabilir. Girişimcilik algı düzeyi ile katılımcıların okudukları bölüm karşılaştırması incelendiğinde ise; iktisat bölümünde okuyan öğrencilerin aritmetik ortalamaları diğer bölümlerde okuyan öğrencilere göre daha yüksek olduğu, fakat herhangi bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

Sönmez (2017: 59) ve Öneren'in (2012: 21) çalışmalarında ve yapılan çalışmada girişimcilik faaliyetleri için yeterli seviyede devlet desteğinin önemli bir yer tuttuğu görülmüştür. Girişimcilik faaliyetlerinde önemli bir rol oynayabilecek olan gençlerin girişimcilik faaliyetlerinde bulunabilmesi için devlet desteğinin şart olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Devlet desteğinin ve teşviğinin artması ile girişimcilik faaliyetlerinde artış olabilir. Bu sonuç, girişimcilik için devlet desteğinin ve teşviğin şart olduğu görüşümüzü desteklemektedir.

Öneren'in (2012: 23) araştırmasında ve bu çalışmada bürokratik prosedürlerin, diğer bir ifade ile bürokratik düzenlemelerin çok fazla olduğu sonucu çıkmıştır. Yapılan çalışmada ise üniversiteli gençlerin çoğunluğu girişimciliği bürokratik engellerin fazla olmaması durumlarında tercih edebileceklerini beyan etmişlerdir. Bu durum çalışmanın diğer bölümlerinde belirtilen girişimciliğin önünün açılmasında bürokrasinin ve prosedürlerin azaltılmasının gerekli olduğu düşüncesini düşüncüyü teyit etmektedir. Belli bir riski üstlenip sorumluluk altına giren girişimcinin, önüne ilave olarak bürokratik prosedürlerin çıkması psikolojik olarak motivasyonunu bozacak ve bu durum girişimcilik faaliyetinden vazgeçmesine sebep olabilecektir.

Sönmez'in (2017: 59) çalışması ve ilgili çalışma girişimcilik faaliyeti açısından yeterli sermaye unsurunun önemli olduğu görüşümüzü teyit etmektedir. Girişimcilik faaliyetini üniversiteden yeni mezun genç bir girişimcinin yapacak olması göz önüne alındığında sermaye ihtiyacı karşısına çıkacaktır. Bu durumda girişim faaliyetinin icrasında devlet desteğinin ve teşviğinin gerekli olduğu söylenebilir.

Öneren (2012) ve Sönmez (2017) in çalışmaları ve bu çalışmada devletin, sivil toplum kuruluşlarının, bürokrasinin, eğitimin, sermayenin, ailenin ve çevrenin girişimcilikte önemli bir yeri olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Araştırma sonuçları, iktisat ve işletme eğitimi alan gençlerin girişimcilik eğilimlerinin yüksek olduğunu göstermiştir. Girişimciliğin önünü açacak politikaların oluşturulmaması girişimcilik anlayışının oluşmasına engel olmasına karşın son yıllarda yapılan çalışmalar neticesinde yavaş yavaşta olsa girişimcilik anlayışı gelişmeye başlamış olup, yapılan çalışmanın neticeleri de bunu desteklemektedir. Son dönemlerde bankacılık sektörünün ve özellikle kamu bankalarının da genç girişimcilere, kadın girişimcilere; KOSGEB, Esnaf ve Kefalet

Odalarının da girişimcilere desteklerinin olduğunu görmekteyiz. Genç girişimcilerin teşvik edilmesi hususu ekonomik büyüme için önemli olup, istihdam probleminin ortadan kalmasına da yardımcı olabilir.

Anket ile temin edilen bulgulara paralel olarak devletin ve sivil toplum kuruluşlarının girişimcilik faaliyetine desteklerini yoğunlaştırmaları ve bürokratik engellerin önüne geçilmesine yönelik düzenlemeler ile girişimciliğin bireylerin kariyer planlamalarında yer almasına olumlu bir katkı sağlanabilir.

Literatür çalışmasına bağlı olarak geliştirilen anket sonuçlarına göre, istihdama, ekonomik büyümeye, üretime, kaliteli hizmet ve ürün sunmaya katkısı olan girişimcilik faaliyetinin yapılmasında sermaye, bürokrasi, devlet teşvikleri en önemli sorunsal olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, girişimcilik yapmak isteyen gençlere gerekli eğitim verildikten sonra devlet desteği ile kendi işlerini oluşturmaları temin edilmelidir. Yeni, farklı ve değişik girişim düşüncesine devlet ve sivil toplum kuruluşları sahip çıkmalıdır. Bunların yapılması ile girişimcilik faaliyetleri artacak ve buna bağlı olarak iktisadi, sosyal, psikolojik ve kültürel açıdan gelişmeler olabilecektir.

Girişimcilik faaliyetlerinin artmasına paralel olarak iktisadi, sosyal, psikolojik ve kültürel açıdan gelişmelerin insanlığın faydasına olması için iktisadi yaklaşımlar devreye girebilir. Bu bağlamda girişimcilik tüm insanlığa faydalı olacak şekilde yönlendirilebilir, yapılandırılabilir ve teşvik edilebilir. İslam ekonomisi, herhangi bir ideolojiye bağımlı olmadan tamamının insanlığa faydalı yönlerini alarak bir sentez olduğu kabul edildiği takdirde girişimciliğe katkı sağlayabilecek ve girişimciliğin insanlığa faydalı olmasını mümkün kılacaktır. Girişimcilik faaliyetinde bulunan kişiler dünyayı ve insanlığı etkileyecek güçte olabilirler, bu kişiler faaliyetlerini evrensel insanlık normları ve sosyallik duygusu çerçevesinde yaparlar ise insanlığı iktisadi ve sosyo-kültürel bağlamda ürün ve hizmetleriyle değiştirirler. Fakat girişimcilik sadece girişimcinin kendisini güçlendirmek için yapılırsa insanların sömürülmesi durumu söz konusu olabilir. Bu bağlamda girişimcilik faaliyeti, insanlık açısından iktisadi, siyasal, sosyal ve kültürel yaşamın tetikleyici bir unsurdur.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

- Aracıoğlu, B., Demirhan, D., Tatarlar, CD., Zalluhoğlu, AE. (2017). Tüm Boyutlarıyla Girişimcilik, Hümanist Kitap Yayıncılık, İstanbul.
- Arıkan, S. (2004). Girişimcilik Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Bakan, İ., Taşlıyan, M., Güveni M. (2004). “Aile İşletmelerinde Girişimcilerin Yönetim Fonksiyonları Üzerine Etkileri: Mevcut Durum-Olması Beklenen Durum Karşılaştırması”. (Ed.) Tamer Koçel. AİK’04 1. Aile İşletmeleri Kongresi. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları: s.314-324.
- Başar, M., Ürper, Y., Tosunoğlu, BT. (2013). Girişimcilik, Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- Bayındır, A. (2007). Ticaret ve Faiz, Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Bayındır, S. (2005). İslam Hukuku Penceresinde Faizsiz Bankacılık, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- Bayramoğlu, S. (2011). Küreselleşmenin Yeni Siyasal İktidar Modeli: Yönetişim, Praksis, s.85-116.
- Bozkurt, V. (2002). Toplum ve İktisat, Sosyolojiye Giriş, (Derleyen: İhsan Sezal) Martı Yay., Ankara, s.245-292.
- Çelebi, A., Yanıkkaya, K. H., Gökbunar, R., Altın Gülova, A. ve Pala, M. (2009). “Avrupa Birliği Yolunda Esnaf ve Sanatkarlar”, MESOB Yayınları, s.68.
- Çetinkaya Bozkurt, Ö. (2011). Dünyada ve Türkiye’de Girişimcilik Eğitimi: Başarılı Girişimciler ve Öğretim Üyelerinden Öneriler, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Dinler, Z. (2000). İktisada Giriş, Ekin Kitabevi Yayınları Bursa.
- Duygulu, E. (2003). Avrupa’da Girişimcilik, Yeşil Kitap, Enterprise Publications, Yakın Doğu Üniversitesi Yayınları, Kıbrıs.
- Ekmekçi, C., İrmış, A. (2013). Girişimcilik ve Spor, International Conference on Eurasian Economies.
- Erdem, E. (2015). Müslüman Bireyin İktisadi Davranış Hususiyetleri ve İslam Piyasa Geleneği, İGİAD Yayınları, İstanbul.
- Erdoğan, S. ve Orhan, O. Z. (2005). İktisada Giriş. İstanbul: Avcı Ofset.
- Güney, S. (2008). Girişimcilik, Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular, Siyasal Kitabevi, 3. Baskı, Ankara.

- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Kültürel Psikoloji. Kültür Bağlamında İnsan ve Aile, İst: Evrim Yayınları
- Karalar, R. (2001). Genel İşletme, AÖF Yayınları, Eskişehir.
- Kesim, M. (2010). Editör: Muzaffer Tunçel, Girişimcilik Ders Kitabı, s.21.
- Keynes, J. M. (2008). Genel Toeri: İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi, Çeviren: Uğur Selçuk Akalın, Kalkedon Yay, İstanbul.
- Khan, MF. (2014). İslam İktisadında Temel Kavramların ve Fikirlerin Yeniden Değerlendirilmesi: Kurumsal İçerik Açısından İslam İktisadının Kaynağı Ne Olmalıdır?, İGİAD Yayınları, İstanbul.
- Kızılkaya, N. (2014). İslam İktisadı Çalışmalarında Yöntem Üzerine Bazı Mülahazalar, İGİAD Yayınları, İstanbul.
- Landström, H. (2005). Pioneers In Entrepreneurship and Small Business Research, Springer Science, s: 29.
- Müftüoğlu, M. T. ve Durukan, T. (2004). “Girişimcilik ve KOBİ’ler, Gazi Yayınevi”, Ankara.
- Müftüoğlu, T., Ürper, Y., Başar, M. ve Tosunoğlu, BT. (2005). Girişimcilik, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Nişancı, Ş. (2002). 15-16. Yüzyıllarda Osmanlı İktisat Zihniyeti, Okumuş Adam Yayıncılık ve Eğitim Hizmetleri, İstanbul.
- Nursi, B. S. (2005). Lemalar, Risale-i Nur Külliyyatı, Envar Neşriyat, İstanbul.
- Nursi, B. S. (2005). Sözler, Risale-i Nur Külliyyatı, Envar Neşriyat, İstanbul.
- Odabaşı, Y., Müftüoğlu, T., Ürper, Y. ve Başar, M., Tosunoğlu, T. (2005). “Girişimcilik”, Anadolu Üniversitesi Yayını No:1567, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 824, Eskişehir Haziran.
- Ölmezoğulları, N. (1999). Ekonomik Sistemler ve Küreselleşen Kapitalizm, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- Öztürk, İ. (2008). Girişimcilik Raporu. İstanbul: İGİAD Yayınları.
- Sayar, A. G. (2000). Osmanlı İktisat Düşüncesinin Çağdaşlaşması, Ötüken, İstanbul.
- Şimşek, O. (2008). Zihniyet Açısından Türk Girişimciliğinin Sosyolojisi, Otorite Yayınları. Ankara.
- Talas, C. (1999). Ekonomik Sistemler, İmge Kitapevi, Ankara,
- Taş, HY. (2015). İstihdam Boyutuyla Avrupa Birliği ve Türkiye’de Girişimcilik ve KOBİ’ler, Ekin Yayınları, İstanbul.

- Tekin, M. (2009). Girişimcilik, 5. Baskı, Konya: Günay Ofset Matbaacılık.
- Tok, A. (2009). İslamî Finans Sistemi Çerçevesinde Sukuk (İslamî Tahvil) Uygulamaları, Katılım Bankaları ve Türkiye Açısından Değerlendirmeler, Sermaye Piyasası Kurulu, Yeterlilik Etüdü, Ankara.
- Top, S. (2006). Girişimcilik Keşif Süreci, Beta Yayınları, İstanbul.
- Yiğit, Y., Akar, M., Topal, SA., Yıldız, İ., Candan, A., Erkuş, B., Okumuş, B., Tekeli, H., Menekşe, Ö., Eraslan, S. ve Akpolat, S. (2011). Kuran’dan Öğütler – 2, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Korza Yayın Basım, Ankara.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınları

- Abuk Duygulu, A. (2015). “Klasik-Neoklasik İktisat ve Keynesyen İktisat”, Ders Notları, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İzmir.
- Ağır, O. (2014). “Rusya Federasyonu’nun Yürütmenin Konumu ve Otoriterleşme”, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Malatya.
- Akcebe, ÖE. (2015). “Başyücelik Hükümeti İktisat Vekaleti”, Aylık Dergisi, S. 125.
- Aktan, CC. (2002). “Lord Keynes, Keynezyenler ve Fonksiyonalistler”, Yeni Türkiye Dergisi, 1-12.
- Akten Çürük, S. (2013). “İslamî Finansın Türkiye’deki Gelişimi, Mevcut Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya.
- Akyüz, İ. (2014). “İslam’da Dini Pratiklerin Toplumsal Dayanışmaya Etkisi”, International Journal Of Social Science.
- Akyüz, KC., Gök, AG., Yıldırım, İ. (2014). “Orman ürünleri sanayi sektöründe çalışanların kişilik özelliklerinin girişimci olma niyetleri üzerine etkileri”, JED/GKD, Cilt: 10, Sayı: 1.
- Arslan, A. (2012). “Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu Ders Notu, Samsun.
- Aslan, H. (2014). “Türkiye’de Tekafül (İslamî Sigorta) Uygulamaları: Problemler ve Çözüm Önerileri”, İslam Ekonomisi ve Finansı Çalıştayları – 3, Sakarya.
- Aşçı, SA. (2016). “Piyasa Ekonomisi ve Türk Cumhuriyetleri: Sovyetler Birliğı’nin Dağılmasından Sonraki Süreç Üzerine Bir Değerlendirme”, İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi, 1(1):57-72.
- Atay, H. (1989). “Medeniyet Tarihinde Yeni Bir İslam Medeniyeti”, İslamî Araştırmalar Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 3.

- Aydın, Y. (2013). “Say Yasası Üzerine Bir İnceleme Klasik İktisatçıların ve Marx’ın Yorumu”, Journal of İstanbul University.
- Aytaç, Ö. (2006). “Girişimcilik: Sosyo-Kültürel Bir Perspektif”, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 15.
- Aytaç, Ö. (2014). “Sosyal Yapımız ve Memuriyen Temayüller”, Mukaddime, 5(2).
- Aytaç, Ö., İlhan, S. (2007). “Girişimcilik ve Girişimci Kültür: Sosyolojik Bir Perspektif”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Aziz, A. (1993). “İslam Ekonomisinde Firma Düzeyinde Kararlar Ve İnsan Kaynaklarının Gelişmesi”, İslamî Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2.
- Bakkal, S., Bakkal, M., Kılıcı, H., Akarçay, N. (2006). “Tekirdağ İl ve İlçelerinde Kadın Girişimcilik Kültürü ve Makro Ekonomiye Etkileri ve Sonuçları; Alınması Gereken Tedbirler ve Çözüm Önerileri”, Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Bal, O. (2010). “Teknolojinin Sosyo-Ekonomik Yapıya Etkileri”, Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 20.
- Bal, O. (2011). “Ekonomik Sistem Olarak Kapitalizmin Evrimi ve İstihdam”, Kocaeli Üniversitesi, IJOPEC Konferansı, Kocaeli.
- Basılğan, M. (2011). “Ekonomik Gelişmenin Yaratıcı Yıkımı: Schumpeteryan Girişimci”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 44, Sayı: 3.
- Bayar, Y. (2012). “Girişimcilik Finansmanında Risk Sermayesi ve Melek Finansmanı”, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 7(2).
- Bayraç, HN. (2003). “Yeni Ekonomi’nin Toplumsal, Ekonomik ve Teknolojik Boyutları”, Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 1.
- Bayrakdaroğlu, A. (2013). “Bankacılık & Sigortacılık Ders Notları”, Yakın Doğu Üniversitesi, Kıbrıs.
- Bekiroğlu, C. (2010). “Türkiye’de İşsizlik Sorununun Çözümlemesinde Uygulanan Ekonomi Politikalarının Analizi”, Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Biber, AE. (2010). “İktisadi Büyümede Kurumsal Faktörler ve Kurumsal Değişim”, Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 19.
- Bocutoğlu, E. (2012). “İktisat Teorisinde Emeğin Öyküsü: Değerin Kaynağı Olan Emekten Marjinal Faydanın Türevi Olan Emeğe Yolculuk”, Hak-İş Toplum Bilimleri Dergisi, Sayı: 1.
- Bolat, Y. (2016). “Sosyal Değerleri ve Değerler Eğitimi Anlamak”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 29.

- Boz, Ç. (2012). “Adam Smith ve Amartya Sen”, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 3.
- Bozkurt, Ö., Erdurur, K. (2013). “Girişimci Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimindeki Etkisi: Potansiyel Girişimciler Üzerinde Bir Araştırma”, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 8:2.
- Ceylan, A., Demircan, N. (2007). “Girişimcilerin Başarı, Güç ve Yakın İlişki İhtiyaçlarının Kişilik Özellikleriyle İlişkisi Üzerine Düzce Bölgesi’ndeki KOBİ’lerde Bir Araştırma”, Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Cihangir, Ö. (2013). “Konuları Açısından Yasin Suresinin Tefsiri, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi”, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Çalcalı, Ö. (2013). “Kamu Maliyesi Perspektifinden Adam Smith”, International Journal of Economic And Administrative Studies.
- Çarıkçı, İH., Koyuncu, O. (2010). “Bireyci-Toplumcu Kültür ve Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişkiyi Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 3.
- Çelik, A. (2016). “İslam’da Ticaret Ahlakı Müslümanın Genel Ahlakının Bir Yansımasıdır”, Yeni Dünya Dergisi.
- Çetin Karabat, B., Sönmez, ÖA. (2013). “Bölgesel Kalkınmada Kadın Girişimciliğinin Rolü”, 3. Trakya Bölgesi Kalkınma ve Girişimcilik Sempozyumu.
- Çetin, F., Varoğlu, A. (2009). “Özellikler Bağlamında Girişimcinin Beş Faktör Kişilik Örüntüsü”, Ulakbilim Dergisi.
- Çetinkaya Bozkurt, Ö., Kalkan, A., Koyuncu, O., Alparslan, AM. (2012). “Türkiye’de Girişimciliğin Gelişimi: Girişimciler Üzerinde Nitel Bir Araştırma”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 15.
- Çınar, M. (1994). “İslamî Ekonomi ve Refah’ın Adil Ekonomik Düzeni”, Birikim Dergisi, Sayı: 59.
- Çiftçi, M. (2011). “Girişimci Üniversite ve Üçüncü Kuşak Üniversiteler”, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.
- Çonkar, K. ve İlter, B. (2004). “Ülke Kalkınmasında Girişimcilik ve Entellektüel Sermaye Boyutu”, Türk Dünyaları Araştırması Sempozyumu, Kırgızistan, 13-15, s. 2.
- Çöğürücü, İ. (2016). “İktisadi Doktrinlerde Geçmişten Günümüze Girişimciliğin Önemi”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 35: s.65-80.

- Demir, F. (2011). “Bürokrasi-Demokrasi İlişkisi Ve Bürokratların Seçilmişlerce Kontrolü Sorunu”, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 2.
- Demirez, M. ve Cebeci, R. (2005). “Türkiye’de Girişimciliğin Tarihçesi Ve Girişimcilerin Sosyolojik Profili”, KOSGEB GGM Ulusal Girişimcilik Raporu Bölüm II. s. 44-53
- Demiroğlu, Y. (2007). “Firma Davranışı Olarak Girişimcilik”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Deniz, A. (2006). “İslam Hukukunda İlet Kavramı ve Faizin İleti”, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- Doğru, C. (2008). “Osmanlı Toplumunda Kapitalist-Girişimci Sınıfın ve İnsan Tipinin Oluşumunu Engelleyen Faktörler”, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Döndüren, H. (1996). “İslam Ekonomisinde Sermaye Birikimi Ve Kullanılma Yöntemleri”, İlam Araştırma Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2.
- Durmaz, F. (2017). “Girişimcilik Ders Notları”, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Turgutlu Meslek Yüksekokulu, Manisa.
- el-Kudat, ZM. (1988). “Hz. Peygamber (a.s.) Dönemi’nde Beytu’l-Mal”, Yermuk Araştırmaları Dergisi, Çev: Güler, MN., Cilt: IV, Sayı: 1.
- Encum, Mİ. (1995). “İslam’da Gelir ve Servet Dağılımı”, İslamî Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 3.
- Er, B., Şahin, YE., Mutlu, M. (2015). “Girişimciler İçin Alternatif Finansman Kaynakları: Mevcut Durum ve Öneriler”, Uluslararası Ekonomi Ve Yenilik Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1.
- Er, PH. (2012). “Girişimcilik ve Yenilikçilik Kavramlarının İktisadi Düşüncedeki Yeri: Joseph A. Schumpeter”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Er, PH. (2013). Girişimcilik ve Yenilikçilik Kavramlarının İktisadi Düşüncedeki Yeri: Joseph A. Schumpeter”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Erbey, A. (2016). “Ekonomik – Siyasal Sistemler”, Milliyet Gazetesi, 21 Ocak.
- Erdil Şahin, B. ve Ayhan, D. (2014). “Yeni Ekonominin Makroekonomi Üzerindeki Etkileri”, Üretim Ekonomisi Kongresi.
- Erol, S. I. (2012). “Çalışma İlişkileri Dergisi İktisadi Kalkınmada Değerlerin Rolü (İbn Haldun’un Perspektifinden)”, Cilt:3, Sayı:2 s.49-65.

- Ersin, İ. ve Yıldırım, C. (2016). “Necmettin Erbakan’ın Manevi Kalkınma Söyleminin İslam Ekonomisi İçerisindeki Yeri ve Sosyal Sermaye İle Asimetrik Bilgi Konularıyla İlişkisi”, International Journal Of Islamic Economics And Finance Studies, Vol: 2, No: 1.
- Ersoy, A. (2015). “İslam İktisadi ve İktisadi Yapısı: İnsan Merkezli Fıtrî İktisat ve İktisadi Yapısı”, İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi, Sayı: 1.
- Ertan, F. (2010). “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme (KOBİ)’lere Sağlanan Kamusal Ar-Ge Teşvikleri: Kamusal Ar-Ge Teşviklerinin KOBİ’ler Üzerindeki Etkilerine Yönelik Bir Anket Çalışması”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Eskicioğlu, O. (2014). “İslam ve Ekonomi, Dokuz Eylül Üniversitesi”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Gerni, M., Nişancı, M., Alkan, A. ve Yurttañıkırmaz, CZÇ. (2013). “Geçiş Ekonomilerinde Girişimciliğin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri”, International Conference On Eurasian Economies.
- Grabel, T., Pyka, A. ve Hanusch, H. (2003). “An Evolutionary Approach To The Theory of Entrepreneurship”, Industry and Innovation, Vol: 10, No: 4, s: 495.
- Güner, H. ve Korkmaz, A. (2015). “KOSGEB Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi Girişimcilik İlişkisi: Eğitim Alıp İş Kurmayanlar Üzerine Bir Araştırma”, İş ve Hayat Dergisi.
- Güngör, K. (2006). “İktisadın Tarihine Kısa Bir Bakış ve Merkantilizmden Günümüze İktisadi Düşünceler”, Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi.
- Hacak, H. (2005). “İslam Hukuk Düşüncesinde Özel Mülkiyet Anlayışı, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi”, Cilt: 2, Sayı: 29.
- Hanedar, F. (2015). “İktisat Haberi”, Aylık Dergisi, S. 125.
- Hava, H. (2009). “Tamer, Ramazan Erturgut, “Girişimci Ruhun Geliştirilmesi ve Öğrenilmiş Çaresizlik Olgusu” Econ Anadolu 2009: Anadolu Uluslararası İktisat Kongresi’nde sunulmuş tebliğdir. 17-19 Haziran 2009, Eskişehir, s.4.
- Hebert, R. F. ve Link, A. N. (2006). “The Entrepreneur As Innovator”, Journal of Technology Transfer, 2006, s: 592.
- Işık, A. (2013). “Sosyalist Ekonomik Sistemden Piyasa Ekonomisine Geçişin Nedenleri”, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Sayı: 20.
- İleri, H. (1998). “Türkiye’de Özelleştirme”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi.
- İlhan, S. (2003). “Sosyo-Ekonomik Bir Fenomen Olarak Girişimciliğin Oluşumunu Etkileyen Başlıca Faktörler”, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi, Sayı: 11.

- İlter, B. (2008). “Girişimcilik Sürecinde Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunların Analizi: KAGİDER Örneği”, Doktora Tezi, Nisan 2008, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.5.
- İncekara, A. (2009). “Girişimci İçin İktisat Politikaları Okumaları”, İstanbul Üniversitesi, İktisat Bölümü Ders Notları, İstanbul.
- Kahraman, Y., Mutlu, M. K. ve Arslan, S. (2011). “Girişimciliğin Oluşumu ve Kültür İle İlişkisi”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, c.16, s.3, s. 349-361.
- Kapu, H. ve Aybas, M. (2009). “Yahudi, Hristiyan ve İslam Geleneklerinde İş Ahlakına Bakış: Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım”, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 1.
- Kara, M. (2003). “Sosyal ve Kültürel Yapının Girişimcilik Üzerine Etkileri ve Türk Toplumundan Örnekler” Journal of Azerbaijani Studies, s.465-485.
- Karahöyük, M. (2013). “Din ve Ekonomi İlişkisi”, Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 16.
- Kayahan, C., Görkaş, İ. ve Önk, H. (2016). “Osmanlı Dönemi Para Vakıflarıyla Günümüz Katılım Bankalarının Karşılaştırılması”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.
- Kaytancı, UB. (2008). “Ücret Teorileri ve Türkiye İmalat Sanayiinde Ücretlerin Durumu Üzerine Uygulama”, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Adana.
- Kazancı, F. (2016). “Serbest Piyasa Ekonomisi ve İslam Ekonomisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz”, Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 3.
- Keskin, A. (2011). “Ekonomik Kalkınmada Beşeri Sermayenin Rolü ve Türkiye”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 25, Sayı: 3-4.
- Kılıç Kırılmaz, S. (2014). “Sosyal Girişimcilik Boyutlarına Kuramsal Bir Bakış”, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 2.
- Kocadağ, S. (2010). “Ekonomik Krizlerle Mücadelede Maliye Politikasının Rolü: Türkiye’de 1980 Sonrası Döneme Yönelik Bir İnceleme”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Kubar, Y. (2016). “Az Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Kalkınma Göstergeleri İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Bir Panel Veri Analizi (1995-2010)”, Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 4.
- Kurt, M., Ağca, V. ve Erdoğan, S. (2006). “Afyonkarahisar İli Girişimcilik Performansının Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Analizi”, Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt: VIII, S: 2.

- Küçükşen, K. (2011). “Din Motivasyonlu Ekonomik Organizasyonlarda Yaşanan Olumsuz Tecrübelerin Dil Algısı Üzerindeki Etkileri (İslamî Holding Yatırımcıları Üzerine Bir Araştırma)”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya.
- Negiz, N., Özdaşlı, K., Özkul, G. ve Alparslan, AM. (2009). “Girişimcilik Özellikleri ve Tipleri Açısından Cinsiyet Farklılıkları: SDÜ-İİBF Araştırması”, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi.
- Oğuz, F. ve Oğuz, S. (2016). “Kamuda Girişimcilik, Rekabet ve İstihdam Politikalarının Etkinliği”, Maliye Dergisi.
- Oğuztürk, B. S. (2003). “Bölgesel Kalkınmada Yenilikçiliğin Rolü ve Göller Bölgesi Üzerine Bir Uygulama”, T.C. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Ok, B. (2015). “Gündelik Hayatta Caminin Yeri”, IV. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi, 14-17 Mayıs, Kütahya.
- Okutan, E. ve Balaban, Ö. (2014). “Kültürel Yapının Girişimcilik Eğilimine Etkisi”, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 1.
- Onay, M. ve Çavuşoğlu, S. (2010). “İşletmelerde Girişimcilik Özelliğini Etkileyen Faktörler: İç Girişimcilik”, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 1.
- Ongan, NT. (2008). “İslam Ekonomisinde Bölüşüm”, Çalışma ve Toplum Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 19.
- Önce, AG., Marangoz, M. ve Erboy, CN. (2014). “Ekonomik Büyüme ve Kalkınmada Girişimciliğin Rolü ve Önemi”, International Conference On Eurasian Economies, 1-11.
- Önderman, M. (1999). “Türkiye’de Siyasi Retorik ve Yaşam Dünyası”, İÜHFM Dergisi, C: LVII, S: 1-2.
- Öneren, M. (2012). “İç Anadolu Bölgesindeki Genç Nüfusun Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma”, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 7:2.
- Ören, K., Biçkes, M. (2011). “Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Potansiyeli Üzerindeki Etkileri (Nevşehir’deki Yüksek Öğrenim Öğrencileri Üzerine Yapılan Bir Araştırma)”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 3.
- Özatalar, S. (2009). “Uluslararası İşletmelerde Farklı Kültürlerden Gelen Çalışanların Yönetimi Performans Yönetimi Uygulamaları ve Ulusal Şirketlerin Yönetim Anlayışlarıyla Karşılaştırılması”, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Özçağ, M., Hotunluoğlu, H. (2015). “Kalkınma Anlayışında Yeni Bir Boyut: Yeşil Ekonomi”, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 2.

- Özçelik, Ö., Tuncer, G. (2007). “Atatürk Dönemi Ekonomi Politikaları”, Dumlupınar Üniversitesi, İİBF Dergisi.
- Özdemir, M. (2006). “Yeni Neo-Klasik Sentez: Makro İktisatta Yeni Bir Uzlaşmaya Doğru”, Ekonomik Yaklaşım, Cilt: 19, Sayı: 66.
- Özdevecioğlu, M., Cingöz, A. (2009). “Sosyal girişimcilik ve sosyal girişimciler: teorik çerçeve”, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 32, ss.81-95.
- Özel, H. (2009). “İktisat ve Sosyal Teoride “Görünmez El” Eğretilmesi”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 42, Sayı: 2.
- Özer, MA. (2001). “Girişimci Sınıf, İktisadi Hayat ve Siyaset”, Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, c.3, 165-206.
- Özkılıç, İ. (2007). “İbn Haldun’da İktisadî Kalkınmanın Dinamikleri ve Girişimcilik”, Akademik Bakış, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, Sayı: 10, 1-14.
- Özkul, M. (2014). “Gelişmekte Olan Ülkelerde Girişimci ve Yöneticilerin Toplumsal Sorumluluk Çalışmalarının Önemi; Sorunlar, Öneriler”, II. Uluslararası Sosyal Bilimciler Kongresi.
- Özsoy, İ. (2006). “Sovyet Sisteminin Çöküşünden Tarihi ve Evrensel Dersler”, Bilig, Sayı: 39, 163-194.
- Özsoy, İ. (2013). “Toplum Adamından Müslüman Adama”, Çerçeve Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD) Dergisi, Yıl: 21, Sayı: 60.
- Öztüm Tümer, E. (2004). “Türkiye’de Özelleştirmenin Ücret ve İstihdam Üzerindeki Etkisi”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Öztürk, M. ve İnan, Ş. (2014). “İktisadi Sistemlerde Bölüşüm Sorunu: Alternatif Bir Yaklaşım Olarak Ortaklık Ekonomisi”, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 2.
- Öztürk, N. ve Durgut, D. (2010). “Faiz Oranlarının Belirleyicileri: Türkiye İçin Ampirik Bir Analiz”, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 1.
- Özyakışır, D. (2011). “Beşeri Sermayenin Ekonomik Kalkınma Sürecindeki Rolü: Teorik Bir Değerlendirme”, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 6(1).
- Pan, VL. ve Akay, C. (2015). “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Girişimcilik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, E-Journal Of New World Sciences Academy.
- Pehlivan, ÖS. (2011). “İktisat Teorisinde İstihdam Sorunu”, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne.

- Perktaş, E. (2014). “Bölgesel Kalkınma Özelinde Girişimciliğin Ekonomik Kalkınma Sürecindeki Rolü”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 7.
- Sancaklı, S. (2013). “Hadisler Çerçevesinde İsrar Olgusunun Analizi”, Sosyal Siyaset Dergisi.
- Saraçoğlu, M. ve Duran, C. (2009). “Yaratıcı Girişimcinin Gelişiminde Çevrenin Rolü”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 30.
- Sciascia, S. ve De Vita, R. (2004). “The Development of Entrepreneurship Research”, Liuc Papers, n. 146, Serie Economia Aziendale 19, 2004.
- Sharghı, A. (2005). “İktisadi Düşünde Tarihi Ders Notları”, Yakın Doğu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kıbrıs.
- Soysal, A. (2010). “Türkiye’de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme”, Ulakbilim Dergisi.
- Sönmez, E. (2017). “Girişimcilik Niyetinin Kariyer Planlamasındaki Yeri: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, Türk Hava Kurumu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Sönmez, A. ve Toksoy, A. (2014). “Türkiye’de Girişimcilik ve Türk Girişimci Profili Üzerine Bir Analiz”, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 2.
- Sunar, L. (2012). “Weber’in İktisat Sosyolojisi: Uygarlığı Anlamanın Anahtarı Olarak İktisadi Zihniyet”, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi Metodoloji ve Sosyoloji Araştırmaları Sosyoloji Konferansları Dergisinin Ekonomi ve Sosyoloji Özel Sayısı Sayı: 45, Yıl: 1, s.19-42.
- Şahin, H. (2015). “Osmanlı iktisadi Dünya Görüşünün Ana İlkeleri Çerçevesinde Klasik Dönem Osmanlı İktisat Politikasına Bakış”, Ekev Akademi Dergisi, Yıl: 19, Sayı: 61.
- Şimşek, O. (1999). “Zihniyet, Girişimcilik ve KOBİ-Sosyoloji İlişkisi”, Tuhis, s.72-73.
- Şimşek, O. (2006). “Zihniyet, Girişimcilik ve Kobi Sosyoloji İlişkisi”, Tuhis, s.64-75.
- Şimşek, O. (2008). “Türk Toplum Düşüncesine; Medeniyet, Kültür-Zihniyet-Sanayi Bağlamında Bütüncül Bir Yaklaşım”, Türkiyat Araştırmaları Dergisi.
- Tanrıverdi, H. (2003). “Hz. Ömer Dönemi Sosyal Devlet Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme”, İslamî Araştırmalar Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 4.
- Tellalbaş, I. (2011). “Sermaye Birikimi ve Finansallaşma Türkiye Örneği”, Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Terzi, A. (2010). “Katılım Bankacılığı: Kitaba Uymak mı, Kitabına Uydurmak mı?”, Dergi Park Dergisi.

- Tiryaki, A. (2010). "Theories of Entrepreneurship: A Critical Overview", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 13.
- Tunçer, AS. (2016). "İnsan Kaynakları Yaklaşımının Sosyal Sermaye Düzeyine Etkileri", Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı: 24.
- Türkmen, A. (2007). "Girişimcilik ve Girişimcilik Kültürü", Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Projesi, Konya.
- Ulusoy, R. (2010). "Piyasada Belirsizliğin Giderilmesinde Girişimcinin Rolü" Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19:1, s.73.
- Uygun, M., Uslu, Ş. (2002). "Yeni Rekabet Koşullarında KOBİ'lerin Değişen Pazarlama Stratejileri ve Pazarlama Sorunları: Konya Örneği", Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Ünal, Y. (2009). "Bilgi Toplumunun Tarihçesi", Tarih Okulu Dergisi, Sayı: V.
- Ünalp Çepel, Z. (2015). "Türkiye'deki İşadamları Örgütlerinin Avrupalılaşma Süreci", Ege Akademik Bakış Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 2.
- Üzülmez, H. (2008). "Girişimcilik ve Konya'da Girişimciliğin Geleceği", Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 2.
- Wood, J. S. (2005). "The Development and Present State of The Theory of Entrepreneurship in Product and Asset Markets by Knight, Hayek, Schumpeter, Mises, Krizner, Shackle, and Lachmann", Austrian Scholars Conference, s. 36.
- Yanbay, YÖ. (2009). "Adana Organize Sanayi Bölgesinde Sanayileşme ve Din İlişkileri", Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Yanıklar, C. (2010). "Tüketim Kültürü, Kapitalizm ve İnsan İhtiyaçları Arasındaki İlişki Üzerine Bir Tartışma", Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 34, Sayı: 1, ss.25-32.
- Yıldız, S. (2007). "Girişimcilik", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Yüksek Lisans Projesi, Kahramanmaraş.
- Yıldız, S. ve Alp, S. (2012). "Girişimcilik Teorisi Çerçevesinde Kobilerin Ekonomiye Etkileri ve Rekabet Koşullarını Etkileyen Faktörler", Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 7(2).
- Yiğit, N. (2013). "Türkiye'de Kamu Harcamaları Enflasyon İlişkisinin Analizi (1990-2012)", Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Yorgancılar, FN. (2009). "Sürdürülebilir Rekabet Anlayışı Olarak Yenilik Yeteneği", Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi.

Yüzüak, E. (2010). “Üniversitelerde Öğrenim Gören Kız Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimlerini Etkileyen Faktörler: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İİBF Örneği”, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.

Zaim, H. (2010). “İş Ahlakı”, Din ve Hayat İstanbul Müftülüğü Dergisi, Sayı: 10.

Zengin, ZS. (2016). “İslam, Ahlak ve Etik”, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, YBÜ-ULİSA Dergisi.

3. Elektronik Kaynaklar

Çetindamar, D. (2002). Türkiye’de Girişimcilik, TÜSİAD Yay., İstanbul <http://www.tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/1880-turkiyede-girisimcilik>, Erişim tarihi: 04.09.2016.

Çürük Akten, S. (2016). İslamı Finansın Türkiye’deki Gelişimi, Mevcut Sorunlar ve Çözüm Önerileri <http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/834/337690.pdf?sequence=1>, Erişim tarihi: 07.09.2016.

Doğru, C. (2008). “Osmanlı Toplumunda Kapitalist - Girişimci Sınıfın ve İnsan Tipinin Oluşumunu Engelleyen Faktörler”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt:11, Sayı:1. <http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunisobil/article/view/1020000474/1020000467> Erişim tarihi: 04.09.2016.

Durukan, T. (2006). “Dünden Bugüne Girişimcilik ve 21. Yüzyılda Girişimciliğin Önemi”. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi. Cilt:1, Sayı:2, s.25-37. http://acikerisim.lib.comu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/COMU/978/Tulin_Durukan_Makale.pdf?sequence=1&isAllowed=y, Erişim tarihi: 25.06.2016.

Ercan, S. ve Gökdeniz, İ. (2009). “Girişimciliğin Gelişim Süreci ve Girişimcilik Açısından Kazakistan”. Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı Bilig, Sayı. 49, s. 59-82. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarinde x-1423873190.pdf>, 29.05.2016.

Eskicioğlu, O. (1999). “İslam ve Ekonomi” İzmir, Çağlayan Yayınevi. <http://www.enfal.de/oe2.html>, Erişim tarihi: 30.05.2016

Gül, AR. (2010). İslam İktisat Düşüncesinin Kur’an’daki Temelleri, Konrad Adenaur Stiftung, <http://www.konrad.org.tr/SMW%20und%20Islam%202010/Islam%202010%20tr/035-090.pdf>, Erişim tarihi: 05.12.2016.

Güreşçi, E. (2014). “Girişimcilik Eğilimi Üzerine Bir Araştırma: İspir Hamza Polat MYO Örneği.” Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, C.9, S.1, s.23-38. http://gkd.comu.edu.tr/images/form/dosya/dosya_436947.pdf, Erişim tarihi: 30.05.2016.

- İlhan, S. (2004). “Girişimcilik ve Sosyo-Ekonomik Süreçteki Rolü” Doğu Anadolu Bölgesi Araştırma ve Uygulama Merkezi, C.3, S.1, s.70-75. <http://web.firat.edu.tr/daum/default.asp?id=89>, Erişim tarihi: 29.05.2016.
- Kızılkaya, E. (2003). “Bir Büyük İktisatçının Metafizik Değer Yargılarına Bakışı: Joseph A. Schumpeter’in Vizyon Kavramı”, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 22, Sayı: 1, s: 18, <http://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php>, Erişim tarihi: 05.09.2016.
- Kızılkaya, E. (2005). “Joseph A. Schumpeter’in Girişimcilik Fikrine Dair Bir Not”, Akdeniz İİBF Dergisi, Cilt: 10, s: 31-32 <http://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php>, Erişim tarihi: 05.09.2016
- Kurt, M., Veysel, A. ve Erdoğan, S. (2006). “Afyonkarahisar İli Girişimcilik Performansının Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Analizi”. Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF. Dergisi, C.VIII, s.2, s. 97-114. <http://www.iibfdergi.aku.edu.tr/pdf/8-2/5.pdf>, 04.06.2016.
- Leidholm, C. ve Donald, A. (1987). “Small Scale Industries in Developing Countries: Empirical Evidence and Policy Implications”, MSU International Development Papers, Paper No.9, <http://fsg.afre.msu.edu/papers/older/idp9.pdf> Erişim tarihi: 06.09.2016.
- Oğuz, F. (2005). “Schumpeter’den Baumol’a Girişimcilik Anlayışı Üzerine”, Piyasa, Cilt: 4, Sayı: 13, s.150. <http://www.libertedownload.com/Piyasa/13/11-fuat-oguz-schumpeterden-baumola-girisimcilik-anlayisi-uzerine.pdf>, Erişim tarihi: 06.09.2016.
- Öten, S. (2016). “Reel Bir Bankacılık Anlayışı Katılım Bankacılığına Genel Bir Bakış”, <http://www.tkbb.org.tr/duzenlemeler-detay/salih-oten---reel-bir-bankacilik-anlayisi---14082007---haber1>, Erişim tarihi: 06.09.2016
- Özkul, G. (2007). “Kapitalist Sistemin Sürükleyici Aktörleri: Ekonomik Teoride Girişimciler”. Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Y, C.12, S.3, s. 343–366. <http://sablon.sdu.edu.tr/fakulteler/iibf/dergi/files/2007-3-20.pdf/>, Erişim tarihi: 29.05.2016.
- Parlak, B. (2005). Yükselen Trend Girişimcilik, <http://www.tchayat.org/sayilar/ocak-2005/72-girisimcilik>, Erişim tarihi: 21.07.2016
- Rodney, W. (1998). “Muhammed Bakır Es-Sadr’ın Günümüz İslam Ekonomi Düşüncesine Katkısı”, Haksöz Dergisi, Sayı: 91, Ekim 1998, http://haksozhaber.net/okul_v2/article_detail.php?id=2180, Erişim tarihi: 25.05.2016.
- Sayar, K. (2003). “Kültürel Bakış Açısından Benlik ve Kişilik”. Yeni Symposium Dergisi, Cilt: 41, Sayı:2 s. 78-85. <http://yenisymposium.com/Pdf/TR-YeniSempozyum-81b0288b.pdf>, Erişim tarihi: 06.09.2016

- Siverekli Demircan, E. (2008). “Girişimci Sıfatıyla Devlet: 1980 Sonrası Türkiye Analizi.” Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 1, 33-56 <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423901772.pdf/>, Erişim tarihi: 30.05.2016.
- Şaylan, G. (1974). “Türkiye’de Kapitalizm Bürokrasi ve Siyasal İdeoloji”, Ankara, TODAİE, No: 140, Sevinç Matbaası, http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/910b2c3ec5737da_ek.pdf , Erişim tarihi: 03.06.2016.
- Şimşek, O. (2009). “Modern Girişimcilik Zihniyeti ve Sanayi – Kültür Bağlamında Türk Girişimciliğinin, Sosyo-Kültürel Temelleri (Ahilik-Tasavvuf Modellemesi)”. Haz. Uysal Kerman vd. Uluslararası DAVRAZ Kongresi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF: s. 1138-1160. <http://idc.sdu.edu.tr/2009/ekitap.html/>, Erişim tarihi: 01.06.2016.
- Topkaya, A. (2008). “Tarihsel Materyalizm Bağlamında Marx’ı Yeniden Okumak” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal Of International Social Resarch Volume 1\3 Spring, s.7 http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt1/sayi3/sayi3_pdf/topakkaya_arslan.pdf, Erişim tarihi: 06.09.2016.
- Trakya Ajans. (2015). Dünya’daki ve ülkemizdeki girişimcilik modellerinin ve desteklerinin araştırılması ve bölgemize uyarlanabilirlikleri üzerine bir araştırma çalışması, <http://investintekirdag.org.tr/uploads/docs/15620156Cu1tZ.pdf>, Erişim tarihi: 03.06.2016.
- Türk Dil Kurumu. (2016). Güncel Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5746ceb9c443d8.03383115, Erişim tarihi: 26.05.2016
- Türk Dil Kurumu. (2017). Büyük Türkçe Sözlüğü, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5940ddcc357147.37516185, Erişim tarihi: 28.05.2016
- Uluyol, O. (2009). Girişimcilikte alternatif bir finansman modeli olarak melek finansman yöntemi, Acarinex Dergisi, <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423881685.pdf>, Erişim tarihi: 03.11.2016

EKLER

Ek 1. Anket Formu

A. Demografik Bilgiler

1. Cinsiyetiniz?

() Erkek () Kadın

2. Yaşınız? _____

3. Babanızın mesleği? _____

4. Babanızın eğitim durumu?

() İlkokul () Ortaokul () Lise () Önlisans
() Lisans () Lisansüstü

6. Annenizin mesleği? _____

7. Annenizin eğitim durumu?

() İlkokul () Ortaokul () Lise () Önlisans
() Lisans () Lisansüstü

8. Ailenin aylık ortalama geliri? _____

9. Okuduğunuz bölüm? _____

B. Girişimcilik Tercihlerine İlişkin Anket Soruları

Değişkenler	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Öğrenim gördüğüm bölümü kendi işimi kurabilmek için seçtim.					
2. Girişimciliği yeterli sermayem olursa tercih edebilirim.					
3. Girişimciliği, risk almaktan korkmadığım için tercih edebilirim.					
4. Girişimciliği, bürokratik engellerin fazla olmamasından dolayı tercih edebilirim.					
5. Girişimciliği, kişisel özelliklerime uygun bulduğum için tercih edebilirim.					
6. Girişimciliği, yeterli devlet desteğinin olmasından dolayı tercih edebilirim.					
7. Girişimciliği, girişimcilik konusunda yeterli eğitimim olmasından dolayı tercih edebilirim.					
8. Kariyer planlamamda girişimciliğe, ailem destek verdiği için yer verebilirim.					
9. Kariyer planlamamda girişimciliğe, arkadaş çevrem destek verdiği için yer verebilirim.					

C. Girişimciliklerine Bakış Düzeylerine İlişkin Anket Soruları

Değişkenler	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. İşimde geçmiş performansımdan daha iyi olabilmek için daha çok çaba harcamaya çalışırım.					
2. Görevimin son derece zor olduğu zamanlarda elimden gelenin en iyisini yaparım.					
3. İstedğim şeyi elde ettiğim zaman bunun sebebini genellikle kendi yeteneklerim olduğu düşünürüm.					
4. İşlerimde kendi kararlarım etkilidir.					
5. Kendi işimi kurabilirim.					
6. İşten zorunlu olarak ayrılısam işle ilgili kendime seçenekler oluşturabilirim.					
7. Zor durumlarda seçenekler oluşturabilirim.					
8. Farklı insanlarla dostluklar kurabilirim.					
9. Denemediklerimi denemekten çekinmem.					
10. Kendimde farklı işler yapabilecek enerjiyi hissedirim.					
11. Arkadaşlarıma değişik iş projelerden söz ederim.					
12. Yeteneklerimi uygulayabilecek alanlar oluştururum.					

13. Arkadaşlarımdan gelen bazı projelere katılmaktan çekinmem.					
14. Hayatımı dış etkenlere bırakmam.					
15. Kararlarım ile hayatımı şekillendirebileceğimi düşünüyorum.					
16. Risk almaktan çekinmem.					
17. Geleceği görerek ona dönük hazırlıklar yapabilirim.					
18. Yeni bir şeyleri denememe imkan veren projeler üzerinde çalışmayı severim.					
19. Eski fikirlere ve uygulamalara meydan okumayı ve daha iyilerini araştırmayı severim.					
20. Yeni bir perspektiften bakmama imkan sağlayan proje ve işlerle uğraşırım.					
21. Geçmişte başkaları tarafından kullanılmamış yeni yöntemlerle çalışmayı denerim.					
22. Yeterli çabayla, her türlü sorunu ortadan kaldırabiliriz.					
23. Yaptığım planları yürütebileceğimden çoğunlukla eminimdir.					
24. Yeni bir durum ve uygulamaya adapte olmakta sorun yaşamam.					
25. Üzerinde çalıştığım bir konuda hata yapmaktan çekinmem.					
26. Her işin bir riski vardır. İşimde her türlü riski göze alabilirim.					
27. Başarıyı sağlayacak uygun yöntem ve tekniklerin arayışı içerisindeyimdir.					
28. Karşıma çıkan fırsatları değerlendirebilirim.					
29. Elimdeki kaynakları bir araya getirerek verimliliğe dönüştürebilirim.					
30. İşimde ve çalışmalarım da ortaya çıkan değişimlere açığımdır.					
31. İşimi severek ve azimle yaparım.					
32. İşimde yaratıcılık yönüm güçlüdür.					
33. İşimi gerçekleştirirken, herhangi bir ekip ya da kişiyle çalışabilirim.					
34. Bir işte ya da uygulamada liderliği ele almaktan çekinmem.					
35. İş konusunda gelecekle ilgili etkili kararlar alabilirim.					
36. Farklı işlere yönelik motivasyonum ve eğilimlerim güçlüdür.					